

Λ

Σεμινάριο ΣΙ 211, εαρινό εξάμηνο 2011-12

*Πηγές και προβληματισμοί για την ελληνική
οικονομία, 17ος – αρχές 19ου αι.*

(Επιλογή Πηγών)

Όλγα Κατσιαρδή-Hering

Το σεμινάριο αποσκοπεί στην εισαγωγή σε θέματα οργάνωσης εμπορίου, ναυτιλίας, συντεχνιών, αλλά και της σχέσης πόλης-πλαίθρου, ιδίως μετά την μετεξέλιξη των γαιοκτητικών μορφών από τα μέσα του 17ου αι. ως την Ελληνική Επανάσταση. Επιδράσεις στην κοινωνία θα είναι επίσης ένα από τα αιτούμενα. Το μάθημα θα διεξαχθεί με βάση τις πηγές, γι αυτό και θα δοθεί ιδιαίτερη έμφαση στην ανάγνωση κειμένων επιλεκτικά. Οι φοιτητές/τριες θα κληθούν να μελετήσουν και να ασκηθούν σε αυτές με τη βοήθεια της διδάσκουσας και με την αρωγή της σχετικής βιβλιογραφίας. Επίσης θα παρουσιάσουν και θα συντάξουν μελέτη για ένα από τα θέματα που θα δοθούν κατά την έναρξη των μαθημάτων.

Θεματικές ενότητες

- Κατά τις δύο πρώτες συναντήσεις θα γίνει εισαγωγή από τη διδάσκουσα σε θέματα θεωρητικά περί την οικονομία και το εμπόριο κατά την υπό εξέταση περίοδο
- Θα ακολουθήσουν επί δύο συναντήσεις ανάγνωση και σχολιασμός πηγών σε μορφή ασκήσεων
- Θα κληθούν να παραδώσουν μάθημα ειδικοί εκτός πανεπιστημίου μας
- Θα ακολουθήσει παρουσίαση των ατομικών εργασιών των φοιτητών γύρω από τις εξής θεματικές ενότητες
- Εμπορικές πρακτικές των Ελλήνων εμπόρων εντός και εκτός της Οθωμανικής αυτοκρατορίας
- Ναυτιλία και πειρατεία
- Οργάνωση επιχειρήσεων
- Συντεχνίες και εμπορικές συσσωματώσεις ("κομπανίες")
- Εμπορική πληροφόρηση (εμπορικά εγχειρίδια, εμπορική αλληλογραφία, εμπορικές εφημερίδες – εγκυκλοπαίδεια)
- Εμπόριο και κοινωνία, διαμόρφωση αστικής τάξης
- Οικονομία και ιδεολογικές παράμετροι παραμονές και κατά την Επανάσταση του '21

Ο
ΕΚΣΥΓΧΡΟΝΙΣΜΟΣ
ΤΟΥ ΕΛΛΗΝΑ
ΠΡΑΓΜΑΤΕΥΤΗ
ΣΥΜΦΩΝΑ
ΜΕ ΤΑ
ΕΥΡΩΠΑΪΚΑ
ΠΡΟΤΥΠΑ

(τέλη 18ου - αρχές 19ου αϊ.)

ΕΝΑ
ΜΑΘΗΜΑΤΑΡΙΟ ΕΜΠΟΡΙΟΥ
ΤΟΥ ΑΘΑΝΑΣΙΟΥ ΨΑΛΙΔΑ

ΑΦΟΙ ΤΟΛΙΔΗ Ο.Ε.
Σόλωνος 71

Θεωρίαι γενικαί του ἔμπορίου

§ 1:

» Τό ἀνθρώπινον γένος ὄντας διεσπαρμένον εἰς διαφόρους τόπους, καί ἔχοντας τὰς αὐτάς χρείας δέν ἀπελάμβανε καί τὰ αὐτά μέσα διά νά ἀναπληρώσῃ ὅλας του τὰς χρείας· ὅθεν ἐχρειάσθη νά μετακομίζωνται τὰ περιττά ἑνός τόπου εἰς ἄλλον τόπον ἀμοιβαδόν, καί αὐτή ἡ μετακόμισις συνέστησεν ἐκεῖνο, ὁποῦ ὠνομάσθη πραγματεία, ἡ ἐμπόριον, καί τοὺς ἐνεργητάς τοῦ τοιούτου ἔργου πραγματευτάς ἢ ἐμπόρους.

§ 2:

» Αὐτό λοιπόν τό ἐμπόριον ἦνθησε κατά καιρούς διά τήν μεγάλην του χρῆσιν εἰς διάφορα μέρη, καί μάλιστα εἰς τὰ παραθαλάσσια διά τό εὐκόλον τῆς μετακομίσεως διά τῶν πλοίων καί πρῶτον μὲν εἶχε ἀνθήσῃ εἰς τήν Τύρον καί ἀποικίαν αὐτῆς καρχηδόνα, ἔπειτα εἰς τήν κόρινθον καί ἀθήνας, μετὰ ταῦτα εἰς τήν ἀλεξάνδρειαν, καί τέλος πάντων εἰς τήν βενετίαν. τῶρα δέ ἀνθεῖ εἰς τὰ περισσότερα μέρη τῆς εὐρώπης καθὼς εἰς τήν λόνδραν τῆς ἀγγλίας, εἰς τήν πετρούπολιν τῆς ῥωσσίας, εἰς τήν δάνισκαν τῆς λεχίας, εἰς τό χαμπέργ τῆς γερμανίας, εἰς τῆς ὀλλάνδας τό Ἄμστερδάμ, εἰς τήν λισβόναν τῆς πορτογαλλίας· εἰς τό κάδιξ τῆς ἰσπανίας, εἰς τήν μαρσαλίαν τῆς γαλλίας· εἰς τό Λιβόρνον τῆς τοςκάνας, εἰς τήν σμύρνην τῆς μικρᾶς ἀσίας, εἰς τήν κωνσταντινούπολιν τῆς τουρκίας, καί εἰς πολλά ἄλλα μέρη· ἀλλὰ κυρίως τήν σήμερον τό μονοπωλεῖον τοῦ ἐμπορίου παντός τοῦ κόσμου τό ἔχουν οἱ ἐγγλέζοι διά τήν θαλασσοκρατορίαν.

§ 3:

» Ἐπειδὴ λοιπόν τό ἐμπόριον εἶναι πολλά ὠφέλιμον διά τό ἀνθρώπινον γένος, καί ἐπικερδές διά τό βασιλεῖον ἐκεῖνο, οὗ οἱ ὑπήκοοι εἶναι ἐνεργηταί, ἐτρέφῃσεν εἰς ἐνασχόλησιν του καί τοὺς νομοθέτας, καί τοὺς ἰδίους ἐμπόρους· καί τοὺς μὲν νομοθέτας διά νά δώσουν νόμους δι' αὐτό, καί νά χαρίσουν προνόμια εἰς διαφόρους τόπους κατασταίνοντάς τους ἀσίδοτους (πόρτι φράγκι), διά νά τραβοῦν τοὺς πραγματευτάς εἰς αὐτούς εὐκολώτερα· τὰ ὁποῖα εἶναι δυνατόν νά τὰ ἰδῇ τινάς εἰς τὰς νομοθετικὰς διαταγὰς ὄλων τῶν βασιλείων τῆς εὐρώπης· τοὺς δέ πραγματευτάς νά ἐφεύραν πολλοὺς τρόπους εὐκολύνσεως αὐτῆς τῆς μετακομίσεως, καί μάλιστα ἀπὸ τόν καιρόν ὁποῦ εὐρέθη τό κοινόν μέσον τῆς ἀλλαγῆς, ὁποῦ ὀνομάζεται νόμισμα (μονέδα).

§ 4:

» Από τούς τρόπους τῆς εὐκολύνσεως οἱ ἀναγκαιότεροι καὶ γενικώτεροι εἶναι οἱ ἀκόλουθοι· πρῶτον ἡ ἀσφάλεια, (σιγουριτά) εἶδος ἐγγυήσεως, ὅταν τινὰς πληρῶνῃ τόσα τὰ ἑκατόν, ἤγουν ἡ δύο, ἡ τρία, ἡ πέντε κατὰ τίς περιστάσεις τοῦ τόπου καὶ χρόνου διὰ τὸ ἀποτελλόμενον πρᾶγμα, εἰς μίαν ἑταιρείαν ἀσφαλείας, ὅπου ἂν χαθῆ τὸ ἀποτελλόμενον πρᾶγμα, νά τὸ πληρῶνῃ ἡ ρηθεῖσα ἑταιρεία τῆς ἀσφαλείας· τοιαῦται ἀσφαλείας ἑταιρεῖαι εἶναι εἰς πολλοὺς τόπους τῆς εὐρώπης, ὡς εἰς Γένουαν, Λιβόρνον, Τριέστι, Ὀλλάνδαν καὶ ἀλλαχοῦ· ἔχει ὁμῶς πολλὰς ἐξαιρέσεις, ὡς ἐν τῇ ἐρμηνείᾳ ἐξηγηθῆσεται· ἡ ἀσφάλεια πιάνεται καὶ διὰ τὴν ζωὴν τῶν ἀνθρώπων, καὶ διὰ τὴν πληρωμὴν τῶν πολιτῶν καὶ ὁμολογιῶν πολλάκις πιάνεται καὶ ἀσφάλεια ἀσφαλείας, ὅταν ἡ πρώτη ἀσφάλεια εἶναι ἐπισφαλῆς.

§ 5:

» Δεύτερον εἶναι ἡ προμήθευσις ἢ πρόβλεψις (κομισσιὸν ἢ προβεξιὸν) ὅπου εἶναι ἡ πληρωμὴ τινός φίλου 2% διὰ τὴν πρόβλεψιν τῶνπραγματειῶν, ὅπου ἤθελεν ἐπιμεληθῆ νά κάμῃ εἰς ἄλλον.

§ 6:

» Τρίτον εἶναι ἡ πόλιτζα (κάμβιον) ἢ γράμμα ἀλλαγῆς χρημάτων καὶ τοῦτο διαιρεῖται εἰς δύο εἰς ἀποστολῆς (ῥιμέσσαν) καὶ τραβήγματος (τράταν). δηλαδή ὅταν δίδω ἐδῶ ἐγὼ χρήματα καὶ λαμβάνω γράμμα ἀλλαγῆς, καὶ τὸ στέλλω διὰ νά τὰ λάβῃ ὁ σύντροφός μου, ἢ ὁ φίλος μου εἰς ἄλλον τόπον, καὶ τοῦτο ἀποστολή· εἰδεμὴ καὶ λαμβάνω ἐδῶ ἐγὼ χρήματα, καὶ δίδω γράμμα διὰ νά τὸ πληρῶσῃ ὁ φίλος μου, ἢ ὁ σύντροφός μου ἄλλοῦ· καὶ τοῦτο τράβηγμα. καὶ αὐτός ὁ τρόπος εὐκόλυνε πολὺ τὴν μετακόμισιν τῶν χρημάτων ἀπὸ τόπον εἰς τόπον διὰ νά μὴν κινδυνεύουν εἰς κλέπτιας καὶ ληστίας.

§ 7:

» Παρέπονται εἰς τὴν πόλιτζαν πολλά, πρῶτον μὲν ἀπαιτοῦνται πρόσωπα τέσσαρα, τοῦ τραβοῦντος, τοῦ ἀποστέλλοντος, τοῦ παρρησιάζοντος καὶ τοῦ δεχομένου (τραέντε, ρεμιττέντε, ρεπρεξεντάντε, καὶ ἀτζεττάντε). πολλάκις φθάνει καὶ εἰς τρία πρόσωπα καὶ εἰς δύο, ὅταν ὁ ἀποστέλλων εἶναι καὶ ὁ παρρησιάζων, καὶ ὁ τραβῶν καὶ δεχόμενος. δεύτερον γίνεται τῆς πόλιτζας ἡ πληρωμὴ τριχῶς, πρῶτον μὲν εὐθύς μετὰ τὸ ἀποδεχθῆναι καὶ πληρῶσαι, ὅπου λέγεται (αβίστα). δεύτερον μετὰ διορισμένας ἡμέρας ἢ 11 ἢ 21 ἢ 31 κ.λ. καὶ τρίτον κατὰ τὴν συνθήθειαν τῆς ἀγορᾶς (ἂ οὔζο ντί πιάτζα) δηλαδή κατὰ τὴν συνηθισμένην διωρίαν τῆς ἀγορᾶς. διὰ δέ περισσοτέραν ἀσφάλειαν τοῦ δρό-

μου, δίδονται τρία γράμματα ἀλλαγῆς, διὰ νά σταλθοῦν διατακτικῶς εἰς περισσότεράν δέ σαφήνειαν δρα τὰ κάτω παραδείγματα εἰς ὄλας τὰς ρηθείσας περιπτώσεις.

Πόλιτζα πρώτη

πόλιτζα διὰ γρόσσια.....3.000:=-

» Παρῶσιασθείσης ταύτης τῆς πρώτης μου πόλιτζας μετὰ ἡμέρας 21, θέλετε πληρώση εἰς διορισμόν (ὄρδινίαν) τοῦ κυρίου Ἰωάννου λέκα καὶ συντροφίας (ἂν ἔχη συντροφίαν) τὰ ἄνω τρεῖς χιλιάδας γρόσσια, διὰ ἄλλα τόσα, ὅπου ἐλάβομεν ἐδῶ ἀπὸ τοὺς ἰδίους (καὶ εἰμὴ δέν τὰ ἐλάβομεν, ἀλλ' εἶναι ἀπὸ λογαριασμόν, ἢ εἶναι οἰκονομικῶς (φίντο) δηλ: δέν τὰ ἐλάβομεν, ἀλλὰ θέλομεν τὰ λάβη, ἄφ' οὗ πληρωθῆ ἡ πόλιτζα, τότε γράφομεν, διὰ ἄλλα τόσα ὅπου ἐγροικῆθημεν, τί εὔρεθημεν ἐδῶ με τοὺς ἰδίους) καὶ πληρώνοντάς τα θέλετε λάβη τὴν παροῦσάν μας ὑπογεγραμμένην, ὡς ἡ συνήθεια, καὶ θέλετε τὰ ἀπεράση ὡς με τὴν ξεχωριστὴν μας σᾶς φανερώνομεν.

1808: μαΐου 8 Ἰωάννινα

πρὸς τὸν κύρ λέαρχον

ἐχεκρατίδην καὶ συντρ:(οφίαν)

εἰς μέγαρα.

Κίμων Τιμολεωνίδης καὶ συντρ:

Πόλιτζα δευτέρα

Πόλιτζα διὰ γρόσσια.....3.000:=-

» Παρῶσιασθείσης ταύτης τῆς δευτέρας μου πόλιτζας, (εἰς ἔλλειψιν τῆς πρώτης) μετὰ ἡμέρας 21 θέλετε πληρώση εἰς διορισμόν τοῦ κυρίου Ἰωάννου λέκα καὶ συντροφίας, μίαν καὶ μόνην φοράν τὰ ἄνω τρεῖς χιλιάδας γρόσσια, διὰ ἄλλα τόσα, ὅπου ἐλάβομεν ἐδῶ ἀπὸ τοὺς ἰδίους καὶ πληρώνοντάς τα θέλετε λάβη τὴν παροῦσάν μας ὑπογεγραμμένην, ὡς ἡ συνήθεια, καὶ θέλετε τὰ ἀπεράση, ὡς με τὴν ξεχωριστὴν μας σᾶς φανερώνομεν.

1808: μαΐου 8. Ἰωάννινα

πρὸς τὸν κύρ λέαρχον

ἐχεκρατίδην καὶ συντρ:

εἰς μέγαρα

Κίμων Τιμολεωνίδης καὶ συντρ:

Πόλιτζα τρίτη

Πόλιτζα διά γρόσσια.....3.000:=-

» Παρῶρησιασθείσης ταύτης τῆς τρίτης μου πόλιτζας (εἰς ἔλλειψιν τῆς πρώτης καὶ δευτέρας) μετὰ ἡμέρας 21, θέλετε πληρώση εἰς διορισμόν τοῦ κυρίου Ἰωάννου λέκα καὶ συντροφίας μίαν καὶ μόνην φοράν τὰ ἄνω τρεῖς χιλιάδας γρόσσια, δι' ἄλλα τόσα, ὅπου ἐλάβομεν ἐδῶ ἀπὸ τοὺς ἰδίους, καὶ πληρώνοντάς τα θέλετε λάβῃ τὴν παροῦσάν μας ὑπογεγραμμένην, ὡς ἡ συνήθεια, καὶ θέλετε τὰ ἀπεράσῃ, ὡς μέ τὴν ξεχωριστὴν μας σᾶς φανερώνομεν.

1808: μαΐου 8. Ἰωάννινα
πρὸς τὸν κύρ λέαρχον
ἐχεκρατίδην καὶ συντρο:
εἰς μέγαρα

Κίμων Τιμολεωνίδης καὶ συντρο:

§ 8:

Σημεῖωσαι, ὅτι τὸ μᾶς, σᾶς, ἰδίους εἰς πληθυντικὸν ἀριθμὸν εἶναι, ἐπειδὴ εἰς τὰς ῥηθείσας πόλιτζας εἶναι συντροφία, καὶ ἀπὸ τὸ μέρος τοῦ τραβοῦντος, καὶ ἀπὸ τὸ μέρος τοῦ ἀποστέλλοντος· ἀνίσως ὁμως καὶ δέν ἤθελε τύχη συντροφία, γράφεται, μοῦ, σοῦ, ἰδιον. τὰ ἀκόλουθα παραδείγματα εἶναι, ὅταν τύχη ἢ πόλιτζα νά συσταθῇ εἰς δύο πρόσωπα ἢ τρία.

πόλιτζα διά γρόσσια.....500:

» Μετὰ ἡμέραις 15 ἀφ' οὗ μοῦ ἐφανισθῇ αὕτη ἡ παροῦσά μου πόλιτζα, θέλω πληρώση τοῦ κύρ Πλάτωνος Κολυττέως τὰ ἄνω πεντακόσια γρόσσια, διὰ ἄλλα τόσα, ὅπου ἔλαβον ἀπὸ τὸν ἴδιον.

1808: μαΐου 20 μέγαρα
πρὸς ἐμέ τὸν ἴδιον
εἰς Ἀθήνας

Σόλων Πλουταρχίδης

πόλιτζα διά γρόσσια.....300:

» Μετὰ ἡμέρας 11 ἐφανισθείσης μοι ταύτης τῆς παρούσης μου πόλιτζας θέλω πληρώση εἰς διορισμόν τοῦ τίμωνος ἀθηναίου τὰ ἄνω τριακόσια γρόσσια, διὰ ἄλλα τόσα, ὅπου ἔλαβον ἐδῶ ἐγὼ ἀπὸ τὸν ἴδιον.

1808: μαΐου 25 Ἰωάννινα
πρὸς ἐμέ τὸν ἴδιον
εἰς λάρισσαν

Περικλῆς σαλαμίνιος

Πόλιτζα διά γρόσσια.....1000:

» Μεθ' ἡμέρας 31 βλέπωντας τὴν παροῦσάν μου πόλιτζαν θέλεις μετρήση τὰ ἄνωθεν χίλια γρόσσια τοῦ κυρίου μενεξάνου Ταυρίδου δι' ἄλλα τόσα, ὅπου ἐλάβομεν ἡμεῖς ἀπὸ τὸν ἴδιον, καὶ πληρώνωντάς τα θέλετε λάβη τὴν παροῦσάν μας ὑπογεγραμμένην ὡς ἡ συνήθεια, καὶ θέλετε ἀπεράση ὡς μετὴν ξεχωριστὴν μας σὰς φανερώνομεν.

1808 Μαΐου 31:

Ἰωάννινα

Πρὸς τὸν κύριον

Κλέαρχον τὸν ἀρχε-

λαΐδην εἰς Ναύπακτον

Ἰπερίδης ὁ Τίμωνος

§ 9:

» Σημεῖωσαι, ὅτι αὐταὶ αἱ προειρημέται πόλιτζαι, ὅπου παρασταίνουσι πρόσωπα τρία, δίδονται τρεῖς, καθὼς καὶ ἐκεῖναι, ὅπου παρασταίνουσι τέσσαρα, κατὰ τὸν αὐτὸν τρόπον. πρὸς τούτοις ὅσαι πόλιτζαι εἶναι εἰς διορισμόν, χρειάζεται νά γυρισθοῦν (τζαραρισθοῦν), καὶ αὐτὸς ὁ γύρος γίνεται κατὰ τὸν ἀκόλουθον τρόπον εἰς τὴν προειρημένην πόλιτζα, ὅπου ἔχει διορισμόν τοῦ Τίμωνος Ἀθηναίου, ὅστις τὴν γυρίζει ὀπισθεν ἔτζι:

δι' ἐμέ θέλει τὰ μετρήση τοῦ κυρίου ἀριστοδόμου μεγαρέως.

1808. μαΐου 28 Ἰωάννινα

Τίμων Ἀθηναῖος

Τοῦτος ὁ γύρος ἤμπορεῖ νά συνεχισθῆ καὶ τρεῖς καὶ τετράκις καὶ πολλάκις κατὰ τὰς περιστάσεις. Ἡ ἀγύριστος δὲ πόλιτζα, τακτικῶς νά πληρωθῆ εἶναι ἀδύνατον.

§ 10:

» Αἱ πόλιτζαι ὅταν φθάσουσι εἰς τὸν διορισμένον τόπον καὶ παρῆρσιασθοῦν, καὶ ἐκεῖνος, πρὸς ὃν τραβοῦνται, δέν τὰς δεχθῆ καὶ ὑπογράψῃ ὅτι εἰς τὴν διωρίαν θέλει τὰς πληρῶση, τότε ἀπὸ τὸν παρῆρσιαζόντα καλεῖται εἰς τὸ ἐμπορικόν κριτήριον, καὶ οἱ κριτές ἐρωτοῦν διατί δέν τὰς δέχεται; καὶ ἔτζι κατὰ τὸν λόγον, ὅπου θέλει ἀποκριθῆ ὁ μὴ ὑποδεχθεῖς, δίδουσι τὸν παρῆρσιαζόντα μαρτυρίαν ἐγγραφον τῆς μὴ ὑποδοχῆς, (προτέστον) καὶ πάλιν εἰς τὸν καιρὸν τῆς διωρίας καλεῖται καὶ ἐρωτᾶται, μήπως τὰς πληρῶση; καὶ ἂν δέν ὑποσχεθῆ καὶ τότε νά τὰς πληρῶση, δίδεται ἀπὸ τοῦς κριτάς ἡ δευτέρα μαρτυρία τῆς μὴ πληρωμῆς. πολλάκις ὁμως συμβαίνει, ὅπου νά τὰς πληρῶση ἄλλος τὰς αὐτάς πόλιτζας διὰ τὴν τιμὴν τῆς ὑπογραφῆς, (φίρμας) καὶ τοῦτο προσεπιτίθεται εἰς τὴν μαρτυρίαν αὐταὶ αἱ μαρτυρίαι περιέχουσι τρία. πρῶτον

Ἐμπορικὴ Ἐγκυρίδιον

9

ΑΝΤΑΠΟΚΡΙΤΗΣ

ΤΕΡΓΕΣΤΙΟΥ,

ἦΤΟΙ

ΓΡΑΦΑΓ ΔΙΔΑΚΤΙΚΑΓ ΤΟΥ ΕΜΠΟΡΙΟΥ,

Δι' ἐκείνης τὰς νέης οἱ τινες ἐπιθυμῶσι γὰ
ἐνασχολῶνται εἰς αὐτὸ,

Μεταφραθεῖσαι

ἀπὸ τὴν ἰταλικὴν εἰς τὴν καθ' ἡμᾶς ἀσλοελ-
ληνικὴν Διάλεκτον

Παρὰ Ἰωάννη Μαρμαροτέρη

Ἀθηναία.

Ἐν Τεργεστίῳ 1800.

Ἐν τῇ καιοταρβασιλικῇ μετὰ προνομίας
τυπογραφίᾳ τῶν ἐξ Ἀρμενίας Πατέρων
τῶν καὶ Μεχίταριστῶν.

Ἰωάννης Μαρμαροτέρης

Γράμματα Έγκύκλια.

5

ΓΡΑΜΜΑΤΑ ΕΓΚΥΚΛΙΑ.

Αριθμός 1.

Ένα Υποκείμενον Έμπορον σεριώνει μίαν νέαν
Πραγματεάν εις μίαν Πολιτείαν Θαλάσσιον,
καὶ δηλοποιεῖ τὴν ἐπιχείρησιν τῶν μελ-
λώντων τε ὑποθέσεων.

Ο ἀκόρασός μου κόπος, καὶ ἡ συνεχὴς ἐπι-
μέλεια, ὅτῃ ἐμεταχειρίσθηκα εἰς διαφόρους χρό-
νους, διὰ νὰ ἀποκτήσω μίαν τελίαν γνώρισιν
τῷ Ἐμπορίῳ, καὶ ἡ δύλεσις ὅτῃ ἐπέσφερα εἰς
διάφορα ἀξιοθεώρητα Ὁσπήτια, εἰς πολλὰς, καὶ
περιφήμους Πόλεις πραγματευτάριμας, μὲ ἔβα-
λαν εἰς κατάστασιν εἰς τὸ, νὰ σεριώσω σήμερον
εἰς τάντην τὴν Πόλιν ἕνα ἰδικόν μου Ἐμπόριον.

Διὰ τῦτο εἶμαι εἰς χρέος, ὅχι μόνον νὰ σᾶς
δώκω τὴν εἰδήσιν, ἀλλὰ νὰ σᾶς ἀδοποιήσω ἀ-
κόμι, καὶ τὸν σκοπὸν τῶν μελλόντων μου ἐπιχει-
ρήσεων· αἱ ὅποιαι θέλει συνίστανται εἰς ἀγορὰς
καὶ πωλήσεις Πραγματεῶν, εἰς Παραγγελίας,
καὶ Ἀποσολὰς, ἐτι ἔδειξα ἐκεῖ ὅτῃ πρέπει,
τὸ ἀρκετὸν Καπιτέλι διὰ νὰ βασιάζω παρομοίως
ἐπιχειρήσεις.

Καταδεχθῆτε λοιπὸν νὰ σημειώσητε τὴν
ἐγγεγραμμένην μου Ὑπογραφὴν, διὰ νὰ μὴ
δώκητε πίσιν εἰς ἄλλην, παρὰ εἰς τάντην μόνον
καὶ τιμήσατε μὲ τὸ θάρρος, καὶ Φίλιαν σας,
ἐκεῖνον ὅς τις ποτὲ δὲν θέλει ἀφεθῆ ἀπὸ τῆ, νὰ
μεταχειρίζεται κάθε τι διὰ τὸ συμφέρον τῶν
Φίλων τε.

Α 3

Αριθμός 2.

Γράμματα Ἐγκύκλια. 11
 τὸ κρίνον) τῶν ἰδίων θέλετε ἐλαίσω ἀπὸ ἡ-
 μᾶς μὲ δύο μῆνας διορίαν, μένωντας βέβαιος
 διὰ τὴν πληρωμὴν τῆς Τράτας σας. Διὰ τῆς
 διορίω καμμίαν τιμὴν, ἐπειδὴ ἐγὼ εὐχάζομαι
 ἔτι δι' ἐμὲ θέλει προβλέψετε τὸ ἄνθος τῆ προαγ-
 ματος. Αἱ μέλλουσαι παραγγελίαι θέλουν αὐ-
 ξήσει κατ' ἀναλογίαν τῆ τράτα, μὲ τὸν ὁ-
 ποῖον θέλετε παρασέχει εἰς τὰς ὑποθέσεις μας.

Ἀριθμὸς 5.

Δηλοποιήσις μιᾶς νέας Συντροφίας ἐγνηγε-
 μένης ἐν Λόνδρα.

Μὲ τὴν παρῶσαν ἔχομεν τὴν τιμὴν νὰ σᾶς
 δώσωμεν τὴν εἰδησίην τῆς ἐγέρσεως ἐνὸς νέου Βι-
 πορικῆ Ὀίκου, ὅσῳ σήμερον ἔχει τὴν ἀρχὴν τῆ ὑ-
 ποκάτω εἰς τὰ ὀνόματα Σείφερτ, Κάλον, καὶ
 Σινδροφοί, μὲ τὴν ὑπόσχεσιν τῶν ὑπογεγραμ-
 μένων.

Ἐνα ἀρκετὸν καπιτάλι (σημεγὲ), ἀποδε-
 δειγμένον, καὶ φερτὸν ἀπὸ τὸν προσήκοντα
 τάσσον μᾶς θάνει εἰς βαθμὸν ὥστε νὰ εὐχρησι-
 ποῦμεν κάθε ὑπόθεσιν, ὅσῳ ἀποβλέπει εἰς τ' ἀν-
 τὴν τὴν Πιάτζαν μας. Ἡμεῖς εὐθυμῶμεν τὴν εὐά-
 ρεσον εὐνοϊάν σας συντροφευμένην ἀπὸ πολλὰς
 προσεγὰς σας.

Καταδεχθῆτε νὰ σημειώσητε τὰς ὑπογρα-
 φὰς μας, ὅσῳ εἶναι σημειωμένοι, εἰς τὴν πα-
 ρῶσαν, διὰ νὰ μὴ δίδετε πῶσιν εἰς καμμίαν ἄλλ-
 λην.

Γραφαι Α'ποστολῆς διὰ ξηραῶς. 115

Ἀριθμὸς 56.

Γραφὴ τετάρτη.

Οὶ ἀκόλυθοι ἀμειξᾶδες ἐφόρτωσαν, πρὸς περιλαβήν σας, ἤγουν:

Ἰω. Μίχαντζ πρὸς 55 τράερα τὰ 8.

2 βαρέλια Ρίζι Ν. 22 λίτρ. 588.

- 23 - 724.

λίτρ. 1312. μικτὸν

διὰ τὸν Κύρ Ἀντώνιον Γρῆνε ἀπὸ Ἰγλαῦ.

Βλάσιος Κράες κατὰ τὸ ἴδιον γαῦλον

1 βαρέλι με λάδι Ν. 24 λίτρ. 1720.

1 βαρ. με ἀμύγδαλα 25 - 979.

λίτρ. 2699 μικτὸν

διὰ τὸν Κύρ Φραντζέσκον Κάρλσβεργερ εἰς Ὀλμιτζ, καὶ

3 βαρέλια με σαφίδα ἀριθμ. 26. 27. 28.

λίτρ. 140. 250. 246.

ὁμῶς λίτρ. 736 μικτὸν.

Καταδεχθῆτε, να περιλάβετε τῆς ῥηθέντας ὀγκῆς εἰς καλὴν κατάστασιν, ἐέλνωνας τῆς 4 πρώτης με τὴν καταβολὴν τῶν ἐξόδων σας, εἰς τῆς ὑποδειχθέντας φίλης, καὶ τῆς ἄλλης τρεῖς θέλετε τῆς κρατήσῃ ἕως τῆς μετέπειτά με διαταγῆν.

Η 2

Ἀριθμὸς 57.

ΒΑΣΙΛΗΣ ΚΡΕΜΜΥΔΑΣ

ΕΜΠΟΡΙΚΕΣ ΠΡΑΚΤΙΚΕΣ
ΣΤΟ ΤΕΛΟΣ ΤΗΣ ΤΟΥΡΚΟΚΡΑΤΙΑΣ

ΜΥΚΟΝΙΑΤΕΣ ΕΜΠΟΡΟΙ ΚΑΙ ΠΛΟΙΟΚΤΗΤΕΣ

938.
406
ΚρεΒ
8
1993

I
v
1790

ΝΑΥΤΙΚΟ ΜΟΥΣΕΙΟ ΑΙΓΑΙΟΥ
ΑΘΗΝΑ 1993

αχ, Μιχελή...

Η εκτέλεση της παραγγελίας του Γ. Μπατή προς το Μιχελή Χατζηκυριακάκη για την αγορά σταφίδας παρουσίασε εμπλοκή· ο δεύτερος δεν υπάκουσε στην «ορδινίαν» του πρώτου να αγοράσει στο «πρώτο παζάρι». Ο Γ. Μπατής, καθώς τελείωνε ο Σεπτέμβριος πια, αναγκάστηκε να του γράψει (21 Σεπτεμβρίου 1791):

... και είμαι λυπημένος και μου κακοφαίνεται όπου δεν με εγράψετε έως τώρα και δεν κάνετε καλά, διατί όποιος άνθρωπος δίνει υπόσχεσιν να δουλέψει πραγματευτήν, ή μικρόν ή μεγάλο, πρέπει να βαστά ρέγουλα, να του γράφει εις ό,τι δουλειά τον διορίσει, διατί, ο κύριος φυλάξει, αν ακολουθήσει καμίαν ζημίαν ... εγώ σου είχα(ψ) ορδινίαν να με ψωνίσεις καθ' κοπέι δια όλους και του λόγου σου δεν με ψωνίσες, μήτε μ' έγγραφες ετότες και λοιπόν ημπορεί να διαφορέψει η πρώτη σταφίδα, οπού υπάγει εις Τριέστι, καθ' είναι γνωστόν, και η στερνή να ζημιωθεί. Λοιπόν, να πώς ακολουθούν οι δουλειές σου και ζημιώνεις με· αχ, Μιχελή, δεν το ήλιζα ποτές, παρόμοιες δουλειές να μας κάμεις, μάλιστα όπου σας ήστειλα και τα άσπρα ... σας έγγραφα να μου την εκάμετε και τώρα και δεν την εκάμετε· να ηξεύρεις καλά ό,τι ζημίαν με ακολουθήσει θε να την ελληρώσετε, επειδή με την γραφήν σου έδωσα την υπόσχεσίν μου εις τον σιόρ Αλέξιον να μας μπερκάει τα βαρέλια την σταφίδα ... και, α[ν] δεν την εκάμετε, θε να με πιάσει να πληρώσω τον και έστω εις είδησίν σας...

Η διαφαινόμενη στην τελευταία φράση απειλή για ανάληψη της ζημίας από τον υπεύθυνο της καθυστέρησης δεν είναι μοναδική, ούτε σπάνια· δε γνωρίζουμε όμως αν σε κάποια περίπτωση έγινε πράξη.

Όπως είπαμε η υπό αγορά σταφίδα θα ήταν εταιρικό εμπό-

ρευμα του Γ. Μπατή και του Ν. Δ. Μαυρογένη· συνετός και συνεπής έμπορος ο πρώτος αισθάνθηκε την ανάγκη να ενημερώσει σχετικά το συνεταίρο του, ο οποίος θα ήταν και ο αποδέκτης του φορτίου, στην Τεργέστη. Στην επιστολή που του απηύθυνε με χρονολογία 15 Σεπτεμβρίου 1791, από τη Σμύρνη, βρήκε την ευκαιρία να διατυπώσει και κάποιες κρίσεις για τη συμπεριφορά του Μ. Χατζηκυριακάκη, οι οποίες ενδιαφέρουν τις νοοτροπίες στο επίπεδο των εμπορικών πρακτικών· ενδιαφέρον παρουσιάζει και η άνεση με την οποία ο Γ. Μπατής τις διατύπωσε:

Το πρώτο παζάρι της σταφίδος εκόπη γρόσια 8:20, ύστερον την ανέβασαν εις τα εννιά, όμως εγώ του είχα όρδινον εις το πρώτο παζάρι να με ψωνίσει· αυτός ο Μιχάλης, με το να έταξεν πολλών να τους κάμει σταφίδα, εσάστισεν και δεν ηξεύρει τί του γίνεται ... και περί τούτου απόκρισιν δεν με έστειλεν· στοχάσου τί δουλειά ημπορεί να τελειώσει κανείς με τέτοιους χωριάτες...

Οι υποδείξεις αυτού του αποσπάσματος για κάποιους κανόνες εμπορικής δεοντολογίας, για κάποιες εμπορικές ηθικές τελικά, σχετικά με την ορθή, δηλαδή την επικερδή, διεξαγωγή του εμπορίου είναι εμφανείς: τάξη, συνέπεια, σεβασμός. Βέβαια, αμέσως αναδύεται η απορία γιατί ο Γ. Μπατής επέμεινε στη συνεργασία του με το Μ. Χατζηκυριακάκη, έναν «τέτοιο χωριάτη», ακόμη και μετά την καθυστέρηση και παρόλο που η τιμή της σταφίδας από οκτώμιση γρόσια στο «πρώτο παζάρι» είχε φτάσει στα δέκα στο τέλος Σεπτεμβρίου· στο παρακάτω απόσπασμα υπάρχει η εξήγηση, όπως ο Γ. Μπατής τη διατύπωσε στο Ν. Δ. Μαυρογένη:

Ωστόσο, εγώ πάλιν του έγραψα να μας κάμει και εις αυτήν την τιμήν και πλέον φτενότερα, αν ημπορέσει, και η αιτία οπού θέλω να μου την κάμει είναι επειδή αυτός είναι πολλά μαργιόλος και πολλές φορές τον έγραψα να μου στείλει τον λογαριασμόν του σκοινίου ... και περί τούτου δεν θέλει να με αποκριθεί και δεν ηξεύρω την αιτίαν και δια τούτο γυρεύω να τον εβάλω με τα φρούτα εις το χέρι, να ξεμπερδέσω από λόγου του...

Φαίνεται πως ούτε η αγορά σφουγγαριού ευοδώθηκε, αλλά χωρίς ευθύνη του Μ. Χατζηκυριακάκη αυτήν τη φορά. Προφανώς, ο Νικόλαος Μπαπουλάρης, ο απεσταλμένος του Γ. Μπατή στον Τσεσμέ γι' αυτό το σκοπό, δεν εβρήκε κατάλληλο το εμπόρευμα κι έτσι έκανε νέα αποστολή, στην Κάλυμνο, άγνωστο αν του ίδιου προσώπου ή άλλου· τώρα υπήρχε και εναλλακτική εντολή: αν το σφουγγάρι ήταν ακριβό, να αγοραστεί «αγιοκέρι και μπακίρι από την Ανατολή».

Με σημαντική καθυστέρηση, οι δύο αγορές τελικά πραγματοποιήθηκαν: πριν από τις 15 Οκτωβρίου 1791 είχε φορτωθεί η σταφίδα και πριν από τις 3 Νοεμβρίου το σφουγγάρι· αυτά αναγγέλλει ο Γ. Μπατής στο Ν. Δ. Μαυρογένη, στην Τεργέστη πάντοτε, σε δύο επιστολές με τις παραπάνω αντίστοιχες χρονολογίες:

...εφόρτωσα σταφίδα ροζακιά Κισιμέ, από Ν[ούμερο] 1 à 42 βαρέλια, εις περγαντίνο του καπετάν Λιπόας, Βένετου, εις παράδοσίν σας, δια λογαριασμόν της συνδροφίας μας και κοστίζουν ιντσίρκα έως γρόσια 800 ... ακόμη σας λέγω ότι επήρα και μίαν παρτίδα σφουγγάρι από Κισιμέν· αριβάρησεν εδώ και ο άνθρωπος οπού είχα στελμένο εις Κάλυμνον και με ήφερον ακόμη μίαν παρτίδα σφουγγάρι καλόν και οπίσω θέλομεν σας το στείλει, επειδή τώρα δεν το είχαμεν έτοιμο.

Στην επόμενη επιστολή του όμως (3 Νοεμβρίου 1791) γράφει ότι και τα δύο εμπορεύματα (σταφίδα και σφουγγάρι) φορτώθηκαν σε άλλο καράβι και στάλθηκαν μαζί· εκτός και εάν τα «Λιπόας» και «Λιποβάσης» είναι ονόματα του ίδιου καπετάνιου:

... κάμω γνωστόν ότι εφόρτωσα δια λογαριασμόν της συνδροφίας μας εις περγαντίνο μπράβο μοντενεγρίνο του καπετάν Πιέτρου Λιποβάση, Βένετο, εις παράδοσίν σας δια Τριέστι το κάτωθεν πράγμα, οπού είναι σημαδεμένο με την μπαρών μάρκα και νούμερον:

GB.

Ν[ούμερο] 1 à 42 βαρέλια σταφίδα του Κεσιμέ, ήτοι βαρέλια

την αγορά εμπορεύματος που τον ενδιέφερε, του έδωσε και την ακόλουθη εντολή:

... και θέλετε τα στείλει εδώ εις Τριέστιον, του φίλου σας κυρ Δημητρίου Ιωάννου και συντροφίας, με εί τι οκαζιόνε τύχει, εξόχως από ραγιάδικο...

«Εξόχως από ραγιάδικο» πλοίο, λοιπόν. Και σε άλλες περιπτώσεις ο Γ. Μπατής έγραφε την προτίμησή του για την εθνικότητα ή απλώς τη σημαία του πλοίου με το οποίο επιθυμούσε να ταξιδέψει το εμπόρευσμά του και αυτό δεν ήταν ποτέ ελληνικό¹⁰:

Πάσχισε, αν μπορείς, με το παστιμέντο του καπετάν Μπρόντζα, Βένετο, να ημπαρκάρεις τα βαρέλια (24 Αυγούστου 1791).

Δεν αποκλείεται, ένας από τους λόγους αυτών των επιλογών να παραπέμπει στη σημαία, που διασφάλιζε με τον καλύτερο δυνατό τρόπο το ταξίδι: το εμπόρευμα έπρεπε να προστατευθεί πρωτίστως από την πειρατεία και την καταδρομή, σε περιόδους πολέμων· να τι έγραψε ο Γ. Μπατής στο Δημήτριο Χατζηκυριάκου, στην Κω, στις 13 Ιουνίου 1791:

Όμως, να τα στείλεις με σιγούρα παντιέρα, επειδή είναι κουρσάροι έξω.

Εδώ δεν είναι πια το βενετικό πλοίο οπωσδήποτε, αλλά το περισσότερο ασφαλές απέναντι σε πράξεις βίας κατά το ταξίδι:

10. Να σημειωθεί παρεμπιπτότως ότι ο Χ.-Α. Μπατής ήταν κάτοχος «πατέντας» της Μάλτας, την οποία ενοικίαζε· σε σημειώσή του του 1787 διαβάζουμε: «έδωσα του Ζανή ραΐση Τεσσούδα την πατέντα της Μάλτας και κοστίζει γρ. 60· να μου στείλει τόσο καβέ από κάτω δια την παντέντα». Ας προστεθεί εδώ ότι η συμπεριφορά των Δομένεγου και Μιχελή Μπατή ήταν μετά το 1800 διαφορετική: οι ίδιοι επιδίωξαν την πλοιοκτησία και χρησιμοποίησαν στα ταξίδια τους τη ρωσική σημαία, κατά τον ελληνικό κανόνα της εποχής.

σε μια άλλη περίπτωση θα προστεθεί στις προτιμητέες, ως ασφαλέστερες, και η γαλλική σημαία: «ναυλώνοντας ή βενετικόν ή φράγκικον παστιμέντο» (20 Οκτωβρίου 1789).

Η προηγούμενη φράση «εξόχως από ραγιάδικο» δε φαίνεται να εμπεριέχει κάποια αποστροφή του Γ. Μπατή προς την ελληνική πλοιοκτησία· η επιλογή είχε να κάνει με τη σημαία. Άλλωστε, είδαμε ότι ο πατέρας του και οι δύο αδελφοί του ήταν πλοιοκτήτες. Υπάρχουν και άλλες μαρτυρίες που οδηγούν την ερμηνεία μας προς αυτήν την κατεύθυνση: στις 28 Οκτωβρίου 1789, από την Αγκόνα, έγραψε στον Ιωάννη Βελούδιο, στη Βενετία:

... έμαθα τον κουντισμόν του παστιμέντου σας και εχάρηκα και, αν προφτάξει εδώ ογλήγορα, ίσως κάμομε και εμείς ναύλο.

Μπορούμε, βέβαια, να θεωρήσουμε ότι ένα πλοίο που κατασκευάστηκε, καθελκύστηκε και ανήκε σε κάποιον που διέμενε στη Βενετία θα ύψωνε τη βενετική σημαία, αν αυτό δεν ήταν και υποχρέωση.

Και το 1795, ο Γ. Μπατής πληροφόρησε από τη Μύκονο το Ν. Δ. Μαυρογένη ότι οι Μπατήδες ναύλωσαν τα καράβια των Ζανή Ντεσουδά και Νικολού Σολωμού για να πάνε να φορτώσουν σιτάρι στην Αλεξάνδρεια. Αν πρέπει να υποθέσουμε ότι και αυτά τα καράβια ταξίδευαν με βενετική σημαία, τότε ανοίγεται ένα νέο πεδίο έρευνας για τη δραστηριότητα της ελληνικής ναυτιλίας, αφού έως τώρα οι γνώσεις μας δε συμπεριλαμβάνουν τη χρήση, σε αξιόλογο ποσοστό, της βενετικής σημαίας. Ένας επιπρόσθετος χώρος για διερεύνηση θα ήταν ο από παράδοση «λατινικός» προσανατολισμός της Μυκόνου και των γειτονικών νησιών.

Ο έμπορος εξαντλούσε κάθε δυνατότητα που του προσφερόταν προκειμένου να επιλέξει το δυνάμει ασφαλέστερο πλοίο· ήταν μάλιστα πρόθυμος ακόμη και να καθυστερήσει τη φόρτωση του εμπορεύματος, προκειμένου αυτό να ταξιδέψει με το πλοίο που κατά την εκτίμησή του προσέφερε την ασφαλέστερη

όλες οι δυνατότητες και προϋποθέσεις προκειμένου η όλη διαδικασία να απολήξει στο κέρδος, όσο το δυνατόν ασφαλέστερα: ήταν όμως και μια πράξη με πολλές και ουσιαστικές διαφορές από την πράξη της αγοράς, αφού, όταν έφτανε η ώρα της πώλησης, κάποια προσδιοριστικά δεδομένα είχαν διαμορφωθεί. Κυρίως, ο λόγος είναι για τη διαμόρφωση του τελικού κόστους που έκανε πιεστική την ανάγκη για πώληση, καθώς κάθε καθυστέρηση μπορούσε να αποβεί επιζήμια: η εξουδετέρωση του επενδυμένου στο εμπόρευμα κεφαλαίου, ακόμη και πρόσκαιρη, ήταν δεδομένη και μετέβαλε τις κοστολογικές προϋποθέσεις, αφού μεταφραζόμενη ως ζημία έπρεπε, για να αποδώσει η εμπορική πράξη, να μετακυλιστεί στο κόστος. Αυτό όμως ήταν περίπου αδύνατο γιατί η διαμόρφωση των τιμών με όρους αγοράς δε μπορούσε να υπακούει πάντοτε σε εξατομικευμένες και εξειδικευμένες ανάγκες.

Όλα αυτά δε σημαίνουν ότι η προγραμματισμένη καθυστέρηση της πώλησης δε μπορούσε να αποβεί επωφελής ή ότι ήταν εξαιρετικά σπάνια εμπορική πρακτική: δεν ήταν όμως δυνατό να συμβεί παρά μόνον όταν η αναμενόμενη ως περίπου βέβαιη άνοδος των τιμών κάλυπτε τις επιβαρύνσεις του κόστους από την καθυστέρηση: και πάλι βρισκόμαστε μπροστά στο ζήτημα της ενημέρωσης, της κυκλοφόρησης της πληροφορίας και των εμπειρικών μηχανισμών υπολογισμού των συσχετισμών στο επίπεδο των ανταλλαγών.

το κόστος

Το τελικό κόστος του εμπορεύματος διαμορφωνόταν με βάση σταθερά και γνωστά έξοδα: ο έλληνας έμπορος του τέλους του 18ου αιώνα εργαζόταν σε ένα εμπορικό κλίμα βεβαιιοτήτων και ως ένα μεγάλο βαθμό προβλέψιμων δυνατοτήτων: οι καταταλινικοί όροι με τους οποίους λειτουργούσε η αγορά, ακόμη και

στον οθωμανικό χώρο, του επέτρεπε να προγραμματίσει τις δραστηριότητές του με ευχέρεια: ακόμη και η διαμόρφωση των τιμών υπάκουε σε σταθερές και με μεγάλη διάρκεια παραμέτρους.

Ας επανέλθουμε λοιπόν στη διαμόρφωση του κόστους: είναι, πρώτα-πρώτα, η αξία αγοράς του εμπορεύματος: ακολουθούν τα έξοδα μεταφοράς του μέχρι το χώρο προσωρινής αποθήκευσής του, και κατόπιν μέχρι το τελωνείο και το πλοίο: έχει μεσολαβήσει, εάν υπήρξε, η εμπορομεσιτική προμήθεια: ακολουθεί η ενδεχόμενη έκτακτη δασμολόγηση (μπιντάτ), που προστίθεται στις τακτικές επιβαρύνσεις: η ασφάλιση του εμπορεύματος μπορεί να μην ήταν γενικευμένη πρακτική, δεν ήταν όμως σπάνια: τα νέα μεταφορικά και αχθοφορικά έξοδα, καθώς και τα έξοδα νέας προσωρινής αποθήκευσης στον τόπο προορισμού, μοιάζει να ολοκληρώνουν την εικόνα της διαμόρφωσης του κόστους. Εντούτοις, αυτό το κόστος δεν ήταν το πιθανότερο τελικό, γιατί πρέπει να συνυπολογίσουμε τα έξοδα διαβίωσης του εμπόρου ή του αντιπροσώπου του, όταν μετακινείται «εκτός έδρας» για τις ανάγκες του εμπορίου του, ακόμη και την ενδεχόμενη φύρα. Τα «εκτός έδρας», πάντως, είναι ορθότερο να τα υπολογίζουμε στις επιβαρύνσεις του εμπορεύματος, ενώ το «εντός» κόστος διαβίωσης είναι συναρτημένο με το εμπορικό κέρδος.

Ήδη το 1761 έχουμε μια αρκετά διαφωτιστική καταγραφή εξόδων εμπορεύματος: πρόκειται για γνωστή μας υπόθεση, όπου ο Χ.-Α. Μπατής στα Χανιά έκανε «μπαράτο» τάβλες με σαπούνι:

...των δύο χιλιάδω ταβλώ που έφιασα στη Κρήτη, έστειλα το Πασκάλη και τις ηκάμενε παράτο με σαπούνι και στέκεται το σαπούνι απούλητο στη Σμύρνη, στον σιόρ Μιχαλάκη Πετρή τα χέρια και είναι κατάρια 89, οκάδες 41, στένει όλο το σαπούνι γρ. 809:20· έξοδα:

– φαγούρα του και πλερωμή του γρ. 36
– στο κουμέρκι του πασιά και βγάρσια μαζί
με τις τάβλες έδωσεν γρ. 53

- στον κира του μαγαζέ πούχε τις τάβλες
στα Χανιά γρ. 5
- σε χαμάληδες και στιβακτικά γρ. 4
- στα σεντούκια που ηκάμενε δια να βάλει
το σαπούνι γρ. 30:14
- στιβακτικό του σαπουνιού και καρφιά γρ. 1:02
- 4 σουβάλια αγορά γρ. 3:04

γρόσια 942:00.

Η παραπάνω καταγραφή μας επιτρέπει να αποδεσμεύσουμε κάποια κατά προσέγγιση ποσοστά: ίσως γύρω στο 4% το «κουμέρ-κι του πασιά»¹⁷, κάπου στο 2% η προμήθεια του αντιπροσώπου. Γι' αυτήν την τελευταία μαθαίνουμε από επιστολές του Γ. Μπατή, του 1791, ότι δεν ήταν αντικείμενο συμφωνίας, αλλά το ύψος της ήταν εθμικώς καθορισμένο: «να σου πληρώσω την κομεσιόν σου κατά το συνηθισμένον αντέτι»¹⁸: το ύψος ήταν 2%¹⁹.

Η προμήθεια είναι μια ενδιαφέρουσα πλευρά του εμπορίου, κυρίως επειδή το ύψος ή το ποσοστό της συνιστά το ελάχιστο εμπορικό κέρδος —θα μπορούσε να μιλήσει κανείς και για εμπορική αμοιβή—, χωρίς να έχει επενδυθεί κεφάλαιο στην εμπορική πράξη. Πρέπει να σημειωθεί ότι το 2% που είδαμε προηγουμένως ήταν ποσοστό επί της αξίας αγοράς του εμπορεύματος και όχι επί του τελικού κόστους.

Το 2% μπορεί να ήταν βέβαια το «αντέτι», αλλά ούτε απαράβατο μπορούσε να είναι ούτε με την ίδια μορφή να υπολογίζεται. Έχουμε, για παράδειγμα, μαρτυρημένη προμήθεια 2,18% που

17. Πρβλ. Β. Κρεμμυδάς, *Το εμπόριο της Πελοποννήσου στο 18ο αιώνα*, ό.π., σ. 60-83.

18. Επιστολή προς Μ. Χατζηκυριακάκη, στον Τσεσμέ, από Σμύρνη, 7 Αυγούστου 1791.

19. Επιστολή προς Ν. Δ. Μαυρογένη, στην Τεργέστη, από Σμύρνη, 16 Αυγούστου 1791.

κατέβαλε ο Δομένεγος Μπατής το 1801 στη Μύκονο, ενώ ενδιαφέρον παρουσιάζει ο τρόπος υπολογισμού της το 1790, όταν ο Γ. Μπατής βρισκόταν στο λοιμοκαθατήριο της Τεργέστης:

Τριέστε, λάζαρέτο. 1790, Νοεμβρίου 15. Άρχισεν ο σπεζανδόρος μας σιορ Γάσπαρης να μας ψωνίζει και ιδού οπού φανερώνω τα όσα τον πληρώνω:

4 ημερών προβεζιόν, οπού μας έστειλεν του έδωσα κατά την νόταν του, οπού με φανερώνει, δια λίτρες 92:15·

6 ημερών προβεζιόν, λίτρες 56:14.

Αν και τα δύο αναφερόμενα ποσά είναι το ύψος της προμήθειας των αντίστοιχων ημερών, θα πρέπει να υποθέσουμε ότι αυτό διαμορφωνόταν στην Τεργέστη από το συνδυασμό του χρόνου απασχόλησης (ένα είδος ημερομισθίου) και του ποσοστού επί της αξίας αγοράς του εμπορεύματος: αν όμως μόνον το δεύτερο ποσό είναι η προμήθεια, τότε έχουμε να κάνουμε με υψηλό ημερομισθίο. Είναι φανερό ότι η καταγραφή δεν είναι εύκολα αναγνώσιμη παρά μόνον ως προς την εισαγωγή του χρόνου ως βάσης υπολογισμού.

Ο ακριβής υπολογισμός των επιβαρύνσεων του εμπορεύματος και του ποσοστού που αυτές αντιπροσώπευαν επί του συνολικού κόστους είναι εξαιρετικά δυσχερές και εξαιτίας του τύπου των καταγραφών, που έχει να κάνει και με τις συνθήκες αγοράς και πώλησης: εάν το εμπόρευμα ανήκε σε δύο και ήταν και οι δύο παρόντες κατά τις σχετικές εμπορικές πράξεις, η λεπτομερής και αναλυτική καταγραφή δεν ήταν απολύτως αναγκαία.

Σε αγορά εμπορευμάτων που έκανε ο Δομένεγος Μπατής στην Αίγυπτο και που η αξία τους ήταν 8.540 γρόσια, προστέθηκαν έξοδα σε ποσοστό 12,23%, χωρίς σ' αυτά να έχουν συμπεριληφθεί τα «εκτός έδρας».

Θα δούμε τώρα μερικά, ελάχιστα δυστυχώς, επιμέρους έξοδα που επιβάρυναν το εμπόρευμα: το 1775, σε εξαγωγή εμπορευμάτων από τη Μύκονο, ο τελωνειακός δασμός που καταβλήθηκε δεν ήταν παρά το 1,51% της αξίας τους: το 1789, στην Τεργέστη,

τα έξοδα που επιβάρυναν τα αποστελλόμενα από το Γ. Μπατή μεταξωτά τούλια μέχρι τη φόρτωσή τους στο πλοίο ήταν 3,85% επί της αξίας αγοράς τους· και το 1790, στην Τεργέστη πάλι, για την αποστολή σίδηρου, τα έξοδα μέχρι το πλοίο, μαζί με την εμπορομεσιτική προμήθεια, ήταν μόλις 2,68% επί της αξίας αγοράς του.

Για τα έξοδα που έκανε ο έμπορος στο λοιμοκαθατήριο, το Αρχείο είναι φειδωλό σε πληροφορίες: το Νοέμβριο του 1790, ο Γ. Μπατής κατέβαλε στο λοιμοκαθατήριο της Τεργέστης 8 τοπικές λίρες την ημέρα επί 42 ημέρες και αυτό ήταν απλώς δικαίωμα της υπηρεσίας. Χωριστά πληρώθηκαν τα καπνιστικά των επιστολών και τα ατομικά του έξοδα: «ιδού προσθέτω και τα λιανά έξοδα οπού με ακολούθησαν, όντας εις λαζαρέτο, δια λίτρες 47:04».

Φυσικά, στα έξοδα που επιβάρυναν το κόστος του εμπορεύματος πρέπει να συμπεριλάβουμε και αυτά των υπηρετών και των «γραμματικών»: όχι των «δούλων» του Χ.-Α. Μπατή που εξυπηρετούσαν ποικίλες ανάγκες, αλλά του «δούλου» που προσέλαβε ο Γ. Μπατής τον Ιούλιο του 1791, όταν θα παρέμενε για κάποιο χρονικό διάστημα στη Σμύρνη. Προσέλαβε λοιπόν τον «δούλον Γεώργη» με αμοιβή 30 γρόσια το χρόνο, ενώ εξόδεψε και 31 γρόσια στην αγορά ενδυμάτων και υποδημάτων του.

Ας επανέλθουμε τώρα στα «εκτός έδρας» έξοδα διαβίωσης του εμπόρου, τα οποία πρέπει να συνυπολογίζονται, όπως είπαμε, στο κόστος του εμπορεύματος. Μια πλήρη εικόνα τέτοιων εξόδων έχουμε στη διάθεσή μας από σχετική καταγραφή του Γ. Μπατή· αναφέρεται στο μεγάλο ταξίδι του Αγκόνα - Τεργέστη - Κωνσταντινούπολη, κατά το δεύτερο εξάμηνο του 1789:

[Αγκόνα:] 1789, Αυγούστου 3 έως Οκτωβρίου 7. Έκαμα εξοδίαν εις φαγί μου και κάμαρα και έξοδα καφενέ, ρομίνα σκούδα 25.

[Τεργέστη:] 1789, Οκτωβρίου 10 έως Δεκεμβρίου 9. Έκαμα εξοδίαν εις φαγί μου και κάμαραν και έξοδα καφενέ, λίτρες 295.

Στην Κωνσταντινούπολη, «10 φλεβαρίου 1790», δεν θα καταγράψει παρά μόνον τα «λιανικά» έξοδα, 53:15 γρόσια.

Είδαμε ότι το καλοκαίρι του 1791 ο Γ. Μπατής εγκαταστάθηκε στη Σμύρνη, χωρίς να αφήνεται να εννοήσουμε ότι αυτό θα ήταν για μικρό χρονικό διάστημα: η αναγκαστική εγκατάσταση του Ν. Δ. Μαυρογένη στην Τεργέστη μετέβαλε τη γεωγραφία της δράσης των δύο εταίρων. Η «συντροφία» τους εξακολουθούσε να υπάρχει και αυτό είναι που έκανε το Γ. Μπατή να καταγράψει τα έξοδα διαβίωσής του:

Σμύρνη, 7 Αυγούστου 1791. Έπιασα τον οντά εις το μετόχι της Αγιάς δια τρεις μήνες, συμφωνία προς 5 γρόσια το μήνα.

Από τις 7 Μαΐου μέχρι τις 31 Δεκεμβρίου 1791 τα έξοδα του Γ. Μπατή ανήλθαν σε γρόσια ασλάνια 247:03, κάπου 30 γρόσια το μήνα. Το μεγαλύτερο ποσοστό πήγαινε στη διατροφή, όπως μπορούμε να συμπεράνουμε από μερικότερες καταγραφές: 3 Ιουνίου - 15 Αυγούστου, «έξοδα λιανικά και φαγητόν μου, γρόσια 53»: 15 Αυγούστου - 15 Νοεμβρίου, «δια φαγητόν μου, γρόσια 55:10».

Μέσα στο ίδιο περίπου χρονικό διάστημα, από 3 Σεπτεμβρίου 1791 έως 26 Ιανουαρίου 1792 πιο συγκεκριμένα, έχουν καταγραφεί και «έτερα έξοδα της συνδροφίας», τα οποία συμποσούνται σε 133:23 γρόσια και αναλύονται σε 55 γρόσια προκαταβολή ενοικίου για το «μαγαζέ», σε 10 για δύο μηνών διαμονή στην Αγιά, που είδαμε πιο πάνω, και σε έξοδα για την αγορά τεφτεριών, τετραδίων και χαρτιού αλληλογραφίας· επίσης, σε μικροέξοδα για αγορά καπνού, για ταχυδρομικά, κοντινούς ναύλους κ.ά.

Από άλλη καταγραφή πληροφορούμαστε για τα πέραν του ενοικίου και της διατροφής του έξοδα του Γ. Μπατή, δηλαδή για τα έξοδα ένδυσης και κοινωνικής παρουσίας, τα οποία στο χρονικό διάστημα από 1 Ιουλίου 1791 έως αρχές του 1793 ανήλθαν σε 245 γρόσια. Τα έξοδα αυτά δεν εγγράφονται στην εταιρεία, είναι «δια λογαριασμόν» του ίδιου του Γ. Μπατή, και

ποι πληρωμής και αποπληρωμής του αγοραζόμενου εμπορεύματος ήταν είτε με το χρηματικό προϊόν από την επιτόπου πώληση άλλου, είτε με την επιτόπου μεταφορά κεφαλαίου. Αυτό ανεξάρτητα από την αυτοπρόσωπη ή μέσω αντιπροσώπου πώληση ή αγορά από τον ενδιαφερόμενο έμπορο.

Τον Οκτώβριο του 1789, ο Γ. Μπατής βρέθηκε στην Τεργέστη, προκειμένου να χρησιμοποιήσει το χρηματικό προϊόν από την πώληση μεγάλης ποσότητας σταφίδας στην αγορά άλλου εμπορεύματος· αυτό, για λογαριασμό της εταιρείας του με το Ν. Δ. Μαυρογένη: ο τελευταίος του έχει απευθύνει τα φορτία της σταφίδας «εις ρεκουμαντασιόν του εδώ κυρ Δημητρίου Ιωάννου και συντροφίας». Όταν ο Γ. Μπατής είχε φτάσει στην Τεργέστη και είχαν φτάσει και τα παραπάνω φορτία, ενημέρωσε ως εξής το συνεταίρο του στη Χίο, στις 20 Οκτωβρίου 1789:

... Είδα και όλην την σούμα τα βαρέλια την σταφίδα, οπού μου εστείλετε με τρία ιμπάρκα... Λοιπόν, έως τώρα είναι απούλητα έως 20 βαρέλια, τα δε επίλοιπα όλα επουλήθησαν... Δεν ημπορώ ακόμη να σας βεβαιώσω το τί έχω να πράξω, κατά την ορδινίαν σας, διότι εμάθαμεν εδώ ότι τα ρύζια ... καθώς με λέγουν θέλω ακολουθήσει το στάρι οπού βγαίνει κατά το μέρος της Αρβανιτιάς, εδώ μέσα εις τον κόρπον.

Χρησιμοποίηση λοιπόν του χρηματικού προϊόντος από την πώληση σταφίδας για την αγορά τοις μετρητοίς ρυζιού και σιταριού. Ανάλογη είναι και η επόμενη περίπτωση, όπου η αποπληρωμή θα γινόταν από τρίτο πρόσωπο· σε επιστολή του Γ. Μπατή, στις 19 Οκτωβρίου 1789 από την Τεργέστη, προς τον Δαμιανό Κακό στη Σμύρνη διαβάζουμε:

...την μεν κασέλα με τα βέλα, όταν πουληθούν, θέλετε μας ψωνίσει τα άσπρα εις τόσα νήματα βέλα και θέλετε τα στείλει εδώ, εις Τριέστιον, του φίλου σας κυρ Δημητρίου Ιωάννου και συντροφίας...

Σ' αυτήν την περίπτωση, από το χρηματικό προϊόν του φορτίου εμπορευμάτων που η πώλησή τους είχε ανατεθεί στο Δαμιανό

Κακό, μόνον ένα μέρος θα χρησιμοποιούνταν αμέσως για την αποπληρωμή της αγοράς νέου εμπορεύματος:

... τα δε άλλα, όταν πουληθούν, θέλετε στείλει τα άσπρα, με μπόλιτσα, εις Χίον του άρχοντα σπαθάρη Νικολάου Μαυρογένη.

Η αποπληρωμή της αγοράς ενός εμπορεύματος μπορούσε να γίνει και μέσω τρίτου προσώπου, τοις μετρητοίς και σ' αυτήν την περίπτωση· στις 28 Οκτωβρίου 1789, ο Γ. Μπατής παρήγγειλε, από την Τεργέστη, στο Γεώργιο Ιωάννου Βελούδιο, στη Βενετία, την αγορά διαφόρων εμπορευμάτων:

... δια τα οποία όλα αυτά, οπού σας φανερώνω, ευθύς οπού λάβετε το γράμμα μας θέλετε μας τα ψωνίσει ... δια τα άσπρα του πραγμάτου, οπού με διορίσετε εδώ θέλω τα πληρώσω...

Το χρηματικό προϊόν από την πώληση της ίδιας σταφίδας, που είδαμε προηγουμένως, θα κάλυπτε την πληρωμή και αυτής της παραγγελίας.

Δύο συναφείς σημειώσεις, του Γ. Μπατή πάλι, παραπέμπουν στο ίδιο ζήτημα· επιστολή του από Τεργέστη, στις 11 Νοεμβρίου 1789, προς τον Αντώνιο Στάη, στην Αγκόνα:

και δια του σιδέρου τα άσπρα, οπού με διορίσετε εδώ τα πληρώνω, ομού και τα άλλα...,

το φρούτο μας όλον επουλήθη(ν) και τώρα αγοράζω ρύζια...,

ενώ στο ίδιο αποτέλεσμα καταλήγει και η μεσολάβηση τρίτου προσώπου, όπως εντέλλεται ο Γ. Μπατής στο Δαμιανό Κακό, με επιστολή του στις 26 Φεβρουαρίου 1790 από την Κωνσταντινούπολη:

Προς τούτοις την φανερώνω ότι την γνωστήν κασελοπούλα με τα βέλα, πέτσες 20, οπού σας έστειλα προ πολλού την ξεκαθάρισίν της, θέλετε μας ψωνίσει εις τόσον κερσί όλα τα άσπρα...

Ένα μέρος της αξίας πώλησης ή αγοράς του εμπορεύματος ήταν δυνατό να αποπληρωθεί με καθυστέρηση, στην περίπτωση

που τα δύο μέρη, αγοραστής και πωλητής, συνεργάζονταν τακτικά, λειτουργούσε επομένως η αρχή της αμοιβαιότητας, με την προϋπόθεση όμως ότι κατά τη στιγμή της αναχώρησης του ενός δεν ήταν γνωστό το ακριβές ύψος του ποσού προς καταβολή· το παρακάτω απόσπασμα από επιστολή του Γ. Μπατή (22 Απριλίου 1790 από Κωνσταντινούπολη) προς τους Δημήτριο Ιωάννου και Σία, στην Τεργέστη, μας διαφωτίζει σχετικά μ' αυτήν την όψη της αποπληρωμής:

... και τον λογαριασμόν του σιδέρου, οπού δια λογαριασμόν μου σας έστειλεν ο σιορ Αντώνιος Στάης από Ακόνα ... έτι είδα και τον λογαριασμόν της σιγουρτάς, δια τα γνωστά 313 σακκία ρύζι, οπού την ετελείωσαν. Λοιπόν, είδα την ξεκαθάρισιν του λογαριασμού, της γνωστής σιγουρτάς, ομού και σιδέρου και αντιμπαντάροντας εκείνα οπού σας άφησα και μένω χρεώστη[ς] σας τρεχούμενα Βιέννας φιορίνια 950:20· λοιπόν, δια αυτά, κατά την ορδινίαν σας, ευθύς έγραψα εις Σμύρνη εις σιορ Κακό Δαμιανό να τα αντιμπαντάρει από τους λογαριασμούς μου και ελπίζω έως τώρα να τα επερίλαβεν και, όταν λάβετε την είδησιν, εις το αναμεταξύ μας μένομεν εξοφλισμένοι(ν).

Έχουμε λοιπόν επιτόπου πληρωμή μέρους της αξίας της εμπορικής πράξης και αποπληρωμή της μέσω ανοιχτού λογαριασμού που υπήρχε ανάμεσα στα δύο συναλλασσόμενα μέρη· ο λογαριασμός όμως βρισκόταν στα χέρια τρίτου προσώπου, με το οποίο συναλλάσσονταν ή το χρησιμοποιούσαν και ο Γ. Μπατής και η εταιρεία του και η εταιρεία του Δ. Ιωάννου.

Η αποπληρωμή του υπολοίπου αυτού του λογαριασμού θα γινόταν με την αποστολή εμπορεύματος· αναχωρώντας από την Τεργέστη, ο Γ. Μπατής είχε αφήσει στους Δ. Ιωάννου και Σία 184 «σκούδα ρομάνα» για το σίδερο που θα έστελνε ο Αντώνιος Στάης· το τελικό χρεωστούμενο ποσό όμως (αξία αγοράς του εμπορεύματος, προμήθεια και λοιπά έξοδα μέχρι την Τεργέστη) ανήλθε σε 229:63 σκούδα, έμενε χρεώστης για 45:63 σκούδα. Όταν το εμπόρευμα έφτασε στη Σμύρνη, σε παραλαβή Δαμιανού Κακού, ο Γ. Μπατής βρισκόταν στην Κωνσταντινούπολη

και από εκεί έγραψε (22 Απριλίου 1790) στον Αντώνιο Στάη:

μένω χρεώστης σκούδα 45:63, τα οποία θέλω τα ξεπληρώσει και αυτά· εις την Σμύρνη έγραψα δια να σας στείλουν μερικόν αγιοκέρι και, όταν το λάβετε, το πουλείτε με το αβαντάγιο και ομού παίρνετε τον λογαριασμόν σας και ούτως μένομεν εξοφλισμένοι(ν) και τα ρέστα θέλετε τα δώσει, ήγουν την ξεκαθάρισιν του λογαριασμού, εις τον αδελφόν μου Δομένεγον Μπατή, ο οποίος έρχεται αυτού, αν τον κατανοδώσει ο άγιος θεός...

Δεν έχουμε εδώ να κάνουμε με αποπληρωμή σε είδος, αλλά και πάλι με το χρηματικό προϊόν από την πώληση εμπορεύματος, που αποστέλλεται εκ των υστέρων και που ο έχων λαμβάνειν το υπόλοιπο λογαριασμού εντέλλεται να το πουλήσει ευνοϊκά· πουθενά δεν αφήνεται να εννοηθεί ότι για το ποσό αυτό επρόκειτο να καταβληθεί τόκος.

Στον τρόπο κατάθεσης ομολογίας μέχρι την αποπληρωμή μας εισάγει η συνέχεια της προηγούμενης επιστολής. Στην περίπτωση αυτή, ίσως πρέπει να υποθέσουμε την καταβολή τόκου:

Έτι σας φανερώνω, δια την κασελοπούλα τα βέλα οπού με έδωσες και σας χρεωστώ ρομάνα σκούδα 212:84, θέλετε δείξει το παρόν μου αυτού εις τον αυτάδελφόν μου Δομένεγον Μπατή και θέλει σας το ξεπληρώσει, επειδή του έδωσα την ορδινίαν μου· και λαμβάνοντάς τα και αυτά θέλετε ξεσκίσει την ομολογίαν μου και ούτως εις το αναμεταξύ μας μένομεν εξοφλισμένοι(ν).

Σαφής λόγος για την καταβολή τόκου για το μη αποπληρωμένο μέρος της αξίας αγοράς εμπορεύματος γίνεται σε άλλη επιστολή του Γ. Μπατή, στην οποία, από τη Σμύρνη στις 13 Ιουνίου 1791, έδωσε οδηγίες στο Δημήτριο Χατζηκυριάκου στην Κω, κατ' εντολή του Ν. Δ. Μαυρογένη· η Ζαχαράτη Ν. Μαυρογένη του είχε στείλει για να της τα πουλήσει 214 «βρακία» και 92 «καπίστρια σχοινένια»· τώρα, ο Δ. Χατζηκυριάκου παίρνει την

1 μαντίλι	γρόσια	2:10
1 τσίτι Κύπρου	»	3:30
1 ζευγάρι «ποδήματα»	»	7:30
1 ζευγάρι «παπούτσια διπλά»	»	2
Σμύρνη, 17 Δεκεμβρίου 1791		
1 ταμπακέρα	γρόσια	1
2 ζευγάρια «σώκαρσες βαμβακερές»	»	3
«1 μπράσο δίμητο βαμβακερό για γελέκια»	»	0:12
«1 μπράσο μεταξωτό για τζουμπέ»	»	2:10
«1 ομπρέλα μεταξωτή μελιτζανιά»	»	9
Σμύρνη, Ιούλιος 1791 ³²		
«1 ζωνάρι μελίτικο, καινούριο»	γρόσια	1:13
1 ζευγάρι παπούτσια κόκκινα	»	0:30
1 «αλαγκιάς» για δύο γελέκια	»	2:13
2 γελέκια: «ραφτικά, αστερλίκι, γατάνι και μπρισίμι»	»	3:35
2 ζευγάρια παπούτσια καινούρια	»	1:30
«1 βρακί πανένιο»	»	1:32

5. Το εμπόριο χρήματος

Μερικές όψεις του δανεισμού χρήματος τις έχουμε ήδη μελετήσει σε άλλα κεφάλαια και είμαστε σε θέση να γνωρίζουμε ότι, προκειμένου για την αγορά και την πώληση εμπορεύματος, η τρέχουσα πρακτική και ο κανόνας ήταν η εξόφληση τοις μετρητοίς, τουλάχιστον στις συναλλαγές με τον εξωελληνικό χώρο, και με πιθανή εξαίρεση τη «φιέρα» της Senigallia. Επίσης

32. Τα πιο κάτω αγοράστηκαν από το Γ. Μπατή για το «δούλον» τον οποίον προσέλαβε εκείνον τον καιρό.

ότι το εμπόριο χρήματος δεν ήταν δυνατό να ασκηθεί συστηματικά από τον τύπο του εμπόρου-ταξιδευτή.

Έχουμε επίσης δει ότι από τους Μπατήδες, πατέρα και παιδιά, μόνον ο πρώτος, εγκατεστημένος μόνιμα στη Μύκονο και με ελάχιστες εμπορικές μετακινήσεις, άσκησε συστηματικά και κατ' επιλογή το εμπόριο χρήματος. Οι δεύτεροι χρησιμοποίησαν το δανεισμό περιστασιακά και μάλλον σε στιγμές μέγιστης ανάγκης. Μία και μόνη καταγραφή του Δομένεγου Μπατή, σχετική με δανεισμό του χρημάτων για την εξυπηρέτηση του εμπορίου του, επιβεβαιώνει την απουσία αντίστοιχης πρακτικής:

25 Μαΐου 1800. Έλαβον με κίνδυνον θαλάσσης γρόσια 825 δια το ταξίδι του κόρφου αντάρ τονάρε, διάφορο 20%, όλα γρόσια 990·

διάφορον σίγο[υ]ρο δια όσον καιρόν εκάθισαν εις Τριέστι

γρόσια 60

γρόσια 1.050.

Το ότι μόλις τέσσερα χρόνια αργότερα ο ίδιος Δομένεγος Μπατής συνήψε νέο θαλασσοδάνειο υποδεικνύει τη χρήση του δανεισμού στην περίπτωση της σύμπτωσης της πλοιοκτησίας και της διεξαγωγής εμπορίου: και στο προηγούμενο παράδειγμα η υπόθεση Δομένεγος Μπατής-πλοιοκτήτης δε θα ήταν ατυχή, αφού τα δάνεια αυτά απαιτούσαν εγγύηση για την επιστροφή τους και, όπως θα δούμε, αυτήν την προσέφερε, ως ένα βαθμό, το σώμα του πλοίου: το έγγραφο, το οποίο έχει χρησιμοποιηθεί και στα προηγούμενα και εδώ παρατίθεται ολόκληρο, δεν είναι απ' αυτά που διαθέτουμε σε αφθονία³³:

Έλαβον ο κάτωθεν υπογεγραμμένος παρά του κ. Ιω. Χατζή δάνειον με κάμπιον μαρίτιμον γρ. χίλια πενηνταέξ, ήτοι γρ.

33. Λαογραφικό Μουσείο Μυκόνου, ό.π.

1.056· τα οποία τα έλαβεν, ως αγροικούνται, επάνω εις το κόρπο και ατράτσα της ρουσικής πουλάκας, ονόματι η Παναγία Τουρλιανή, οπού καπιτανεύει ο καπ. Ζορζέτος Αρτακινός, δια το παρόν και μόνον ταξίδιον του από εδώ δια Σμύρνην και από Σμύρνην δια Ταγαντόγ και γύρισμα εδώ, οπού ευωδούμενος συν θεώ να τα ευχαριστά άνευ τινάς προφάσεως και αντιλογίας τόσον το άνωθεν καπιτάλε καθά και το συμφωνηθέν εις αυτά διάφορον προς τριάντα τα εκατόν· ειδέ τώρα και δώσει, πηγαίνοντας εις Σμύρνην και από εκεί ήθελεν υπάγει εις Αλεξάνδρειαν, τότε το διάφορον να δίδεται προς εικοσιπέντε τα %, ομού και το ρηθέν καπιτάλε, όταν συν θεώ τελειώσει το αυτό ταξίδιον. Τα περίκουλα της θαλάσσης αγροικούνται εις τον οικοκύρη των ασπρών, φράγκα όμως από γενεράλ και παρτικολάρ αβαριάν· της ξηράς δε αγροικούνται εις τον δανεισθέντα.

Διό εις ένδειξιν έγινεν η παρούσα ενυπόγραφος ομολογία με τους κάτωθεν μάρτυρας.

Κωνσταντινούπολις, 1804, Απριλίου 2.

Δ. Μπατής, έλαβον τα άνωθεν και υπόσχομαι·

Αντώνιος Ευσταυρινόπουλος, μαρτυρώ·

Στέφανος Μεσσηνέζης, μάρτυς·

Ζορζέτος Αρτακινός, μάρτυς.

Δύο μόνον επιπρόσθετες στα ήδη γνωστά παρατηρήσεις είναι αξιοσημείωτες: η αύξηση του χρόνου εργασίας του δανείου μειώνει τον τόκο· και ο τόκος (συνήθως το 30%) δεν μπορεί να αξιολογηθεί αυτοτελώς, αλλά σε συνάρτηση με την προσφερόμενη κάλυψη και αυτή δεν ήταν, στην περίπτωση μας τουλάχιστον, μεγάλη.

Χαρακτηριστική είναι και από μια άλλη άποψη η περίπτωση του Γ. Μπατή: μετά την αποκατάσταση της υγείας του το 1795, ενώ από μεγαλεμπόρους παλαιούς συνεργάτες του ζήτησε, όπως είδαμε, εμπορεύματα επί πιστώσει, από τον καμαράση Δημήτριο Τουρναβίτη, στο Βουκουρέστι, που ήταν κρατικός αξιωματούχος και, αν εμπορευόταν, αυτό δεν ήταν η πρωτεύουσα ιδιότητά του, ζήτησε δανεικά:

Τώρα δε ... της κάνω γνωστόν ότι νεγουςάρομαι εις το ταξίδι της φιέρας Σινιγάλιας και εδώ εις Τουρκία. Λοιπόν, σας περικαλώ, αν είναι ορισμόν σας, να μου στείλετε μερικά άσπρα, ιντσίρκα 4.000 γρόσια, και να αγροικούνται σιγούρα απάνω μου με το συνηθισμένον διάφορον προς δέκα τα εκατόν καθ' έκαστον χρόνον· και πάλιν, οποταν ήθελε μου τα γυρέψετε, να είμαι έτοιμος να σας τα ξεπληρώσω... Είμαι βέβαιος να μη με υστερείσθε ή πολλά ή ολίγα...

Μια ανάγκη που προέκυψε από βίαιη αλλαγή των ρυθμών του εμπορίου του εξυπηρετούσε και το αίτημα του Γ. Μπατή προς τον πατέρα του για χρηματική «βοήθεια»: ο συνεταιίρος και γαμβρός του Ν. Δ. Μαυρογένης είχε αναγκαστικά μετεγκατασταθεί στην Τεργέστη και η εμπορική εταιρεία που είχε μαζί του βρέθηκε ίσως στον αέρα. Μάλιστα, ο ίδιος ο Γ. Μπατής έβλεπε τον εαυτό του αναγκασμένο να εγκατασταθεί στη Σμύρνη και να οργανώσει το ατομικό του εμπόριο:

5 Σεπτεμβρίου 1791, Σμύρνη ... και, ανίσως και σας περισσεύουν άσπρα, πρέπει να μας βοηθήσετε και ημάς, οπού έχομεν τώρα χρεία· όχι και δεν είναι, υπομονήν και ο κύριος μας βοηθά και ημάς με άλλον τρόπον...

Διαφορετική είναι βέβαια η περίπτωση της χρήσης συναλλαγματικών στη διεξαγωγή του εμπορίου. Ήταν όμως μια πρακτική που δεν μπορούσε να έχει εφαρμογή παρά στα μεγάλα κέντρα του εμπορίου και προϋπέθετε ένα εγγυητικό εμπορικό πρόσωπο. Στο Αρχείο εμφανίζεται πάντως ως λύση ανάγκης και σε στιγμές στέρησης χρηματικών διαθεσίμων. Και πάλι ο Γ. Μπατής το 1791, μέσα σε λίγους μήνες (μέσα Αυγούστου -μέσα Οκτωβρίου) εισέπραξε, μέσω τριών συναλλαγματικών και μάλλον για λογαριασμό του Ν. Δ. Μαυρογένη («σε ετράβηξα καμπιάλε»), από τους ασχολούμενους με τραπεζικές εργασίες στη Σμύρνη Μανόλη Ισαΐα και Σία οι δύο, και «μουςού Φίλιππο Ρόση» η τρίτη, 1.000, 700 και 1.500 φιορίνια Βιέννης. Οι συναλλαγματικές, έτσι κι αλλιώς εμπορεύσιμες, είχαν προ-

1. Οι εμπορικές εταιρείες

Η οργάνωση του εμπορίου σε εταιρικό σχήμα υποδεικνύει για το τέλος της Τούρκοκρατίας μια μοντέρνα οργανωτική επιχειρηματική αντίληψη· συγχρόνως αποδεικνύει, μαζί με την οργάνωση της ατομικής εμπορικής επιχείρησης, την υπέρβαση των παλαιών οργανωτικών σχημάτων, αναγκαίων σε άλλου τύπου οικονομικές και κοινωνικές σχέσεις. Το αποδεικτικό υλικό γι' αυτές τις γενικές παρατηρήσεις το διαθέτει ήδη η επιστημονική έρευνα· τώρα ενδιαφέρουν η έκταση, τα ιδιαίτερα χαρακτηριστικά και η ποικιλία των μορφών αυτών των οργανωτικών σχημάτων.

Για σύμπληξη εμπορικής εταιρείας πατέρα-παιδιών Μπατή, τις πληροφορίες τις έχουμε από το Γ. Μπατή· στις 25 Απριλίου 1795 έγραψε από τη Μύκονο στο Ν. Δ. Μαυρογένη, στην Τεργέστη:

ελογαριάσθηκα με τον μπατέρα μου δια την μπρώτην συντροφιά οπού είχαμεν...

Για τη σαφήνεια με την οποία υποδεικνύεται εδώ η ύπαρξη και δεύτερης εταιρείας και για την ασάφεια ως προς τη συμμετοχή και άλλων προσώπων, έχει ήδη γίνει λόγος. Το απόσπασμα που ακολουθεί, συνέχεια του προηγούμενου, δεν επιδέχεται μία μόνον ερμηνεία:

... οπού είχαμεν, και επήγα εις φιέρα με βαμπάκια της μάκιντος και κερι και μερικές άλλες πραγματείες, κατά το τεφτέρι μου, και εκεί, πουλώντας, έστειλα τον αδελφό μου Δομένεγο έξω, με βενέτικα φλουριά οχτακόσια σαράντα οχτώ, Ν: 848, καθ' εκορέρε προς γρ. 5½ φέρνει

γρ. 4.664·

έτερα ρεγγίνας τάλαρα 492 πρόσ γρ. 2½ φέρνουν

γρ. 1.230

5.894·

Αυτά όλα τα έστειλα με τον αδελφόν μου Δομένεγο από Ακόνα και τα επαράδωσεν εις χείρας του πατέρα μου και μερικόν πράγμα, κατά το τεφτέρι μου. Λοιπόν, αυτόν τον αριθμόν των ασπρών μου φανεράνει ο πατέρας μου ότι σου τα έμπασεν όλα εις καιρόν οπού είστε εις Χίο εις μετρητά και εις τόσες καμπιάλες, κατά το τεφτέρι του, οπού του ετραβήξετε, και λοιπόν, ούτως εμείς ελογαριασθήκαμεν αυτόν τον ίδιον λογαριασμόν, εις Τριέστι, εις λαζαρέτο, μου εφάνέρωσες εις μετρητά ότι έλαβες δια γρ. 3.298
 και εις πέντε μπόλιτσες, οπού τον 5.428
 ετράβηξες ακόντο σου γρ. 2.130
 εκπίπτω την κάτωθεν σούμα, οπού μου αντιπατάρησες εις τους λογαριασμούς μου, από την άνωθεν σούμα, οπού σου έμπασεν ο πατέρας μου· μένουν άπάνω σου, να με δίνεις γρ. 466 και έστω εις είδησίν σας, επειδή, καθ' με φανεράνει ο πατέρας μου, είναι άπάνω σου, κατά το ντάρε αβέρε εις το αναμεταξύ σας και μένω.

Ως αποδοτικότερη ανάγνωση του παραπάνω αποσπάσματος, αδύνατη χωρίς τη γνώση του υπόλοιπου πραγματολογικού υλικού, μοιάζει η ακόλουθη: ο Ν. Δ. Μαυρογένης ήταν συμβεβλημένος με τον πενθερό του Χ.-Α. Μπατή και το γυναικάδελφό του Γ. Μπατή στην «πρώτη» εταιρεία και σε κάποια στιγμή, προτού αναγκαστεί να εγκαταλείψει τη Χίο και να εγκατασταθεί στην Τεργέστη², εξήτησε εκκαθάριση του εταιρικού λογαριασμού του και έξοδό του από την εταιρεία, η οποία παρέμεινε για μερικά ακόμη χρόνια αδρανής με μετόχους τους δύο άλλους συμβεβλημένους. Όπως θα δούμε και πιο κάτω, ο Ν. Δ. Μαυρογένης προτίμησε να μείνει συμβεβλημένος στην εταιρεία με το γυναικάδελφό του Γ. Μπατή, ο οποίος, με τη σειρά του και εξαιτίας αυτού του γεγονότος, εσύστησε «δεύτερη» εταιρεία με τον πατέρα του και άγνωστο αν και με άλλους.

2. Βλ. εδώ, το πρώτο κεφάλαιο και Β. Κρεμμυδάς, «Στο τέλος του 18ου αιώνα: μια αρχοντική οικογένεια μεταναστεύει και ενδιαιτάτα», *Τα Ιστορικά*, 18/19(1993), υπό εκτύπωση.

Υπάρχουν και κάποιες άλλες, ενδιαφέρουσες, πληροφορίες που αποδεσμεύονται από το παραπάνω απόσπασμα, αν και χωρίς μεγάλη σαφήνεια, για τις πρακτικές των ελλήνων εμπόρων. Η κυριότερη απ' αυτές αφορά στην τήρηση των βιβλίων: στην περίπτωση που οι μέτοχοι μιας εμπορικής εταιρείας δε διέμεναν στον ίδιο τόπο, ίσως και για την εξυπηρέτηση του εμπορίου τους, τηρούσαν εμπορικά βιβλία του τύπου «δούναι-λαβείν» και προκειμένου για τους συνεταιίρους τους· κάτι που σημαίνει ότι ο σχηματισμός του εταιρικού χρηματικού κεφαλαίου ήταν λογιστικός και στην πράξη εξυπηρετούνταν, ανανεωνόμενος, μέσω των χρηματικών αποδόσεων του εμπορεύματος που διακινούνταν για λογαριασμό της εταιρείας· επίσης, ότι το εκάστοτε από κάθε εταίρο οφειλόμενο ποσό δεν εξοφλούνταν μέσω εταιρικών λογιστικών πράξεων, αλλά μέσω διαπροσωπικών λογιστικών διακανονισμών με τον εταίρο που διεκπεραίωσε την εμπορική πράξη.

Η τήρηση ατομικών και όχι εταιρικών λογιστικών βιβλίων για την καταγραφή των εταιρικών πράξεων ήταν λόγος αμφισβητήσεων. Είναι, εντούτοις, αξιοσημείωτο ότι και στην προηγούμενη περίπτωση και σ' αυτήν που περιγράφεται στο απόσπασμα που ακολουθεί, το πρόσωπο που διεκδίκησε την απόδοση μεγαλύτερων ποσών ήταν το ίδιο: ο Ν. Δ. Μαυρογένης. Το επόμενο απόσπασμα είναι από δεύτερη επιστολή που του απέστειλε στην Τεργέστη ο Γ. Μπατής; με την ίδια χρονολογία, 25 Απριλίου 1795:

... ο πατέρας μου με λέγει ότι επέρισ[υ] τον έστειλες μίαν γραφήν δια να με εξετάξει δια τους αναμεταξύ μας λογαριασμούς, οπού είχαμε εις Σμύρνη· αυτή η γραφή εχάθη και δεν ηξεύρω να σας αποκριθώ καταλεπτώς. Εκείνο οπού μου γράφετε, ότι σας λείπουν άσπρα από τους λογαριασμούς, όμως, ενθυμώντας ο πατέρας μου, οπού την εδιάβασεν, με λέγει ότι σας λείπουν αρκετά άσπρα από τους λογαριασμούς και τα ζητάτε από λόγου μου. Εις αυτό σας λέγω ακόμη, ότας εις Σμύρνη, οπού αρρώστησα, πάντα είχα τον νουν μου και έβαλα τον γραμματι-

κόν μου και με έκαμεν το ντάρε αβέρε, δηλαδή το μπαλάντσο, κατά [τα] τεφτέρια, οπού εσυνηθίζαμεν και εγράφαμεν, και τελειώνοντας το μπαλάντσο με λέγει ο γραμματικός ότι έχομεν να λάβομεν από την ευγενείαν της και όχι να δίνομεν και σας λέγω, τη αληθεία, ότι και εγώ τα είδα με τα μάτια μου εις τα λίμπρα, μαζί και οι δύο παρών την ετελείωναμεν και εγώ, οπού εβαστούσα την κάσα, πάντα ήξευρα ότι είχα να λάβω και όχι να δίνω. Εγώ είχα το θάρρος μου ότι έχω να λαβαίνω και εκαρτερούσα να με στείλεις ξεκαθάρισιν λογαριασμού, καθ' εγώ ήστειλα τον γραμματικόν μου αυτού να σας παραδώσει καθ' λογαριασμόν και τώρα αγροικώ άλλα. Λυπούμαι οπού εδυστυχεύτηκα εις αυτό το χοσμέτι, οπού ήμουν ευχαριστημένος, να υστερούμαι το γεμεκλίκι μου' και να μην ήθελε αρρωστήσω εις αυτό το χάλι, όθεν εγώ δεν είχα πούπετις βερεσέδια πάρ[ε]ξ εις Χίον, εις τον Μυκονιάτη Αντωνέλο ... γρ. 103, τα οποία τα έλαβε ο αδελφός μου ακόντο μου και έστω εις είδησίν σας και εκράτηξα και εγώ από την κάσα, όντας αρρώστησα, γρ. 500, τα οποία και αυτά σας τα προέγραψα εις την αρχήν με τον γραμματικόν της Σμύρνης' τα βερεσέδια όλα έγιναν ομολογ[ιες] και τα αφήσαμεν εις τον σιορ Μιχαλάκη Μαυροχορδάτο, δια να σας τα εμπάσει... Λοιπόν, εγώ ήμπορώ να σας κάμω όρκον θεόγυχα ότι είμαι παστρικός εις τες δουλειές μου και αν είναι καμίαν κλοπή, ως φαίνεται, ο γραμματικός έχει είδησιν και ας μου το φανερώσει. Όθεν, αν είναι αυτού ο γραμματικός ο ίδιος, σας περικαλώ με τα ίδια τεφτέρια μου να μου ξανακάμετε το μπαλάτσο μου και να μου στείλετε την ξεκαθάρισιν.

Η παράθεση του μακροσκελούς αποσπάσματος κρίθηκε αναγκαία, επειδή σ' αυτό θίγονται ενδιαφέρουσες όψεις των εταιρικών σχέσεων, των εμπορικών νοοτροπιών και των πρακτικών' με πρώτη από τις πρακτικές την ύψιστη αξία της στατιστικής καταγραφής, για να αποφευχθούν οι δυσχέρειες στη λειτουργία της εταιρείας ανάμεσα σε εταίρους που σχεδόν μόνιμα εργάζονταν και βρίσκονταν σε διαφορετικούς χώρους. Ιδιαίτερα στα πρόχειρα βιβλία των εμπόρων, εύκολα παρατηρεί κανείς ένα είδος μανίας να καταγράφουν και δεδομένα που η κατα-

γραφή τους δε φαίνεται να εξυπηρετούσε τις εμπορικές ανταλλαγές καθαυτές, αλλά προσδιόριζε γενικότερες λειτουργικές σχέσεις: η ανάγκη να εξυπηρετηθούν «καθαρές» σχέσεις ανάμεσα στους συναλλασσόμενους οδήγησε στη συνειδητοποίηση και, κατόπιν, στην ανεξάρτητα απ' αυτήν την ανάγκη λεπτομερειακή καταγραφή. Το «τεφτέρι» προβάλλεται πάντοτε, όπως είδαμε και στα προπαρατεθέντα αποσπάσματα από επιστολές του Γ. Μπατή, ως το κατεξοχήν αποδεικτικό στοιχείο, κάτι που σημαίνει ότι είχε τη γενική αποδοχή ως τέτοιο.

Ένα άλλο ζήτημα που θίγεται στο τελευταίο απόσπασμα είναι ο ευδιάκριτος φόβος, ένα είδος απέχθειας, απέναντι στα «βερεσέδια». Είναι ένας φόβος με διπλή προέλευση και κατεύθυνση απέναντι σε ένα αναγκαίο, όπως προβάλλεται, κακό: ούτε να χρωστούμε, ούτε να μας χρωστούν.

Στην όλη διαδικασία ο «γραμματικός» φαίνεται να είχε σημαντικό ρόλο: η καταγραφή, η φύλαξη του αρχείου και διάφορες προσωπικές επαφές ήταν έργο δικό του. Για τον εμπορευόμενο, ιδιαίτερα για το μεγαλέμπορο, ο «γραμματικός» ήταν αναγκαίο πρόσωπο' χωρίς αυτόν οι δοσοληψίες δυσχεραίνονταν:

... ας κοιταχτούν καλά τα τεφτέρια μου, επειδή όντας μου ακολούθησεν η συμφορά έγγραφα με χωρίς ρέγουλα, οπού ήθελε έβρω τεφτέρι, επειδή, πολλά καλά το ηξέβρει ο γραμματικός, οπού δεν ήθελεν πλέον να μου γράφει και έτρεχα να τον μπερικαλώ και να τον γυρεύω εις τους δρόμους' όμως, αν έχω υγείαν, θέλω του το αποδείξω, αν το συγχωρέσει ο καιρός, επειδή εστάθη ένας αχρείος κοντά μου εις καιρόν της αρρώστιας μου και έχω και μάρτυρες (Γ. Μπατής, 25 Απριλίου 1795).

3. Για το γραμματικό του Αδαμάντιου Κοραή και τις σχέσεις του μαζί του, βλ. Φ. Ηλιού, *Σταμάτης Πέτρου: γράμματα από το Άμστερνταμ*, Αθήνα, Ερμής, 1976.

α. εφόσον η εταιρεία συγκροτούνταν με σκοπό την αγορά και πώληση εμπορεύματος, η κατάθεση αρχικού εταιρικού κεφαλαίου δεν ήταν αναγκαία· και
 β. σε κάθε περίπτωση η συμμετοχή σε εμπορική εταιρεία δεν απέκλειε την παράλληλη ατομική επιχειρηματική δραστηριότητα, ακόμη και όταν η εταιρεία κάλυπτε όλες τις περιοχές του εμπορίου.

2. Απλές εμπορικές συμπράξεις

Η ιδέα της εταιρικής εμπορικής πράξης διέτρεχε το σύνολο σχεδόν των ελληνικών εμπορικών δραστηριοτήτων στο τέλος της Τουρκοκρατίας. Το εμπειρικό υλικό στη διάθεσή μας μέχρι σήμερα δεν αφήνει καμιά αμφιβολία ότι, πέρα από τη σύμπληξη εμπορικών εταιρειών, οι έλληνες εμπορευόμενοι είχαν μετατρέψει την εταιρική εμπορική πράξη σε γενικευμένη πρακτική: ακόμη και αν έχουμε να κάνουμε με σύμπραξη σε μία μόνον πράξη, που θα μπορούσε να επαναληφθεί βέβαια ανάμεσα στα ίδια πρόσωπα, είναι ευδιάκριτη μια εταιρική αντίληψη, η οποία ενμέρει μόνον οφειλόταν σε πενιχρότητα κεφαλαιουχικών διαθέσιμων.

Το Αρχείο Μπατή έχει να μας υποδείξει τέτοιου είδους συμπράξεις και πέρα από τη γνωστή μας εταιρική συγκρότηση του κεφαλαίου του φορτίου προκειμένου για τα πλοία που εμπορεύονταν (σερμαγιά), η οποία, άλλωστε, εντελώς δευτερευόντως απασχόλησε τους Μπατήδες.

Μια χαρακτηριστική περίπτωση εμπορικής σύμπραξης, χωρίς εταιρικού τύπου μορφολογία, εκτός από εκείνην που αφορούσε στην άπαξ — ακόμη και αν επαναλαμβανόταν — συμβολή επί ορισμένου εμπορεύματος, είναι αυτή ανάμεσα στο Δομένεγο Μπατή και κάποιον «Νικόλαο Κορνέρη» (Κορνέρ):

Πραγματείες διάφορες εις χείρας συνδροφικές με Νικόλαον Κορνέρη. Μύκονος, 25 Νοεμβρίου 1800... Πραγματείες οπού αγοράσαμεν εις Τριέστι εις τας 3 Οκτωμβρίου με διορίαν τρεις μήνες ντάτα...ο ρηθείς Κορνέρης, ο οποίος είναι σύντροφος εις το ένα τρίτο, και εκόστισαν οι πραγματείες, ως η φατούρα, φιορίνια 1863:49.

Σε δύο ακόμη περιπτώσεις συμμετέσχε ο παραπάνω Κορνέρ στο σχηματισμό εταιρικού εμπορεύματος την επόμενη χρονιά: «τελατίνια» και «πανιά Σαντορίνης» που ο ίδιος είχε αναλάβει να πουλήσει στην Τεργέστη, όπου προφανέστατα εργαζόταν, με συνολική αξία 1.983:31 γρόσια και δική του συμμετοχή κατά το ένα τρίτο πάλι· και κρασιά, αξίας 11.690:19 γροσιών και δικής του συμμετοχής 2.500, τα οποία μετέφερε για πώληση στη Ρωσία ο Ι. Μαρκαντωνάτος με το καράβι του *Σαν Σπυριδίου*.

Ιδιαίτερο ενδιαφέρον παρουσιάζει ένα είδος εμπορευματοποίησης της απασχόλησης μέσω εταιρικής μορφής εμπορικών πρακτικών· η σχετική καταγραφή που επιτρέπει αυτή τη σκέψη είναι από το κατάστιχο του Χ.-Α. Μπατή:

1773, Μαρτίου 1. Εσυνφωνήσαμε με τον Αντώνη Λαπάρδη Γρυπάρη δια να πάγει εις το ταξίδι της Βενετίας και του βάνω δια σερμαγιά του οκτακόσια γρόσια, λέγω νούμερο γρ. 800· βάζει και αυτός, καθώς μου λέγει τετρακόσια, λέγω νούμερο γρ. 400

γρ. 1.200

και εί τι διάφορο ξαποστείλει ο θεός να μεράζομε στη μεση και να παίρνει ο καθένας την σερμαγιά του.
Αντώνης Γρυπάρης, βεβαιώνω τα άνωθεν.

Δεν πρέπει να σπεύσουμε σε προσδιορισμό και του εμπορευματικού ποσοστού που αντιπροσώπευε η απασχόληση· ούτε να αποδώσουμε τη διαφορά των δύο ποσών σε ναύλο του πλοίου που μπορούμε να υποθέσουμε ότι καπετάνιος του και συνιδιοκτήτης ήταν ο Αντώνης Γρυπάρης.

Ανάλογες με τις προηγούμενες, δειγματοληπτικώς χρησι-

28

ΒΑΣΙΛΗΣ ΚΡΕΜΜΥΔΑΣ

ΕΜΠΟΡΟΙ ΚΑΙ ΕΜΠΟΡΙΚΑ ΔΙΚΤΥΑ
ΣΤΑ ΧΡΟΝΙΑ ΤΟΥ ΕΙΚΟΣΙΕΝΑ (1820-1835)

ΚΥΚΛΑΔΙΤΕΣ ΕΜΠΟΡΟΙ ΚΑΙ ΠΛΟΙΟΚΤΗΤΕΣ

938.
496
Κρεβ
ε
1996

I
IV
1968

ΝΑΥΤΙΚΟ ΜΟΥΣΕΙΟ ΑΙΓΑΙΟΥ
ΑΘΗΝΑ 1996

πληροφορηθούμε ότι ο Μάρκος Καλογεράς είχε αγοράσει καράβι, άγνωστο αν ολόκληρο ή μερίδιο, στο οποίο είχε βάλει καπετάνιο τον αδελφό του Νικόλαο²⁷: που χρειάστηκε μάλιστα να τον μαλώσει για κάποιες επισκευές που έκανε:

Τέλος πάντων, δεν έχεις εις το εξής την άδειαν να κάμεις εις το καράβι καμίαν φάμπρικα, αν δεν μου πάρεις την άδειάν μου, εκτός αν είναι ανάγκη μεγάλη· εγώ ηγόρασα το καράβι δια να ωφεληθώ και όχι να φαλίρω· όταν τα γρόσια περισσεύουν, τότε κάμνουν και οικοδομάς²⁸ (προς Νικόλαο Καλογερά, 6 Αυγ. 1833).

Γυρνώντας λίγο πίσω, στα χρόνια του Μάρκου Καλογερά στο Ισμαήλι, ας θυμηθούμε ότι ήταν, ίσως και από πριν, συνιδιοκτήτης κατά 50% με το Ν. Δεμάθα σε ένα μπριγκαντίνι, που η αυθαίρετη πώλησή του από τον τελευταίο προκάλεσε την έντονη αντίδρασή του²⁹: πληροφορούμαστε επίσης σε άλλο σημείο³⁰, όχι με πολλή σαφήνεια, ότι συνιδιοκτησία του σε 1/3 караβιού, σ' αυτά τα χρόνια, είναι πιθανή.

27. Αν πρόκειται για το πλοίο Όθων, που είναι πολύ πιθανό, ο Μάρκος Καλογεράς κατείχε το 50%: «Σας παρακαλώ του να λάβετε την καλοσύνην οπού δια μέσου σας να με ασφαλίσετε εις το κατάστημα εκείνο οπού ασφαλίσθηκε ο κουμπάρος σας καπ. Αυγουστής, δια τάληρα δίστηλα πεντακόσια επάνω εις το ήμισυ πλοίου οπού απαρτενεύει του λογαριασμού μου δια δύο μήνας· το πλοίον είναι γνωστόν σας ότι ευρίσκεται εις τα μπουγάζια της Πόλεως· το όνομά του καπ. Νικόλας Καλογεράς· το πλοίον ονομάζεται Όθων» (προς Εμμ. Δημητρίου, στη Σύρο, 10 Οκτ. 1833).

28. Είναι πολύ ενδιαφέρουσα η άποψη αυτή του Μάρκου Καλογερά, γιατί πιθανόν αντανακλά κατεστημένες νοοτροπίες στο επίπεδο της εμπορικής συμπεριφοράς: σπίτια κάνεις όταν διαθέτεις χρήματα περισσότερα από όσα μπορεί να απορροφήσει το εμπόριό σου.

29. Βλ. το κεφάλαιο «Ένα ελληνικό εμπορικό δίκτυο στη Μαύρη Θάλασσα», στις σ. 82-84.

30. Βλ. την «Προσωπογραφία» του Ν. Δεμάθα.

Το 1831 είναι χρονιά κατά την οποία ο Μάρκος Καλογεράς επιχείρησε να κλείσει όλες τις εκκρεμείς υποθέσεις του και κυρίως να συνάξει τα χρήματα που, όπως διατεινόταν, του χρωστούσαν διάφοροι: από το 1818 ακόμη ο «κυρ Λοΐζος Τρανός», στην Κωνσταντινούπολη, του χρωστούσε 1.000 γρόσια. Τις εκκρεμότητες στην Κωνσταντινούπολη και στα μέρη της Μαύρης Θάλασσας ανέθεσε στον αδελφό του Νικόλαο να τις διευθετήσει και γι' αυτό στις 7 Απριλίου 1831 του έδωσε μακροσκελείς σχετικές οδηγίες: το πλοίο, στο οποίο ακόμη το 1833 ήταν καπετάνιος ο Ν. Καλογεράς, δε γνωρίζουμε αν είναι αυτό του 1826. Παρατίθεται εδώ ολόκληρο το κείμενο των οδηγιών, επειδή σ' αυτό διαβάζουμε για τις εκκρεμείς υποθέσεις και για τον τρόπο διευθέτησής τους που είχε επιλέξει και μπορούμε να μελετήσουμε συμπεριφορές και νοοτροπίες για ένα ζήτημα που απασχολούσε το εμπόριο και οφείλει να απασχολεί την ιστοριογραφία, δηλαδή για τις διαφορές ανάμεσα στους εμπόρους που οι περισσότερες δεν είχαν προκύψει από κάποιο λάθος:

Αυτάδελφε Νικολά (;), πρώτα σου επεύχομαι εις το καλόν σου καταυδίδιον παγαιμού και ερχομού· είτα, σας σημειώνω τα κάτωθεν σημειωμένα, προς οδηγίαν σου, ως ακολούθως:

α: συν θεώ, άμα φθάσεις από δω εις Κωνσταντινούπολιν, να πας εις του κυρ Λοΐζου Τρανού να του δώσεις το προς αυτόν γράμμα μου, οπού του γράφω να σου μετρήσει τα γρόσια χίλια, Ν. 1.000, οπού του άφησα αμανέτι εις τους 1818, ως η ρεσεβούτα του σαφηνίζει..., να τα μετρήσει ως καθώς έτρεχαν οι μονέδες τότε.
β. Όταν φθάσεις εις Γαλάτζι, να υπάγεις εις αντάμωσιν του κυρίου Κωνσταντίνου Πράσινου Παπάζογλου³¹ ... του γράφω δια την υπόθεσιν [οπού] έχω με τους Κυργουσέους και να του ομιλήσεις και ατός σου..., δια να του[ς] γράψει..., δια να συγκατανεύσουν από τα παράνομα ζητήματά τους και να του[ς] δείξετε

31. Αλλού: Κωνσταντίνος Παπάζογλου Πράσινος.

τα γράμματά τους προς εμέ, οπού σου εγχείρισα, με τα οποία θέλει καταλάβει ως τα γραφόμενά τους...

γ. Και να του ενθυμίσετε, τον παρακαλώ θερμώς, το να γράψει προς το εν Ισμαήλι Εμπορικόν Κριτήριον, είτε όπου ανήκει, δια να λάβομεν μίαν απόδειξιν ότι έχει δικαίωμα ένας εγκατοικός του Ισμαηλίου το να προβλέψει εις τα έξω μέρη πλοίων, το οποίον να εις την Ρωσίαν [sic], δια να λάβει τα πρέποντα ναυτιλιακά έγγραφα, επειδή και αυτό πολλά με αναγκαιεί και να προσπαθήσεις και ατός σου δι' αυτό όσον δυνατόν και όσα εξοδεύσεις δεν με μέλλει δι' αυτό(v).

δ. Να αρωθήσεις τον ρηθέντα Κ. Πράσινο δια τον Κωστόπουλον, αν και τωόντι απέθανε και αν του ευρέθη κατάστασιν και ποίος τον κληρονόμησεν... Να ακροασθής τας συμβουλάς οπού θα σας δώσει ο κύριος Πράσινος, δια να ηξεύρεις πώς έχεις να αρχινίσεις τες δουλειές σου... Ομοίως, να τον αρωθήσετε πόσους κираδες επλήρωσεν εις το οσπίτιόν μας και μαγαζί και να σας το δώσει εγγράφως, εις ένδειξιν.

ε. Αφού λοιπόν τελειώσουν τα ανώτερα εις Γαλάτζι, αναχωρείς δια Ισμαήλι και άμα φθάσεις εκεί υπάγεις προς αντάμωσιν τους κυρίους Κυριάκη Κυργούση και αδελφού του Ιωάννη, οπού του Κυριάκη του έχω επιτροπικόν μου εις τα εκεί μούλκια, το μαγαζί και δύο σπίτια, έν είναι εις το κάστρον και τα λοιπά εις Ουτζικόφ· να του ζητήσεις λογαριασμόν οσπιτίων μαγαζού και να σας δώσει τα χαρτιά των ιδιοκτησιών αυτών· ομοίως ζητάς και του κυρίου Ιωάννη τας ομολογίας οπού του είχα αφήσει, ως η απόδειξιν, οπού σας εγχειρίζω, γρόσια 4.889· όσα γρόσια έχει συναγμένα τα λαμβάνεις, όσα πάλιν από τις ομολογίες, ομοίως τα λαμβάνεις· ομοίως και ο Κυριάκης έχει να σας δώσει μίαν ομολογίαν προς τον Ποθητό Μαργαρίτη, πατινώτη, γρ. 600 και ετέραν του Μαυροκορδάτου· είναι και του Νικολάκη Καβεζή μερικά να λαμβάνω και φρόντισε και δι' αυτά ως η απόδειξιν Κυργούση, ήτον γρ. 61.

ζ. Έχεις να θεωρήσεις με τους κυρίους επιτρόπους μου και δια την διαφοράν οπού με ζητούν διάφορα κονδύλια να με υποχρεώσουν να τους πληρώσω, δηλαδή ο Κυριάκης και αδέλφια, εις την ανταπόκρισιν οπού είχαμε, τα οποία σου τα σημειώνω ως έπεται:

δια την έξοδον [οπού] έκαμεν επάνω εις του Κωστοπούλου τα πράγματα, γρ. 1.700, τα οποία δεν μου ανήκουν, πρώτο ότι ποτές τίποτες σημειώσεις δεν εμφάνισεν εγκαίρως, δεύτερον εις τον εκεινού λογαριασμόν και αδίκως με εμπέρδευσαν και εμένα, τρίτον ότι ατοί τους βαστούν από αυτά τα πράγματα 50 κλ. Βεσαραβίας καλαμπόκι και γρ. 500 και τα κρατούν και, αν εξόδευσαν μεθ' όρκου, ας τα κρατούν. Έτι, μου ζητούν δύο σιγουρτάς, δηλαδή

η. 192 γρ. και 134, τες οποίες σιγουρτές διόλου δεν τις γνωρίζω, επειδή και εγώ δεν τες εδιόρισα, αλλ' ούτε ποτέ μου έκαμε την παραμικράν ειδοποίησιν περί αυτών·

θ. έτι με ζητούν διάφορα εις όλην την δοσοληψίαν οπού αναμεταξύ μας είχα φέρει γρ. 1.065· εγώ δέχομαι μόνον 515 και όχι περισσότερα, δηλαδή πληρώνω εις εκείνα οπού τους έμενα χρεώστης τότε, τα οποία τους τα επλήρωνα γρ. 3.400, τα δε περιπλέον διάφορα δεν τα δέχομαι, ως άτοπα.

10.³² Έτι ζητούν να υποχρεωθώ να πληρώσω, λέγει, σιτάρι, οπού είχεν εις το κάρικον Καντιλόρας εις τους 1826, Ιουνίου α', ενώ τότε δεν εσημείωσεν ότι υπάρχει έν τοιούτον πράγμα, ως η φατούρα του τότε προς εμέ το σαφηνίζει ότι είχανε ημβαρκάρι 323 κλ. Βεσαραβίας, τα οποία επερίλαβα καθώς και εγώ έστειλα εκκαθάρισιν κατά την φατούρα· έτσι έχω και γράμμα εις το κατάλογο, οπού μου έγραφεν ότι έπρεπεν να πληρώσω το ήμισ[υ] την [3]23 κλ... έτι επαραπονούντανε ότι τα πεντζιά του γαμβρού τους εκείνα οπού με καπ. Μ. Δεσούδα έστειλαν εις περιλαβήν μου, όμως με το να μην ήμουν εις Σύρα τα επερίλαβεν ο Βρέτας και επώλησεν, κατά το έσωθεν μαρτυρικόν, οπού εις το κατάλογον φαίνεται, προς πληροφορίαν τους.

11. Έτι δεν μου απερνούν το κέρδος λαδίου, [οπού] είχαμε συμφωνίαν να το έχομεν εξ ημισείας και απέρασα εις το κορέντι,

32. Αυτή είναι η αριθμηση του εγγράφου· από το α' έως το θ', χωρίς το στ', δηλαδή οκτώ σημεία, και κατόπιν με αραβικούς αριθμούς, με αρχή το 10.

οπού σας εγχείρισα, ως το κατάλογο λογαριασμού αναιρετικούς, οπού εκεί θεωρείς ότι τα ανώτερα κονδύλια δεν δέχομαι και ότι απερνώ το κέρδος λαδίου και τον κира οσπιτίου και μαγαζιού και μένουν να με δίδουν, ως ο λογαριασμός, εάν δεν έχω λάθος, 490·12. με όλον οπού κάμνω τας σημειώσεις τας ανωτέρας, ατός σου, όταν εκεί υπάγεις, θεωρείς και πορεύεσαι. Ο κύριος σκοπός μου είναι όμως το να τα συμβιβάσετε αναμεταξύ σας ψηλά-χαμηλά, επειδή και οι κρίσεις ποτέ καλές δεν είναι· εάν όμως ημπορείτε δια να τα συμφωνήσετε, βάνετε καλανθρωπία και τα θεωρούν· όμως, αν αυτό γίνει να βάλετε από τους πρωτίστους, δηλαδή από τους κάτωθεν σημειωμένους: Κωστάκης Κουγιουμτζόγλου, Μ. Φωκιανό, Γεωργαντόπουλον, Ν. Κορδαλή, Α. Μικρόν Πεσκούρα· αυτοί είναι άνθρωποι τίμιοι.

13. Το μαγαζί και τα σπίτια, αν δεν τα πουλήσεις και θέλουν διόρθωμα, τα διορθώνεις και τα βάζεις στο νοίκι και αφήνεις επίτροπον τον κυρ Ν. Κορδαλή... Να γράφεις εις την επιτροπικήν σου να γνωρίζεις εμένα εις τα έσοδα και έξοδα και, όταν εύρει, να τα πουλεί· τα άσπρα οπού θε να συνάξεις να τα εμβάζει εμένα. Τα χαρτιά όμως των ιδιοκτησιών να τα πάρεις μαζί σου, είτε να με τα στείλεις εδώ με σιγούρα οκαζιόνε, είτε τα αφήνεις εκεί του επιτρόπου, οπού θ' αφήσεις όμως να σου δώσει απόδειξιν...

14. Αν όμως και σου ευλογοφανεί δια να τα αγοράσω εγώ τα κτήματα, δια να ξεμπερδεύσω, ακολούθησέ τα — Τότε βάνεις κανένα και το αγοράζει εις όνομά μου και παίρνεις το κοντράτο το αγοραστήριον και τα λοιπά και με τα φέρνεις· αν πουληθούν και τα γρόσια συνάξεις, ψωνίζεις ό,τι πράγμα καλής ποιότητος σε φωτίσει ο θεός και τα φέρνεις εδώ, είτε πουλεις όπου συμφέρει και τα μετρητά μου τα εμβάζεις και τον λογαριασμόν.

15. Πρέπει να βαστάς λογαριασμόν εις όσα συνάξεις και ξεδιάσεις, δηλαδή έσοδα και έξοδα, δια να ηξεύρεις να δώσεις λογαριασμόν· ομοίως πρέπει να μου γράφεις συχνά προς τάξιν μου. Και εάν έβγει ο Παναγιώτης Χαρίτου και ζητά να τον πληρώσεις, πες του να λάβει μίαν ομολογίαν του Κισινοβίου, αν θέλει, επειδή και η ομολογία του γράφει να λαμβάνει τα γρ. του, όταν λάβω εκείνα οπού με χρεωστούν εις Κισινόβι. Αν έβγει ο Πατζι-

ούρας και λέγει ο Μαθάς του χρεωστεί να του ειπείς να υπάγει εις την Σαντορινή να τα λάβει, οπού εκεί πληρώνονται όλοι οι κρετιτόροι και ότι εις αυτά τα στάμπιλα έχω εγώ σεκουέστρο βαλμένο, καθώς και έχω και ομολογία τακτική.

16. Να ζητήσεις του Ν. Λαγκαδά όσα εις το βιλάντζο φαίνονται δια λογαριασμόν Μαθά, ινσίρκα γρ. 350 κεφάλι και με το διάφορον κάμνει 650, και δια λογαριασμόν μου ακόμη να λάβεις, ως ο κορέντης του, γρ. 326 κεφάλι· περί διαφόρου πλέον κάμετε ό,τι είναι καλά.

17. Αδελφέ, όσα και αν σημειώσω και όσα και αν σου παραγγείλω είναι καλά, πλην ατός σου, όταν εκεί πάγεις, θέλεις πράξεις καθώς τα περιστατικά σε οδηγήσουν· όμως πάντα να διπλοσυμβουλευσαι φρονίμους ανθρώπους προς οδηγίαν σου.

Εν Μυκόνω, τη 7 Απριλίου 1831.

18. Έτι λέγω εις ό,τι σούμα γροσίων μου συνάξεις να λαμβάνεις δια ανά 10%...

Αυτό δεν ήταν ένα απλό ταξίδι, στο οποίο έστειλε ο Μάρκος Καλογεράς τον αδελφό του· ήταν αποστολή· μια ολόκληρη επιχείρηση για να εκκαθαριστούν υποθέσεις που ήταν σε εκκρεμότητα στην Κωνσταντινούπολη και στο Ισμαήλι - Κισνόβι.

Εκείνο όμως που κάνει εντύπωση και που απλώς αναφέρεται εδώ γιατί εξετάζεται αναλυτικά πιο κάτω είναι ο μεγάλος αριθμός των εκκρεμοτήτων που είχε δημιουργήσει η εμπορική παρουσία του Μάρκου Καλογερά: όσες αναφέρονται στο κείμενο που διαβάσαμε δεν είναι οι μόνες· όπως, άλλωστε, και ο μεγάλος αριθμός των διενέξεων και η έντασή τους, πράγματα που δε γνωρίζουμε από άλλα εμπορικά αρχεία.

Οι σχέσεις του Μάρκου Καλογερά με την κρατική εξουσία, όταν αυτή άρχισε να διαμορφώνεται, μας βοηθούν να έχουμε πληρέστερη εικόνα για την προσωπικότητα και την κοινωνική υπόστασή του· συνδυασμένες μάλιστα με τις σκέψεις του για το Εικοσιένα και την πιθανή πολιτική τοποθέτησή του απέναντι στους πρωταγωνιστές του.

Το μεγαλύτερο ενδιαφέρον που παρουσιάζει το Αρχείο Μάρκου Καλογερά είναι ότι μας επιτρέπει να αναγνωρίσουμε την ύπαρξη και τον τρόπο λειτουργίας ενός ελληνικού εμπορικού δικτύου: έως σήμερα κανένα ελληνικό εμπορικό δίκτυο δεν μας ήταν γνωστό για τη χρονική περίοδο που μας απασχολεί, ούτε για τις προγενέστερες. Γνωρίζαμε μόνον ότι βάση της λειτουργίας της ελληνικής εμπορικής επιχείρησης κατά την ευρύτερη περίοδο του τέλους της Τουρκοκρατίας ήταν η εμπορική εταιρεία.

1. Το σχήμα

Έδρα του δικτύου¹ ήταν η Κωνσταντινούπολη και ιδιοκτήτης, «αφεντικό» τον λέει συχνά ο Μάρκος Καλογεράς, και διαχειριστής του ο μεγαλέμπορος από τη Σαντορίνη Νικόλας Δεμάθας². Είναι και αυτό μία από τις μεγάλες προσφορές του Αρχείου Μάρκου Καλογερά ότι μας φέρνει σε επαφή με έναν άγνωστο έως τώρα μεγαλέμπορο εγκατεστημένο στην Κωνσταντινούπολη και με μια πολύ μεγάλη ελληνική εμπορική επιχείρηση· όπως σημαντικό είναι που αρχίζουμε και πλησιάζουμε την εμπορική δραστηριότητα Ελλήνων της Κωνσταντινούπολης εκείνης της εποχής, για την οποία επίσης γνωρίζουμε ελάχιστα πράγματα.

1. Ο όρος δίκτυο δεν αναφέρεται στο Αρχείο, επειδή δεν ήταν σε χρήση στην εποχή του.

2. Για τα κεντρικά πρόσωπα του Αρχείου βλ. το κεφάλαιο «Προσωπογραφίες».

Σύμφωνα με την επιστολογραφία του Μάρκου Καλογερά το δίκτυο είχε, εκτός από την έδρα του, και τουλάχιστον τέσσερις σταθμούς: Ισμαήλι, Κισνόβι, Οδησσός, Ταγανρόγκ. Σε καθέναν από τους σταθμούς υπήρχε εγκατάσταση-παράρτημα του εμπορικού οίκου Ν. Δεμάθα. Οι σχετικές αναφορές του Μάρκου Καλογερά επιτρέπουν να υποθέσουμε ότι το Κισνόβι και το Ταγανρόγκ ήταν κάτι σαν υποσταθμοί, εξαρτημένοι από το Ισμαήλι και την Οδησό αντίστοιχα³: οι υπεύθυνοι αυτών των υποσταθμών επικοινωνούσαν με τους υπευθύνους των σταθμών, το Μάρκο Καλογερά στο Ισμαήλι και τον Παύλο Άντον στην Οδησό, και όχι απευθείας με το Ν. Δεμάθα. Κάποιες αναφορές σε συγκεκριμένες σχέσεις, που εξετάζονται στα αμέσως επόμενα, θα μπορούσαν να οδηγήσουν στη σκέψη ότι υπήρχε και κάποιο είδος διαβάθμισης των σταθμών, προφανώς ανάλογα με την εμπορική τους σημασία: ίσως η Οδησσός να ήταν το υπ' αριθμόν δύο κέντρο του δικτύου.

Ένα εμπορικό δίκτυο αναγνωρίζεται από τις οικονομικές-εργασιακές σχέσεις ανάμεσα στον ιδιοκτήτη και κεντρικό διαχειριστή του με τους υπεύθυνους διαχειριστές των σταθμών και υποσταθμών: ο Μάρκος Καλογεράς, υπεύθυνος του σταθμού στο Ισμαήλι και, κατ' επέκταση, του υποσταθμού στο Κισνόβι, είχε μια σχέση υπαλληλικού τύπου με το Ν. Δεμάθα, ήταν επιτούτου εγκατεστημένος εκεί, προερχόμενος από τη Μύκονο, είχε στη διάθεσή του το αναγκαίο προσωπικό και αμοιβόταν με ετήσια ή μηνιαία αποζημίωση, που ο ίδιος τη λείει «μισθό». Ανάμεσα στο Μάρκο Καλογερά και το Ν. Δεμάθα, ως προς το εμπόριο του δικτύου, δεν υπήρχε εταιρικού τύπου σχέση⁴: η όποια εταιρική σχέση ανάμεσά τους, όπως θα δούμε στη συνέχεια, ή είχε διαμορφωθεί πριν από τη δικτυακή συνεργασία τους ή ήταν περιστασιακή: ίσα-ίσα που η νέα σχέση τους έκανε το Ν. Δεμάθα να συμπεριφέρεται απέναντι στο Μάρκο Καλογερά ως «αφεντικό» και ως προς τις προηγούμενες διαμορφωμένες σχέσεις τους.

Αυτό είναι ένας επιπλέον λόγος για να μη σκεφτούμε καθόλου το ενδεχόμενο να έχουμε να κάνουμε, στην περίπτωση του

Μάρκου Καλογερά, με εμπορικό αντιπρόσωπο· άλλωστε, ο εμπορικός αντιπρόσωπος αμοιβόταν με ποσοστό επί της αξίας του κατά παραγγελία αγοραζόμενου ή πωλούμενου εμπορεύματος⁵.

Αξίζει να απασχοληθούμε για λίγο με τη συμπεριφορά του Μάρκου Καλογερά απέναντι στο Ν. Δεμάθα, που ίσως έχει να κάνει με γενικότερες νοοτροπίες, με αφορμή όσα έγραψε για την αποζημίωσή του: αυτά μπορεί να έχουν και γενικότερη αξία για τις εμπορικές πρακτικές στο επίπεδο των υπαλληλικού τύπου σχέσεων:

Και δια μισθόν μου, τι αγαπάς να απεράσω· να απεράσει και αυτό εις τον τόπον του, καθώς η τάξις το απαιτεί. Ατός σου γνωρίζεις πολλά καλά το σύστημά μου, πως αγαπώ να τά 'χω τα πράγματα παστρικά... Ηξεύρετε πως ό,τι κάμετε είναι καλά καμωμένο, ωσάν μπατέρα με παιδιά· εις τόσα χρόνια ποτέ περί πληρωμής κεφάλαιον δεν έχω κάμει..., αλλ' ούτε ποτέ σας ενόχλησα περί αυτού. Μην στοχασθείτε πως αυτό το γυρεύω με έναν τέλος πονηρόν...: όταν γίνει το βιλάντζο⁶, αγαπώ η παρτίδα μου να μην φαίνεται χρωμένη και αντ' αυτό γνωρίζετε, άνθρωπος είμαι, έχω τα έξοδά μου τα προσωπικά, τις ανάγκες μου και τα λοιπά. Διό, πατέρα μου, ησυχασέ με εις το ζήτημά μου το απείραχτον, ως το φαντάζομαι (προς Ν. Δεμάθα, 10 Απρ. 1823)⁷.

3. Πρόχειρα: Β. Κρεμμυδάς, *Εμπορικές πρακτικές στο τέλος της Τουρκοκρατίας*, Αθήνα 1993.

4. Bilancio· ιταλική λέξη: ισολογισμός.

5. Επιστολή με ανάλογο περιεχόμενο είχε στείλει ο Μάρκος Καλογεράς και στις 5 Απριλίου 1825. Και επειδή ούτε με τη δεύτερη επιστολή ο Ν. Δεμάθας ανταποκρίθηκε, τουλάχιστον με την αναμενόμενη ή αρμόζουσα στην περίπτωση ταχύτητα, ο Μάρκος Καλογεράς αναγκάστηκε να του ξαναγράψει, στις 29 Μαΐου 1823: «Περιμένω να με ειπείτε και δια το λεγόμενο μισθόν μου, τι αγαπάτε να περάσω· και δι' αυτό απορώ τόσον να σας δυσκολεύει οπού ήντον το ευχολότερον πράγμα οπού ημπορεί να είναι· δια τούτο ευρίσκομαι λυπημένος διότι στοχάζομαι

Η φράση «εις τόσα χρόνια ποτέ περί πληρωμής κεφάλαιον δεν έχω κάμει» δε σημαίνει καθόλου ότι ο Μάρκος Καλογεράς δεν είχε έως τότε αποζημιωθεί· εύκολα προκύπτει από τα συμφραζόμενα ότι τον ενδιέφερε να οριστεί το ύψος της αποζημίωσής του από το φόβο μήπως, παίρνοντας από μόνος του για τα έξοδά του από το ταμείο του δικτύου, βρισκόταν στο τέλος, την ώρα του «βιλάντζου», να χρωστάει.

Η απάντηση του Ν. Δεμάθα έφτασε κατά τα μέσα Ιουνίου και αφού είχαν μεσολαβήσει και άλλες σχετικές επιστολές του Μάρκου Καλογερά:

Επήρα εις σημείωσιν ότι θέλει απεράσω δια μισθόν μου προς γρ. 2.400 τον καθ' έκαστον χρόνον και σας ευχαριστώ· όπως το κρίνετε, καλώς έχει· μην νομίζετε πως εγώ το εγύρευα τάχα δια κανέν τέλος· όχι, αλλά δεν θέλω να φαίνομαι χρεώστης εις τα παρσίματά μου, ζωή και θάνατος είναι (προς Ν. Δεμάθα, 19 Ιουν. 1823).

Διακόσια γρόσια το μήνα ήταν λοιπόν η αποζημίωση του Μάρκου Καλογερά για τις υπηρεσίες του ως υπεύθυνου του σταθμού στο Ισμαήλι και του υποσταθμού στο Κισνόβι, όπου όμως ένας άλλος υπεύθυνος, ο Ν. Λαγκαδάς, αποζημιωνόταν με εκατό γρόσια το μήνα· τα ποσά αυτά αφαιρούνταν από τις αποδόσεις του εκεί εμπορίου του δικτύου και στο βιβλίο «δούναι-λαβείν», ως προς το Μάρκο Καλογερά, εγγράφονταν στο «λαβείν».

Από όσα αναφέρει ο Μάρκος Καλογεράς για το Ν. Λαγκαδά, που θα τα δούμε πιο κάτω, προκύπτει ότι η αποζημίωση αυτή ήταν «καθαρή»: στα «λαβείν», δηλαδή στα έξοδα των υπευθύνων

πως δεν εξήτησα κανένα πράγμα οπου να καθήσετε να συλλογιστείτε, επειδή αυτό προ καιρού πρέπει να είναι συλλογισμένο. Να με συνχωρνώτε πως τάχα αναφέρομαι δι' αυτό, πλην το οποίον πάντα το φαντάζομαι πολλά απείραχτον πράγμα». Η επανάληψη για το «απείραχτον» του πράγματος υποκρύπτει κάποια ανησυχία και ο Μάρκος Καλογεράς είχε την ανάγκη να αισθάνεται ασφαλής.

που βάρυναν το Ν. Δεμάθα, εγγράφονταν και οι δαπάνες για τη συντήρησή τους· οι χώροι του εμπορίου του δικτύου ήταν, άλλωστε, και χώροι διαμονής τους. Αυτά τα πέραν της αποζημίωσης έξοδα πρέπει να έφταναν τα δύο χιλιάδες γρόσια το χρόνο.

Το ρόλο που έπαιζαν ο Μάρκος Καλογεράς στο Ισμαήλι και ο Ν. Λαγκαδάς στο Κισνόβι τον έπαιζαν αντίστοιχα ο εμπορικός οίκος Παύλος 'Αντον και Σία» (άλλοτε: «Παύλος 'Αντον και Αφοί») στην Οδησσό και ο Αγγελέτος Σιγάλας στο Ταγανρόγκ.

Όπως ήταν φυσικό, ο Ν. Δεμάθας επιθυμούσε να λειτουργεί στο δίκτυό του η υπαλληλική σχέση· όλα να γίνονται όπως και όταν αυτός είχε ορίσει και προγραμματίσει, χωρίς πολλές φορές να λαμβάνει υπόψη τις ιδιαιτερότητες κάθε περίπτωσης και, κυρίως, χωρίς να πολυπιστεύει τις εκάστοτε προβαλλόμενες αιτιολογίες για κάτι που δε γινόταν όπως αυτός το ήθελε.

τα προεστιλίκια

Στις περιπτώσεις αυτές ο Ν. Δεμάθας επιχειρούσε να αντικαταστήσει τους υπευθύνους των σταθμών· το έγραψε πολύ λιτά και πολύ ωραία ο Μάρκος Καλογεράς:

Βλέπω πάλε ο κύριος Δεμάθα όπου γυρεύει ν' αλλάξει τα προεστιλίκια και εις αυτό σφάλλει (προς Π. 'Αντον, 3 Απρ. 1823).

Αφορμή για να το γράψει στάθηκε επιστολή του Ν. Δεμάθα που του έλεγε να ετοιμαστεί για να αναλάβει το σταθμό στο Ταγανρόγκ: είχε, φαίνεται, αποφασίσει να αντικαταστήσει τον Αγγελέτο Σιγάλα, από τον οποίο ήταν δυσαρεστημένος⁶. Ο Μάρκος

6. Αυτό το μαθαίνουμε από επιστολή του Μάρκου Καλογερά προς τον ίδιο τον Αγγελέτο Σιγάλα, στις 22 Δεκεμβρίου 1823: «Και πως τάχα ο κύριος Δεμάθας να μην σας γράφει απορώ· τούτο(ν) μόνον ηξεύρω, ότι έχει κάποια παράπονα εναντίον σας, πως τάχα δεν τον εστείλετε από

με τον αδελφό του Νικόλαο, και εκεί θα επιστρέψει από το Ισμαήλι· κάποιες αποστροφές όμως στο Αρχείο του γεννούν αμφιβολίες αν η Μύκονος ήταν και ο τόπος καταγωγής του: είναι πιθανό να καταγόταν από τη Σαντορίνη και να εγκαταστάθηκε στη Μύκονο για άγνωστους σε μας λόγους, ίσως με το γάμο του. Σε επιστολή του προς το Ν. Δεμάθα, στις 21 Οκτωβρίου 1824, διαβάζουμε: «Και εμέ το πασαπόρτι μου θα δυσκολοέβγει, επειδή, τότε οπού έρχομου[ν] εδώ, μοι έγραψαν ... ραγιάν εις το πασαπόρτι μου Σαντορινιό ... και πολύ κακό με γίνεται το να λάβω ρούσικον». Και σε επιστολή του προς το Ν. Λαγκαδά, στις 6 Ιουλίου 1824, διαβάζουμε επίσης: «Ο Λούκας ήλθεν· εντάμωσεν εις Κωνσταντινούπολιν πολλούς Σαντορινέους· όλοι δουλεύουν καλά...».

Αυτές οι αποστροφές, αρκετά σαφείς για να κάνουν βάσιμη την υπόθεσή μας, αναγκαστικά κατευθύνουν τη σκέψη και προς τη σαντορινέικη καταγωγή του Ν. Δεμάθα, του ιδιοκτήτη του εμπορικού δικτύου στο οποίο εργάστηκε ο Μάρκος Καλογεράς στο Ισμαήλι: από όσα πληροφορούμαστε από το Αρχείο, πολλοί από αυτούς που ο Ν. Δεμάθας χρησιμοποίησε στο δίκτυό του ήταν Σαντορινιοί?

Τον ακριβή χρόνο της αναχώρησης του Μάρκου Καλογερά από το Ισμαήλι δεν τον γνωρίζουμε: όπως είπαμε, υπάρχει στο Αρχείο ένα κενό, από τις 19 Νοεμβρίου 1824 μέχρι το τέλος Αυγούστου 1825, που οφείλεται σε απώλεια⁷. Στην τελευταία επιστολή του από το Ισμαήλι, που έχει διασωθεί, στις 19 Νοεμβρίου 1824, δηλώνει καθαρά ότι ήταν αναγκασμένος να περάσει

7. Δεν είναι εδώ που πρέπει να εξετάσουμε αυτήν την προτίμηση του Ν. Δεμάθα προς τους συντοπίτες. Πρέπει όμως να επισημάνουμε ότι δεν έχουμε να κάνουμε με μεμονωμένη περίπτωση και ότι αξίζει να μελετήσουμε το ρόλο της συγγένειας και του τόπου καταγωγής των ανθρώπων που σχημάτιζαν τις επιχειρηματικές ομάδες.

8. Βλ. και την παρουσίαση του Αρχείου, στην «Εισαγωγή».

το χειμώνα εκεί, επειδή επρόκειτο να «πήξουν» τα νερά του Δούναβη, όπως κάθε χειμώνα. Επομένως, η αναχώρησή του πρέπει να τοποθετηθεί στην άνοιξη του 1825. Προτού όμως τον ακολουθήσουμε στην επιστροφή του, ας δούμε τι έγραφε ο Μάρκος Καλογεράς στην τελευταία επιστολή του που διαθέτουμε από το Ισμαήλι: το περιεχόμενό της παρουσιάζει πολλαπλό ενδιαφέρον για την εκεί κατάσταση του εμπορίου:

Ακόμη το πασαπόρτι μου δεν αξιόθηκα να απολαύσω και είμαι τόσο δεσπεράτος..., επειδή και ο χειμών άρχισε και εγώ κάθομαι εις μίαν τρύπα και στενάζω βαθύτατα, επειδή ευρίσκομαι κατά πάντα υστερημένος, από δουλειάν, από το σπίτι μου, και από το καράβι μου ... είθε μη ήθελεν ευρεθώ ... να σκλαβωθώ μέσα εις το Ισμαήλ. Λοιπόν, σινιόρ μίο, αφού είδα ότι αργά ως σήμερα και ο θεός το γινώσκει και [εάν] πριν πήξουν τα νερά μας ταξιδεύσω, δια τούτο το εστοχάστηκα ότι δεν μπρέπει ως τόσο να υστερείσθε το βιλάντζο του σταμπιλιμέντου σας προς ρέγουλάν σας και ιδού οπού σας στέλνω τον αναμεταξύ μας κορέντε, δηλαδή δάρε αβέρε του σταμπιλιμέντου σας· ιδού και παρτίς κέρδη και ζημιών. Ήθελα να στείλω και τα κατάστιχα· όμως, πρέπει να τα φέρω εγώ μόνος μου με το ευόδιόν μου... Όταν ξεσκλαβωθώ θέλω τα φέρει όλα, ομού και το σημικόν...

Εγύρευα να κάμω παντούους τρόπους να πουλήσω το οσπίτιον και μαγαζί, πλην εις μάτην· τώρα όλοι πουλούν και τινάς δεν αγοράζει· ανασπρίαν είναι εις εμάς μεγαλοτάτη και ο κόσμος όλο τραβιόνται απ' εδώ καθημερινώς· ωστόσον σας λέγω οπού πολλά οσπίτια ευρίσκονται ακατοίκητα, ώστε οπού παρακαλούν εις μερικά οσπίτια να κάθονται χωρίς κिरάν... Στοχάσου τα ειδικά μας, οπού με πολλά παρακάλια ηύρα έναν και ενοικίασα το οσπίτιόν μας και μαγαζί δια γρ. 400 τον χρόνον, λέγω τετρακόσια, οπού άλλες χρονιές ίσως δεν του το έδιδαν δια 1.400... Δια τούτο λοιπόν τα στάμπιλέ σας πρέπει να σταθούν έως οπού να σάσει ο καιρός ολίγον και ετότε είναι καλά να τα πουλήσετε και όχι τώρα (προς Ν. Δεμάθα, 19 Νοεμ. 1824).

Εκτός των άλλων, το απόσπασμα αυτό μας οδηγεί να φανταστού-

πληροφορηθούμε ότι ο Μάρκος Καλογεράς είχε αγοράσει καράβι, άγνωστο αν ολόκληρο ή μερίδιο, στο οποίο είχε βάλει καπετάνιο τον αδελφό του Νικόλαο²⁷, που χρειάστηκε μάλιστα να τον μαλώσει για κάποιες επισκευές που έκανε:

Τέλος πάντων, δεν έχεις εις το εξής την άδειαν να κάμεις εις το καράβι καμάν φάμπρικα, αν δεν μου πάρεις την άδειάν μου, εκτός αν είναι ανάγκη μεγάλη· εγώ ηγόρασα το καράβι δια να ωφεληθώ και όχι να φαλίρω· όταν τα γρόσια περισσεύουν, τότε κάμνουν και οικοδομάς²⁸ (προς Νικόλαο Καλογερά, 6 Αυγ. 1833).

Γυρνώντας λίγο πίσω, στα χρόνια του Μάρκου Καλογερά στο Ισμαήλι, ας θυμηθούμε ότι ήταν, ίσως και από πριν, συνιδιοκτήτης κατά 50% με το Ν. Δεμάθα σε ένα μπριγκαντίνο, που η αυθαίρετη πώλησή του από τον τελευταίο προκάλεσε την έντονη αντίδρασή του²⁹. πληροφορούμαστε επίσης σε άλλο σημείο³⁰, όχι με πολλή σαφήνεια, ότι συνιδιοκτησία του σε 1/3 караβιού, σ' αυτά τα χρόνια, είναι πιθανή.

27. Αν πρόκειται για το πλοίο 'Οθων, που είναι πολύ πιθανό, ο Μάρκος Καλογεράς κατείχε το 50%: «Σας παρακαλώ του να λάβετε την καλοσύνην οπού δια μέσου σας να με ασφαλίσετε εις το κατάστημα εκείνο οπού ασφαλίσθηκε ο κουμπάρος σας καπ. Αυγουστής, δια τάληρα δίστηλα πεντακόσια επάνω εις το ήμισυ πλοίων οπού απαρτενεύει του λογαριασμού μου δια δύο μήνας· το πλοίον είναι γνωστόν σας ότι ευρίσκεται εις τα μπουγάζια της Πόλεως· το όνομά του καπ. Νικόλας Καλογεράς· το πλοίον ονομάζεται 'Οθων» (προς Εμμ. Δημητρίου, στη Σύρο, 10 Οκτ. 1833).

28. Είναι πολύ ενδιαφέρουσα η άποψη αυτή του Μάρκου Καλογερά, γιατί πιθανόν αντανακλά κατεστημένες νοοτροπίες στο επίπεδο της εμπορικής συμπεριφοράς: σπίτια κάνεις όταν διαθέτεις χρήματα περισσότερα από όσα μπορεί να απορροφήσει το εμπόριό σου.

29. Βλ. το κεφάλαιο «Ένα ελληνικό εμπορικό δίκτυο στη Μαύρη Θάλασσα», στις σ. 82-84.

30. Βλ. την «Προσωπογραφία» του Ν. Δεμάθα.

Το 1831 είναι χρονιά κατά την οποία ο Μάρκος Καλογεράς επιχείρησε να κλείσει όλες τις εκκρεμείς υποθέσεις του και κυρίως να συναξει τα χρήματα που, όπως διατεινόταν, του χρωστούσαν διάφοροι: από το 1818 ακόμη ο «κυρ Λοΐζος Τρανός», στην Κωνσταντινούπολη, του χρωστούσε 1.000 γρόσια. Τις εκκρεμότητες στην Κωνσταντινούπολη και στα μέρη της Μαύρης Θάλασσας ανέθεσε στον αδελφό του Νικόλαο να τις διευθετήσει και γι' αυτό στις 7 Απριλίου 1831 του έδωσε μακροσκελείς σχετικές οδηγίες: το πλοίο, στο οποίο ακόμη το 1833 ήταν καπετάνιος ο Ν. Καλογεράς, δε γνωρίζουμε αν είναι αυτό του 1826. Παρατίθεται εδώ ολόκληρο το κείμενο των οδηγιών, επειδή σ' αυτό διαβάζουμε για τις εκκρεμείς υποθέσεις και για τον τρόπο διευθέτησής τους που είχε επιλέξει και μπορούμε να μελετήσουμε συμπεριφορές και νοοτροπίες για ένα ζήτημα που απασχολούσε το εμπόριο και οφείλει να απασχολεί την ιστοριογραφία, δηλαδή για τις διαφορές ανάμεσα στους εμπόρους που οι περισσότερες δεν είχαν προκύψει από κάποιο λάθος:

Αυτάδελεφε Νικολά (;), πρώτα σου επεύχομαι εις το καλόν σου κατανόδιον παγαιμού και ερχομού· είτα, σας σημειώνω τα κάτωθεν σημειωμένα, προς οδηγίαν σου, ως ακολούθως:

α: συν θεώ, άμα φθάσεις από δω εις Κωνσταντινούπολιν, να πας εις του κυρ Λοΐζου Τρανού να του δώσεις το προς αυτόν γράμμα μου, οπού του γράφω να σου μετρήσει τα γρόσια χίλια, Ν. 1.000, οπού του άφησα αμανέτι εις τους 1818, ως η ρεσεβούτα του σαφηνίζει..., να τα μετρήσει ως καθώς έτρεχαν οι μονέδες τότε. β. Όταν φθάσεις εις Γαλάτζι, να υπάγεις εις αντάμωσιν του κυρίου Κωνσταντίνου Πράσινου Παπάζογλου³¹ ... του γράφω δια την υπόθεσιν [οπού] έχω με τους Κυργουσέους και να του ομιλήσεις και ατός σου..., δια να του[ς] γράψει..., δια να συγκατανεύσουν από τα παράνομα ζητήματά τους και να του[ς] δείξετε

31. Άλλού: Κωνσταντίνος Παπάζογλου Πράσινος.

τα γράμματά τους προς εμέ, οπού σου εγγείρισα, με τα οποία θέλει καταλάβει ως τα γραφόμενά τους...

γ. Και να του ενθυμίσετε, τονέ παρακαλώ θερμώς, το να γράψει προς το εν Ισμαήλι Εμπορικόν Κριτήριο, είτε όπου ανήκει, δια να λάβομεν μίαν απόδειξιν ότι έχει δικαίωμα ένας εγκάτοικος του Ισμαηλίου το να προβλέψει εις τα έξω μέρη πλοίων, το οποίον να εις την Ρωσίαν [sic], δια να λάβει τα πρέποντα ναυτιλιακά έγγραφα, επειδή και αυτό πολλά με αναγκαιεί και να προσπαθήσεις και ατός σου δι' αυτό όσον δυνατόν και όσα εξοδεύσεις δεν με μέλλει δι' αυτό(ν).

δ. Να αρωτήσεις τον ρηθέντα Κ. Πράσινο δια τον Κωστόπουλον, αν και τώντι απέθανε και αν του ευρέθη κατάστασιν και ποίος τονε κληρονόμησεν... Να ακροασθείς τας συμβουλάς οπού θα σας δώσει ο κύριος Πράσινος, δια να ηξεύρεις πώς έχεις να αρχινίσεις τες δουλειές σου... Ομοίως, να τον αρωτήσετε πόσους κираδες επλήρωσεν εις το οσπίτιόν μας και μαγαζί και να σας το δώσει εγγράφως, εις ένδειξιν.

ε. Αφού λοιπόν τελειώσουν τα ανώτερα εις Γαλάτζι, αναχωρείς δια Ισμαήλι και άμα φθάσεις εκεί υπάγεις προς αντάμωσιν τους κυρίου Κυριάκη Κυργούση και αδελφού του Ιωάννη, οπού του Κυριάκη του έχω επιτροπικόν μου εις τα εκεί μούλκια, το μαγαζί και δύο σπίτια, έν είναι εις το κάστρον και τα λοιπά εις Ουτζικόφ· να του ζητήσεις λογαριασμόν οσπιτίων μαγαζού και να σας δώσει τα χαρτιά των ιδιοκτησιών αυτών· ομοίως ζητάς και του κυρίου Ιωάννη τας ομολογίας οπού του είχα αφήσει, ως η απόδειξιν, οπού σας εγγειρίζω, γρόσια 4.889· όσα γρόσια έχει συναγμένα τα λαμβάνεις, όσα πάλιν από τις ομολογίες, ομοίως τα λαμβάνεις· ομοίως και ο Κυριάκης έχει να σας δώσει μίαν ομολογίαν προς τον Ποθητό Μαργαρίτη, πατινιάτη, γρ. 600 και ετέραν του Μαυροκορδάτου· είναι και του Νικολάκη Καβεζή μερικά να λαμβάνω και φρόντισε και δι' αυτά ως η απόδειξιν Κυργούση, ήτον γρ. 61.

ζ. Έχεις να θεωρήσεις με τους κυρίου επιτρόπους μου και δια την διαφοράν οπού με ζητούν διάφορα κονδύλια να με υποχρεώσουν να τους πληρώσω, δηλαδή ο Κυριάκης και αδέλφια, εις την ανταπόκρισιν οπού είχαμε, τα οποία σου τα σημειώνω ως έπεται:

δια την έξοδον [οπού] έκαμεν επάνω εις του Κωστοπούλου τα πράγματα, γρ. 1.700, τα οποία δεν μου ανήκουν, πρώτο ότι ποτές τίποτες σημειώσεις δεν εμφάνισεν εγκαίρως, δεύτερον εις τον εκεινού λογαριασμόν και αδικώς με εμπέρδευσαν και εμένα, τρίτον ότι ατοί τους βαστούν από αυτά τα πράγματα 50 κλ. Βεσαραβιάς καλαμπόκι και γρ. 500 και τα κρατούν και, αν εξόδευσαν μεθ' όρκου, ας τα κρατούν. Έτι, μου ζητούν δύο σιγουρτάς, δηλαδή

η. 192 γρ. και 134, τες οποίες σιγουρτές διόλου δεν τις γνωρίζω, επειδή και εγώ δεν τες εδιόρισα, αλλ' ούτε ποτέ μου έκαμε την παραμικράν ειδοποίησιν περί αυτών·

θ. έτι με ζητούν διάφορα εις όλην την δοσοληψίαν οπού αναμεταξύ μας είχα φέρει γρ. 1.065· εγώ δέχομαι μόνον 515 και όχι περισσότερα, δηλαδή πληρώνω εις εκείνα οπού τους έμενα χρεώστης τότε, τα οποία τους τα επλήρωνα γρ. 3.400, τα δε περιπλέον διάφορα δεν τα δέχομαι, ως άτοπα.

10.³² Έτι ζητούν να υποχρεωθώ να πληρώσω, λέγει, σιτάρι, οπού είχαν εις το κάρικον Καντιλόρας εις τους 1826, Ιουνίου α', ενώ τότε δεν εσημείωσεν ότι υπάρχει έν τοιούτον πράγμα, ως η φατούρα του τότε προς εμέ το σαφηνίζει ότι είχανε ημβαρκάρει 323 κλ. Βεσαραβιάς, τα οποία επερίλαβα καθώς και εγώ έστειλα εκκαθάρισιν κατά την φατούρα· έτσι έχω και γράμμα εις το κατάλογο, οπού μου έγραφεν ότι έπρεπεν να πληρώσω το ήμισ[υ] την [3]23 κλ... έτι επαπαρονούντανε ότι τα πεντζιά του γαμβρού τους εκείνα οπού με καπ. Μ. Δεσούδα έστειλαν εις περιλαβήν μου, όμως με το να μην ήμουν εις Σύρα τα επερίλαβεν ο Βρέτας και επώλησεν, κατά το έσωθεν μαρτυρικόν, οπού εις το κατάλογον φαίνεται, προς πληροφορίαν τους.

11. Έτι δεν μου απερνοούν το κέρδος λαδίου, [οπού] είχαμε συμφωνίαν να το έχομεν εξ ημισείας και απέρασα εις το κορέντι,

32. Αυτή είναι η αριθμηση του εγγράφου· από το α' έως το θ', χωρίς το στ', δηλαδή οκτώ σημεία, και κατόπιν με αραβικούς αριθμούς, με αρχή το 10.

οπού σας εγγείρισα, ως το κατάλογο λογαριασμού αναιρετικός, οπού εκεί θεωρείς ότι τα ανώτερα κονδύλια δεν δέχομαι και ότι απερνώ το κέρδος λαδίου και τον κира οσπιτίου και μαγαζίου και μένουν να με δίδουν, ως ο λογαριασμός, εάν δεν έχω λάθος, 490·12. με όλον οπού κάμνω τας σημειώσεις τας ανωτέρας, ατός σου, όταν εκεί υπάγεις, θεωρείς και πορεύεσαι. Ο κύριος σκοπός μου είναι όμως το να τα συμβιβάσετε αναμεταξύ σας ψηλά-χαμηλά, επειδή και οι κρίσεις ποτέ καλές δεν είναι· εάν όμως ημπορείτε δια να τα συμφωνήσετε, βάνετε καλανθρωπία και τα θεωρούν όμως, αν αυτό γίνει να βάλετε από τους πρωτίστους, δηλαδή από τους κάτωθεν σημειωμένους: Κωστάκης Κουγιουμτζόγλου, Μ. Φωκιανό, Γεωργαντόπουλον, Ν. Κορδαλή, Α. Μικρόν Πεσκούρα· αυτοί είναι άνθρωποι τίμιοι.

13. Το μαγαζί και τα σπίτια, αν δεν τα πουλήσεις και θέλουν διόρθωμα, τα διορθώνεις και τα βάζεις στο νοίκι και αφήνεις επίτροπον τον κυρ Ν. Κορδαλή... Να γράφεις εις την επιτροπικήν σου να γνωρίζεις εμένα εις τα έσοδα και έξοδα και, όταν εύρει, να τα πουλεί· τα άσπρα οπού θε να συνάξεις να τα εμβάζει εμένα. Τα χαρτιά όμως των ιδιοκτησιών να τα πάρεις μαζί σου, είτε να με τα στείλεις εδώ με σιγούρα οκαζιόνε, είτε τα αφήνεις εκεί του επιτρόπου, οπού θ' αφήσεις όμως να σου δώσει απόδειξιν...

14. Αν όμως και σου ευλογοφανεί δια να τα αγοράσω εγώ τα κτήματα, δια να ξεμπερδεύσω, ακολούθησέ τα — Τότε βάνεις κανένα και το αγοράζει εις όνομά μου και παίρνεις το κοντράτο το αγοραστήριον και τα λοιπά και με τα φέρνεις· αν πουληθούν και τα γρόσια συνάξεις, ψωνίζεις ό,τι πράγμα καλής ποιότητας σε φωτίσει ο θεός και τα φέρνεις εδώ, είτε πουλεις όπου συμφέρει και τα μετρητά μου τα εμβάζεις και τον λογαριασμόν.

15. Πρέπει να βαστάς λογαριασμόν εις όσα συνάξεις και ξοδιάσεις, δηλαδή έσοδα και έξοδα, δια να ηξεύρεις να δώσεις λογαριασμόν· ομοίως πρέπει να μου γράφεις συχνά προς τάξιν μου. Και εάν έβγει ο Παναγιώτης Χαρίτου και ζητά να τον πληρώσεις, πες του να λάβει μίαν ομολογίαν του Κισινοβίου, αν θέλει, επειδή και η ομολογία του γράφει να λαμβάνει τα γρ. του, όταν λάβω εκείνα οπού με χρεωστούν εις Κισινόβι. Αν έβγει ο Πατζι-

ούρας και λέγει ο Μαθάς του χρεωστεί να του ειπείς να υπάγει εις την Σαντορίνη να τα λάβει, οπού εκεί πληρώνονται όλοι οι κρετιτόροι και ότι εις αυτά τα στάμπιλα έχω εγώ σεκουέστρο βαλμένο, καθώς και έχω και ομολογία τακτική.

16. Να ζητήσεις του Ν. Λαγκαδά όσα εις το βιλάντζο φαίνονται δια λογαριασμόν Μαθά, ινσίρκα γρ. 350 κεφάλι και με το διάφορον κάμνει 650, και δια λογαριασμόν μου ακόμη να λάβεις, ως ο κορέντης του, γρ. 326 κεφάλι· περί διαφόρου πλέον κάμετε ό,τι είναι καλά.

17. Αδελφέ, όσα και αν σημειώσω και όσα και αν σου παραγγείλω είναι καλά, πλην ατός σου, όταν εκεί πάγεις, θέλεις πράξεις καθώς τα περιστατικά σε οδηγήσουν· όμως πάντα να διπλοσυμβουλεύεσαι φρονίμους ανθρώπους προς οδηγίαν σου.

Εν Μυκόνω, τη 7 Απριλίου 1831.

18. Έτι λέγω εις ό,τι σούμα γροσίων μου συνάξεις να λαμβάνεις δια ανά 10%...

Αυτό δεν ήταν ένα απλό ταξίδι, στο οποίο έστειλε ο Μάρκος Καλογεράς τον αδελφό του· ήταν αποστολή· μια ολόκληρη επιχείρηση για να εκκαθαριστούν υποθέσεις που ήταν σε εκκρεμότητα στην Κωνσταντινούπολη και στο Ισμαήλι - Κισινόβι.

Εκείνο όμως που κάνει εντύπωση και που απλώς αναφέρεται εδώ γιατί εξετάζεται αναλυτικά πιο κάτω είναι ο μεγάλος αριθμός των εκκρεμοτήτων που είχε δημιουργήσει η εμπορική παρουσία του Μάρκου Καλογερά: όσες αναφέρονται στο κείμενο που διαβάσαμε δεν είναι οι μόνες· όπως, άλλωστε, και ο μεγάλος αριθμός των διενέξεων και η έντασή τους, πράγματα που δε γνωρίζουμε από άλλα εμπορικά αρχεία.

Οι σχέσεις του Μάρκου Καλογερά με την κρατική εξουσία, όταν αυτή άρχισε να διαμορφώνεται, μας βοηθούν να έχουμε πληρέστερη εικόνα για την προσωπικότητα και την κοινωνική υπόστασή του· συνδυασμένες μάλιστα με τις σκέψεις του για το Εικοσιένα και την πιθανή πολιτική τοποθέτησή του απέναντι στους πρωταγωνιστές του.

Ο Μάρκος Καλογεράς συστηματικά επιδίωξε αξιώματα στη διοίκηση του εμπορίου και του κράτους και μερικά πέτυχε να τα καταλάβει. Πρώτη ήταν η προσπάθειά του να ονομαστεί πρόξενος της Ρωσίας, μάλλον στη Σύρο:

Προσπαθήσετε δια το κονσουλάτο το ρωσικόν, να το βάλομεν εις το χέρι, αν ημπορέσετε, και ό,τι εξοδεύσετε το αγροικώ (προς Δ. Κυργούση, 10 Μαρτίου 1827).

Το ότι ήταν κάτοχος ρωσικού διαβατηρίου και κινούσε τα πλοία του με ρωσική σημαία ενίσχυε την προσπάθειά του αυτή· η οποία όμως δεν είχε ευτυχή κατάληξη. Δεν πρέπει όμως να θεωρήσουμε ως δευτερεύουσα την πληροφορία που περιέχεται στη φράση «και ό,τι εξοδεύσετε το αγροικώ», ούτε να την αφήσουμε ασχολίαστη, γιατί έχει να κάνει με τους τρόπους προσέγγισης στα δημόσια αξιώματα, τους οποίους δε γνωρίζουμε επαρκώς. Το όλο θέμα απαιτεί βέβαια διερεύνηση και το μόνο που μπορεί να πει κανείς εδώ, για την ώρα, είναι ότι δεν πρέπει υποχρεωτικά να πάει ο νους μας σε σημερινού τύπου δωροδοκίες, αλλά, ίσως, σε κάποια μορφή «αγορά» ή «ενοικίαση» του αξιώματος.

Ο Μάρκος Καλογεράς επιδίωξε και πέτυχε να έχει καλές σχέσεις με ανώτερα και ανώτατα στελέχη του κρατικού μηχανισμού και συμμετέσχε στην οργάνωση του ελληνικού κράτους με την εκλογή του ως πληρεξουσίου της Μυκόνου στη Δ' Εθνοσυνέλευση και με τον ορισμό του ως επικεφαλής της εκεί Δημογεροντίας³³. Αυτά τα αξιώματα είναι, προφανώς, που του επέτρεπαν να αλληλογραφεί απ' ευθείας με τον Κυβερνήτη Ι. Καποδίστρια και να του στέλνει και κανένα πεσκέσι:

*Εκλαμπρότατε Κύριε Κόμη,
Ο υποφαινόμενος ... εξ ότου αναχώρησεν από την Δ' Συνέ-*

33. Είδαμε και στα προηγούμενα ότι ο Μάρκος Καλογεράς είχε διατελέσει προεστός, άγνωστο πότε ακριβώς, αλλά πριν από την εγκατάστασή του στο Ισμαήλι.

λευσιν ως πληρεξούσιος της Μυκόνου ... καθώς υπηρετώ μέχρι σήμερα εις τα δημογεροντικά και αστυνομικά χρέη σχεδόν από την σύστασιν των Δημογεροντιών... Ευαρεστηθείτε, κ. Κόμη, να δεχθείτε, ει δυνατόν ευμενώς, την μικράν προσφοράν του δούλου σας, αποβλέπων εις τον μετά ταπεινότητος ζήλον του και όχι εις το προσφερόμενον, όπερ είναι δύο βαρελάκια κρασίον μαύρον, δάρον της πτωχής γης του τόπου του.

Εν Μυκόνω, τη 12 Δεκεμβρίου 1829

*Της Υ. Εκλαμπρότητος
ο ευπειθέστατος δούλος
Μάρκος Καλογεράς.*

Οκτώ μήνες αργότερα, η θέση του Μάρκου Καλογερά στον κρατικό μηχανισμό (διοικητικές, αστυνομικές και δικαστικές, κατά τα φαινόμενα, αρμοδιότητες και εξουσίες) του επέτρεψε να ζητήσει από τον Κυβερνήτη τον ορισμό της Μυκόνου ως έδρας του δευτεροβάθμιου δικαστηρίου Αιγαίου:

Εκλαμπρότατε Κύριε Κόμη,

Γνωρίζων ο υποφαινόμενος την γενναίαν διάθεσιν της Α.Ε., κλίνουσιν πάντοτε εις την ευδαίμονα αποκατάστασιν και βελτίωσιν του δυστυχούς λαού της Ελλάδος, τολμά να ανακαλέσει εις την μνήμην της Α.Ε. την πτωχόν χώραν της Μυκόνου, καθ' ην στιγμήν η Σεβ. Κυβέρνησις, θέλει καθιδρύσει εις το Αιγαίον πέλαγος το των Εκκλητίων Κριτήριον. Η πτωχή Μύκονος, ήτις δια της Α.Ε. ηδυνήθη να αποκτήσει εις τους κόλπους της έν Πρωτόκλητον Δικαστήριον και εμπόρεσε δια του μέσου τούτου τρόπον τινά να περιθάψει τας δυστυχίας της πόσον δεν θέλει ευχνομονεί...

Εν Μυκόνω, την 26 Αυγούστου 1830.

Δε γνωρίζουμε το χρονικό διάστημα της θητείας του Μάρκου Καλογερά στη Δημογεροντία της Μυκόνου· ίσως να κατείχε αυτό το αξίωμα και το 1832, αλλιώς τι νόημα θα είχε η φράση του «δια δε εκείνο οπού με γράφεις περί Σολωμού δεν έχει τον

40

ΒΑΣΙΛΗΣ ΚΡΕΜΜΥΔΑΣ

ΑΡΧΕΙΟ
ΧΑΤΖΗΠΑΝΑΓΙΩΤΗ

ΤΟΜΟΣ Α'

ΧΑΤΖΗΠΑΝΑΓΙΩΤΗΣ - ΠΟΛΙΤΗΣ

938.421
Κρητ
9
1993-
1

ΑΘΗΝΑ

1973

Κείμενα¹

1

Εγώ ο Χατζή παναγοτης φοβουμενος το εξαφνον του θανα-
του εχοντας σοας μου τας φρενας κανο την παρουσαν μου
δηαθηκην και δηορηξο την περηουσηαν μου προτον αφηνο
τον τρηον μου θηγατερον μαρουλα και ερηνη και τρησεβ-
γετη δηα μερηδηον τους απο γροσια επτα χηληαδες και πεν-
τακοσηα της καθεμηας και της κορης μου μεταξους αφη-
νο γροσηα πεντε χηληαδες πεντακοσηα ομου και την κα-
μαρα του λητρηβηου αφηνο της γηνεκος μου θομαης γρο-
σηα ηκοση χηληαδες αφηνο και δηα ψηχηκα μου γροσηα
δεκα πεντε χηληαδες να τα δοσουνε εκ σημερον νου(;) η γη-
νεκα μου μετα τους δηο μου ηους μετα τον θανατον μου ρθεν
γνωρησουν και ηνε αναγκην αφηνο τον δηον μου ηονν κων-
στα και μηχαλη απο γροσηα πενηντα χηληαδες του καθενος
και οσα ακομη κηνητα και ακηνητα μου εβρησκουντε να τα
μηρασουνε η δηο μου ηη επησης κωστα και μηχαλη τα ανο-
θεν ολα τα αφηνο εις χηρας τη γηνεκος μου και θελη ακολου-
θηση ος ανοθεν προσετη απο οσσα εχο να λαβανο απο σηερ-
μεγεδες και καταβια αν ηθελαν τα σηναξουνε η δηο μου ηη
να δηνουν τον τεσαρον μου θηγατερον απο γροσηα χηληα
πεντακοσια τη καθεμηας αφτη ηνε η τελεφεττα μου αποφα-

1. Δεν έχει τηρηθεί ή όρθογραφία του 'Αρχείου εκτός από τις δια-
θήκες του Χατζηπαναγιώτη και του Κώστα Χατζηπαναγιώτη. Το κεί-
μενο 19 έγινε προσπάθεια να όρθογραφηθεί χωρίς τα άποτελέσματα
να είναι άσφαλή.

σης και ηνε αμετατρέπτος και αδόηασηστος ουτος εκκρηνα
και αποφασησα την περηουση μου και θελη εχη η παρουσα
μου δηαθηκη την ησχηνη της εν παντη κρητηρηο δηκεοσηνης

1830 - γεναρηου 16 Χατζη παναγηοτης του Χ' κονστα εγρα-
φα τα ανθεν ηδηοχηρος μου και βεβεοο

ἀναστάσιος ἱερεὺς καὶ οἰκονόμος μάρτυς
θεοδόσιος ἱερομοναχὸς Περγαμηνὸς μαρτυρῶ

2

ἐγὼ ὁ Κῶνας Χ' Παναγιώτου
φοβοῦμενος τὸ ἐξαφνον τοῦ θανάτου κάνω τὴν παροῦσαν
μου διαθήκη. Πρώτον ἀφήνω εἰς ὄλους τοὺς χριστιανοὺς
τὴν συγχωρησι, νὰ με συγχωρησι και ἐμένα τὸν ἀμαρτω-
λον ταῖς ἀμαρτίαις μου ὁ Πωληεῦσπλαχνὸς θεὸς δεύτερον
ἀφήνω εἰς τοὺς τροῖς εἰοὺς μου Παναγιώτην Νικόλαον και
Θεόδωρον τὴν κωνητὴν και ἀκίνητον περιουσίαν μου νὰ τὴν
μιράζουν ἰ τροῖς ἐπήσης —
ὁμοίως ἀπὸ τὰ χρήματα ἔχω νὰ λαμβάνω με ὁμώλωγα και
χωρὶς ὁμολωγα ὡς τὸ δευτερη σημίωτα σινάζοντας νὰ δώ-
σουν διὰ ψηκηκήν μου σωτηρίαν δραχμὰς τροῖς χ'λια εἰς
ὄρφαναῖς και δεστικεῖς ὄθεν κρῖνου, νὰ ὑπανδρεῦσουν ταῖς
δούλαις κατὰ τὴν συμφωνία τοὺς ἔχω ὁμοίως νὰ δώσουν
τῆς πρώην δούλας δεχ' διάκώσηαῖς τὸν μισθὸν της ὅτι τῆς
δὲν τὸν πλήρωσα, τὰ ντένια μου εἶναι καθαρὰ ἐν σινηδήση
ἐνδεχώμενον διὰ νὰ λαμβανω ἀμελησα νὰ τὰ γράψω ἠδὲ
ὄσα εἶναι γραμενα εἶναι καθαρα, αὐτὴ εἶναι ἡ τελευτέα μου
ἀπόφασις και θέλη ἔχει ἡ παροῦσα μου τὴν ἡσχήν ἡ ὁποῖα
εἶναι ἀμετάτρέπτος και ἀδιάσιστός, ἡ τροῖς μου εἰοι και ἰ
διο θηγατεραι νὰ εἶναι ἡρηνηκή πάντω διὰ νὰ ἔχουν βωηθὸν
τὸν Κύριον θεὸν και τὴν εὐχήν μου, ἡ Παροῦσα θέλει ἔχει
τὴν ἡσχήν ἐν παντὴ κρητηριῶ δικεωσίνης.

ἔτος 186 (sic): φευρουαριου ἐνδεκα - Κῶνας Χ' Πανα-
γιώτου - ἡδια μου χηρη ἔγραφα και βεβαιόν...

3

1783: εἰς τὰ χίλια ἑφτακόσια ὀγδοήντα τρία ἐν μηνὶ
Ἰουλίῳ 24 ἡσον Σπέτζες τὴν σήμερον φανερώνομεν τὰ τρία
μέρη, ὁ κὺρ Παναγιώτης Μέξης και κὺρ Χατζὴ Παναγιώ-
της, ἀξάδελφὸς τους, και κὺρ Γιάννης Μέξης, ὅτι τὸ καῖκι
ποὺ ἔφτιασαν ἐδῶ εἰς Σπέτζες ἀπὸ δύο χρόνια και ὁμπρὸς
και καλῶς τὸ ἀρμάτωσαν και ἐβρίσκειται τὴν σήμερον με
ὄλα του τὰ ἀρμαμέντα εἶδαν τὸν λογαριασμόν εἰς τὸ ἀνα-
μεταξύ τους και ἔδωσε ὁ καθένας διὰ τὸ μερί[δι]όν του τὰ
ὄσα τοῦ τύχαιε και νὰ ἀ[γ]ροικιῶνται και οἱ τρεῖς συνδρό-
φοι εἰς τὸ αὐτὸ καῖκι και ὅτι μασούλι δώσει ὁ κύριος νὰ
τὸ κάνουν τρία μερίδια, νὰ λαβαίνει ὁ καθεὶς τὸ μερίδιόν
του, οἱ ἀνωθεν αὐτοὶ τρεῖς κὺρ Παναγιώτης και κὺρ Χατζῆς
και κὺρ Γιάννης, και νὰ ἀ[γ]ροικιῶνται εἰς τὸ καῖκι αὐτοὶ
οἱ τρεῖς συνδρόφοι και νὰ εἶναι νοικοκύρης ὁ καθεὶς εἰς τὸ
μερίδιόν του και με καλή τους γνώμη και εὐχαριστήση νὰ
εἶναι διὰ καρβοκύρης ὁ κὺρ Γιάννης και νὰ ἔχει νὰ βγάξει
διὰ καρβοκυράτο ἕνα μερτικό ἀνέχαρτζο ἀπὸ ὄλο τὸ καῖκι
και εἴ τι καιρὸ δὲν μένου εὐχαριστημένοι οἱ συνδρόφοι του
ἀπὸ τὸν καρβοκύρη τους και σύνδροφόν τους νὰ μένει αὐ-
τὸς νὰ πηγαίνει διὰ καρβοκύρης ὁ κὺρ Παναγιώτης και
εἴ τι διάφορο δώσει ὁ κύριος νὰ μοιράζου εἰς τρία μερίδια
τόσο και σὲ ζημία, ὁποῦ ὁ θεὸς μὴν ἤθελε δώσει. Ἀκόμη
φανερώνομεν ὅτι με χωρὶς συ[γ]γνώμη τῆς συνδροφίας τους
νὰ μὴν [μ]ποροῦν νὰ βάνουν ξένο καρβοκύρη. Καὶ οὕτως
ἔμειναν εὐχαριστημένοι και ἐγράφτη τὸ παρὸν και ἄλλα δύο
παρόμοια και κρατεῖ ὁ καθεὶς εἰς χεῖρας του εἰς ἐνδειξη
και ἀσφάλειαν και βεβαιώνουν διὰ χεῖρὸς τους:

Παναγιώτης τοῦ Σταμάτη Πολίτης¹, βεβαιώνω ἰδιοχείρως
μου

Χατζῆ Παναγιώτης, βεβαιώνω ἰδιοχείρως μου

Γιάννης τοῦ Θεοδωρῆ Μέξη, βεβαιώνω ἰδιοχείρως μου
Σωτήρης Κατερίνης μονεμβασιώτης, γραφεὺς καὶ μάρτυς

4

Ἐξ ὀρδινίας τοῦ Ἀναγνώστη γαμπροῦ μου καὶ διὰ λογα-
ριασμόν του ἔλαβον παρὰ τοῦ κῦρ Χατζηπαναγιώτη Χατζη-
κώστα ἀντίς διὰ κῦρ Δημήτρη Καραμάνου γρόσια πεντα-
κόσια, ἦτοι Ν. γρ. 500 ὅπου εἶναι διὰ τὴν πώλησιν ὅπου
ἔκαμην ὁ γαμπρὸς Ἀναγνώστης Μάγος τὸ μερίδιον καράβι
ὅπου εἶχεν νὰ κάμει εἰς τὸν καπ. Γεώργη Κολαντριτζίο. . .

Σπέτζες, 18 Φεβρουαρίου 1812

Μῆτρος Λίτζας, ἔλαβα τ' ἄνωθεν

5

Γράφω τὸ μισὸ μερτικὸ τὸ καῖκι ὅπου ἐπῆρα ἀπὸ τὸν
ἀξάδελφόν μου τὸ Γιάννη, ὅπου τὸ εἶχε παρμένο ἀπὸ τὸν
ἀξάδελφόν μας τὸν Παναγιώτη, καὶ μοῦ ἐπούλησε τὸ μισὸ
γρόσια 1.086 πρ. 20, λέγω γρόσια χίλια ὀγδοήντα ἔξη καὶ

1. Εἶναι χαρακτηριστικὸ ὅτι ὁ Παναγιώτης Μέξης ὑπογράφεται
ὡς Πολίτης καὶ αὐτὸ ὑποδηλώνει ἴσως κάποια ἀποδημία καὶ ἐμπορι-
κὴ δραστηριότητα στὴν Κωνσταντινούπολη, ὅπως καὶ στὴν περίπτωση
τοῦ Χατζηπαναγιώτη.

Τὸ 1824 ἀναφέρεται σὲ ἓνα ἀσήμαντο ἐπεισόδιό κάποιος Σταμάτης
Μέξης (Στέφ. Γ. Μακρυμύχας, «Τσακωνικά προικοσύμφωνα τοῦ
18ου καὶ 19ου αἰώνος», Πελοποννησιακά, τόμ. Η', Ἀθήναι 1971,
σ. 386-387), ἀλλὰ αὐτὸς εἶναι μᾶλλον γιὸς τοῦ Παναγιώτη Μέξη.
Πάντως ὁ Παναγιώτης Μέξης δὲν ἦταν ἀδελφός ἀλλὰ ἐξάδελφος τοῦ
Χατζηγιάννη Μέξη (βλ. καὶ Παράρτημα, κείμενο 5).

παράδες εἴκοσι, καὶ τὸ ἔχομε τὸ καῖκι ὄλο ἴδιόν μας, τὸ μισὸ
ἐγὼ καὶ τὸ μισὸ ὁ Γιάννης.

6

1793, Δεκεμβρίου 8· ἔδωσα τοῦ ἀξαδέλφου μου Χατζη-
γιάννη διὰ τὴ συμφωνία ὅπου ἐσυμφωνήσαμε νὰ φτιάσομε
τὸ καράβι, Θεοῦ θέλοντος, νὰ ἔχω ἓνα κάρτο ἐγὼ καὶ ἓνα
ὁ Θεοδωράκης καὶ δύο ὁ Χατζηγιάννης τέσσερα μερτικὰ
τὸ ἔχομε, ἔτσι ἐσυμφωνήσαμε· τοῦ ἄφησα εἰς τὶς Πέτζες
ὅπου ἐπῆρα ἀπὸ τὸ Βασίλη τοῦ Ἀντώνη Μαλακίνη καὶ τοῦ
ἄφησα διὰ τὸ μερτικὸ μου γρ. 800
ἔλαβε ἀπὸ Νικολὸ μαζούλι καὶ διάφορα
τῆς σημεγέ μου γρ. 700
τῶν Θεοφανείων τὰ ἔλαβε ἀπὸ ταξίδι τῆς Πόλης.

1794, Μαρτίου 8· τοῦ ἄφησα ἐγὼ στὸ σπίτι του γρ. 500
2.000

15 Ἀπριλίου· ἔλαβε ἀπὸ Θεοδωράκη διάφορο
ἀπὸ τὸ ταξίδι ὅπου ἔβγαλε διὰ τὴ σημεγέ μου γρ. 402
10 Ἰουνίου· τοῦ ἄφησε ὁ ἀδελφός μου Θεο-
δωρος γρ. 500
27 Ἰουνίου· ἔστειλε τὸ Σάντο καὶ τοῦ ἔδωσα γρ. 1.000
3.902

ἔλαβα ἀπὸ τὸ Θεοδωράκη γρ. 402.

7

1804, Ἰουνίου 5· ἰδοὺ σημειώνω ὅτι ἄσπρα ἔχω βαλημένα
ἐγὼ ὁ Χατζηπαναγιώτης στὸ κηνούργιο καράβι ὅπου ἐφ-
τιάσανε ὁ Χατζηγιάννης καὶ ὁ Θεοδωράκης καὶ τὸ ἔχομε
τρία μερίδια τὸ καράβι, ἓνα ὁ Χατζηγιάννης καὶ ἓνα ὁ Θεο-

▷ 100000 ελληνισ-
τισηραωνικες
ΟΧΥΡΟ

(μ)

ΣΠΥΡΟΣ Ι. ΑΣΔΡΑΧΑΣ

μέ τή συνεργασία τών

Ν.Ε. ΚΑΡΑΠΙΔΑΚΗ, ΟΛΓΑΣ ΚΑΤΣΙΑΡΔΗ-HERING,
ΕΥΤΥΧΙΑΣ Δ. ΛΙΑΤΑ, ΑΝΝΑΣ ΜΑΤΘΑΙΟΥ, MICHEL SIVIGNON,
TRAIAN STOIANOVICH

ΕΛΛΗΝΙΚΗ
ΟΙΚΟΝΟΜΙΚΗ ΙΣΤΟΡΙΑ

ΙΕ΄-ΙΘ΄ ΑΙΩΝΑΣ

Τόμος δεύτερος

ΤΕΚΜΗΡΙΑ

Έπιμέλεια Εύτυχίας Δ. Λιάτα

I
2313

330.949.5
Α68Σ
Σ
2003
2

ΠΟΛΙΤΙΣΤΙΚΟ ΙΔΡΥΜΑ ΟΜΙΛΟΥ ΠΕΙΡΑΙΩΣ
ΑΘΗΝΑ 2003

Αὐτοὶ πρὶν ἀπ' ὅλα τρίβουν τὰ κρέατα μὲ ἄσπρο ἀλάτι καὶ κατόπιν τὰ τοποθετοῦν στὴν ἄλμη, ὅπου τὰ ἀφήνουν πέντε ἡμέρες, ὥστε νὰ βγεῖ τὸ αἷμα, τὸ ὁποῖο περισσότερο ἀπὸ κάθε ἄλλο συμβάλλει στὸ σάπισμα τῶν παστῶν κρεάτων. Μετὰ ἀπὸ πέντε ἡμέρες βγάζουν τὸ κρέας ἀπὸ τὴν ἄλμη καὶ τὸ στοιβάζουν σὲ βαρέλια ρίχνοντας ἄσπρο καὶ μαῦρο ἀλάτι ἀνάμεσα σὲ κάθε κομμάτι καὶ σὲ κάθε στρώμα κρέατος. Ἀφοῦ γίνεαι αὐτό, γεμίζουν ὅλα τὰ κενὰ τοῦ βαρελιοῦ μὲ ἄλμη, ἡ ὁποία πρέπει νὰ εἶναι δυνατὴ σὲ βαθμὸ ὥστε νὰ κρατεῖ στὴν ἐπιφάνεια ἓνα αὐγὸ. Ἡ ἄλμη θὰ γίνεαι ἔτσι, ἂν πάρουμε τρισήμισι λίμπρες κοινὸ ἀλάτι καὶ τὸ βράσουμε μὲ 9 λίμπρες περίπου νερὸ ὥσπου νὰ διαλυθεῖ.

Ἡ εἰσαγωγὴ μιᾶς τέτοιας μεθόδου θὰ ἦταν χρήσιμη γιὰ νὰ διατηρήσουμε γιὰ μακρὸ χρόνον τὸ παστὸ ψάρι σ' αὐτὰ τὰ νησιά. Καὶ μὲ αὐτὴν τὴν προετοιμασίαν τὸ ψάρι δεχόμενον πολὺ καλύτερα τὸ ἀλάτι παρά μὲ τίς ἤδη ἐφαρμοζόμενες μεθόδους, δὲν θὰ ὑπῆρχε κανεὶς κίνδυνος νὰ χαλάσει. Ἀλλὰ ἀπὸ τὴν ἄλλη μεριά θὰ ἔπρεπε νὰ φοβούμεσθε, μήπως γίνεαι πολὺ πικάντικο καὶ ἄλμυρὸ ἡ ὅτι θὰ χάσει ὅλον τὸν θρεπτικὸν τοῦ χυμοῦ. Γιὰ νὰ ἀποφύγουμε αὐτὴν τὴν ἀνωμαλίαν, ἐπειδὴ τὸ ψάρι ἔχει πολὺ μικρότερον ποσότητα αἵματος ἀπὸ τὰ τετράποδα, θὰ μπορούσαμε νὰ τὸ ἀφήσουμε στὴν ἄλμη γιὰ μικρότερον διάστημα καὶ μὲ ἓνα μικρὸν ἀριθμὸν πειραμάτων θὰ ἦσαν εὐκόλο νὰ κανονίσουμε τὸν ἀκριβῆ χρόνον καί, γιὰ ὅσο θὰ ἦταν ἀνάγκη, θὰ μπορούσαμε ἐπίσης νὰ ἐλαφρύνουμε τὴν δύναμιν τῆς ἄλμης κἀνοντάς τὴν λιγότερον μεστή.

Κέρκυρα, 6 Μαρτίου 1761

Παρουσιάστηκε ἀπὸ τὸν πατέρα Βίδο Βίο, ἀναγνώστη, μοναχὸ Βενεδεκτῖνο τοῦ Ἁγίου Μιχαὴλ τοῦ Μουράνου.

[Francesco Grimani. *Relazioni storico-politiche delle Isole del Mar Ionio* [...].
Ἐκδ. E.A. Cicogna, Venezia 1856, σ. 66-70, μτφρ. Ἀγαμ. Τσελιὰκ.]

Τρόπος γιὰ νὰ παστῶνουμε τὰ ψάρια σύμφωνα μὲ τίς ὁδηγίαις τοῦ ἀρχηγοῦ τῶν ψαράδων τῶν κοραλλίων 1761

Κόβουμε τὸ ψάρι στὴ ράχη καὶ τὸ καθαρίζουμε ἀπ' ὅλα τὰ ἐσωτερικὰ καὶ τὸ ἀλατίζουμε μέσα σὲ ἓνα καλάθι ἀφήνοντάς το δώδεκα ὥρες, ὥστε νὰ βγεῖ τὸ αἷμα. Κατόπιν τὸ τοποθετοῦμε σὲ βαρέλια καὶ τὸ ἀλατίζουμε ξανά μὲ ὅσο τὸ δυνατὸν χοντρὸ ἀλάτι, σὲ ποσότητα τόση ποῦ μόλις νὰ διαλυθῇ σὲ ἄλμη, προσέχοντας ὥστε τὸ κρέας νὰ ἀγγίξει τὸ κρέας καὶ τὰ λέπια τὰ λέπια. Τοποθετοῦμε ἐπάνω ἓνα βάρος ἑκατὸ λιμπρῶν περίπου γιὰ εἴκοσι τέσσερις ὥρες, κατόπιν ἀφαιροῦμε τὸ βάρος καὶ ἀφαιροῦμε ἐπίσης τὴν περισσευούμενη ἄλμη καὶ κλείνουμε τὸ βαρέλι μὲ τὸν πά-

το του. Προσέχουμε να γυρίσουμε για να βάλουμε άλλη κάθε είκοσι ή τριάντα ημέρες, ώστε να μη μένει ξηρό και προσέχουμε ώστε συσκευάζοντας στα βαρέλια το ψάρι τα κεφάλια να αγγίζουν την περιφέρεια του βαρελιού και έτσι ακριβώς κάνουμε για τα μουγκριά και τις μουρούνες.

Τα βαρέλια υποτίθεται ότι έχουν χωρητικότητα επτακόσιες ή οκτακόσιες λίμπρες το περισσότερο και ελπίζεται ότι κάθε βάρκα θα μπορούσε να ψαρέψει ψάρια για να γεμίσει σαράντα βαρέλια τον μήνα.

Το καλύτερο άλατι για το επιθυμητό αποτέλεσμα θα ήταν το χοντρό της Αγίας Μαύρας.

[Fr. Grimani, Relazioni, σ. 70. μτφρ. Άγαμ. Τσελίκα.]

Τρόπος με τον οποίον συνηθίζεται να παστώνουν τα ψάρια που πιάνονται στην Ιχθυόσκαλα του Βουθρωτού 1761

Κόβεται το ψάρι στη ράχη από το κεφάλι έως την ουρά. Πλένεται και ραντίζεται με άλατι από κάθε πλευρά. Κατόπιν γυρίζεται για να κλειστεί από το κεφάλι έως την ουρά με άλατι μέσα και το ένα δίπλα στο άλλο στοιβάζονται σε σανίδες σε σκεπασμένο χώρο. Αυτό το ψάρι παστώνεται από τον Οκτώβριο έως τα Χριστούγεννα, αλλά καταναλώνεται σχεδόν γρήγορα, γιατί δεν διαρκεί πολύ και δεν μπορεί να διατηρηθεί.

[Fr. Grimani, Relazioni, σ. 71. μτφρ. Άγαμ. Τσελίκα.]

Τό πανηγύρι της Δόλιανης: μέσα 15^{ου} αιώνα

Περιγραφή του τόπου της μεγάλης γιορτής [] του πανηγυριού της Ντόλιανης (Dolyan Panaywí)

Είναι ένας τόπος σταθμεύσεως στα όρια του καζά της Στρώμνιτσας, του σαντζακίου []. Βρίσκεται σε έναν τόπο έκτεταμένο και επίπεδο με εύφορα λιβάδια, πολλά δέντρα, άφθονες βοσκές και κατάφυτο από κρίνους. Είναι σαν ένα κάστρο, σαν ένα μεγάλο χάνι με πύλες από τις τέσσερις μεριές, με πολλά ανώγεια και κατώγεια πέτρινα δωμάτια. Είναι ένας τόπος πανηγυριού, που ευήμερει και ακμάζει. Στους δρόμους του, που έχουν κατασκευασθή σαν το καρό του σκακιού, δεξιά και αριστερά βρίσκονται περισσότερα από χίλια καταστήματα, σκεπασμένα από πάνω ως κάτω με κεραμίδια. Το έχτισε ο [] και είναι βακούφι του [].

Έπάνω στις πύλες του υπάρχουν μεγάλα σεράγια. Τις ημέρες που γίνεται το παζάρι οι αξιωματούχοι, οι καθήδεις και οι σερναρήςδες μένουν στα σεράγια αυτά με στρατιώτες και διοικούν. Υπάρχουν ασφαλή δωμά-

Serrès. Indépendamment de ces inondations annuelles, le gonflement du Strymon en occasionne quelquefois de plus grandes encore, en faisant refluer la rivière; mais ces crues extraordinaires n'arrivent que lorsque les eaux du lac Cercine, élevées au niveau de celles de la mer, font déborder le Strymon. Ce n'est qu'accidentellement que ce fleuve vient alors se mêler avec les eaux débordées du *Doutli-Tchaï*. Je tire de ce fait la conséquence que les anciens n'ont pu donner le nom de Pontus qu'aux eaux réunies du *Doutli-Tchaï*, et des ruisseaux qui l'environnent, considérés dans l'état de gonflement et de submersion qui a lieu tous les hivers: ce nom ne convenait nullement à une rivière quelle qu'elle fût, qui coulait dans son état naturel.

[E.M. Cousinéry. *Voyage dans la Macédoine*. σ. 204-206.]

Περὶ τῆς Μακεδονίας· τέλη ἡ' αἰῶνα

Ὁ τόπος τῆς Μακεδονίας ἔξω ἀπὸ τὴν Ἀρβανιτιὰ ὁποῦ δὲν εἶναι τόσο πολλὰ εὐφορη, εἶναι εὐφορώτατος εἰς διάφορα γεννήματα, εἰς βοσκαῖς, εἰς διαφόρους καρπούς καὶ τ. Θρέφει πολλὰ ζῶα, πρόβατα, γίδια, βόδια, καὶ τ. ἔχει πολλοὺς δρυμοὺς οἱ ὁποῖοι εἶναι γεμάτοι ἀπὸ διάφορα κυνήγια· κάμνει ἀκόμι καὶ θαμπάνι πολὺ ἀπὸ τὸ ὁποῖο γίνεται μιὰ ἐξαγωγή ἀξιολογῆ εἰς τὴ Γερμανία· εὐγαίνουν ἀκόμι καὶ μαλλιά καὶ τ.

Οἱ ἀξιολογώτεροι ποταμοὶ αὐτῆς εἶναι μετὰ τὸν Πηνειὸ τῆς Θεσσαλίας τὸ ποτάμι τῆς Κατερίνης, Φάρυβος τὸ παλαιό, ἡ Βίστριτζα, Ἀλιάκμων, τὸ Μαυρονέρι, Λύδιος, εἰς τὴν Πιερίαν· τὸ Βαρδάρη, Ἀξίος, ὁ Γαλικός, Ἐχέδωρος, ὁ Χαβριάς, Χάβρις, οἱ ὁποῖοι ὅλοι ἐμβαίνουν εἰς τὸν Θερμαϊκὸ κόλπον· ἡ Ρενδίνα, Στρυμὼν καὶ ἔσχατος ὁ Νέστος ὁποῦ χωρίζεται τὴ Μακεδονία ἀπὸ τὴ Θράκη· εἰς τὴν Ἀρβανιτιὰ τὸ Δρίνο, Δρεῖλων, καὶ ἄλλοι οἱ ὁποῖοι, ἐμβαίνουν ὅλοι εἰς τὸ Ἰόνιον πέλαγος. Οἱ ποταμοὶ τῆς Μακεδονίας ἔχουν κοντὰ εἰς τὰ διάφορα ψάρια καὶ πλῆθος χέλια. [...]

Πρὸς αὐτὰ τὰ μέρη εἰς τὸ δυτικὸ τῆς κυρίως Μακεδονίας εἶναι ἡ Βοσκόπολι ἢ Μοσκόπολι· πόλι μεγάλη, καὶ ὁμορφὴ ἀνάμεσα εἰς βουνὰ εἰς μιὰ πεδιάδα χαριέστατη, κατάρρυτη ἀπὸ νερὰ θαυμάσια· τρέχουν ἀπὸ μετὰ τῆς τρεῖς ρύακες, οἱ ὁποῖοι χύνονται εἰς ἕνα ποταμὸ ὁποῦ ἀπερνᾷ ἀπὸ κάτω τῆς πρὸς βορρᾶ. Ὁ ἀέρας τῆς εἶναι καθαρώτατος καὶ ὑγιεινός· τος, καὶ τεκμήριο εἶναι οἱ ἄνθρωποι ὁποῦ εἶναι σχεδὸν ὅλοι ὁμορφοί, ἀσπρόκόκκινοι καὶ εὐεκτικοί. Τὰ περίξ βουνὰ εἶναι χαριέστατα, κατάφυτα ἀπὸ πεύκους καὶ ἐλάτια ὑψηλότατα. Αὐτὴ ἡ πόλι προτῆτερα δὲν ἦταν τίποτες· οἱ Βοσκοπολίται ἔχουν ἐκ παραδόσεως πὼς ἦταν μόνο δεκάξ καλὸς βασις βοσκῶν, ἀπὸ τὸ ὁποῖο καὶ ὠνομάσθηκε Βοσκόπολι· μετὰ ταῦτα δὴ

αὐξήσε καὶ ἐγινε αὐτὸ ὁποῦ ἀκούομεν· μάλιστα εἰς τὸν τρέχοντα αἰῶνα εἰς τέτοιαν ἀκμὴ ἦταν, ὁποῦ εἶχε δώδεκα χιλιάδες σπίτια, δεκατέσσερα ρουφέτια τεχνῶν, σχολεῖο καλὸ ἀπὸ τὸ ὁποῖο ἐπρόκοψαν πολλοὶ καὶ ἐντόπιοι καὶ ξένοι, τυπογραφία, πλοῦτον πολύν, καὶ ἐνὶ λόγῳ, ἦταν εἰς τὴν Τουρκία μιὰ πόλι στολισμένη μὲ ὅλα ἐκεῖνα ὁποῦ στολίζουν μιὰ πόλι Εὐρωπαϊκή. Μὰ ἡ ἀχρεία διοίκησι τοῦ βασιλείου, ἡ διχόνοια τῶν κατοίκων ἄρχισαν νὰ τὴν κλίνουν πρὸς τὸν ἀφανισμό τῆς, καὶ ἀπὸ τὰ 1760 ἕως τὰ 1769 τὴν ἐρήμοσαν τόσο, ὁποῦ τῶρα μόλις σώζονται πεντακόσιαις φαμιλλιαῖς, ἐκεῖνοι ὁποῦ δὲν εἶχαν τὸν τρόπο νὰ φύγουν· οἱ ἄλλοι ἐσκόρπισαν, οἱ πλούσιοι ἢ νὰ εἰπῶ καλλίτερα οἱ πραγματευταὶ εἰς ταῖς Φραγκαῖς, οἱ κατώτεροι καὶ τεχνῖται εἰς διάφορα μέρη τῆς Τουρκίας. Οἱ Βοσκοπολίται εἶναι ἄνθρωποι φιλόξενοι, φιλότιμοι, φιλάλληλοι, φιλόπονοι, ὅλοι σχεδὸν τεχνῖται, εἰς τὴν πραγματεία πολλὰ ἐπιτήδειοι, οἰκονόμοι· διὰ τοῦτο καὶ ὅπου εἶναι καταστημένοι, εἶναι σχεδὸν ὅλοι κυβερνημένοι, καὶ πολλοὶ πλούσιοι· μάλιστα ἐκεῖνοι ὁποῦ εἶναι καταστημένοι εἰς ταῖς ἐπικράτειαις τοῦ Ἀουστριακοῦ οἴκου· εὐρίσκονται ἀπὸ αὐτοὺς εἰς διάφορα μέρη τῆς Τουρκίας, τῆς Βλαχομπογδανίας, τῆς Λεχίας, εἰς τὴν Οὐγγαρία, Ἀουστρία, εὐρίσκονται καὶ εἰς τὴν Ἰταλία· ὁπου καὶ ἂν εὐρίσκονται ἔχουν ἕνα καλὸ ὁποῦ δὲν τὸ ἔχουν οἱ ἄλλοι ἐδικοί μας, νὰ βοηθοῦν ἕνας τὸν ἄλλο μάλιστα τοὺς ἀπόρους τόσο, ὁποῦ Βοσκοπολίτης σπανίως προστρέχει εἰς ξένο νὰ βοηθηθῆ, τὸ ὁποῖο θὰ τὸ ἀπόχτησαν βέβαια μετὰ τὸν κοινὸ ἀφανισμό τους· διὰ τί ἂν τὸ εἶχαν προτῆτερα, δὲν ἐπάθαιναν αὐτὸ τὸ ἐλεεινὸ ναυάγιο. Εἰς τὴν Εὐρώπη ἂν ἤθελε ἀκολουθήσῃ ἕνα τέτοιο τὴν σήμερον, οἱ βασιλεῖς ἤθελαν τὸ ἔχη διὰ μεγάλη τους καταισχύνη, διὰ μεγάλη τους ἀτιμία· τοὺς εἶναι ἀνυπόφορο ὁ χαλασμός, ὄχι μόνο πόλεως, ἀμὴ καὶ χώρας καὶ χωριοῦ, μάλιστα πασχίζουν ν' αὐξήσουν τὸν ἀριθμὸ τους· εἰς τὴν Τουρκία χαλνοῦν καὶ πόλεις καὶ χώρας, καὶ ὁ σουλτάνος ἴσως μῆτε ἔχει εἰδῆσι, ἴσως δὲν ἤξεύρει ἂν ἦταν καμμιά φορὰ Βοσκόπολι· κ' ἐχάλασε· τί δυστυχία εἰς ἕνα τόπο νᾶχη τέτοιους πρώτους!

Τριγύρω εἰς τὴ Βοσκόπολι εἶναι χώρας πολλαῖς καὶ χωριά· τῶν ὁποίων ἡ περιγραφὴ ἀνήκει εἰς ἕνα αὐτόπτη.

[Δ. Φιλίπιδης - Γρ. Κωνσταντάς. *Γεωγραφία νεωτερικῆ*, σ. 127. 138-139.]

Ἡ ὕπαιθρος καὶ οἱ δρόμοι τῆς Ἠπείρου· ἀρχές 19' αἰῶνα

Trois routes conduisent en Thessalie: la première remonte le fleuve sur sa rive gauche jusqu'à l'affluent qui vient de Radovich, et s'élève avec les eaux de cet affluent jusqu'au bourg de Théodouria; d'où elle descend dans la vallée de l'Achéloüs vers le village de Djiorgia, pour

ΟΙ ΜΕΓΑΛΟΙ ΤΟΜΕΙΣ

10	υιός του Κυργιάκου Τζοκίρη	10
30	Παζώτης του Φίλη Κιούση	23 : 20 τόν άφησαν
10	Γιάννης Γκουμελίκης	03 : 20
10	Νικολός Στεμνιτζιώτης	08
<hr/>		966 : 30
1100		
06	Παρασκευάς αδελφός του	06
15	Γιάννης Ζέπος	15
32	Νικολής Τζάφας	23 λύπουν
30	Γιώργης Τζάφας	13 : 20 ό Παζιώτας
51	Άντώνης Τζάφας και αδελφός του	51
<hr/>		1081 : 10
1234		
10	Νικολής Κατζέλης	10
22	Άνδριανός Ρήγας	— εις ξύλα
07	Γιάννης Ρήγας	07
20	Μήτρος Μπαθέρος και αδελφός του	11 λύπουν
<hr/>		1109 : 10
1293		
42	Γιάννης Βλογιάρης και αδελφός του	42
15	Άνδριανός Βλογιάρης	06 : 20 ό κύρ Άνδρέας
20	Γιώργης Ευνός	20
13	Μήτρος Ρήγας	13
12	Αναστασάκης Ευνός	07 λιθάρια εις τό κονάκι
13	Άνδριανός Τζάφας	13
<hr/>		1210 : 30
1408		

[IEEE, Αρχείο Περούκα, έγγραφο 17608/17.]

Άπό τό κτηματολόγιο τής Άθήνας: 1821

Ίμπραήμ Μεζούρης

Όσπήτι εις Άγίαν Ειρήνην, πλησίον Άναγνώστη Ντεμερτζή και
 παίδων Ντελή Εγμέτη.
 Άχούρι εις τόν αυτόν, πλη: Κατίνενας και Κιατίπη.

έργαστήρι	σαπουτζίτικο, πλη: Μείμετης Γγανάς και Άναγνώστης Σχινάς.
έτερον	εις τόν αυτόν, μέ τόν όντά του, πλη: τό αυτό σαπουτζίτικο.
έργαστήρι	εις τήν Βρύση του Κατή μέ όντά από πάνω, πλη:
έτερον	εις τόν αυτόν, πλη: του Βάκουφη.
Γρασιδότοπον	εις τήν Γύφτικην Πόρταν τό μέσα μέρος στρ[έμματα] 1 2/4. πλη: Λογοθέτου και δρόμος.
έτερον	εις Καρόνους στρ. 2/4, πλη: Άλλής αδελφός του και Δημητρίου Βιζά.
έτερον	εις τόν αυτόν σπορίαις τρεις, πλη: Φυλαχτός Ντεμερτζής και δρόμος.
έτερον	εις τά άλώνια της Άγίας Τριάδος στρ. 2/4, πλη: Σπύρος Γιαργουτζής και Θυάσπρας.
έτερον	εις Γεράνι στρ. 1 σπ. 1, πλη: Μουλά Μπεκίρης και Χυντιό Σπαής.
έτερον	εις τόν αυτόν στρ. 2/4, πλη: Ντερβής Άσάνη και δρόμος.
χωράφια	εις διαφόρους τόπους όπου έσπερνε παρασπόρια εις τό Μεγάλο Λιθάρι, εις Γεράνι, εις Πηγάδη Τζούλαρη, εις του Άγά τήν Βρύσιν, εις τήν στραταν των Πατησιών, εις τους Πατζιάδες ό Σπύρος Μαρκουράτζης και Μήτρο Λιούμης τά ήξεύρουν όπου τά έσπερναν.
26 ελαιόδενδρα	εις Άνάκασα εις τά Σπιτάκια, πλη: Σεχί Ασίμης και δρόμος Μενιδίου πράγματα 4.
62	εις Μάρμαρον, πλη: Σπυρίδων Παλαιολόγου, Χρήστου Μπόρσα πράγ. 6.
17	εις Περιστερι, πλη: Μηγάλη Πούλου και δρόμος νερού πράγ. 2.
32	εις Κουμάρι πράγ. 4, πλη: Σπύρος Μπούκρας και Στριμπάκας.
34	εις Κατζιβέλι πράγ. 5, πλη: Τατάρ Αγκμέτη και Γεώργης Πούλου.
12	εις τόν αυτόν πράγ. 1, πλη: Καφαντάρη και Πούλου.
100	εις Κασιμάτη πράγ. 10, πλη: Μουσταφάς Μεμήσαγα, Χ[ρήστ]ου Ζαχαρίτζα, και Άργηρου Αϊβαλιώτου.
50	εις τόν αυτόν πράγ. 3, πλη: Χ[ρήστ]ου Σκουζές και Νικολάου Τυρναβήτη.
25	εις Σωτηράκη πράγ. 3, πλη: Αντώνη Καρόρη και Μαχμούτης Γιαγιά.
17	εις τόν αυτόν πράγ. 2, πλη: Μείμέτ Αγάς Γγανάς και Παναγιώτης Μποζιτζής.

12	εις Άγιον Κωσταντίνον πράγ. 2, πλη: Παναγή Ρέντα και Χτενά.
32	εις τόν αυτόν πράγ. 4, πλη: Άναγνώστης Θυάσπρας και Ούσεινης Σελίμης.
42	εις τόν αυτόν πράγ. 5, πλη: Σταύρου Πατούσα και της έκκλησίας.
17	εις τό Γιαχουντί πράγ. 2, πλη: Κόλκα Ντανούρδης και Γιαννάκου Φιρίγου.
62	εις Χρισαγιότισσα πράγ. 7, πλη: Πέτρου Κλειδονά και Διάκου Κολιάτζου.
12	εις Ταύρον πράγ. 2, πλη: Μπερντελής Σκινάς και Άλή Τοπιτζής και Πανούσιου Σαΐτα.
Περιβόλι	εις του Άγά τήν Βρύσιν στρ. 8 μέ τό ήμισυ νερό της βρύσης μέ δένδρα 55.
έτερον	εις Άγγελοτζήτους στρ. 2/4 μέ νερό κάθε 15 στάρι κριθάρι Παρασκευή ξημέρομα έως νά έλθη ό "Ήλιος εις τά 9 ποδάρια.
έτερον	εις τά Σεπόλια στρ. 8 μέ νερό κάθε Τρίτη ώρ. 2/4 μέ τήν άσιμένη, και τήν Πέμπτη ώρ. 1 2/4, πλη: Ρέρος και Σουλειμάνης Χατζή Έλιάζης, και κάθε 15 ένα καράβι νερού.
Ζευγάρι	εις τόν Μπάλα εις τόν Γιάννη Σίδηρη μέ σιτ[άρι] κλ. 47, κριθ[άρι] κλ. 10, βόες 3 μέ ζευγαρόσπητα, άχούρι, και άλώνι του και ελαιόδενδρα 12 το μερίδιόν του άγνωρίστα.
έτερον	εις Σπάτα εις τόν Σπύρο Πρίφτη μέ σιτ. κλ. 40, κριθ. κλ. 12 μέ ζευγαρόσπητο άχηργιόνα, και άλώνι του, βόες 3, δαμάλια 2.
17 ελαιόδενδρα	εις τόν αυτόν εις τά Παλιάμπελα από Γιαννάκη Κόλια Βραχνού.
12	εις τόν αυτόν εις δύο μέρη άγωρά από Γιάννη Καλαμιότη.
55	εις τόν ίδιον μικρά μεγάλα τό μερίδιόν του.
πρόβατα	εις τό αυτό Σπάτα 520 μαζί μέ τόν Νικολό Βλάχον.
έτερα	εις Κυριάκο Τζαμάλη από Μενίδι άποκοπή μία.
έτερα	εις Σπύρο Κοτζά άποκοπή μία.
έτερα	εις Χασιά εις Παναγιώτη Καμπόλη δέκα.
Γιδοπρόβατα	εις Σουλτάν Σπάτα εις Κωσταντή Πασιά άποκοπαίς δύο.
άλώνι	2/4 εις Γεράνι καλντιρίμη.
Μελίσσια	εις Σπύρο Κοτζά νά εύγουν γρ[όσια] 60 και νά μοιράζουν μελίσσια 12.
Γελάδια	εις τό βοκολιό του Σπυριδονίτη κεφάλια τρία.

Ἡ ὀργάνωση τοῦ χώρου καί οἱ οἰκονομικές πρακτικές

Τό χάνι τῶν Πέντε Πηγαδιῶν μεσοστρατίς τοῦ δρόμου Ἄρτας-Ἰωαννίνων· 1812

Φθάσαμε στα Πέντε Πηγάδια καθώς η σκιά ενός κρύου και θελλώδους απογεύματος έπεφτε γοργά γύρω μας. Το κλίμα αυτής της περιοχής δεν ήταν το ενδεδειγμένο για να απομακρύνει οποιοδήποτε ίχνος κούρασης δημιουργήθηκε από το χρόνο και τη θερμοκρασία της ατμόσφαιρας. Μια συστάδα χαμηλών και κακοφτιαγμένων κτιρίων σ' ένα υψίπεδο ανάμεσα στα βουνά και περικυκλωμένων από βράχους, αποτελούσε την μόνη ένδειξη ανθρώπινης κατοικίας στο τοπίο. Ήταν ένα Χάνι, ο χώρος της δημόσιας διασκέδασης για ταξιδιώτες στην Τουρκία, στο οποίο μπήκαμε για πρώτη φορά στην τραχιά και ζοφερή τοποθεσία των Πέντε Πηγαδιῶν και η εντύπωση που σχηματίσαμε απ' το εξωτερικό δεν ανακουφίστηκε όταν περάσαμε από τις μεγάλες πύλες του μέσα σε μια τετράγωνη αυλή: οδηγηθήκαμε σε μια μικρή καλύβα με γυμνούς λασπότοιχους χωρίς παράθυρα, χωρίς φωτιά και με δάπεδο σκέτο χώμα. Ύπήρχαν αναμφισβήτητα καλύτερα δωμάτια στο Χάνι, αλλά αυτά, όπως μάθαμε, ήσαν κατελημμένα από κάποιους Τούρκους που είχαν φθάσει εκεί πριν από μας. Και φυσικά δεν γνωρίζαμε αρκετά καλά τις συνήθειες της χώρας ώστε να προλάβουμε οποιαδήποτε τυχόν παράπονα αυτού του είδους. Ο Σινιόρ Ζαβός είχε την ίδια άγνοια με μας και όλα τα είχε αναλάβει ο Δημήτρης, ο οποίος, έχοντας προμηθευτεί με δυσκολία μερικά καυσόξυλα και μία μικρή ποσότητα αρνίσιοι κρέατος, μας ετοίμασε δείπνο στο άθλιο δωμάτιό μας. Βάλαμε τα κρεβάτια μας γύρω από τη θράκα της φωτιάς και πέσαμε για ύπνο παρά τα τραγούδια και τη δυνατή συζήτηση μερικών Αλβανών χωρικών, που διέμεναν σε ένα γειτονικό τμήμα του κτιρίου.

[Henry Holland, *Ταξίδια στά Ίονια Νησιά, Ἡπειρο, Ἀλβανία (1812-1813)*, μετφρ. Χρ. Ἰωαννίδη, Ἀθήνα 1989, σ. 85.]

Σέ απόσταση 24 μιλίων από τό Μέτσοβο στό δρόμο από Γιάννενα τό χάνι τής Κυράς βρίσκεται ανάμεσα sé Μιτσικέλι και Πίνδο· 1812

Το Χάνι της Κυράς, όπου διανυκτερεύσαμε, είναι ένα απομονωμένο κτίριο λίγο χαμηλότερα από τη ράχη, την οποία μόλις είχαμε περάσει, κι έχει μπροστά και από κάτω το τοπίο που περιέγραφα. Η βραδιά ήταν κρύα και θυελλώδης και το κτίριο, όπως πλησιάζαμε, είχε μια όψη άγρια κι έμοιαζε εγκαταλειμμένο. Το Χάνι, που ανήκει στον Μουχτάρ Πασά, έμοιαζε μ' αυτά που είχαμε ξαναδεί: ένα τετράγωνο χαμηλών κτιρίων πρόχειρης κατασκευής, με μια πύλη μπροστά, πάνω στην οποία βρίσκεται κάτι σαν ανοιχτό ακροπύργιο. Το μεγαλύτερο μέρος αυτών των κτιρίων χρησιμοποιείται σαν στάβλοι, τα διαμερίσματα για τους ταξιδιώτες είναι ερειπωμένα με γυμνούς τοίχους, χωρίς παράθυρα και ούτε ένα έπιπλο, εκτός από τα αχυρένια στρώματα. Ψωμί, γάλα κατσίκας, τυρί και κρασί, ήταν τα μόνα τρόφιμα τα οποία μπορέσαμε να εξασφαλίσουμε εδώ και διαπιστώσαμε πως οι Γιαννιώτες φίλοι μας είχαν κρίνει σωστά, όταν μας εφοδίαζαν με μια μικρή ποσότητα προμηθειών για το ταξίδι μας. Ωστόσο το νερό της περιοχής αυτής έχει μεγάλη φήμη για την εξαιρετική του ποιότητα και λέγεται πως ο Βεζύρης προμηθεύεται συχνά τέτοιο νερό από μια κρήνη, που κτίστηκε σε μια σπηλιά του βουνού κοντά στο Χάνι. Ο Τάταρος, Οσμάν, κι ένας άλλος Τούρκος, που είχε προσκολληθεί στην ομάδα μας, κοιμήθηκαν σ' ένα δωμάτιο δίπλα στο δικό μας. Αρκετές άλλες ομάδες εφίπων και άλογα ήρθαν στο Χάνι, καθώς προχωρούσε το βράδυ, και ο θόρυβος των άγριων τραγουδιών και της ηχηρής ευθυμίας έφθανε σε όλα τα σημεία του κτιρίου.

[Henry Holland, *Ταξίδι στη Μακεδονία και Θεσσαλία*,
μτφρ. Γ. Καραβίτη, Αθήνα 1989, σ. 37-38.]

*Όριαιές αποστάσεις στην Άργολίδα:
συνοπτικά και αναλυτικά ένα παράδειγμα· αρχές 19' αιώνα*

Sommaire

81. De Corinthe à Cléonès.....	2 ^h 30 ^m	ou 10 milles
82. Némée à Mycènes.....	2 24	6.
83. Carvathi à Argos.....	1 52	5.
84. Du lac Stymphale à Hagios Georgios.....	3 50	10.
85. Hagios Georgios à Argos.....	5 50	12.
86. Argos à Tripolitza.....	9 15	25.
87. Mantinée à Argos.....	7 20	20.
88. Tégée - Nauplie.....		25.

Δείγμα φατούρας αγορασμένης στη Βενετία με προορισμό
τ' Ανάπλι: 1711

Κόπια εις δόξαν Χριστού 1711 μαρτίου 17/28 στο νέο Βενετία. Φατούρα
διά τό κάτοθεν πράμα διά λογαριασμόν του κύρ Νικολού Μέλου φορτο-
μένα άπάνο εις τήν μαρτζελιάνα πατρών Μάρκο Μαρτινοβικι διά νά πα-
ραδοθούν του αύτου εις τό Ανάπλι κατά τήν μπόλιτζα δεκαόργου σιμαδε-
μένο με τήν αντίκρις μάρκα.

2	δουζίνες μπερέτες Ριάλτου μακρές φίνες προς L 74	= L 148:16	
5	δουζίνες έτερες κοντές όρνιάρικες προς L 12	= L 60	
2	έτερες μακρές άσπρες προς L 20	= 40	
6	όκάδες θαιριακί τον διο μόρον προς L 6:15	= 40:10	L 528:6
5	δουζίνες σκόβελα διπλά προς L 4:10	= 22:10	= d. 85:5
5	δουζίνες έτερα όμια μονά προς γροσέτα 50	= 12:10	
12	καπέλα μέτζα διγόνια άλα μόδα προς L 11:10	= 138	
12	έτερα όμια μικρότερα προς L 5:10	= 66	
12	όκάδες κάντιο προς γροσέτα 6	= 18:12	
2	όκάδες κανέλα φίνα προς 36	= 46:10	
2	όκάδες μωσκοκαρίδα προς 41	= 21: 2	
20	όκάδες κολα δωδέσκα προς γροσέτα 3	= 15:10	L 220:15
40	όκάδες φαρμάκι προς γροσέτα 2 1/2	= 25:16	= d. 35:14
2	όκάδες σουλιμάδο προς γροσέτα 23	= 11:18	
5	όκάδες διάργιρο προς γροσέτα 21	= 27: 2	
5	όκάδες γαρύφαλο προς γροσέτα 42	= 54: 5	
598	όκάδες τιάφι μισούρι νέτο προς L 15:10	= 92:14	
1	κασέλα όπου τό έβαναν μέσα	= 5	
1	σακέτο διά τήν κόλα	= 1:11	
31	όκάδες σπάγο μακίτα προς γροσέτα 21	= 32: 1	
25	όκάδες έτερο όμιον δε ρόκα προς γροσέτα 28	= 35	L 1192:10
30	όκάδες σφορτζίν προς γροσέτα 21	= 31	= d. 192:8
146	όκάδες κανάβι προς γροσέτα 18	= 131	
314	όκάδες όχχτια διά τράτα προς γροσέτα 31	= 486:14	
754	όκάδες σκινία δε στόπα προς γροσέτα 10	= 377	
3	χιλιάδες άγγίστρια n° 16 προς L 6	= 30	
20	γρόσες κομπία δε στάνιο n° 12 προς γροσέτα 34	= 34	
10	στέρια στό κουτί προς δουκάτα 58 τής 100	= 5:19	
2	κουτία φίλ δε κιτάρα κίτρινο προς L 28	= 56	L 310:19
12	μάτζα μαχαίρια του έρμπέργου προς 6:10	= 78	= d. 50:4
10	δουζίνες έιράφικ από κιαρισί προς L 4:10	= 45	
10	δουζίνες κονιδολόγους n° 4 προς L 2	= 20	
20	μάτζα πρόκες δε αδια n° 200 n° 300 n° 400	= 42	

//

/	σίρη ει όπισθεν σούμα ός φένεται		
96	πήχεις σκέπες n° 18 κουρβοκαίρια προς 24	= 115: 4	
10	πέκες κορδέλες ραματένες άσπρες προς γροσέτα 22	= 11	L 270:18
10	πέκες έτερες πλέον στενές προς γροσέτα 18	= 9	= d. 43:17
219	πήχεις καναβατζα νέτα προς L 62 τής 100	= 135:14	

20:5	πήχεις κλόνες n° 200 προς L 6:18	= 138:18	
14:5	πήχεις σκέπι n° 36 άσπρι προς γροσέτα 37	= 268: 5	
14:5	πήχεις έτερες n° 18 άσπρι προς γροσέτα 18	= 130:14	L 799:13
49	πήχεις έτερο κρέμεζε n° 36 προς γροσέτα 46	= 112: 8	= d. 128:2
49	πήχεις έτερι άλικι n° 36 προς γροσέτα 46	= 112: 8	
1	όκά χτένια ντεβόλο ήγκαβαδα n° 14	= 19	
1	όκά έτερα όμια n° 16	= 18	
3	όκάδες έτερα όμια δε παγιόλα ήγκαβαδα n° 14 L 21:10	= 64:10	
3	όκάδες έτερα όμια παγιόλα n° 16 προς L 20:10	= 61:10	
5	δουζίνες χτένια τζατζάρας n° 1 προς L 3:10	= 17:10	
5	δουζίνες έτερα όμια n° 2 προς L 4:10	= 22:10	L 345:10
5	δουζίνες έτερα όμια n° 3 προς L 5:10	= 27:10	= d. 55:18
4	δουζίνες φέσια όρνιάρικα κόκκινα μακρέα προς L 23	= 92	
5	δουζίνες έτερα όμια κοντά προς L 12	= 60	
2	δουζίνες έτερα όμια μακρέα φίνα προς L 68	= L 136	
2	δουζίνες έτερες μικρές φίνες προς L 35	= 70	
6	δουζίνες έτερες όμιες άσπρες μακρές προς L 19	= 114	
3	πιάτα μεγάλα		
6	δέ καπόν έτερα	όκάδες 72 1/2 προς L 2:18	= 210:5
16	έτερα διά τάβαγιλι		L 613:15
2	πέκες κενταλίνες άλικες προς L 13	= 26	= d. 98:22
40	όχτοείχα ντιμένα άλα λατίνα προς γροσέτα 18	= 36	
12	σίνοφες προς γροσέτα 35	= 21	
50	όκάδες ίσκα προς γροσέτα 28	L 70	
200	μπατιφόγους φουρνιδους προς L 16 τής 100	= 32	
1	χιλιάδα γρόπους διά κασέλα τό n° 120	= 82	
1	χιλιάδα έτερα όμια τό n° 100	= 75	L 399
1	χιλιάδα έτερα όμια τό n° 80	= 65	= d. 64:8
1	χιλιάδα έτερα όμια τό n° 60	= 40	
1	χιλιάδα έτερα όμια τό n° 40	= 35	
1	χιλιάδα έτερα όμια τό n° 30	L 30	
200	μπάντες στανιαδες προς L 5 τής 100	= 102	
1	χιλιάδα τριβέλια σορτίδα	= 80	
10	δουζίνες φούμπιες δελατόν άλα ένγκλέζα προς L 3:10	= 35	L 439:10
4	δουζίνες ταμπακέρες χρισές προς L 8	= 32	= d. 70:22
2	χιλιάδες πρόκες άτζαλένικες προς L 4:15	= 9:10	
10	χιλιάδες έτερες στανιαδες προς L 1:12	= 16	
10	χιλιάδες έτερες άτζαλινες προς L 2:10	= 25	
10	χιλιάδες έτερα καρφία χοντρα δε τέρνο προς L 11	= 110	

//

	σίρη ει αντίκρις σούμα ός φένεται	L 5135:6	d. 825:21
10	χιλιάδες καρφία κεζένα τράτι προς L 22	= 220	
5	χιλιάδες έτερα όμια του 80 προς L 43	= 215	
35 1/2	όκάδες σιδερόσιρμα άρδια προς γροσέτα 16	= 28:12	
50	ζευγάρια βαρδέβελες σταυρό προς γροσέτα 15	= 37:10	L 585:2
56	ζευγάρια έτερες μικρές προς γροσέτα 15	= 42	= d. 94:5
1	βαρέλι δια να βάνομε τό αύτο πράμα	= 6	
10	δουζίνες φούμπιες άσπρες προς L 3:10	= 35	

6	μπαλάντζες ὀρθιναίρες πρὸς L 8:10	=	L 51	}	L 532:10 = d. 85:22
40	μπαλαντζέδες με πέσο τοῦ σιθιλοῦ πρὸς L 2	=	80		
50	ὀκάδες κλονές μπρούνες πρὸς γροσέτα 50	=	125		
22	ὀκάδες ἕτερες κολοράδες πρὸς γροσέτα 45	=	49:10		
20	ρίζμα χαρτί διά γράψιμο ταλιάδο L 5:14	=	114		
8	μάτζα ἕτερο ἄκοπο πρὸς L 8:10	=	68		
5	ρίζμα ἕτερο ἀπό κάθε κολόρο πρὸς L 9	=	45		
2	ρίζμα ἕτερα δέ τρελοῦνα πρὸς L 10:10	=	L 21		
1	ρίζμο ριάλ φίνα	=	28		
10	ρίζμα ἕτερο στράτζα τρεβιζάνα πρὸς L 4:10	=	45		
2	χιλιάδες κένες διά γράψιμο πρὸς L 25	=	50		
2	ὀκάδες καιρασπάνια φίνα πρὸς L 6:4	=	12: 8	}	L 268 = d. 48:5
4	ἀπόστολους πρὸς L 4	=	16		
2	δουζίνες μαχέρια στελετάδα μεγάλη πρὸς L 20	=	40	}	L 524:10 = d. 84:3
2	δουζίνες ἕτερα μετζάνα πρὸς L 19	=	38		
2	δουζίνες ἕτερα μικρότερα πρὸς L 18	=	36		
2	δουζίνες μπρίτουλες μικρές ντε βολιο πρὸς L 9	=	18		
2	δουζίνες ἕτερες μετζάνες πρὸς L 11	=	22		
1	δουζίνα ἕτερι ἡμπροκάδι	=	18		
4	δουζίνες μαχέρια τῆς τάβλας με κάπες ἀσιμένες	=	96	}	L 235
20	ὄντζές χρυσάφι δέ ρεκάμο πρὸς L 11:15	=	L 235		
10	ὄντζές ἕτερι ἀσίμι πρὸς L 9:15	=	97:10	}	L 524:10 = d. 84:3
4	πέκες τερλικες δέ φιάντρα πρὸς L 33	=	132		
	διά κασέλες ὁποῦ ἔβαναμε τὸ ἀνοθεν πράμα	=	57		

L 7213:16 = d. 1161:4

διά ντάκιο νάβλο καὶ ἔξοδα εἰς το καράβι
 διά πρεβεζιόν σέ δουκάτα 1161 πρὸς 2 τὰ 100
 διά σιγουριτά σέ δουκάτα 1350 πρὸς 5 τὰ 100

116:22

23: 5

67:12

d. 1368:19

ἀδέλφια Σάρου τοῦ ποτε Νικολάου

[στό 351v]

φαλος εἰσέ ἀγγιστρια
 διά τὰ ὀπισθεν τριβαῖλια εἰσέ ζιμα δικί μας
 ἐλιψαι ὀπισθεν σογιάδες φιλντισι ντουζίνα μία

L 12

L 35

L 11

58

L 9

L 67

ἔξοδα ὁποῦ λικαι τὸ πράμα

[ΕΙΒ, Παλαιὸ Ἄρχαιο. Ἄρχαιο Γ. Μέλου, b. 145³, ἔγγραφο 350.]

Διανομή κέρδους από ταξίδι καραβιού 1818

Νικόλαε Ἰωάννου

Περὶ τοῦ ταξιδίου σου, σιτάρι φορτωμένον τὸ βριγαντίνον σου εἰς Κων-
στ/πολιν καὶ εἰς Κάδιξ πωλημένον, νὰ δώσης κατὰ τὴν κοινὴν συνήθειαν
τὸ καλούμενον δάτζιον 3 τὰ % ἐκ τοῦ κέρδους γροσίων 26638 ἐλευθέ-
ρων ἐκ τῶν λεγομένων κομπανίων πανατικών δηλ., ἐκ δὲ τῶν τριῶν πέμ-
πτων ἀναλογουμένων σου κέρδους θέλεις μοιράσει τοῖς συντροφοναύταις
σου ἀπὸ γρ. 331 εἰς μερίδ. 45.

Κέρδος ἀναφανέν ὡς οἱ λογ/οί σου	τάλ. 12130	γρ. 72780
Ἔξοδα Κάδιξ	» 82	» 492
		γρ. 72288
Ἀφαιροῦμεν τὸ κόστος ὄλου τοῦ καρίκου		» 44180
		γρ. 28108
Προβιζιόνες συντροφοναυτῶν		» 1470
		γρ. 26638
Τὸ κοινὸν δάτζιον 3 τὰ %		» 798
		γρ. 25840
Κέρδος ὡς ἄνωθεν	γρ. 28108	
Δάτζιον 3 τὰ %	» 798	
	γρ. 27310	
2/5 τῶν καπιταλίων σου	» 10924	
	» 16386	
Κομπάνιες μαρινάρων	» 1470	
	» 14916	

πρὸς γρ. 331 μερδ. εἰς μερδ. 45.

[Ἰδρα] τῆ 7 76ρίου 1818

Οἱ ἐπιστάται τῆς κοινῆς καγκελλαρίας

[Α. Λιγνός, Ἀρχεὶον τῆς Κοινότητος Ἰδρας, 6, σ. 500.]

Εὔσταση συμπλοιοκτησίας Ἐπέτσες, 1783

1783: εἰς τὰ χίλια ἑφτακόσια ὀγδοήκοντα τρία ἐν μηνὶ Ἰουλίου 24^{ης}
νῆσον Σπέτζες τὴν σήμερον φανερώνομεν τὰ τρία μέρη, ὁ κύρ Παναγιώ-
της Μέξης καὶ κύρ Χατζῆ Παναγιώτης, ἀξάδελφός τους, καὶ κύρ Γιάν-
νης Μέξης, ὅτι τὸ καίκι πού ἔφτιασαν ἐδῶ εἰς Σπέτζες ἀπὸ δύο χρόνια

καὶ ὀμπρὸς καὶ καλῶς τὸ ἀρμάτωσαν καὶ ἐβρίσκειται τὴν σήμερον μὲ ὄλα
τοῦ τὰ ἀρμαμέντα εἶδαν τὸν λογαριασμὸν εἰς τὸ ἀναμεταξύ τους καὶ ἔδω-
σε ὁ καθένας διὰ τὸ μερίδιόν του τὰ ὅσα τοῦ τύχαινε καὶ νὰ ἀ[γ]ροι-
κιῶνται καὶ οἱ τρεῖς συνδρόφοι εἰς τὸ αὐτὸ καίκι καὶ ὅτι μασούλι δώσει
ὁ κύριος νὰ τὸ κάνουν τρία μερίδια, νὰ λαβαίνει ὁ καθεὶς τὸ μερίδιόν του,
οἱ ἄνωθεν αὐτοὶ τρεῖς κύρ Παναγιώτης καὶ κύρ Χατζῆς καὶ κύρ Γιάν-
νης, καὶ νὰ ἀ[γ]ροικιῶνται εἰς τὸ καίκι αὐτοὶ οἱ τρεῖς συνδρόφοι καὶ νὰ
εἶναι νοικοκύρης ὁ καθεὶς εἰς τὸ μερίδιόν του καὶ μὲ καλὴ τους γνώμη
καὶ εὐχαρίστηση νὰ εἶναι διὰ καραβοκύρης ὁ κύρ Γιάννης καὶ νὰ ἔχει νὰ
βγάξει διὰ καραβοκυράτο ἓνα μερτικὸ ἀνέχαρτζο ἀπὸ ὄλο τὸ καίκι καὶ εἴ-
τι καιρὸ δὲν μένουσιν εὐχαριστημένοι οἱ συνδρόφοι του ἀπὸ τὸν καραβοκύ-
ρη τους καὶ σύνδροφόν τους νὰ μένει αὐτὸς νὰ πηγαίνει διὰ καραβοκύρης
ὁ κύρ Παναγιώτης καὶ εἴ τι διάφορο δώσει ὁ κύριος νὰ μοιράζουσιν εἰς τρία
μερίδια τόσο καὶ σὲ ζημία, ὅπου ὁ θεὸς μὴν ἤθελε δώσει. Ἀκόμη φανε-
ρώνομεν ὅτι μὲ χωρὶς συ[γ]γνώμη τῆς συνδροφίας τους νὰ μὴν [μ]ποροῦν
νὰ βάνουσιν ξένο καραβοκύρη. Καὶ οὕτως ἔμειναν εὐχαριστημένοι καὶ ἐγρά-
φτη τὸ παρὸν καὶ ἄλλα δύο παρόμοια καὶ κρατεῖ ὁ καθεὶς εἰς χεῖρας του
εἰς ἐνδειξὴ καὶ ἀσφάλειαν καὶ βεβαιώνουσιν διὰ χεῖρός τους:

Παναγιώτης τοῦ Σταμάτη Πολίτης, βεβαιώνω ἰδιοχείρως μου
Χατζῆ Παναγιώτης, βεβαιώνω ἰδιοχείρως μου
Γιάννης τοῦ Θεοδωρῆ Μέξη, βεβαιώνω ἰδιοχείρως μου
Σωτήρης Κατερίνης μονεμβασιώτης, γραφεὺς καὶ μάρτυς

[Βασ. Κρεμμυδάς, Ἀρχεῖο Χατζηπαναγιώτη, 1,
Χατζηπαναγιώτης - Πολίτης, Ἀθήνα 1973, σ. 171-172.]

Τύπος συναλλαγματικῆς Κεφαλονιά, 1705

«Al sig(nor) Allessandro Pallimeri di Ceff(alloni)a. Vi piacerà
pagare ad ogni richiesta / del sig(nor) Isidoro Mazogni ho di chi lui
ordinarà d(ucati) 130 corenti / di Ve(ne)t(ia) elli notarete in conto di
che mi dovete dico D(ucati) 130 — Lorenzo Bortoletti».

[Δημ. Χ. Γκόφας, «Συναλλαγματικὴ τοῦ 1705 ἀπὸ τὸ Τοπικὸ Ἱστορικὸ
Ἀρχεῖο Κεφαλληνίας», Κεφαλληνικά Χρονικά 6 (1992), σ. 245.]

Φορτωτικὴ ἀπὸ Σμύρνη γιὰ Βενετία 1718

Adì 5 marzo 1718 in Smirne

Ha Caricato con il nome di Dio, e buon Salvamento una volta tanto
in questo / Porto di Smirne Michali Melo p(er) suo conto / Sotto Co-

σήμερον, χωρίς παραμικρὰς τινος φθορὰς καὶ δόλου, διότι ἐάν τινὰς ἐξ ὑμῶν τῶν μαστόρων ἢ τῶν μαθητῶν σας τολμήσῃ νὰ δολιώσῃ τὴν δούλευσίν του, θέλει παιδευθῆ αὐστηρῶς καὶ ἐπομένως θέλει καταδικασθῆ εἰς χρηματικὴν ποινὴν καὶ ἐξορίαν παντοτεινήν·

Ἐκ τῆς καγκελλαρίας Ὑδρας τῆ 22 Σεπτεμβρίου 1819.

Ἰωάννης Κουτουλουμάς σύντυχος
Δέντες Κυριάκου Ρήγα σύντυχος
Εὐστάθιος Δημητρίου σύντυχος
Γεώργιος Τρίππος καγκελλάριος κοινός

[Α. Λιγός, Ἀρχεῖον τῆς Κοινότητος Ὑδρας, β, σ. 243-244.]

Κανονισμός γιὰ τὴν ἀμοιβὴ τῶν ραπτῶν Ὑδρας 1819

Πρὸς τοὺς ράπτας τῆς πολιτείας ταύτης.

Ἡ πολιτικὴ διοίκησις ἐπαγρυπνοῦσα πάντοτε ἐπὶ τῇ εὐνομίᾳ καὶ περιθάλλει τῶν κατοίκων καὶ ἀποστρεφόμενη τὰς ἀταξίας καὶ καταχρήσεις ἐκάστης τάξεως τεχνιτῶν, σκέψιν ἀκριβῆ ποιήσασα ἐπάνω εἰς τὰ ἐργασίας τοῦ ἐπαγγέλματός σας, εἰδοποιεῖ ὑμῖν τὴν βουλὴν καὶ θέλησίν της.

Πληρωμὴ ἥτις ἀπεφασίσθη νὰ γίνεταί εἰς τὰ ραψίματά σας

Πρῶτον· ἐπάνω εἰς τὰ καλούμενα καπότα τζόχια		
Καπότα πρῶτον μπόγι μὲ ὄλα τὰ κεχρίλια ὅσα ἀναγκαιοῦσι	γρ.	35
Ὅμοια δεῦτερον μπόγι μὲ ὄσα κεχρίλια χρειασθῶσι	»	25
Ὅμοια τρίτον μπόγι	»	15
Ὅμοια τέταρτον μπόγι, σκέτα δηλαδὴ	»	10

Δεῦτερον· ἐπάνω εἰς τὰ τζόχια φορέματα

Πρῶτον· φόρεμα τεσσάρων κομματίων μὲ ὄσα κεχρίλια θέλει ὁ οἰκοκύρης	γρ.	22
Δεῦτερον· ὁμοίως μέτρια	»	15
Τρίτον· ὁμοίως σκέτα	»	10
Τέταρτον· ὁμοίως κλειστά	»	12
Πέμπτον· τακίμι τρία κομμάτια μὲ σαντάμπάρκα μὲ ὄσα κεχρίλια χρειασθῶσι	»	15

Τρίτον· ἐπάνω εἰς τὰ σαλιβάρια

Πρῶτον· σαλιβάρια μὲ διπλὰ κεχρίλια	γρ.	5
Δεῦτερον· μὲ ἓνα κεχρίλι	»	4
Τρίτον· μὲ γαϊτάνι μόνον	»	3

Τέταρτον· ἐπάνω εἰς τὰς φερμέλας		
Πρῶτη φέρμελη.	γρ.	
Δεύτερα	»	
Τρίτη	»	
Πέμπτον· ἐπάνω εἰς τὰ ἀλατζαδένια		
Πρῶτον τακίμι ζιπούνι καὶ γελέκι	γρ.	
Δεῦτερον	»	
Τρίτον	»	
Μεϊντάνι τζόχινον σφαλῆκτόν	γρ.	
Ὅμοιον ἀλατζαδένιον	»	
Ἑκτον· ἐπάνω εἰς τὰ πάνινα βρακιά		
Πρῶτον μὲ φύλλα δώδεκα	γρ.	
Δεῦτερον	»	5
Τρίτον	»	1
Ἑβδομον· ἐπάνω εἰς τὰ κοντογοῦνια		
Πρῶτον· μὲ κεχρίλια καὶ μανικίταν	γρ.	
Δεῦτερον· τζόχινον σκέτον	»	
Τρίτον· κερμεσοῦνια	»	5
Ὀγδοον· ἐπάνω εἰς τὰς λεγομένας τζάκας		
Πρῶτη τζάκα τζοχίνη μὲ μανικίταν καὶ ἀλατζαδένια	γρ.	
Δεύτερα ὁμοία σκέτα ὁμοία	»	
Ὅμοια ὁμοία	»	3
Ὅμοια ἀλατζαδένια σκέτα	γρ.	2
Φέρμελη γυναίκα	»	
Ἐννατον· ἐπάνω εἰς τὰς φουστανέλλας		
Πρῶτη ἀλατζαδένια	γρ.	
Δεύτερα ὁμοία	»	
Τρίτη διὰ τὰς δούλας	»	
Δέκατον· ἐπάνω εἰς τὰ ὁσμανλίδικα φορέματα		
Πρῶτος τζουμπές τζόχινος καὶ σάλινος	γρ.	
Δεῦτερος	»	
Ἄντεριον πρῶτον	»	
Ὅμοιον δεῦτερον	»	
Ὅμοιον τρίτον	»	

Ἡ δούλευσις τῶν εἰρημένων ἐνδυμασιῶν θέλει εἶσθαι ἀπαράλλακτῆς πρώτης τῆς σωζομένης μέχρι σήμερον, ἄνευ φθορὰς παραμικρὰς·

τι εάν τινας εξ υμων των μαστόρων η των μαθητων σας τολμηση να δω-
λωση την δουλευσιν του, θελει παιδευθη αυστηρωσ και θελει υποπεσει εις
ποινην χρηματικην και εξοριαν παντοτεινην.

Υδρα 20 Αυγουστου 1819

[Οι προσετωτες Υδρας]

[Προς τους ράπτας της πολιτειας ταυτης]

Μετα την εκδοσιν του περι της ραπτικης τεχνης σας περιοριστικου
γραμματος, σχεψιν δευτεραν ποιησασα η πολιτικη διοικησις επανω εις τα
προβληματα τα οποια υμεις αναφερατε, επικαλουμενοι την κυρωσιν
αυτων, γινεται υμιν φανερον, οτι το μεν περι του πρωτομαιστορος και
των μετ' αυτου εκλελεγμενων παρ' υμων προβλημα εκυρωθη εκ του κοι-
νου, τα δε λοιπα προβληματα σας τα οποια αναγονται εν τω πολιτικω
τουτω γραμματι επεκυρωθησαν κατα την αιτησιν σας: δηλαδη

1) Όλον το συνάφι της ραπτικής τέχνης είσθε εις χρέος να έγνωρί-
σετε δια πρωτομαίστορα τον Ηλίαν Γιαννακου, μετ' αυτου δε και άλ-
λους τεσσαρους βοηθους αυτου, Παναγιωτην Σαλαμανον, Παναγιωτην
Δρακοκαλακην, Γεωργιον Θεοδωρακη και Μανωλακην Σμυρλην, εις την
συνελευσιν των οποιων οψεποτε προσκαλεσθητε, είσθε εις χρέος να παρ-
ρησιασθητε διακρινόμενοι τας έμπιπτουσας υποθεσεις και διαφορας του
συναφιου σας.

2) Όστις εκ των μαστόρων, καλφάδων, η μαθητων ατακτηση η πα-
ρηκοος φανη εις τας αποφασεις και διακρίσεις του πρωτομαιστορος και
των μετ' αυτου συγκαθεδρων, του τοιουτου το σφαλμα θελει αναχθη αμέ-
σως εν τη κοινή καγκελλαρια δια να λαβη τα επίχειρα της αταξιας και
παρακοης του.

3) Εάν τινας εξ υμων των μαστόρων αναχωρηση της πολιτειας ταύ-
της, και μετα καιρον επιστρεψη δεν έχει την αδειαν να ανοιξη εργαστη-
ριον χωρις την συγκατανευσιν του συναφιου και δεχόμενος, είναι εις χρέ-
ος να πληρωση γρ. 150 εις το λεγόμενον κουτι του συναφιου.

4) Εάν παλιν τινας συντεχνίτης σας αλλαχόθεν ελθη και θελήση να
ανοιξη εργαστηριον, πρέπει πρωτον να δοκιμασθη υπό του πρωτομαιστο-
ρος, και εάν ευρεθη αξιος της τεχνης, δυναται ελευθέρως να ανοιξη έρ-
γαστηριον οπόταν δωση μιαν εγγύησιν εις τον πρωτομαίστορα: εξ εναν-
τίας και άπειρος εστι της τεχνης, δεν δυναται επί ουδεμια προφάσει ψα-
λίδα να πιάση εις τας χειρας του.

5) Κανένας κάλφας η μαθητης δεν θελει δυνηθη επί ουδεμια προφά-
σει να μεταβη από του ενός μαίστορος εις άλλον πριν της τελειώσεως
του συμβιβαστικου καιρου: και εάν τινας αναφανη παραβάτης εις τουτο,

ώς άνωθεν οί εκλελεγμένοι έφοροι του συναφιου θελει αναφέρωσι την πα-
ράβασιν του τοιουτου εν τη κοινή καγκελλαρια δια να γίνη η αναγκαία
εις αυτον παιδεία.

6) Οί λεγόμενοι πασκαληδες οποιαν δουλευσιν κάμνουσι των μαστό-
ρων, είναι εις χρέος να δώσωσι τω μαίστορι οπου δίδει αυτοις την δου-
λευσιν, οκτώ παράδες εις το κάθε γρόσι.

Κάθε Σάββατον θελει περιφερθη υπό δύο μαστόρων το καλούμενον
κουτι, μέσα εις το οποιον ο μεν μαίστωρ θελει δώσει δύο παράδες, ο δε
κάλφας ένα.

Έξεδόθη εκ της κοινής καγκελλαρίας Υδρας τη 25 Αυγουστου 1819

Ιωάννης Κουτουλουμας σύντυχος

Ντέντες Κυριακου Ρήγα σύντυχος

Ευστάθιος Δημητρίου σύντυχος

Γεώργιος Τρίππος καγκελλάριος κοινός

[Α. Λιγνός. Αρχείον της Κοινότητος Υδρας, β, σ. 222-224.]

δινουν ἀποκρισι ἐν ἡμέρα κρίσεως εμπροστέν τοῦ φοβεροῦ Κριτή, βέβως πὸς θελι πράξουν εἰς τὰ πάντα ὡς ἀν καλή χριστιανή. Ἐτη λεγῆ καθε ἀλή διαθικι: ποῦ ἤθελε εἶχο καμομενι νοταρικι, ἢ πριβάτα νά ἦνε κομενι, και ἠλιομενι, και ἢ παρόν νά εἶχο τὸ ἡσχιρόν και ἀμέτατρεπτον ἐν παντὴ κριτιριο και εἰς πασα κερόν, και εἰς ἀσφαλιαν βαιβεονη ἠδιοχιρος του εἰς μαρτιριας τοῦ σιορ Σπιρου Δουκατά, κύρ Στεφανή Εφθιμιου, και Ἄντονιου Σπιλιοστη ἢ οπιη ἠπογραφουν.

Και εἰς τέλος λεγῆ αφισο ἀκομη του παπά Ἀθανασι Λουπι το βιβλιον ὀνομαζομενον Ἱερά Κατιχισι.

Παρθενιος ἱερομόναχος ὁ Σικουλας βεβαιονο

Σπύρος Δουκατάς μαρτυρῶ ὡς ἔνωθεν

Στεφανις Φθιμιος μαρτιρο

Ἄντονης Σπηλιώτης μαρτηρό.

Τὴν αὐτήν, ἀκομα λεγῆ αφισω τόν θιγατεραδον του ποτέ Γιοργου Γαζι διο ριζες ἐλιές ἢ μια κιμενι εἰς τόν τοπον Κεντροματα ἀπανου κατα τὴν Φανερομενι, και ἢ ἀλή στοῦ Σκαμνάτου το πιγαδι, τὴν οπιαν τὴν ἠξευρι ὁ ἐνδεσιμοτατος ἰκονομος Ευστάθιος Λάης και να τούς δινουνε ἀκομα ἢ επιτροπι μου ἔτερα ριαλια δεκα n° 10.

Παρθενιος ἱερομόναχος ὁ Πικουλας βεβαιονο.

[ΓΑΚ-Ἀρχεῖα Νομοῦ Λευκάδας, συμβολ. Μπαρμπάριγος, πρωτ. 8.]

Διαθήκη ἀπό τὴν Πάρο 1739

[149^ο] Διαθίκι τοῦ ἀποθανον Ἀγουστηνου Ραμπία

Εἰς δόξαν Θεου ἀμήν 1739 Ἰουνίου 16 Πάρος Παρίκια φοβουμενος ο σιόρ Ἀγουστης Ραμπίας το ηποκίμενον του αιφνίδιου και κυνοῦν χρεους του θανατου μας στη αλος ἀξαφνου τεληρου και ἀλλος παλε δια πρωνηαν ἐλεημονσινην επιτηδιον καιρον λαμβάνι εἰς το να ζητα σηνχορεσην προς τον εβεργιετην και πλαστι μας και σηνμπαθιο εἰς τους παντας αν γκανενα ἐπικρανε με λογον ἢ με εργον· σιμερον ληπον εἰς κερον εχον τας φρενας ἠγγί και τὴν γλοσαν ἐλευθερην ἐκράξεν ἐμενα τον ηποκατοθεν γιεγραμενον ὡς δια να τόν περιγραφο τὴν σοστην και ἀποφασιστη γνομην βουλην και ἀποφασην· ἐπιτα λεγι πως ζητα θελη και περικαλή δια επιτροπικον του και [...] εἰς καθεν του ηποθεσην ψιχηκην ὡς ἀξιη κε καλή χριστιανη και φηλή πιστην τοῦ τούς τημοτατους Ἰακοβον Χαμαρτο και Τζορτζαχι Ἀρκά τον γαμπρο του ἢ οπιη με ἀγαπι και σπλαχνος ἀδελφικο ησισινις να κιταξου τὴν σηνβοθηιαν και ἀναπαυσην τῆς ηγαπιτης του σην-

βηας και πεδιον του εις την Σμυρνη λεγι πως αφισεν εις χιρας του πρα-
ματευτη φιαμεγγου σιορ Φερμου την κασελα του κε στη ηχηεν διαμετρο-
τας πως να ηνε ος εκατον σαράτα ος εκατο πενήτα ρηαληον πραμα της
τεχνις του κε ητι αλλο ηνε εις το αργαστιρι του κι εξοδα εχη καμομενα
εις αυτο μεσα του ηδιου χρεοστι ρηαλια σαρατα του μισερ | Σταματει Τζη-
τζαληά χρεοστι ετερα κατα την ομολογιαν εχι φιλεζομενον λαθος ος ρη-
αλια ευδομιτα της αδελφης του κερα Μαρουσας χρεοστι λεγι ετερα ρηα-
λια ηχοσιπεντε χρεοστι του λεγι ο αδελφος του με ομολογιαν η οπιαν την
αφσεν εις χιρας του ριθι Σταματι Τζιτζαληα ρηαληαν σαρατα πεντε, κ'
ετερα εχη να λαβη με ομολογιαν απον τον Διμιτρακι Θερμισοτι ρηαλια δε-
κατρια, ο Μιχαλης ο Μανετας στηθαδορος ετερα του εχη να του δοσι ος
ηνε εις το τευτερι του περασμένα ρηαλια έξε, ο μαστρο Μικελες Κιπριο-
τις ετερο ρηαλη ενα, ο ανιφος του Διμιτρακις Χαμαρτος οντας εις την
Μπολι ο καλφας του Αντονακις Ζακυνθινεος του εχηρισεν κουμπια ντου-
ζουνες οσες φανερονι η γραφι του, εχη λεγι τα σπιτια πουπαρο καθετε
μεσα αγορα του απο την γγிரάν Εκατοντοπιλιανι εις την Αγια Τριαδα
ανογια κε κατογια, ετερα αλα σπιτια απενεντη τον αυτον σπιτιον γονι-
καν του ανογια κε κατογια, διο κασελες ι μιαν καρενι κε μιαν καναβετα
και αυτι καρενη ενας καθρευτης μαβρος στροματα διο ενα μεγαλο κε ετε-
ρο μικρο παπλοματα τρια διανα το ενα μεταξοτες μοστρες πιατα στανι-
να μικρα εξε στανιαδες διο κανδρα μικρα οκτο μαξελαρες τρης ι μιαν πλεο
μικρι ενα πευκι μισοτριβο βουτζια του κρασου τεσερα τα οπια ηνε εις του
Αρκα τα χερια, μια φοραδαν μιαν αγιελαδα να του κανι την γγεφαλοσι
εις χιρας του Βασιλη Τριανταφίλου απο τον οπιον εχη να λαβη ενα ημισι
ρηαλυ. Εις του Θομα Αλικαρι δυο αγιελαδες η μια εδοσε την γγεφαλοσι.
Εις του ομιου Θομα μιαν γαδαρα κε αυτη να καμη την γγεφαλοσι. Εις
του Γιεοργι Πατερι ενα αλλο κτιμα αρσενικο, ρουχα της φορεσιας του
λεγι αρχης βρακια τζιτινα τρια γιλεκια κε μπερικι τζοχα τρια διο ζονα-
ρια το ενα μεταξοτο το αλλο σοφη, ενα γουνακι κοκινο ενα καλουπακι
μιαν γουνα τζοχα παγονατζα αλλουπου διο ζευγαρια καλκες μεταξοτες
μισοτριβες κε αλλα διο σταμο διο τουφεκια ποκαμισα ληνα πεντε διο ζευ-
γαρια φιουμπες ασιμενες κε τεσερις ντουζουνες κουμπια ασιμενα περα-
σμένα εις τα γιλεκια του, ενα χοραφι εις το Μερσινι σ(υμπ)λ(ιος) Βικεν-
τζος ντε Φροκεσκι, ετερα διο αλλα χοραφια εις τες Σοτιρες σ(υμπ)λ(ιος)
Γιανακις Ντελαγραματικας ενα αλλο χοραφι στις Μιληδενας σ(υμπ)
λ(ιος) Νικολος Κουνής αυτο θελι να μενι εις την Εκατονταπιλιανι να
εχη χρεος τον γκαθε χρονο ακαταπαυστος να του γινετε μιαν λουτουργια
την ημερα της Ζωωδοχου Πιγις μαζί ενα σικοηρι εις την Απελο σ(υμπ)
λ(ιος) Νικολος Πετελης την ιδιαν ημερα της Ζωωδοχος να γινουτε διο
λητουργιες ηγουν διο με την αλη του χοραφιον ενα απελη στες Ασπριες

με ενα σηκουρι απο κατο σ(υμπ)λ(ιος) ο κουνιαδος του Αρκας ενα σπιτη
εις τη Βιθλεμ κατογι ος σ(υμπ)λ(ιος) Τζανης Δαμασκινος, θελι να ηνε
της ηγαπιμενης του σηνθιας δια την καλι σηντροφια κε αγαπημενις του
που εις το αναμεταξην τος επερασε τα σπιτητα του αγοραν του που τορα
καθηντε μεσα απολιφθετας οσα κε αν επεριγραφε εντουτα τα σπιτια να
ηνε του πεδιουν τος πληρονοντας τα εξοδα ολλα της θανης του κε χρε-
ος αν εχη κε εβρεθι απομινοτας εις την καλην προμηθια της σιδιας του
να τα κανι κατα την σινιθιαν τον χριστιανο κε εμπορετον πληρονοντας το
πραμα του πεδιου ξεκαθαριζοντας οτη ο Θεος να ζησι το πεδι κε να το
αυξησι [150'] / να τα χηρετε ηδε κε του τηχη θανατος να επιστρεφον-
τε εις τους πλεον προθιμοτερους εδικους του αυτου τοσον μας ηπεν και
φανερα εμιλησε θελοντας η παρουσαν του να ηνε εις το παντοτηνο δεβδα
κε αζητητη τοσον οθεν γινετε φανερο κε ηπονγραφετε ηπο αξιοπιστου
μαρτιρος εχη ακομι να λαβι απο τες Λευκης ριαλιο ος ξευρι ι αδελφι του.

Σακελλαριος Πατελης υπογραφο δια 'νομα του σιορ Αγουστι πως
στεργι και βεβδονι το παρω και μαρτιρο και εγο.

Χοροπισκοπος Βενιερις μαρτης.

Χαρτοφιλαξ Μοστρατος μαρτιρας.

Πετρος Ιρες Πηκουλα μαρτυρας.

Εξαθαριζετε εις τον ηδιον κερων οτη τασα η ποτε απο πανο θια του
Ανεστασουλα του αφησεν ολα οσα κε αν μπεριγραφι η διαθικην της θελη
κε αυτα απο την σιμερον ανεμποδιστος καθος εβρισκουτε να ηνε της σι-
βιας του μαζί με τα σπιτια οπισεν της αφισε μαλιστα που του λογου της εις
κερο ελιπε εκαμε δια τι αυτι Αναστασουλα ολαν της τα εξοδα της θανης
της κε ψιχικον της μιμοσινο κε περισσοτερο δια μερικιο πραμα η ριθι σην-
θιαν του να επουλισε εις την Ατιπορο θελι με τουτο να την ευχαριστησι.

Παπά Αντονιος Βενιερις μαρτηρας

Μαιλετιος ηερομοναχος Μασουινς Ξηφουας μαρτης

Πετρο Ιρες Πηκουλα μαρτιρας.

Τζουανες προτονοταρης κανγκελαριος εις αναζητησιν εγραφα.

[ΓΑΚ. χφ. 212.]

Απογραφή (ίνβεντάριο) τών πραγμάτων του εμπόρου
Δημ. Παπαδημήτρη Λευκάδα, 1730

[φ. 57] 1730 εν μηνί μαρτίου 16 στό παλεύ εις τήν χοραν
τής Άγνας Μαύρας εις τήν Άμαξικήν εις τόν είκον του κύρ
Νικολού Τριαντόγλη, οθεν εκατικα δ ποτέ σιόρ Διμιτριος
Παπαδημητρις εκαλεστην εγώ ο νοταριος και ή παρόντες τη-
μη παρασταθεντες παρακαλεσμενι μαρτηρες, απο μερος και

αναζήτησιν του σιόρ Ίωαννη Μουδιανου, και σιόρ Νικολαου Παπαδιμητρι κανοντας αυτη και δια ονομα του σιόρ καπετάν Δημητριου Αγουστη εις δυναμεος τής γραφής που εστιλε εις αποκρισην του ανοθεν σιόρ Μουδιανου σιμιομενι 13 του τρεχοντος πρεζενταδα ης τά ατα μου βαλμενι εις φήλτζα. Εις ενδιξιν δια να γραψω το παρον ηνθενταριο του πραγματος του κινιτου του ανοθεν ποτέ Παπαδιμητρι ήβρισκομενο εις τήν ηγιαν του και εις τό άργαστιρι του, τό όπιο ηνθενταριο γινεθεν εις αναζήτησιν του ανοθεν σιόρ Μουδιανου και του ανοθεν Νικολου Παπαδιμητρι κανοντας και δια ονομα του σιόρ Αγουστη κομεσαρηη τεσταμενταριη του ανοθεν ποτέ Παπαδιμητρι εις τήν παρουσιαν τους δια καουτελα οχημονον ειδικιν τους αλλά και τον κληρονομον του ανοθεν Παπαδιμητρι; και προτον ανιχτικε ενα φορτζερι μεσα εις τό οπιο εβρεθηκε το κατοθεν γεγραμενοπραγμα.

1731 μαγιου 17
Αμαζική κανο νοτα
πός τό πραγμα οπου
ηγε γραμενο στο
παρόν ηνθενταριο το
εδόσαναι η κομεσαρηη
τής χήρας του ποτέ
παπα Διμητρι απανου
στο πριχιο της κατα
την γραφήν που την
σιμερον εγινε αναμεσον
του την σιμερον στα
ατα μου.

Μια σακουλα μικρή απο μπουγασι πρασινο ης τήν ήπήαν μεσα εβρεθικαν τζεκινια χρισά τρηνατα τρηνα ν° 33.
Ήτερη σακουλα μικρή παληά απο πανή πρασινο
έχει μεσα σιβιλια τεσερα ημιση ν° 4 1/2
[φ. 57"] Ήτερι σακουλα ασπρή πανηνη με δουκατά
ασιμενια ήκοσι οχτώ ημιση ν° 28 1/2 μορεζηνια
δεκα πεντε ν° 15
και τρηνα σαραντάρηα τουρκικα 3, διο λιρατζες
ασιμενιες ν° 2
και αλη μια μονεδα ασιμενια απο L 6
Ήνα καλαμαρη με τήν θικιν του δια τέσ πενες ασιμενιο.. ν° 1
Ήνα μαντιλη τζιπινο ρεκαμαδου με διαφορετικό μεταξι ν° 1
Ήνα φορεμα γινεκιο καμουχάς κιτρινος με κουμπια
ασιμενια μεγαλα εντεκα, και μικρά τρια ν° 1
Ήνα παπλομα καβαδενιο καρδιά κιτρινη, και τα προβατα
κοκινια δεμενα μεσα σε ενα χοντρό κεφαλοπανη ν° 1
Διο περούκιες παλιες ν° 2
Ήνα φουκαρη ασιμενιο μικρό χωρις μαχερι ν° 1
μία σοκογχα ασιμενια στεριστικι ν° 1
μέσα σε ενα χαρτή σολδιά βενετικα εκατον εικοσι οχτό ν° 128
μια κουπα μικρή ασιμενια ν° 1
διο περούνια μικρά ασιμενια τζακισμενα ν° 2
μια φηούμπα μικρή ασιμενια ν° 1
διο δαχτυλιδια ασιμενια το ένα μεγαλο χωρις πετρα, και
το άλλο μικροτερο με πετρα κοκινη, ασιμη ορδιναριο ... ν° 2
τζαπραζα ασιμενια λεγομενα κοτζες ζεβγαρια ενια ν° 9
γαλόν ασιμενιο στενό ενα δαχτυλο μπρατζα τρια ηντζιρκα ν° 3
μια σακουλα πετζινη με πουλβερι λητρεις τής ν° 3
μια προσκεφαλαδιά κεντιστή ν° 1

Το εδοσαν τής χήρας.

Τα εδοσαν της χήρας.

ένα στρομα διμητο ριγατω κολοριδω παλιό..... ν° 1
ένα προσκεφαλο παλιό κεντισμενο ν° 1
ένα ποδκαμισο γινεκιο φορεμενο κεντισμενο με μεταξι... ν° 1
Τα εδοσαν τής χήρας. διο μαντιλη κεντισμενα με μεταξι ν° 2
ένα σκούτη γινεκιο μικρό φορεμενο τριτζανελο κιτρινο.. ν° 1
τα εδοσαν τής χήρας. ενήα κομπιά χοντρά ασιμενια ασιμη αχαμνό..... ν° 9
διο μαχτουλια ασιμενια ασιμη τουρκικο με πιργους..... ν° 2
ενα ζεβγαρη φουμπιες ασιμη αχαμνό..... ν° 1
εδοκαν τα τρια τής δαχτυλιδια ασιμενια ασιμη τουρκικο εξι..... ν° 6
χήρας. οχτό ζεβγαρια τζαπραζα ασιμενια μικρά στενά ν° 8
τήν εδοσανε τής χήρας. μια κουπα μικρή ασιμενια ν° 1
τά εδοσανε τής χήρας. κομπια ασιμενια απανο χρισομενα επτά ν° 7
μια εμποληα αντρικια κεντισμενη με μεταξι ν° 1
[φ. 58] ένα μαχερι διμισκι με μανικι κοκαλενιο δαβολιο
μέ όλιγο ασιμη απανου και κατου το φουκαρι..... ν° 1
Μεσα σε μια σκατολα ένα σκριτω 25 φευρουαριου απερα-
σμενου χρεοστις ό σιόρ Γεόργιος Ζακας σέ τζεκινια εξι, και
το κατοθενπραγμα που ηνε τα σιμαδια του αυτου Ζακα γρα-
μενα και εις το ηδιον σκριτω, ειγουν δαχτυλιδια χρισά τε-
σερα, τα τρια με πετρες, και το άλλο χωρις πετρα, διο αρ-
ματοσές κομπια ασιμενια σιματερα μεγαλα δεκατεσερα, και
τα μικροτερα εικοσι, και ετερα χοντρά κομπιά χοντρά ασι-
μενια απανο χρισομενα οχτό, εμπολιες σιματερες τής, ή
μια εχι και μεταξι.
το εδοσανε τής χήρας. ένα βραχι γινεκιο κεντισμενο ν° 1
ένας μπουσουλας στροονγγιλός εχι μεσα εικοσι κομπια σορ-
ταδα ασιμη αχαμνό εικοσι και ένα κασιδές ασιμενιος, και δε-
τρεμεδες απο ασιμη αχαμνό τουρκικο τριαντα εξι, και μια
σοκαγια μικρι απο ασιμη αχαμνό με δετρεμεδες.
ένας μπουσουλας μικρός έχη μεσα μερικα μαργαριταρια λια-
νά με χαντρες, τρια κοσταντινατα ασιμενια επανο χρισομε-
να, και ενα ζεβγαρι σχολαρικια φατουρα και ασιμη τουρκικο
αχαμνό.
Ήνα ζοναρι ασιμενιο ασιμη τουρκικο με οφιτζιέτα
μικρά μεγαλα τριαντα επτα ν° 37
ένα σεντονη πανινο σκετο και μεσα εις αυτό ένα καβαδη γι-
νεκιο ατουλαζι κοκινω παλιό.
ένας μπουσουλας μικρός εχι μεσα ένα δαχτυλιδη ασιμενιο
τζακισμενο, ενα σχολαρικι ασιμενιο με πεντε σπιριά μαργα-
ριταρι, και μια μενταγια ασιμενια μικρή
ένα οκιάλε μικρό κοκαλενιο ασπρό ν° 1
τεσερα κοματια γνεμα βαμπακιερό φιλό..... 4
Τό ανοθεν φορτζερι τό εκλιδοσαν και το κλιδη το επεριλαβε
εις χήρας του ό ανοθεν σιόρ Μουδιανος κομεσαριος.

τό φορτζερι το έδοσανε τής χήρας.	Ανιξανε άλλο φόρτζερι στό οπιο μεσα εβρεθηκε το κατοθεν γεγραμενο πραγμα, είγουν.	
τήν εδοσανε τής χήρας.	μια ήντιμα στρομα κενουργιο ριγατο κολοριδο	v° 1
	ένας καμουχάς γινεκιος κιτρινος παλιός	v° 1
	ένα νταραγή γινεκιο κρεμεζη μισοτριβο με κομπια	
	χαλκοματενια απανο χρισομενα	v° 1
	τρής εμπολιες κεντισμενες με μεταξι	v° 3
την εδοσανε τής χήρας.	μια καμιζιολα γινεκια δαμασχο παλιά με κομπια	
	ασιμενια είκοσι ενα δεμενο με ένα τουβαγιολη	v° 1
το εδοσανε τής χήρας.	ένα πισκιρη μισιρηστικο	v° 1
τήν εδοσανε τής χήρας.	μια γουνα γινεκια θελουτενια κοκινη φορεμενη με	
	κομπια ασιμενια απανο χρισομενα είκοσι ενα	v° 1
το εδοσανε τής χήρας.	ενα φορεμα γινεκιο ρούχο πρασινο με κομπια χοντρά	
	ασιμενια εντεκα	v° 1
το εδοσανε τής χήρας.	ένα βιλαρη τουβαγελια μπρατζα εξι ήντζιρκα	v° 6
το εδοσανε τής χήρας.	ένα ζοναρι ασιμενιο απανο χρισομενο με οφιτζιέτα	
	έκατόν εντεκα	v° 1
	ένα φουκαρι απο μαχερια ασιμενιο χωρις μαχερια	v° 1
το αντικρις γράμενο ασιμικό το εδοσανε τής χήρας εξο απο τα δαχτιλιδια που ερεσταρανε.	Μεσα σε μια σακουλα πανινη διο τοκες ασιμενιες δια σκάλ- τζες, τρια παφιληα ασιμενια απο τουφεκι κομπια χοντρά ασιμενια δεκαξι, διο θιλικια ασιμι αχαμνό δια ζοναρι μικρά, δαχτιληδια ασιμενια πέντε φατουρα και ασιμη τουρκικο, μια βουλα ασιμενια ασιμι αχαμνό, ντετρεμεδες ασιμι τουρκικο αχαμνό σαραντα διο και σκορδοπουλα δεκατεσερα ασιμι αχα- μνό, και κομπια σκλαβουνικα ασιμενια απανο χρισομενα τριαντα τρια και μια βουλα μικρή ασιμενια.	
τήν εδοσανε τής χήρας.	μια καμπανελα πεδιαρικι ασιμενια με κοματη αλισω ...	v° 1
	οχτώ κοματια φιλαχτά τόν πεδιόν ασιμενια	v° 8
τά εδοσανε τής χήρας.	κομπια χοντρά ασιμενια απανο χρισομενα δεκα	v° 10
τήν εδοσανε τής χήρας.	μια πλεξιδα αρματομενι με ντετρεμεδες ασιμενιες και	
	σκορδοπουλα	v° 1
	ένα καρφοβελονα ασιμενιος με περισα	v° 1
τές εδοσανε τής χήρας.	τετρεμεδες του τζεμπεριού εξιντα	v° 60
	ένα δαχτιλιδη ασιμενιο με εξι πετρες	v° 1
	[φ. 59] διο θιλικια ασιμενια τζακισμενα δια ζοναροπουλο	v° 2
	ενα ζεβγαρι τζαπραζα μικρά ασιμι αχαμνό τζακισμένα	v° 2
	διο θιλικια ασιμενια μεγαλα δια ζοναρι	v° 2
τό εδοσανε τής χήρας.	ενα μεσοβρακι αντρικιο πανινο	v° 1
τό εδοσανε τής χήρας.	ενα σαγια γινεκιος μεταξοτός	v° 1
	μια κεφαλόμπολα γινεκια παλια	v° 1
	μέρλα χοντρά μπρατζα οχτό ήντζιρκα	v° 8
τήν εδοσανε τής χήρας.	μια προσκεφαλαδιά απο μπουγασα κεντισμενι	v° 1
τήν εδοσανε τής χήρας.	ετερι προσκεφαλαδιά μεταξοτή κεντισμενι παλιά	v° 1
τήν εδοσανε τής χήρας.	μια ποδια αλικι μεταξοτή με φοδρα ατουλαζι πρασινο ..	v° 1

τήν εδοσανε τής χήρας.	έτερι προσκεφαλαδιά ατουλαζενια πρασινη με φοδρα	
	μπούγασι κοκινο	v°
τό εδοσανε τής χήρας.	ένα σιντόνη με μέρλα	v°
τό εδοσανε τής χήρας.	ένα βιλαροπουλο βρακοζονια μπρατζα οχτό ήντζιρκα ...	v°
	έτερο μερλο μπρατζα δεκα ήντζιρκα	v°
άπο το πραγμα που περιεχη ή αντικρις παρτιδα εδοσανε τής χήρας διο σκινιά μαργαριταρι λιανό, μια κροζετα χρισή με πετραδια ενα ζεβγαρι σκολαρικια χρισά φορμα ροζετας και ετερο ζεβγαρι σκολαρικια χρισά φατουρα τουρκικι.	διο ντοπιες χρισές μεσα σε ενα μπισουλα απο τζεκινια τ ή καθε μια, περιπλεον μεσα στόν αυτόν μπισουλα διο σ νια μαργαριταρι λιανο, μια κροζετα χρισι με πετραδια δε ξι: ενα ζεβγαρι σκολαρικια μικρά χρισά ήν φορμα ροζετας ήκοσι κλονιά μαργαριταρι, μια βούλα χρισή με πετρα κο νη· ετερο ζεβγαρι σκολαρικια χρισαφη τουρκικο με σπι μαργαριταρη δέκατεσερα, ενα ζεβγαρι μανινια κορδαραδα· πεζου τζεκινια οχτό ήντζιρκα, ένα κορδονη χρισό χοντρώ· πεζου τζεκινια ενα είντζιρκα.	
τά εδοσανε τής χήρας.	ενα ζεβγαρι σκαλτζουνια σταμε κοκινα φορεμενα	v°
τό εδοσανε τής χήρας.	ενα σαμιτο μεταξοτό ασπρο	v°
τό εδοσανε τής χήρας.	πανή μεταξοτό ψιλό δια ενα πουκαμισο	v°
τό εδοσανε τής χήρας.	ενα βρακι γινεκιο κεντισμενο μεταξοτό κοκινο	v°
τό εδοσανε τής χήρας.	σαμιτο μεταξοτό κιτρινο δια ενα φορεμα	v°
τό εδοσανε τής χήρας.	ετερο πανή με γουγιες μεταξοτές μπρατζα δεκα	
	είντζιρκα	v°
	ένα ζοναρι με διο θιλικια μεγαλα ασιμενια	v°
	ένα σεντονη λινό	v°
τόν εδοσανε τής χήρας.	ενας σαγιας γινεκιος	v°
τό εδοσανε τής χήρας.	ενα μεσαλι μικρό	v°
	[φ. 59] ενα κοματη πανή μπρατζα τεσερα ήντζιρκα ..	v°
τό εδοσαν τής χήρας.	ενα καθαδη γινεκιο μεταξοτο γιγατο ντε μετζαβιτα με	
	κομπια χοντρά ομπροστά ασιμενια δωδεκα και εις τά	
	μανινια είκοσι μικρά	v°
τό εδοσαν τής χήρας.	ένα κοντογούνη απο σίβιλια κιτρινη παλιό με κομπια	
	ασιμενια μεγαλα ομπροστά ενή και εις τά μανινια	
	μικρά είκοσι	v°
τές εδοσαν τής χήρας.	ένα ζεβγαρι μούλες ρεκαμαδες φορεμενες	v°
	ένα σαγιας με κλαριά ασπρα παλιός γινεκιος	v°
τά εδοσανε τής χήρας.	διο μεσοβρακια αντρικια πανινα	v°
	τουβαγελια τρια ντοπεραδα	v°
απο το πραγμα που περιεχ ή αντικρις παρτιδα εδοσαν τής χήρας το ζοναρι το μεταξοτό, το μανικι το κεντισμενο, τήν τρεβεσα, το βρακοζονι, τές	μεσα σε μιά σέρβετα μισιριοτικι ήνε δεμενο το κατοθεν πρ μα· ενα ζοναρι κενουργιο μεταξοτό κρεμεζι, ενα μανικι η καμισου γινεκιου κεντισμενο, μια τραβεσα μεταξοτή απ ενα φιλομανικο γινεκιο με γουγιες μεταξοτές, ενα βρακι νη γραφτό κεντισμενο με μεταξι, διο εμπολιες ήγουν μά λια κέντισμενα με μεταξι και ή μια με ολγωυ χρισαφι, ε ρα διο μάντιλια κεντισμενα με μεταξι και χρισαφη, ενα	

ομπολιες, τα μαντίλια, κεφαλοπανη τζιπινο, το πούκαμισο το γινεκιο, το βρακι, το ζεβγαρι τα μανικια, το μαντιλη το κεντισμένο, το πούκαμισο νταλμέ, την κεφαλομπολα και τα χεροχτια.	φαλοπανη τζιπινο κενουργιο' ενα πουκαμισο γινεκιο γραφτό κεντισμενο με μεταξι και χρισαφη αραφτο, ενα βρακι γινεκιο κενουργιο κεντισμενο με μεταξι, ενα ζεβγαρι μανικια δια πουκαμισο αντριχιο, ενα μαντιλη κεντισμενο με μεταξι και χρισαφη, μια σακουλα ρεκαμαδα με μεταξι και χρισαφη διο κοματια μερλο, ενα πουκαμισο γινεκιο ντουλμέ κεντισμενο με μεταξι και χρισαφη, μια κεφαλομπολα βαμπακερι παλιά, ενα κοματη πανή μπρατζα διο ηντζιρκα, ενα ζεβγαρι χεροχτια ασπρα μεταξοτά παλιά.	ενα πουκαμισο γινεκιο κεντισμενο, και ενα σακι ασπρό, ενα καθρη πτή μικρό με κορνίζα χρυσι παλιος, ενα μαντιλι κενουργ τζιπινω' ενα στρομα κενουργιο ριγατω κολοριδο, πανή βαμπακερό δια τρια σεντόνια κομενα αραφα' αλαντζάς μονοκλι νιτικος μπρατζα εξι ηντζιρκα' ή ανο γραμενη κασελα εκλ δοθηκε, και επεριλαβε το κλιδή ό σιόρ Ίωαννης Μουδιανι κομεσαριος εξεκαθαριζοντας ότη στο παρόν ηνβενταριο ήτι παρόν και [φ. 60'] / ή κερατζα Μαργαριτα χιρα του ανοθ ποτε Διμιτριου Παπαδιμιτρη' μέ ρισερβα νά εξεκολουθισοι το άπογιομα τη μαρτηριας του κύρ Σταθι Μεταξά και τι κύρ Σπιρου Κονιδαρη, ή οπιη ειπογραφου.
τα περουνια τα εδοσαν της χηρας και εμναν τα διο κουταλια ασιμενια.	εταρα κουταλια τρια ασιμενια και ενα πιρουνη ασιμενιο.	Εκλιδοσαμε τό ανοθεν φόρτζερη, και το κλιδή τό επεριλαβε εις χηρας του ό ανοθεν σιόρ Μουδιανος κομεσαριος.
τά εδοσανε της χηρας.	εταρα κουταλια τρια ασιμενια και ενα πιρουνη ασιμενιο.	περιπλεον κουταλια ασιμενια τρια και περουνια ασιμενια όχτό και ενα ζεβγαρι φουμπιες ασιμενιες, τα οπια εβαλθηκαν μεσα στο ανοθεν φοτζερι.
τά εδοσανε τα περονοκουταλα τής χηρας.	εταρα κουταλια τρια ασιμενια και ενα πιρουνη ασιμενιο.	[φ. 60] Ανιξαμε μια κασελα μικρη παληα αλπεδενια ή οπια περιεχι το κατοθεν γραμενοπραγμα.
τήν κασελα τήν εδοσαν τής χηρας.	εταρα κουταλια τρια ασιμενια και ενα πιρουνη ασιμενιο.	διο κουταλια ασιμενια..... v° 2
τό εδοσανε τής χηρας.	εταρα κουταλια τρια ασιμενια και ενα πιρουνη ασιμενιο.	ένα βιλاري τουβαγελια ραμενω..... v° 1
τά εδοσαν τής χηρας.	εταρα κουταλια τρια ασιμενια και ενα πιρουνη ασιμενιο.	ένα βιλاري πανή σκουλινο μπρατζα δεκανιά ηντζιρκα v° 19
τό επιρε η χηρα.	εταρα κουταλια τρια ασιμενια και ενα πιρουνη ασιμενιο.	ένα μανικι δια πουκαμισο γινεκιο κεντισμενο v° 1
το μαντιλη το φορή το πεδή ό Σπιρος.	εταρα κουταλια τρια ασιμενια και ενα πιρουνη ασιμενιο.	ενα μαντιλη μεταξοτό ντοπεραδο v° 1
	εταρα κουταλια τρια ασιμενια και ενα πιρουνη ασιμενιο.	ενα σεντονη ασπρο κεντισμενο στες ακρες με μεταξι μαβρο..... v° 1
	εταρα κουταλια τρια ασιμενια και ενα πιρουνη ασιμενιο.	ετερο σεντονη απο χοντροπανο με μέρλα v° 1
	εταρα κουταλια τρια ασιμενια και ενα πιρουνη ασιμενιο.	ενα μαντιλη κεντισμενο με χρισαφη και μεταξι..... v° 1
	εταρα κουταλια τρια ασιμενια και ενα πιρουνη ασιμενιο.	ετερο σέντονι σκισιο v° 1
τό εδοσανε τής χηρας.	εταρα κουταλια τρια ασιμενια και ενα πιρουνη ασιμενιο.	ενα ζεβγαρη σκαλτζες δέ σταμε παλιες v° 1
τό εδοσανε τής χηρας.	εταρα κουταλια τρια ασιμενια και ενα πιρουνη ασιμενιο.	ενα βρακι παλιο γινεκιο v° 1
	εταρα κουταλια τρια ασιμενια και ενα πιρουνη ασιμενιο.	ενα σεντονη απο χοντροπανο παλιό..... v° 1
	εταρα κουταλια τρια ασιμενια και ενα πιρουνη ασιμενιο.	πανή βαμπακερό μπρατζα τρια ηντζιρκα v° 3
	εταρα κουταλια τρια ασιμενια και ενα πιρουνη ασιμενιο.	ενα ζεβγαρι σκαλτζουνια σταμε παλιά..... v° 1
	εταρα κουταλια τρια ασιμενια και ενα πιρουνη ασιμενιο.	διο ζεβγαρια σκαλτζουνια βαμπακερά, και ακοιμ ετερο αλοένα ζεβγαρι όλα τρια v° 3
	εταρα κουταλια τρια ασιμενια και ενα πιρουνη ασιμενιο.	εταρα σκαλτζουνια βαμπακερά ζεβγαρι ενα..... v° 1
τό εδοσανε τής χηρας.	εταρα κουταλια τρια ασιμενια και ενα πιρουνη ασιμενιο.	μεταξι άπο κουκουλι ογγγιες τρις είντζιρκα v° 3
	εταρα κουταλια τρια ασιμενια και ενα πιρουνη ασιμενιο.	Μεσα εις σέ ενα σακι ήνε το κατοθενπραγμα μια προσκεφαλαδιά διπλαρνια' ενα μεσαλη πανινο
άπο τοπραγμα που περιεχι ή αντικρις παρτιδα εδοσανε τής	εταρα κουταλια τρια ασιμενια και ενα πιρουνη ασιμενιο.	ενα προσκεφαλο διμιτενιο' ενα βρακοζονη κεντισμενο διο κεφαλομπολες βαμπακερές χοντρές, πέντε μονοκλονες με τα λουριά, ενα διπλαρι γινεκιο' ετερο μεσαλι πανινο, ενα που-

χηρας το μαντιλη το τζιπινο, το στρομα, και πανή διά διο σεντονια.

καμισο γινεκιο κεντισμενο, και ενα σακι ασπρό, ενα καθρη πτή μικρό με κορνίζα χρυσι παλιος, ενα μαντιλι κενουργ τζιπινω' ενα στρομα κενουργιο ριγατω κολοριδο, πανή βαμπακερό δια τρια σεντόνια κομενα αραφα' αλαντζάς μονοκλι νιτικος μπρατζα εξι ηντζιρκα' ή ανο γραμενη κασελα εκλ δοθηκε, και επεριλαβε το κλιδή ό σιόρ Ίωαννης Μουδιανι κομεσαριος εξεκαθαριζοντας ότη στο παρόν ηνβενταριο ήτι παρόν και [φ. 60'] / ή κερατζα Μαργαριτα χιρα του ανοθ ποτε Διμιτριου Παπαδιμιτρη' μέ ρισερβα νά εξεκολουθισοι το άπογιομα τη μαρτηριας του κύρ Σταθι Μεταξά και τι κύρ Σπιρου Κονιδαρη, ή οπιη ειπογραφου.

Στάθις Μεταξάς ημου παρόν και μαρτιρό.

Σπιρος Κονιδαρις ειμου παρό και μαρτιρό.

απο τοπραγμα που περιεχη η αντικρις παρτιδα εδοσαν τής χηρας το γνεμα το βαμπακερό, τα πιατα τα στάνγγινα.

Τήν αυτήν τό απογιομα εξεκολουθοντας τό ηνβενταριο ε τήν εικια του ποτέ Διμιτριου Παπαδιμιτρη παρόν ή κατοθ ειπογραμενι μαρτηρες, και ή ανο γεγραμενι κομεσαριη, κ χιρα του ανοθεν ποτέ Παπαδιμιτρη, ανιξαμε μια παλιοκασ λα αλπεδενια μικρή ή οπια έχι μεσα το κατοθενπραγμα. γνεμα βαμπακερό λητρα μισή είντζιρκα' ενα κομποδεμα | εναν κασιντέ ασιμι αχαμνό, και μεριτζανια σπιρια δεκατεσ ρα' ενα σέντονοφιλο' ενα βρακι φραγκικό ρουχο γαλαζο ε καπελο μισοτριβο, πιάτα στάνγγινα μικρά δοπεραδα πέντ 'Η ανοθεν κασελα ηνε ανιχτή εστοντας και δεν εχι κλιδή Μια καναβετα μεγαλη καρινη με μποτζες μικρές μεγαλ ένεα ή διο γιοματες λαδη, και η αλες αδιανές, μποτζοπο λες μικρές όχτό και ενα κουνιεντο.

μια καναβετα μικρή αλπεδενια με μποτζες τεσαρες αδιες κ διο κουνιεντα, διο τουβαγελια, και ενα ζεβγαρι φουμπι μπουρζινες.

τά εδοσαν της χηρας. τρια στροματα παληά γιοματα μαληά..... v°

τά εδοσανε της χηρας. τρηα παπλοματα, το ενα σαμιτο πρασινο παλιό, το αλλο ομιος απο σαμιτω κιτρινω, και το ετερο σταμπινο μισοτριβα..... v°

τές εδοσανε τής χηρας. διο βελετζες παλιές..... v°

τές ελαβε ή χηρα. τεσαρες καρπετες μεγαλες μια απο αυτές παλιά και ή αλες ντοπεραδες και η αλη μια καρπετα μικρη ντοπεραδα ολες πέντε..... v°

τόν εδοσανε τής χηρας. μηα καμιζελα γινεκια αλάντζενια μεταξοτή φορεμενι... v°

καπλαμάς απο σαμιτω κοκινω γινεκιοις μισοτριβος με κομπιά μικρά ασιμενια σαράντα..... v°

μια γουνα παλια ρουχο γαλαζο αντριχια..... v°

μηα ντουμενα..... v°

τό εδοσαν τής χηρας.	[φ. 61] ένα σπαθι τουρκικο με ασμι στο φουκαρι στο απανου μερος και εις τό πονταλη.....	v° 1
τό επιρε ή χιρα.	ένα τουφεκι παλιό με τρια παφιλια ασμιενια.....	v° 1
	ετερο τουφεκι μοςκετο παλιό.....	v° 1
τές εδοσαν τής χηρας.	διο απλαδενες μεγαλες στάνγγινες.....	v° 2
τές εδοσαν τής χηρας.	ετερες διο απλαδενες στανγγινες μικρές.....	v° 2
τά εδοσαν τής χηρας.	πιατα εξι μικρά στανγγινα και ενα επτά.....	v° 7
τά εδοσαν τής χηρας.	τεσερα σαχανοπουλα χάλκοματενια.....	v° 4
τό εδοσαν τής χηρας.	ένα γιρισμα μικρό χάλκοματενιο.....	v° 1
τό εδοσαν τής χηρας.	ένα τεψή.....	v° 1
	διο λιχαρια.....	v° 2
τά εδοσαν τής χηρας.	διο τηγανηα ενα μεγαλο και ενα μικρό.....	v° 2
	μια σκάρα.....	v° 1
	μια καφέ.....	v° 1
τές εδοσαν τής χηρας.	πιρσοτιές διο.....	v° 2
τό εδοσαν τής χηρας.	ένα χαβανη με το χερουλι του.....	v° 1
	ένα κακαβη μεγαλο παλιό.....	v° 1
	ενα τεψή μικρό.....	v° 1
τές τετζερεδες τές εδο-	διο τετζερεδες μεγαλες χορις καπακια.....	v° 2
σανε τής χηρας τής	ετερι μικρή χορις καπακι.....	v° 1
τό εδοσανε τής χηρας.	ενα λεγενη μικρό χάλκοματενιο.....	v° 1
τά εδοσανε τής χηρας.	διο ήκονισματα το ενα αγιος Διμιτριος και το άλλο ή Ηπεραγια μικρά.....	v° 2
τά εδοσανε τής χηρας.	ενα ζεβγαρι αλογοσιδερα.....	v° 1
τά εδοσανε τής χηρας.	διο σουβλιά σιδερενια ενα μεγαλο και ενα μικρό.....	v° 2
	το ανο γεγραμενοπραγμα που ήνε έξο απο τές κασελες εμι- νε στο σπιτη στα χερια τής ανοθεν χιρας εις μαρτηριας Σπιρος Κονιδaris ημου παρο και μαρτιρό Γεωργιος Σημιλας μαρτιρο.	

[φ. 62]° 1730 άπριλιου 4 στο παλεό εις τήν Αμάξικήν. Εξακολουθοντας το ήν-
θενταριον εις τόπραγμα και σκριτα του ποτέ Διμιτριου Παπαδιμητρη ενοπιον
του σιόρ Ιωαννη Μουδιανου, και κύρ Νικολού Παπαδιμητρη κομεσαριου παρόν
και η κατοθεν ηπογεγραμενι μαρτηρες.

σκριτο με το οπιο χρεοστή ο Τζορτζις Ζερβας σμιγό τεταρτια τεσερα και σταρι
τεταρτια τεσερα γενομενο 19 φευρουαριου 1729, εδοσε ακοντο ρεβιθια λιτρες) 50.
σκριτο του Σταθι Πολιτη του Γιανη χρεοστή λιναρι λιτρες) 36 γενομενο απρι-
λιου προτη 1729.

σκριτω του Βασιλι Σαβινου 1729 φευρουαριου 26 χρεοστή λαδη τζουκαλια ευ-
τά απο τό οπιω ελαβε ό ποτέ Παπαδιμητρις τζουκαλια εξι οστε οπου χρεοστή
ό Σαβινος μονον λαδη τζουκαλια ενα.

σκριτο του Ιωαννη Στρεφη απο τήν Βονιτζα 15 φευρουαριου 1730 χρεοστι τζε-
κινια χρισά πέντε, και σταρι καδον ένα τής Βονιτζας.

σκριτω του Αναστασι Πολιτη απο χοριο Πορο, και Θεοδρή Κατοποδι απο χο-
ριο Αλατρο χρεοστούν ήνσολιδουμ σταρι τεταρτια διό γενομενο 5 Ιουνιου 1729.
σκριτω του Γιουργακι Περατη δια σταρι ρεστο τεταρτια διο ήμισι γενομενο 24
απριλιου 1728.

σκριτω του Αποστολι Φρεμαντιτη δια σμιγό τεταρτια τεσερα γενομενο 23 Δι-
κεμβριου 1728 εχι δομενο ακοντο μονεδα λιτρες είκοσιοχτώ.

σκριτω του Αντζολετου Θεριανό χρεοστή σμιγό $\frac{1}{4}$ γενομενο 1729 Γεναριου 23.

σκριτω του Θεοδρι Παπακοστοπουλου απο χοριο Κατοχορι γενομενο 25 Νοεμ-
βριου 1728 χρεοστη ρεστο τιρή λιτρες) 56.

σκριτω του Διμητρη Καλιπολιτη γενομενο 10 Φευρουαριου 1730 χρεοστή
τζεκινια χρισά τρια v° 3

σκριτω του παπά Ιωαννη Πολιτη γενομενο 23 Φευρουαριου 1729 χρεοστή σμι-
γό τεταρτια τρια, εχι δομενο ακοντο ριαλια τεσερα.

[φ. 63] σκριτο του Ζαφιρι Καβαδια του ποτέ Κιριακι δια σμιγό τεταρτια εξι v° 6
που χρεοστή γενομενο Δικεμβριου προτη 1728.

σκριτο του Ιωαννη Κατοποδη του ποτέ Νικολού γενομενο 15 Απριλιου 1729,
χρεοστή λιναρι λιτρες) 48.

σκριτο του Αναστασι Μεταξά δια σταρι τεταρτια εξι γενομενο 25 Μαρτιου 1728.

σκριτο του Θεοδωρή Μάρκετου χρεοστή τζεκινια χρισά δεκα γενομενο 1730 Φευ-
ρουαριου 3.

ένα περουνη ασμιενιο ηνε τής Αλεξανδρινας σιμάδη, και χρεοστή μονεδα λιτρες
είκοσι L 20.

σκριτο του Γιουργου Πολιτη απο χοριο Πορο χρεοστή μονεδα L 27 γενομενο 16
Αύγουστου 1726.

σκριτο του Γιουργη Πρέτζες κατικος στο Μεγανισι χρεοστή σμιγό καδους διο
γενομενο 11 Νοεμβριου 1728.

σκριτω του Αποστολι Αναγνωστι Αρεθα απο χοριο Πορο χρεοστή σμιγό τεταρ-
τια 14 γενομενο 2 Δικεμβριου 1728.

σκριτο του Ιωαννη Παλιμου απο χοριο Πορο χρεοστή τζεκινια χρισά τρια, και
μονεδα ριαλια δεκατρια, και το διαφορο του παροντος χρονου γενομενο 1727
Μαρτιου 10.

σκριτω του σιόρ Πολιχρονη Σκλαβενιτη γενομενο 1725 Δικεμβριου 3 χρεοστή
ρεστο τζεκινια διο και μονεδα λιτρες εξιντα.

σκριτω του Χριστου Παπαδοπουλου γενομενο 15 Φευρουαριου 1730 χρεοστή
τζεκινια χρισά δεκα πέντε με το διαφορο.

σκριτο του Διμητρι Γραματικοπουλου πιέντζος Σταθις Γραματικοπουλος δια σμι-
γό καδον ενα γενομενο 9 Δικεμβριου 1728.

σκριτω του Ανδρέα Καβαδια γενομενο Μαρτιου προτη 1723 χρεοστή ριαλια πέντε.

σκριτω του Στεφου Αρφανού γενομενο 1721 Απριλιου 13 χρεοστή ριαλια δεκα-
πέντε, εδοσε L 20.

σκριτω του Νικολού Ιωαννη γενομενο 2 Αύγουστου 1728 χρεοστή τζεκινια χρι-
σα τεσερα v° 4.

- ετερο σκριτο του ανοθεν Νικολού Ιωαννη γενομενο 3 Γεναριου 1730 χρεοστή ριαλια είκοσι οχτώ.
- [φ. 63"] σκριτο του σιόρ Ιωαννη Καλιμαρχου γενομενο 1720 Δικεμβριου προτη χρεοστή ριαλια είκοσι οχτώ, εχι σιμαδη ενα καλαμαρι ασιμενιο με τρια μασουρια, και μεριτζακι χοντρό δραμια 128 περιπλεον χρεοστι και ο σιόρ Ευσταθιος Καλιμαρχος τζεκιχι χρισό ενα και L 32.
- Επούλισε ο ποτέ Παπαδιμητρις κρεδιτορος το μεριτζακι, και επιασε τζεκινια χρισά τρια και ασπρα ογδοήντα.
- σκριτω του Αποστολη και Ζαφιρη αδελφια Βλαχο γενομενο 19 Αύγουστου 1729 χρεοστούν λαδη τζουκαλια δεκαξι, εδοσανε ακοντω μονεδα L 30.
- σκριτω του Παναγιατη και Γιανη Κατοποδι γενομενο 5 Μαγιου 1729 χρεοστούν λιναρι λ(ιτρεις) 45.
- σκριτω του Πολιχρονη Θεριανοῦ απο χοριο Καριοτη χρεοστή λαδη τζουκαλια δοδεκα πιεντζος παπά Χριστος Ζαβιτζανος γενομενο 18 Αύγουστου 1729.
- σκριτω του Διμητρι Κατοποδη και Σπιρου Μορφεσι απο χοριό Αλατρο πιεντζος Θεοδορις Σκλαβενιτις απο χοριο Κατοχορι χρεοστούν λιναρι λ(ιτρεις) 48 γενομενο 15 Μαγιου 1729.
- σκριτω του Ιωαννη Προμοῦντινοῦ 20 Αύγουστου 1729 χρεοστή λαδη τζουκαλια είκοσι ενα εχι σιμαδια ός φενοντε εις τό αυτό σκριτω.
- σκριτω του Αναστασι Πολιτη 31 Γεναριου 1729 χρεοστή σμιγό τεταρτια διο.
- σκριτω του Σταθι Ραφτοπουλου 18 Φευρουαριου 1729 χρεοστή σμιγό τεταρτια τρια.
- σκριτω του Ζαφιρη Καραβια απο χοριο Πορο 24 Φευρουαριου 1729 χρεοστη σμιγό τεταρτια τεσερα.
- σκριτω του Γιόργγου Αρμουρι και Πολιχρονη Θεριανοῦ απο χοριο Καριοτη 17 Ιουλιου 1726 χρεοστούν τζακινη χρισό ενα και λαδη τζουκαλια 4 1/2.
- σκριτο του Διμητρη Βλαχου 7 Μαρτιου 1729 χρεοστή λαδη τζουκαλια 4.
- Τά ανοθεν σκριτα τα επεριλαβε εις χηρας του ο σιόρ Νικολός Παπαδιμητρις κομεσαριος εις μαρτυριας τόν κατοθεν.
- Ιωαννης ιερεύς Παρασκεβάς ήμουν παρών και μαρτηρώ.
- Σπιρος Κονιδaris ειμου παρό και μαρτηρώ.
- [φ. 64] 1730 έν μινή Απριλιου 7 στό παλεό εξακολουθόντας το ήνθένταριο τουπραγματος του ποτέ σιόρ Διμητριου Παπα-Διμητρη, είγουν εκινο που ήβρισκετε μεσα εις τό αργαστρι του παρόν ο σιόρ Ιωαννης Μουδιανος, και σιόρ Νικολός Παπαδιμητρις κομεσαριη, και ή ηποκατοθεν ηπογεγραμενι μαρτηρες.
- πανή άσπρα λεγομενα πιτες ευτά v° 7
- διμιτα δεκαζαρια πετζες διο, και μπρατζα διο, και ρουπια πεντε
- πανή τρικαλινα διπλά πετζες τεσαρες, και ρουπια ευτά.
- καναβή βενετικο λητρεις είκοσι v° 20
- πανιά κοκινα τεσερα, και μουσουλι κοκινω
- ρεταλια μπρατζα πεντε ημισι 5 1/2
- καλεντερια με μוסτρες μεταζοτές τεσαρα v° 4

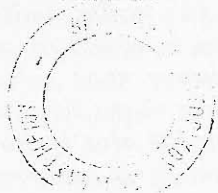
- ετερα καλεντερια καποτερα πέντε v
- πανή άσπρο πιχες δεκα v
- [φ. 64"] μια γιαμπολη v
- πανια γαλαζιά κοματια τεσερα ημιση v° 4
- μουσουλιά γαλαζα διο v
- ετερα καλαντερια μικρά ζεβγαρια οχτώ v
- ενα ζοναρι μαλινο μαῦρελο v
- κεζαμουσκιά σμιρνεηκα τεσερα v
- χαμε κεζαμουσκιά μπρατζα εξι ημισι v° 6
- ενιαρικα μπογιαλιά κουρναβητικα δεκαξι v°
- ενιαρικο γαλαζιο μπρατζα πεντε ημισι v° 5
- διο σκουφιες ρούχινες ασταρομενες v
- σεσα πλατιά μπρατζα είκοσι v°
- ορό κανταρην φιλα δεκατεσερα ήμιση v° 14
- τριτζανελο μισινεζο μπρατζα διο ημισι v° 2
- χαμες του παπά κοματια εξι και μπρατζά πεντε
- χαμες τουρναβητικες ευτά κοματια v
- μουσουλια μπουγιανια κοματια τρια v
- μπουγασι αλικο ντουρναβιτικο μπρατζα εξι ημισι v° 6
- μπουγασι ρεταλια ασπρο μπρατζα διο ημισι v° 2
- χαμες χοντρές ασπρες κοματια διο v
- φεσι μικρό φινο ένα v
- φεσα τής караβανας πεντε v
- και αγιομαβριτικα φινα εξι v
- ασταρια μπετουνικα κοματια τεσερα v
- ετερο ασταρι αχαμνό μπρατζα εξι ημισι v° 6
- φτοχηια τεσερα v
- σπαγω φορτζαδο λιτρα χοντρή μια και όγγιες διο - λιτρα 1 και 2
- χτενια δαβολιο ευτά v
- καπελο ενα v
- μια πιστολα μπρεσανικι (τήν εδοκανε τής χήρας) v
- ετερες πιστολες με ροδες τούρκικες διο v
- γενμα θαμπακερό λιτρεις διο χοντρές v
- σπαγο λιτρεις χοντρές τής ούγγιές τρις λιτρεις 3 και 3
- χαρτή δια γραψιμο ηβιντερνα δεκανιά v°
- μεταξι ομό λιτρεις χοντρές διο ούγγια μια 2 και 1
- λαζούρι γαλαζο και κοκινο λιτρεις χοντρές τεσερες v
- [φ. 65] κλονες κολοριδες λιτρεις ψιλές πέντε v
- μεταξι κολοριδω λιτρα χοντρή μια όγγιές τής 1 και
- μπιρσιμι κολοριδω δραμια εκατόν τριαντα διο v° 1
- λουριδες προτες δεκαρι ενα v
- και δεύτερες ζεβγαρια δεκατεσερα v°
- ενα λουρή με τοκά v
- καρφια τής ταβλας χαρτηνά ένενιντα πέντε v°

64x

ΓΙΩΡΓΟΣ ΠΑΠΑΓΕΩΡΓΙΟΥ

Η ΜΑΘΗΤΕΙΑ
ΣΤΑ ΕΠΑΓΓΕΛΜΑΤΑ
(16ος-20ος αι.)

Σίλωαχίς

ΙΣΤΟΡΙΚΟ ΑΡΧΕΙΟ ΕΛΛΗΝΙΚΗΣ ΝΕΟΛΑΙΑΣ
ΓΕΝΙΚΗ ΓΡΑΜΜΑΤΕΙΑ ΝΕΑΣ ΓΕΝΙΑΣ

3

ΑΘΗΝΑ 1986

Σύμβασις μαθη-
Τῆας

648

Σύμβαση μαθητείας στην Κρήτη

Δημοσιεύτηκε από τον Ίω. Κίσικηρα, 'Η σύμβασις μαθητείας εν τῇ βενετοκρατούμενῃ Κρήτῃ', Ἀθήναι 1968, σ. 15.

Τῇ αὐτῇ [α^η, δεκεμβρίου αφλη' (1538)]

φανερὸν κάμνω ἐγὼ Εἰρήνῃ τοῦ Θεοτόκῃ Ἀναστασόπουλου οἰκοῦσα εἰς τὴν Ἐξάπορτα τῆς Κρήτης ὅτι ὀμπλεγάρω τὸν υἱὸν μου τὸν Ἰωάννη ὅστις εἶναι πρεζέντες καὶ κοτέντος, νᾶναι μαθητῆς μετὰ σένα τὸν μαῖστρο Θεοδωρῆ Γαλατᾶ τζαγγάρῃ ἀπὸ τὴν α^η τοῦ Γεναρίου τοῦ πρώτου ἐρχομένου αφλη' καὶ ἕως χρόνους πέντε ἐρχομένους, καματερὲς σκόλες νᾶναι εἰς τὴν ὑποταγὴν καὶ τὰ θελήματά σου καλὰ ἐμπιστεμένος ἀποβούλευτος εἰς τὰ πράγματα ἀπὸ τοῦ θέλεις παραδίδει νᾶμεθαι ἀπηλογητῆς σου καὶ σὺ νᾶσαι κρατημένος νὰ τοῦ κάμης καλὴν συντροφίαν καὶ νὰ τότεε μαθητῆς καὶ τὴν τέχνην σου τὴν τζαγγαρικὴν καὶ νὰ τότεε ταγίξης ποτίξης καὶ καλλικιώνης καὶ ἐνδύνης τοὺς τρεῖς χρόνους ὕστερον κατὰ τὴν κοντετζιόν του καὶ εἰς τελείωμαν τῶν λεγόμενων πέντε χρόνων νὰ τὸν ἔχῃς μαθημένον τὴν τέχνην σου καὶ τότεε νὰ τοῦ δίδης [...] ἐνὸς λαβορέντε καὶ νὰ μὴν πορῆ νὰ μισεύση ἀπὸ σένα εἰσούτους τοὺς χρόνους πέντε καὶ ἂ σοῦ μισεύση νὰ πέφτη εἰς τὴν κατωγραμμένην πένα καὶ ὅπου ἔναι νὰ τότεε παίρνῃς μετὸν καβαλάρου¹ καὶ πάλιν κάμνοντας αὐτὸς καλὰ καὶ σὺ δὲν τοῦ ἤθελες ατενίρει νὰ πέφτης εἰς τὴν πέναν καὶ νὰ σκοδέρνωμεν καὶ σωστὰ τὰ ἀνωγραμμένα δικαιώματα αὐτοῦ ἀπὸ σένα διὰ τοῦ γαστάλδου, βάνοντας καὶ πένα ὑπέρπυρα ν' διὰ τὰ φουσαῖτα τῆς αἰθεντίας μας καὶ ἡ γραφὴ αὕτη εἰς τὴν δύναμίν της. Ἐτι ἐγὼ ὁ ρηθεις Θεοδωρῆς Γαλατᾶς πρεζέντες καὶ κοτέντος εἰς ὅλα τὰ ἄνωθεν. Μάρτυρες κὼρ Μᾶρκος Ντουτζηπρῆς καὶ μαῖστρος Ἀντώνης Ἀρδακτᾶς παρμπέρης.

1. καβαλάρος καὶ καβαλιέρος = ὁ τοπικὸς φεουδάρχης στὴν Κρήτη (βεν. cavalièr).

64γ

6

Σύμβαση ἐργασίας με τὸ κομμάτι

Ἱστορικό Ἐργεῖο Κέρκυρας, Notaio Nicolò Capello, δεσμίδα 258, φ. 515^v.

Πρωτότυπο

1655 μαγίου 14

τη αυτη ημερα ο παρον μαστρο Θεοδορις Νικιτας τζαγγαρις σπηνεφονισε μετα του παροντος μαστρο Λοῖζου Δοριανου τζαγγαρι και γαρ ο αυτος Δοριανος υποσχεται να δουλεψι και καμι του αυτου μαστρο Θεοδορι διακοσια ζευγαρια παπουτζοπουλα ασπρα κε κοκινα μεπραμα ιδιο του αυτου Δοριανου απο γαζετες δοδεκα το καθε ζευγαρι και ελαβε εις στο παρον ο αυτος Δοριανος απο τον ανοθεν νικιτα α μπον κοντο δουκατα δεκα ενοπιον ειμον ιγουν (L 60)¹ ιστοσα ρεαλια² με υποσχεσην να του φερνι καθε εβδομαδα ζευγαρια δεκαπεντε παπουτζοπουλα ος ανοθεν και ετζι να κοντινουαρι³ εος να σατισφαρι⁴ τα ανοθεν δουκατα δεκα και παλην ο αυτος Νικιτας να του κοντινουαρι το εμποροσο⁵ απο δεκα δουκατα εις δεκα εος να του καμι κε δοσι τα ανοθεν ζευγαρια (200) και μην ατεντεροντας ο αυτος Δοριανος ος ανοθεν να ιμπορι ο ανοθεν νικιτας να κανι να του κανι αλος μαστορας τα ανοθεν παπουτζοπουλα εις στα δάνα⁶ κε ιντερεσα του αυτου Δοριανου μαρτυρες μαστρο Αντροντζος Μουσουλις και μαστρο μικελις θομοπουλος τζαγγαραδες και οι διο.

1. L = συντομογραφία τῆς βενετικῆς λίρας πού ἰσοδυναμεῖ με 1/6 τοῦ βενετικοῦ δουκάτου και ὑποδιαιρεῖται σέ 20 σολδία.

2. ρεάλι = νόμισμα ἰσπανικό, πού κυκλοφοροῦσε στίς βενετοκρατούμενες χώρες τῆς Ἀνατολῆς (ιταλ. reale) και ἰσοδυναμοῦσε με 10 λίρες.

3. κοντινουάρω = συνεχίζω, ἐξακολουθῶ (ιταλ. continuare).

4. σατισφάρω = ικανοποιῶ, ἐξοφλῶ (ιταλ. sod(d)isfare).

5. ἐμπόροσο = πληρωμή, χρηματικὴ καταβολή (ιταλ. imporsare).

6. δάνο = ζημία, βλάβη (βεν. danno).

4

Σύμβαση μαθητείας

Ίδιωτικό Ἄρχεϊο Κώστα Λαζαρίδη, Κουκούλι Ζαγορίου

Πρωτότυπο

1809 11 Σεπτεμβρίου

Διὰ τοῦ παρόντος ἐνυπογράφου καὶ ἐμαρτήρου γράμματος γίνεται δῆλον ὅτι διὰ τὸ σημητζήδικον¹ ἀργαστήρι ὅπου εἶνε εἰς τὴν μαγνησίαν σιμὰ εἰς τὸ τζαμή τῆς σουλτάνας ὅπου ἦχαν πατρικὸν καὶ ἀνταμικὸν τὰ παιδιά τοῦ μακαρήτη τριαντάφυλου ἀναστάσης καὶ κωνσταντῆς μαζή με τὸν κωνσταντῆ τοῦ λόλου τὸ μερῆδιον τοῦ πάπου του πολυχρώνου· ἐπειδὴ καὶ ὁ ἀναστάσης τριανταφύλου εἶχεν ἐξοδεύσει τόσον εἰς τὸ καινούργωμα τοῦ ντεμιπουκιοῦ εἰς τὸν πειρονὶ τοῦ ἀργαστηρίου ἀπὸ ὅλα αὐτὰ τὰ ἐξοδα ὅπου ἔκαμε ὁ ἀναστάσης καὶ ἀδερφός του διὰ τὸ μέρος ὅπου τυχέει τοῦ γεδήμηκου² παιδιοῦ τοῦ λόλου, εὐρέθη εὐλογον ἀπὸ ὅλους σμας καὶ τὸν δύο μερῶν ὅπου ὁ ἀναστάσης καὶ ἀδελφός του νὰ κρατήσουν τῶν τριῶν χρονῶν τὸ πεσταχανλήκι ὅπου ἐχρεωστοῦσαν ἕως τὴν σήμερον πρὸς πενήντα γρόσια ἑκατὸν πενήντα κατὰ τὴν συμφωνίαν ὅπου εἶχαν νὰ δουλέψουν ἀκόμα καὶ δύο χρόνια ἀπὸ τὴν σήμερον μέσα εἰς τὸ ἀργαστήρι χωρὶς νὰ πληρώνουν πεστιμανλήκι³ διὰ τίποτας καὶ με τούτον τὸν τρόπον νὰ μένουν ἐξοφλισμένοι διὰ ὅλα αὐτὰ τὰ ἐξοδα ὅπου τυχαίνουσι τοῦ ντίνου Λόλου καὶ τελειώνοντας τὰ δύο χρόνια νὰ ἔχουν νὰ δουλεύουν μαζή ὅπως νὰ τὸ συμφωνήσουν ἀναμεσόν τους καὶ ἐπειδὴ ὁ ἀναστάσης τριαντα-

Τὸ ἔγγραφο αὐτὸ μοῦ διέθεσε ἀπὸ τὸ προσωπικὸ του ἀρχεῖο ὁ θεῖος μου, δάσκαλος καὶ λαογράφος Κώστας Λαζαρίδης ἀπὸ τὸ Κουκούλι Ζαγορίου αἰσθάνομαι τὴν ὑποχρέωση νὰ τὸν εὐχαριστήσω καὶ ἀπὸ τῆ θέσῃ αὐτῇ θερμότητα.

1. σιμιντζής = κουλουράς (τουρκ. simitci).
2. γεδήμικο = ὄρφανό (τουρκ. yetim).
3. πεστιμανλήκι = ἀέρας καταστήματος (τουρκ. pestamallik).

φύλου καινουργώνοντας τὸ ντεμιπούκι ἀπάνω εἰς τὸ ἐδηκόν του ὄνομα νὰ μὴν ἤμπορῇ ποτὲ με αὐτὴν τὴν πρόφασιν νὰ κάμη ἐδικόν του τὸ ἀργαστήρι καὶ νὰ ἀποξενώη τὸν τίνου Λόλου ὅσον ὅπου τὸ ἔχουν ἀνταμικὸν καὶ πληρώη καὶ τὰ ἐξοδα ὅπου τοῦ ἔγιναν. ἀκόμη ἐσιμφωνήθη ὅπου ὁ ἀναστάσης διὰ τούτους τοὺς δύο χρόνους νὰ πάρη μαζή του τὸν ντῆρον γιὰ οὐσμεκιάρη εἰς τὸ ἀργαστήρι νὰ τὸν δουλεύη καὶ νὰ τὸν ὑπακούη ὡς μάστουραν ὅπου τὸν εἶχε καὶ αὐτὸς νὰ τὸν προσέχει καὶ ἔχει νὰ τοῦ δίδει διακόσια γρόσια τοὺς δύο χρόνους καὶ νὰ τοῦ κάμη τὰ συνηθισμένα φορέματα νὰ τραβήξει καὶ τὰ ἐξοδά του ὅσον εἰς τὸν πειγεμὸ τόσο καὶ εἰς τὸ φέρισμο καὶ τὰ χαρτζοχάρτια του ἂν ἴσος ὅμως ὁ ντίνος φέβγει πρὶν τῶν δύο χρόνων χωρὶς καμίαν ἐτίαν νὰ μὴ γυρεύγη τίποτας διὰ ῥόγαν του. Τούτη ἡ συμφωνία εὐρέθη εὐλογον ἀπὸ ὅλους σμας καὶ ἀπὸ τὰ δύο μέρη καὶ ἔγινεν τὸ παρὸν μαρτιρικὸν γράμμα νὰ ἔχη τὸ κύρος καὶ τὴν ἰσχὺν ἐν παντὶ κριτηρίῳ δικαιοσύνης καὶ νὰ φυλάττηται εἰς τὴν ἐκκλησίαν διὰ μαρτυρίαν καὶ ἀσφάλιαν.

1809 σεπτεμβρίου 11 κουκούλη

ἀναστάσιος τριανταφύλου βεβένο τάνοθεν
καὶ μὴ ἠξεύροντας νὰ γράψω βάνο τὸν
γιάνη μήτζι νὰ με ἠπογράψη
ντίνος λόλου βεβεωνο τὰ ἄνοθεν καὶ
μὴν ἠξεύροντας νὰ γράψω με ὑπέγραψεν
ὁ Σακελλάριος ὁ ὁποῖος καὶ μαρτυρεῖ
μάνθος οἰκονόμου μαρτυρῶ
μάνθος διμότηζη μαρτερῶ
νοῦτζος ... μαρτηρο
Δημήτρης τζάκογλους μαρτηρῶ
Χ.κωνσταντῆς νοῦτζου μαρτηρῶ
μάνθος χριστο σβόλου μάρτηρας
Ιωάννης δημητριου μαρτηρῶ
Γεώργιος Τζιράνι μαρτηρῶ
πρωτοπαπας μαρτυρῶ

παπακώστας μαρτυρω
 παπαγεώργιος μαρτυρω
 ὁ γράφας Σακελλάριος μαρτυρῶ
 Κωνσταντῆς Χατζῆ γεώργη μαρτυρῶ
 αποστόλη σκοτίδι μαρτυρῶ
 διμιτρι χατζηναστάσι μαρτυρω
 νικόλαος παπά τολου μαρτυρῶ
 Δημήτρης τζούμας μαρτυρω.

5

Σύμβαση μαθητείας

Δημοσιεύτηκε ἀπὸ τὸν Στ. Καββάδα, *Οἱ Κώδικες τῆς Χίου, Μέρος Α', Χίος*
 1950, σ. 87. Κῶδιξ Καλαμωτῆς 1702-1706, φ. 16^α.

Εἰς τὸ ὄνομα τοῦ Κυρίου ἀμήν. Ὁ Μιχάλης Βητάκη ἀπὸ τὴν
 Βέσαν καὶ Δημήτρης τῆς Παπαδιᾶς ἀρμολούσενας παρὸν ἔμπρο-
 σθεν ἐμοῦ τοῦ νοταρίου καὶ τῶν κάτωθεν μαρτύρων ἰσιάζοντες ἀμ-
 φότεροι καὶ δίνει ὁ Μιχάλης πρὸς τὸν Δημήτρη τὸν υἱὸν τοῦ τὸν
 Θωμᾶν διὰ κοπέλιν νὰ τοῦ δουλέψη χρόνον ἕνα μὲ πᾶσα θέλημα
 καὶ ὑπηρεσίαν τοῦ Δημήτρη καὶ νὰ ἔχη νὰ τοῦ δώση ὁ Δημήτρης
 ρόγαν, τὸν κόπον τοῦ τὸν ἕναν χρόνον ἄσηλ. 3 καὶ δύο φορεσιᾶς
 ροῦχα παμπακερὰ καὶ παπούτζηα ὅσα κατελύση καὶ ἕναν ρίφιν
 καὶ μιᾶς ἡμέρας γάλα καὶ διὰ ἔνδειξιν, ἐποίησαν τὸ παρὸν.
 Ἐγράφην καὶ ἐνεγνώσθη ἐν τῷ ἡμετέρῳ οἴκῳ στὰ 1702 Σεπτε-
 βρίου ἡμέρα γ' ὥρα α'. Ἀκόμη ὁμολογᾷ ὁ Δημήτρης τὸ πὼς
 ἔχει νὰ δώση τοῦ ἄνωθεν Μιχάλη ἕναν τράγον

Μάρτυρες οἱ κάτωθεν

Κώστας Μαῖστρος τοῦ Νικόλα
 Κώστας Ἀληθινὸς μαρτυρᾷ
 Μιχάλης...
 Παπᾶ Ἀντώνης Μεγαλύτερος

Γραφείο Παπαγεωργίου
"Ημερήσια Βαβλά Σηαχχάταβα" 16-202
21, Αθήνα 1986

1. ΕΓΓΡΑΦΑ

Μαθημεία

Συντεχνίες

1

Αυτοκρατορικό διάταγμα του σουλτάνου Μουσταφά του
Γ' (1773) σχετικό με τὰ συντεχνιακά ζητήματα

Δημοσιεύτηκε από τον βούλγαρο D. A. Ihdiev, «Esnafski dokumenti i esnafski organizacii v tursko vreme» («Συντεχνιακά έγγραφα και συντεχνιακές οργανώσεις επί Τουρκοκρατίας») στο *Spisanie na bǎlgarskoto ikonomičesko družestvo*, Σόφια 1907, τ. 3, σ. 345-452.

Σουλτανικό φερμάνι-διαταγή, σταλμένο ως έγκύκλιος προς όλες τις κεντρικές πόλεις και κωμοπόλεις των καζάδων¹, που υπάγονται στην οθωμανική αυτοκρατορία, σε τρία μέρη του κόσμου 'Ασία - 'Αφρική - Ευρώπη, σχετικό με τὸ πρόβλημα τῆς ὀργάνωσης τῆς ἀδελφότητας τῶν συντεχνιῶν στο ὄνομα τοῦ θεμελιωτῆ αὐτῆς τῆς ἀδελφότητας τοῦ «ἀποδημήσαντος εἰς κύριον» 'Αχὴ-Εβράν-Βελή.

Πρὸς τοὺς ὑψηλῶς μορφωμένους, ἄξιους καὶ δίκαιους καθήδεις² — τῶν καζάδων, ποὺ βρίσκονται στὴν Εὐρωπαϊκὴ Τουρκία, Βαλκανικὴ Χερσόνησο (Ρουμेलία), Μικρασία ('Ανατολή), Αἴγυπτο,

Αἰσθάνομαι τὴν ὑποχρέωση νὰ εὐχαριστήσω θερμὰ καὶ ἀπὸ τὴ θέση αὐτῆ τὸν συνάδελφο Ἰω. Θεοχαρίδη γιὰ τὴ βοήθεια ποὺ μοῦ πρόσφερε στὴ μετάφραση τοῦ κειμένου.

1. καζάς = περιοχή στὴν ὁποία ἐκτείνονταν ἡ δικαιοδοσία ἐνὸς καθῆ (τουρκ. kaza καὶ kadılık).

2. καθῆς = δικαστής. Ἐπὶ πλέον ἀσχοῦσε καὶ τὴ γενικὴ ἐποπτεία πάνω στὶς συντεχνίες (τουρκ. kadi).

(64)

Τυνησία και Τρίπολη— δηλ. πρὸς ἐσᾶς καθῆδες-ναίπηδες¹ ποὺ εἶστε ἀληθινὰ μορφωμένα τέκνα τοῦ Ἰσλάμ, ἀναπληρωτὲς-κληρονόμοι αὐτεπάγγελτα τῶν ἁγίων προφητῶν ἑσεῖς ποὺ εἶστε αἰρετοὶ καὶ κλητοὶ γιὰ νὰ λαμβάνετε στὴν αὐτοκρατορία μου τὶς καίριες θρησκευτικὲς καὶ δικαστικὲς-νομοθετικὲς θέσεις, νὰ δικάζετε στὸ ὄνομα τοῦ Seriat² κάθε διαφορὰ καὶ ὑπόθεση ποὺ προέκυψε καὶ προκύπτει ἀνάμεσα στοὺς ὑπηκόους τῆς ἐνδόξου καὶ ἀπεράντου αὐτοκρατορίας μου, ὅπως καὶ νὰ ἐκδίδετε δικαστικὲς ἀποφάσεις, κρίσεις, ἀποδείξεις καὶ ἄλλες πράξεις. Εἶθε, ὁ ὕψιστος θεὸς νὰ συνεχίσει ἐπὶ μακρὸν τὴ δόξα σας καὶ νὰ αὐξήσει τὴ δύναμη καὶ τὸ μεγαλεῖο σας. Ἐπίσης νὰ τὸ γνωρίσουν πρὸς ἐκτέλεση οἱ ἀρχηγοὶ τῶν ἐνδόξων μου ἄξιων καὶ ὑποδειγματικῶν στρατιωτικῶν-διοικητικῶν ἐξουσιῶν, δηλ. οἱ μουτεσελίμηδες³, βοεβόδες⁴, σερδάροι⁵, μιν-μινάροι⁶, γιουμέροι⁷, μπηλερμπέηδες⁸, νιζντέροι⁹, ζαμπιτάνοι¹⁰, ἀγιάνηδες¹¹ καὶ κάθε ἄλλη ἐξουσία καὶ ὑπάλληλος — ὁ ἐλεήμων θεὸς ἄς

1. ναίπης = βοηθὸς τοῦ καθῆ με παρόμοια καθήκοντα (τουρκ. naip).

2. σεριάτ = ὁ ἱερὸς νόμος τοῦ Ἰσλάμ (τουρκ. seriat καὶ seri'a).

3. μουτεσελίμης = ἀντιπρόσωπος ἐνὸς πασᾶ στὴ διοίκηση ἐνὸς σαντζακιοῦ (τουρκ. mütesellim).

4. βοεβόδας = ἀντιπρόσωπος τοῦ πασᾶ στὴ διοίκηση ἐνὸς καζᾶ (τουρκ. voyvoda).

5. σερδάρης = ἀρχηγὸς στρατοῦ (τουρκ. serdar).

6. μιν-μινάρος = «ὁ ἐμίρης τῶν ἐμίρηδων». Περσικὸς ὄρος ἀντίστοιχος τοῦ τουρκικοῦ beylerbeyi.

7. γιουμέρος = ἀρχηγὸς, ἡγέτης, ἀνώτερος ἀξιωματικὸς (τουρκ. ümera, πληθ. τοῦ amir).

8. μπηλερμπέης = «ὁ μπέης τῶν μπέηδων». Στρατιωτικὸς καὶ πολιτικὸς διοικητὴς μιᾶς περιοχῆς (eyalet), (τουρκ. beylerbeyi ἢ beglerbegi).

9. νιζντέρος = φρουρὸς ὄχυρου (τουρκ. dizdar).

10. ζαμπίτης = ἀρχηγὸς ἢ ἀξιωματικὸς ἀστυνομίας (τουρκ. zabıt).

11. ἀγιάνης = «προύχοντας» (τουρκ. a'yan). Οἱ ἀγιάνηδες ἐνὸς τόπου ἀντιπροσώπευαν τοὺς κατοίκους ἀπέναντι στὰ κυβερνητικὰ ὄργανα καὶ διαχειρίζονταν τὰ φορολογικὰ κυρίως ζητήματα τῆς περιοχῆς. Ἡ ἐξάπλωσή τους κυρίως μετὰ τὰ τέλη τοῦ 16ου αἰ. σχετίζεται μετὰ τὴν ἐμφάνισήν καὶ τὴν ἐπικράτησιν στὴν ἔγχειο ἰδιοκτησία τῶν μεγάλων τσιφλικιῶν καὶ τοῦ συστήματος τῆς ἐνοικίας τῶν φόρων (iltizam).

συνεχίσει τὴ δόξα σας καὶ ἄς μεγαλώσει τὴ δύναμη καὶ τὴν ἐξουσία σας. Ἀπὸ τὸ πνεῦμα καὶ γράμμα τῆς παρούσης διαταγῆς τῆς βασιλικῆς μου ὑψηλότητος «ἢ ὅποια εἶναι ὅπως πρέπει καλλωπισμένη μετὰ ἔνθετα σ' αὐτὴ τὴ βασιλικὴ ὑψηλότητα σύμβολο» καὶ ἢ ὅποια σύντομα θ' ἀφίχθῃ, ἑσεῖς θὰ ἐνημερωθεῖτε γιὰ τὴν ἔνωση τῶν συντεχνιῶν, τῆς συντεχνιακῆς ἀδελφότητος.

Οἱ κομιστὲς τοῦ παραπάνω φερμανιοῦ εἶναι μέλη τῆς ἔνωσης τῆς ἐσναφικῆς ἀδελφότητος, ἢ ὅποια ἤδη ἀπὸ τὰ παλιὰ χρόνια ἔχει συσταθεῖ καὶ ὁργανωθεῖ εἰδικὰ ἀπὸ τὸν μακάριο ἀναπανμένο Σεῖχη Ἀχῆ-Ἐβράν-Βελέ¹, τοῦ ὁποίου τὰ λείψανα ἔχουν ταφεῖ καὶ φυλάγονται σ' ἓνα ἰδιαιτέρο μανσωλεῖο στὴν πολίχνη Καρ-Σεχέρ (Μικρασία).

Ἡ ὑπαρξὴ ἀδελφότητος αὐτῆς τῆς συντεχνιακῆς ἔνωσης στὴν αὐτοκρατορία μου εἶναι καθιερωμένη καὶ ἐπιτετραμένη ἀπὸ ἀρχαιοτάτων χρόνων, ἀπὸ τὴ βασιλεία τῶν πρώτων Ὀθωμανῶν κυριάρχων, τῶν σουλτάνων Ὀσμὰν Α' καὶ Ὀρχὰν καὶ μάλιστα μετὰ σουλτανικὰ καὶ βασιλικὰ χρυσόβουλλα, ποὺ ἐξέδωσαν αὐτοὶ οἱ σουλτάνοι. Αὐτὰ τὰ βασιλικὰ φερμάνια ἔχουν ἰσχύ νόμου καὶ πρέπει ὅπωςδήποτε νὰ «χαίρουν ἐκτιμῆσεως», σεβασμοῦ καὶ πίστεως.

Οἱ ἀντιπρόσωποι τῶν ἐσναφιῶν, ἐκλεγμένοι ἀπὸ τὴν ἀδελφότητα «Σεῖχ-Ἀχῆ-Ἐβράν-Βελέ» κατέφθασαν αἰσίως στὴν ἐνδοξὴ πρωτεύουσά μου Κωνσταντινούπολη, ἐμφανίστηκαν οἱ ἴδιοι στὴν Ὑψηλὴ Πύλη, ὅπου παρακάλεσαν γιὰ τὴν ἐπικύρωση καὶ νομιμοποίηση τοῦ νέου Δικαίου καὶ κανονισμοῦ τῶν ἐσναφιῶν. Καθὼς καὶ ἐκεῖνοι ἀπὸ τοὺς ἀνθρώπους, ποὺ ἀσχολοῦνται εἰδικὰ μετὰ διάφορα βιοτεχνικὰ ἐπαγγέλματα καὶ οἱ ὅποιοι θεωροῦνται λάτρεις τῆς μνήμης τοῦ εὐγενοῦς θεμελιωτῆ τῆς ἐσναφικῆς ἀδελφότητος, δηλ. τῆς μνήμης τοῦ συγχωρεμένου ἁγίου «Σεῖχ-Ἀχῆ-Ἐβράν-Βελέ».

1. Ὁ ὁργανωτὴς τοῦ ἐσναφισμοῦ (σύμφωνα μετὰ τὴν ἱστορία τοῦ Σελιάνιχ ἀπὸ τὸ 1570) Ἀχῆ-Ἐβράν-Βελέ εἶναι ἀραβικῆς καταγωγῆς, ἀπ' τὴν Ἀραβία καὶ ἐπαίξε σημαντικὸ ρόλο στὰ τέλη 13ου καὶ ἀρχὲς 14ου αἰ. (ἐπὶ Σελτζούκων Τούρκων καὶ στὴν Τουρκία). Αὐτὸς εἶναι ὁ Προστάτης τῆς ἀδελφότητος τῶν συντεχνιῶν καὶ γι' αὐτὸ ἡ ἔνωση φέρει τὸ ὄνομά του (σημ. İhdiyen).

"Υστερα ἀπ' αὐτά, ἀφοῦ ἔφθασε στήν Πόλη ἑσναφική ἀντιπροσωπεία, πού ἔγραψε μέ κάθε λεπτομέρεια καί παρέδωσε στό Διβάνι γραπτή παράκληση μέ τήν ὁποία, στό ὄνομα τῆς ἑσναφικῆς ἑνώσεως, πειθαρχικότατα παρακαλοῦν μπροστά στά πόδια μου νά ἐκδώσω, γι' αὐτό τό τόσο σπουδαῖο ζήτημα τῶν ἑσναφιῶν στήν αὐτοκρατορία μου, ἕνα νέο διάταγμα μέ τό ὁποῖο νά νομιμοποιῶνται καί ἀνανεώνονται ἐκ νέου τὰ ἔθιμα καί τὰ πατροπαράδοτα δίκαια καί διατάξεις γιά τίς συντεχνίες καί γιά τόν τρόπο τῆς ὀργάνωσός τους.

Ἡ παράκληση τῶν ἀπεσταλμένων τῶν ἑσναφιῶν ἔγινε δεκτή καί στάλθηκε γιά μελέτη καί ἐνημέρωση πρὸς τήν ἀνωτάτη αὐτοκρατορική διοίκηση τοῦ Τεφτέρ-Χανέ¹, ὅπου φυλάσσονται τὰ παλιά πρωτοκολλημένα ἔγγραφα, σχετικά μέ τήν ὀργάνωση τῆς ἑσναφικῆς ἑνώσεως στήν αὐτοκρατορία μου. Ὁ Γενικός Διευθυντής τοῦ Τεφτέρ-Χανέ, σέ εἰσήγησή του σχετική μ' αὐτό τό θέμα, μοῦ ἐμφάνισε σέ περίληψη τήν ἀκόλουθη κατάσταση:

Οἱ παλιές κρατικές διατάξεις τοῦ νόμου ἐπιτρέπουν, ὅπως οἱ διαμένοντες στήν Ὀθωμανική αὐτοκρατορία ὑπήκοοι-ραγιάδες καί ἄλλοι, πού ἀσχολοῦνται εἰδικά μέ κάποιο βιοτεχνικό ἐπάγγελμα καί τέχνη, ὅπως π.χ. ταμπακλίκι², μπογιατζηλίκι³, ραφτική, μουταφτσιλίκι⁴ καί ἄλλα παρόμοια ἐπαγγέλματα, δουλειές καί τέχνες, νά ἐνώνονται καί νά ὑπάγονται στή διοίκηση μιᾶς ὀργάνωσης μέ δικούς της νόμους καί κανονισμούς.

Ἡ ἑσναφική ὀργάνωση, σύμφωνα μέ τό πνεῦμα τῶν παλιῶν νόμων καί ἐθίμων, φρόντιζε γιά τόν βιοπορισμό τῶν μελῶν καί τῶν οἰκογενειῶν των, ὅπως ἐπίσης καί γιά τήν τάξη, τήν πειθαρχία καί εὐσυνειδησία τῶν μελῶν της, ὅποιοι συνυπολογίζονταν ὡς τέτοιοι σέ κάθε ἐσνάφι.

1. τεφτέρ-χανέ = κτηματολόγιο (τουρκ. defter hane ἢ defter-i hani).

2. ταμπακλίκι = βυρσοδεψία (τουρκ. tabaklık).

3. μπογιατζηλίκι = βαφικά (τουρκ. boyacilik).

4. μουταφτσιλίκι = κατασκευή ἢ πώληση ἀμπάδων (τουρκ. mutaf = μουτάφης, ἀμπατζής).

Αὐτό καθιερώθηκε ἀκριβῶς γιά νά μποροῦν βαθμαῖα νά ἐξελλίσσονται τὰ ἐπαγγέλματα καί ἡ βιοτεχνία στήν Ὀθωμανική αὐτοκρατορία, πρὸς τό συμφέρον καί τήν εὐημερία τῶν ἴδιων τῶν βιοτεχνῶν (ἐπαγγελματιῶν).

Οἱ ἑσναφικές διατάξεις ἦταν προνομιακές, σεβαστές, ἀπαραβίαστες καί ὑπολογίζονταν σάν νόμος. Ἐπίσης, στό παλιό νομοσχέδιο — πού καταρτίστηκε καί συντάχθηκε γιά τὰ ἐσνάφια καί τίς συντεχνιακές ἐνώσεις ἀπό τόν μακαρίτη ὀργανωτή Σεῖχ-Ἀχῆ-Ἐβράν-Βελή — ὑπάρχουν ἄρθρα καί διατάξεις, πού μπόρεσαν νά ληφθοῦν ἀπό τή διοίκηση τοῦ κράτους μου, γιατί συμφωνοῦσαν πλήρως μέ τό πνεῦμα τῶν νόμων καί τοῦ Seriat, μέ τὰ ὁποῖα διευθύνεται ἡ αὐτοκρατορία τοῦ Ἰσλάμ. Ἐτσι, τό νομοσχέδιο ἦταν πλήρως βελτιωμένο καί ἐπικυρωμένο ὡς νόμος μέ βασιλικό φερμάνι, πού ἐκδόθηκε ἀπό τόν μακαρίτη Σουλτάνο Ὀρχάν.

Οἱ κυριώτερες ἀρχές καί διατάξεις, πού ξεχωρίζουν στόν κανονισμό γιά τήν ὀργάνωση καί διοίκηση τῶν συντεχνιῶν στήν ἐνδοξή μας ἀχανή αὐτοκρατορία, συνίστανται στά ἑξῆς:

1. Ὁ μαθητής-τσιράκι σ' ἕναν μάστορα, σ' ὁποιοδήποτε ἐπάγγελμα, εἶναι ὑποχρεωμένος πρῶν ἀπ' ὅλα, νά μάθει καί νά συνηθίσει στήν ὑπακοή, σεμνότητα, καλοψυχία, σεβασμό, φρονιμάδα καί στήν καλή καί ἀνεπίληπτη συμπεριφορά· χωρίς αὐτές τίς ἀρετές καί προσόντα τό τσιράκι-μαθητής δέν μπορεῖ νά ἐξελιχθεῖ στό βαθμό «μάστορας» (τοῦ μάστορα) καί δέν μπορεῖ ν' ἀνοίξει μαγαζι ἢ ἐργαστήρι γιά λογαριασμό του.

2. Τό τσιράκι-μαθητής, ἐφόσον ἔχει ἀποκτήσει καί κατέχει τίς παραπάνω ἀρετές καί ψυχικά χαρίσματα καί ἐφόσον ὁ ἀρμόδιος μάστορας διέκρινε καί διαπίστωσε σ' αὐτόν πλήρη ὀριμότητα καί δεξιότητα, ὅτι δηλ. μπορεῖ μόνος του καί χωρίς λάθη νά διευθύνει τό ἐπάγγελμα, στό ὁποῖο μνήθηκε καί ἐργάστηκε, ἀναγορεύεται ἀπό τόν μάστορα «κάλφας» καί ἀποκαλεῖται στό κατάστημα τοῦ μάστορα «ὁ κάλφας». Μετά ἀπ' αὐτό ὁ ἀρμόδιος μάστορας (ὁ μάστοράς του), μέ τήν παρουσία μερικῶν παλαιῶν καλφάδων καί μαστόρων περνά ἐπίσημα στήν μέση τοῦ μαθητῆ-κάλφα τήν ἰδιαί-

τερη «μαστορική ζώνη» που έχει φούντες (ή κρόσια) στις άκρες για διάκριση από τα άλλα τσιράκια.

3. Ο μάστορας, όπουν ο μαθητής-κάλφας μαθήτευσε και έμαθε το επάγγελμα κατορθώνοντας να ανέλθει μέχρι το βαθμό «κάλφας», εκδίδει γραπτό πιστοποιητικό, ως δίπλωμα, στο οποίο πιστοποιείται κατηγορηματικά ή ωριμότητα του μαθητή-κάλφα στη γνώση του επαγγέλματος, ή τιμιότητα, ή σεμνότητα, ή εξυπνάδα, ή επιδεξιότητα και ή «μαστορική ζώνη», την οποία ο κάλφας-μαθητής έχει τιμηθεί επίσημα να φορεῖ στη μέση.

Η διοίκηση του έσναφιού, με βάση το πιστοποιητικό «μαστοριῶς» που του χορήγησε ο μάστορας, εκδίδει για το «δικαίωμα άσκησης επαγγέλματος» του μαθητή-κάλφα το σχετικό επίσημο έσναφικό δίπλωμα, υπογραμμένο από τον κεχαγιά του έσναφιού και σφραγισμένο με την επίσημη σφραγίδα της διοίκησης του Έσναφίου τής πόλης (Γενικής Όμοσπονδίας)¹.

4. Ο μαθητής-κάλφας, όταν εφοδιαστεί με το δίπλωμα από το Έσναφι, είναι ελεύθερος και μπορεί μόνος του ν' ανοίξει νέο μαστορικό κατάστημα με δική του εδθύνη, να εγκαταστήσει στο κατάστημα ή στο κέντρο του (κερχανά) μπάγκο και εργαλεία, να γραφτεί στο Γενικό Έσναφικό Βιβλίο, που περιλαμβάνει όλους τους μαστόρους και να υπολογίζεται ως ἴσος προς τους άλλους μαστόρους.

Οι ικέτες αντιπρόσωποι των συντεχνιών με βάση τις αρχές και διατάξεις που προαναφέρθηκαν —οι οποίες ως νόμος έγιναν αποδεκτές και σεβαστές στην αυτοκρατορία μου και με τις οποίες ο κόσμος της βιοτεχνίας και των επαγγελμάτων ωφελήθηκαν— μεσολάβησαν με παράκληση προς το Υψηλό Διβάνι για να εκδοθεί νέο φερμάνι, με το οποίο εκ νέου νομιμοποιούν και επικυρώνουν

1. Γενικό Έσναφι (ή Άνώτατο Έσναφι) έννοείται ή διοίκηση εκείνη ή οποία επιβλέπει και ενδικάζει όλες τις διαφορές και υποθέσεις που παρουσιάζονται σε οποιοδήποτε έσναφι τής πόλης. Στην Τουρκία ήταν νόμος να υπάρχει σε κάθε πόλη εκτός της ιδιαίτερης διοίκησης του σωματείου και γενική διοίκηση για όλες τις συντεχνίες (σημ. Ιηδιεν).

τις παλιές διατάξεις και άρθρα για τα σωματεία (συντεχνίες), για να μην μπορούν αυτές με κανένα τρόπο να παραβιάζονται και να τροποποιούνται και να μην έχει κανένας απολύτως το δικαίωμα χωρίς ρητή άδεια τής έσναφικής διοίκησης να προσβάλλει και να εξασθενίζει τα παλιά έθιμα του συνεταιρίζεσθαι, επειδή αυτά είναι νομοθετημένα από πολύ παλιά.

Έκτός αυτού, κανένας δεν έχει δικαίωμα και δικαιοδοσία ν' ανοίγει νέο εργαστήριο ή κερχανέ¹ και να εγκαθιστά εκεί μπάγκο για να άσκησει το επάγγελμά του, χωρίς την κρίση τής γενικής διοίκησης των Έσναφιών.

Από την έρευνα που έγινε στο αυτοκρατορικό μου αρχείο διαπιστώθηκε ότι ή οργάνωση και ή ένωση των έσναφιών στο κράτος μου κείται σε ύγιεις και νομικές αρχές, σε παλιά ήθη και έθιμα, που επικυρώθηκαν με νόμο και με ύψηλό αυτοκρατορικό φερμάνι, που έχει τη δύναμη του νόμου.

Αυτά τα συντεχνιακά ήθη και έθιμα με κανένα τρόπο δεν μπορούν να εξασθενήσουν, άκρωθοούν, καταστραφοούν και άλλαχτούν.

Είναι επόμενο λοιπόν ότι αφού αυτός ο νόμος στηρίζεται σε τέτοιες νόμιμες αρχές από παλιά, αφού ή έσναφική οργάνωση επιτράπηκε στο κράτος μου από τον ιερό νόμο και το νόμο τής χώρας, έτσι και ή αίτηση των ικετών έσναφικών αντιπροσώπων πρέπει να γίνει αποδεκτή και σεβαστή.

Γι' αυτό ευαρεστήθηκα, ειδικά για την αυτοδιοίκηση των έσναφιών στη χώρα, να εκδώσω και εξέδωσα νέο ύψηλό αυτοκρατορικό διάταγμα, που θα έχει την ισχύ νόμου και σύμφωνα με το οποίο θα ενεργείτε από εδω και στο εξής.

Γι' αυτό, όταν φτάσει στα μέρη σας ή παρούσα πράξη μου (φερμάνι) σās διατάζω να ενεργείτε ακριβώς σύμφωνα με το «γράμμα και πνεύμα» τούτου του φερμανιού μου. Οι ενεργειές σας και οι έντολές πρέπει να έναρμονίζονται με το πνεύμα αυτής τής πράξης μου, δηλ. ν' αφήσετε ελεύθερη και αυτόνομη τη διοίκηση του έσνα-

1. κερχανές = εργαστήριο (τουρκ. kârhané).

29

φιοῦ νὰ ἐνεργεῖ γιὰ ὑποθέσεις καθαρά ἐσναφικῆς, δηλ. σχετικῆς μὲ τις ἐσναφικῆς ὀργανώσεις. Παραχωρῶ πλήρως καὶ ἀπεριορίστο δικαίωμα στὴ διοίκηση τῶν συντεχνιῶν, ὥστε αὐτὴ —κατὰ τὰ παλιὰ καθιερωμένα ἔθιμα καὶ διατάξεις— μόνο ἐσναφικὰ νὰ ἐξετάζει, ἀνακρίνει, ἐπιλύει τις ὑποθέσεις καὶ διαφορῆς, πὺ θ' ἀναφύονταν ἀνάμεσα στοὺς ἀνθρώπους τοῦ ἐσναφιοῦ (ταϊφάτ σενάτ), ὅπως καὶ ἀνάμεσα στοὺς ἐπαγγελματίες πὺ μόνιμα καὶ ἀποκλειστικὰ ἀσχολοῦνται μὲ τὴ βιοτεχνία - ἐπαγγέλματα - τέχνες. Ἐπιγραμματικὰ ὅλες οἱ ὑποθέσεις καὶ διαφορῆς, πὺ ἔχουν καθαρά ἐσναφικὸ χαρακτήρα, ἀποφασίζονται (ἐκδικάζονται) ἀμετάκλητα ἀπὸ τὴ διοίκηση τῆς συντεχνίας, χωρὶς κανέναν ἀπ' ἔξω νὰ ἔχει ὀποιοδήποτε δικαίωμα νὰ ἐπεμβαίνει σ' αὐτῆς.

Οἱ καταδικῆς καὶ οἱ ἀποφάσεις ἐκτελοῦνται ἀπὸ τὰ καθορισμένα συντεχνιακὰ ὄργανα καὶ ὑπαλλήλους.

Ἔτσι, γιὰ παράδειγμα, αὐτὸς πὺ πρόσφατα ἀναγορεύτηκε μαστορας, μέχρι νὰ τοῦ περαστεῖ στὴ μέση ἢ μαστορικὴ ζώνη μὲ τις φοῦντες ἐπίσημα ἀπὸ τὴ συντεχνία καὶ μέχρι νὰ ἐφοδιαστεῖ μὲ τὸ μαστορικὸ δίπλωμα, ἀπαγορεύεται νὰ ἔχει καινούριο μαστορικὸ μαγαζὶ (ἐργαστήρι) —οὔτε μόνος του οὔτε μαζί μὲ ἄλλους— οὔτε πάλι ἔχει τὸ δικαίωμα νὰ ἐγκαταστήσει στὸ μαγαζὶ ἢ στὸ ἐργαστήρι του (κερχανέ) ὀποιοδήποτε μπάγκο γιὰ ἐργασία.

Ἔσεῖς κ.κ. δικαστῆς, βοεβόδες, μοντεσελλίμηδες, σερντάροι, μιρμιράνοι καὶ λοιποὶ μὲ τὴν ιδιότητά σας ὡς αὐτοκρατορικοὶ ὑπάλληλοι στὶς ὑπηρεσίες μου εἶστε ὑποχρεωμένοι νὰ ἐπαγρυπνεῖτε πρὸς ὄφελος τῆς ὑπηρεσίας γιὰ τὴν τήρηση αὐτοῦ τοῦ νόμου καὶ νὰ προσέχετε ὥστε οἱ μαθητῆς-κάλφες στὸ ἰσνάφι, οἱ ὀποῖοι θὰ ἔχουν δικαίωμα ἐξάσκησης ἐπαγγέλματος καὶ οἱ ὀποῖοι θὰ ἦταν ἀναγνωρισμένοι ἀπὸ τὴν ἐσναφικὴ ὀργάνωση ὡς ἰσότιμοι καὶ αὐτόνομοι («μάστορες»), νὰ μὴ ποροῦν ν' ἀποκοῦν τὸν τίτλο «μάστορας» τότε μόνο, ὅταν θὰ ἔχει συντελεστεῖ ἐπίσημα ἀπὸ τὴ συντεχνία ἢ ἐθιμικὴ πανηγυρικὴ καὶ δημόσια τελετὴ καθὼς αὐτὴ πραγματοποιοῦνται ἀπὸ παλιά.

Ἡ τελετὴ τῆς ἀνακήρυξης νέου «μάστορα» εἶναι πατροπαράδοτη καὶ νομιμοποιημένη πιά ἀπὸ παλιά, ἀπὸ τοὺς ἴδιους τοὺς

ὀργανωτῆς τοῦ ἐσναφικοῦ Ὀτζάκ¹. Ἡ τελετὴ ἀρχικὰ ξεκινᾷ μὲ θρησκευτικὴ δοξολογία καὶ εὐχῆς, πὺ γίνονται ἀπὸ τὸν ἐντεταλμένο θρησκευτικὸ ὑπάλληλο, σύμφωνα μὲ τὰ δόγματα καὶ τις ἱεροτελεστίας τῆς θρησκείας, πὺ ὁ μαθητῆς-κάλφας πιστεύει. Καμιά ἱεροτελεστία καὶ θρησκευτικὴ παρακλήση, λόγοι, παρακλητικῆς εὐχολογίας γιὰ τοὺς μαστόρους-μαθητῆς δὲν ἐπιτρέπεται, χωρὶς τὴν ἔγκριση καὶ τὴν ἄδεια αὐτῆς τῆς ἐσναφικῆς διοίκησης. Πρόσωπα, πὺ θὰ ἐκτελοῦσαν τέτοιες παρανομίες καὶ ἐνάντια στὴν ἐσναφικὴ ὀργάνωση, θὰ καταδιώκονται καὶ θὰ τιμωροῦνται αὐστηρά, παρόλο πὺ οἱ ὑπαίτιοι γι' αὐτῆς δὲν θὰ εἶναι μέλη τῆς συντεχνιακῆς ἐνώσεως, θὰ εἶναι ξένοι καὶ δὲν θὰ ἔχουν τίποτε τὸ κοινὸ μὲ τις συντεχνίες.

Τὸ διοικητικὸ συμβούλιο τῆς συντεχνίας εἶναι ἀρμόδιο νὰ ἐξετάζει, κρίνει καὶ ἀποφασίζει γιὰ τις ἀναφύομενες μεταξὺ τῶν μελῶν διαφορῆς καὶ ὑποθέσεις μὲ χαρακτήρα ἐπαγγελματικὸ, σύμφωνα μὲ τὰ παλιὰ θέσμιμα πὺ ἐπέχουν τόπο νόμου καὶ κατὰ τὸ πνεῦμα τους νὰ τις λύουν ὀριστικά. Μόνο τὸ διοικητικὸ συντεχνιακὸ συμβούλιο ἔχει τὸ δικαίωμα νὰ κρίνει καὶ ν' ἀποφασίζει γιὰ τις ὑποθέσεις πὺ ἔχουν σχέση μὲ τὰ συμφέροντα τοῦ ἐσναφιοῦ, νὰ τιμωρεῖ τὸν φταίχτη μὲ δημόσια ἐπίπληξη, μὲ ἐκδίωξη ἀπὸ τὴ συντεχνία, μὲ σωματικὴ ποινὴ (ραβδισμούς), μὲ προσωρινὴ φυλάκιση, χρηματικὰ πρόστιμα γιὰ τὴ συντεχνία, μὲ ἀποκαλύψεις καὶ μὲ ἄλλες παρόμοιες τιμωρίες.

Ὅλα ἐκεῖνα τὰ πρόσωπα τοῦ ἐσναφιοῦ, πὺ ἐκούσια καταστρατηγοῦν τοὺς κανόνες τοῦ ἐσναφιοῦ, ἔτσι ὅπως οἱ κανόνες αὐτοὶ ἔχουν ἐκτεθεῖ πῦ πάνω καὶ ὅπως ἔχουν καταγραφεῖ στὸν παλιὸ νόμο γιὰ τὴν ὀργάνωση τοῦ ἐσναφιοῦ, θὰ καταδιώκονται σύμφωνα μὲ τὸ νόμο, θὰ δικάζονται μόνο ἀπὸ τὰ ἐσνάφια καὶ θὰ τιμωροῦνται

1. Ὀτζάκ: ἀραβικὴ λέξη καὶ σημαίνει: τζάκι, καμινάδα, ἐστία. Στὴ φιλολογία αὐτὴ ἡ λέξη σημαίνει: ὀργανωτῆς, θεμελιωτῆς, πρωτεργάτης ἐνὸς ὀργανωμένου σωματείου, πρῶτος θεμελιωτῆς ἐσναφικῆς ἢ ἄλλης νομικῆς ὀργάνωσης. Τέτοιος στὰ ἐσνάφια θεωρεῖται ὁ Σεῖχης Ἀχί-Ἐβράν-Βελή (σημ. Thäiev).

παραδειγματικά. Οί ύπαίτιοι και οί παραβάτες θά τιμωροῦνται μὲ δημόσιους ἀφορισμούς μπροστὰ στίς συντεχνίες και μπροστὰ στήν κοινωνία. Ἐκτός ἀπ' αὐτό οί ύπαίτιοι θά τιμωροῦνται σωματικά, μὲ ξύλο στόν πιασώ, στίς πατοῦσες (ξυπόλητα πόδια), μὲ δυνατές ξυλιές.

Σὲ περίπτωση πού μερικά ξένα πρόσωπα, ὅποια κι ἂν εἶναι και ὁποιαδήποτε θέση νὰ κατέχουν στήν κοινωνία, θελήσουν νὰ ἐπέμβουν και ν' ἀποπειραθοῦν μὲ τὴ βία και τὴ δύναμή τους νὰ ἐμποδίσουν και νὰ μὴν ἐπιτρέψουν τὴ σωματικὴ τιμωρία τοῦ φταίχτη στόν ὁποῖο ἐπιβλήθηκε ἡ τιμωρία ἀπὸ τὸ ἐσναφικὸ συμβούλιο, ἐσεῖς κ.κ. καθῆδες, ζαπιτάδες, βοεβόδες και ἄλλοι αὐτοκρατορικοὶ ὑπάλληλοι εἶστε ἀναγκασμένοι στὸ ὄνομα τοῦ ἱεροῦ νόμου και πρὸς ὄφελος τῆς ὑπηρεσίας σας μὲ ὅλα τὰ μέσα τὰ ὁποῖα διαθέτετε νὰ ἐξουδετερώσετε τοὺς ξένους, πού θέλουν μὲ τὴ βία νὰ ἐπεμβαίνουν στὰ ἔργα και στίς διατάξεις τοῦ συντεχνιακοῦ συμβουλίου. Σὲ κανένα δὲν θά ἐπιτρέπετε και δὲν θά ἀφήνετε, ἔτσι πού οἱ ξένοι κι ἐκεῖνοι πού δὲν ἔχουν τίποτε κοινὸ μὲ τὸ ἐσνάφι νὰ εἰσβάλλουν και νὰ εἰσχωροῦν στήν αἴθουσα συνεδρίασης τοῦ ἐσναφικοῦ συμβουλίου, μὲ σκοπὸ νὰ ἐξαναγκάσουν και νὰ ἐκφοβίσουν τὴ σύνθεση τοῦ παραπάνω συμβουλίου, νὰ ἐπιφέρουν φόβο και τρόμο και μὲ τὸ κύρος τους νὰ θελήσουν ν' ἀναμειχθοῦν σὲ καθαρὰ ἐσναφικὰ ἔργα, νὰ προκαλέσουν διάσπαση και διαφωνία ἀνάμεσα στὰ ἐκλεγμένα ἐσναφικὰ μέλη, πού ἀποφασίζουν γιὰ τίς ὑποθέσεις τοῦ ἐσναφιοῦ. Ἐκεῖνα τὰ πρόσωπα πού δὲν κατανοοῦν μὲ τὸ καλὸ και θέλουν μὲ τὴ βία νὰ εἰσχωρήσουν στήν αἴθουσα τοῦ ἐσναφιοῦ και νὰ σταματήσουν τὴν ἐκτέλεση τῶν καταδικαστικῶν ἀποφάσεων, πού ἐκδόθηκαν ἀπὸ τὸ συντεχνιακὸ συμβούλιο, και δὲν ἐπιτρέπουν τὴ σωματικὴ δημόσια τιμωρία και ἐκτός ἀπ' αὐτὸ δὲν θέλουν ν' ἀκούουν και νὰ ὑποτάσσονται στήν ὑψηλὴ διαταγή, πρέπει μὲ τὴ βοήθεια τῆς βάνανσης βίας ἢ ἐξουσία μου νὰ τοὺς ἐξουδετερώσει και μὲ τὸν αὐτοκρατορικὸ ἀπεσταλμένο νὰ συλλαμβάνονται. Αὐτοὶ δὲ πού δὲν ὑπακούουν νὰ τιμωροῦνται ἀσστηρότητα, ὅπως πρέπει, νὰ τιμωροῦνται οἱ ταραξίες και οἱ ἐπανάστατες. Ἐπίσης διατάζω νὰ καταδιώκονται και νὰ τιμωροῦνται

μὲ βαριὰ σωματικὴ τιμωρία (ξύλο μὲ ραβδισμούς) ὅλοι ἐκεῖνοι οἱ ταραξίες, προπαγανδιστές και ὑποκινητές, οἱ ὁποῖοι προκαλοῦν διατάραξη, διαφωνία και φιλονικία, πού προέρχονται ἀπὸ τὸ ἴδιο τὸ ἰσνάφι και οἱ ὁποῖοι προσπαθοῦν νὰ δημιουργήσουν ἀνωμαλία μέσα ἀπὸ τὴν κατάργηση τῶν παλιῶν παραδοσιακῶν νομοθετημένων διαταγμάτων γιὰ τὴ συντεχνία, τὰ ἐπαγγέλματα, τὴ βιοτεχνία και τίς τέχνες στήν αὐτοκρατορία μου. Πρέπει νὰ γνωρίζετε ὅτι οἱ ἐσναφικὲς παραδόσεις και διατάξεις ὑπῆρχαν ἀπὸ πολὺ παλιά, τοὺς παποῦδες και προπαποῦδες, και μὲ βάση αὐτὲς ἡ βιοτεχνία, τὰ ἐπάγγελα και οἱ τέχνες στὸ ἐνδοξὸ μου κράτος ἀνθίζαν και πρέπει ν' ἀνθίσουν. Ἡ μνήμη τοῦ μακαριτοῦ Σείχη Ἀχῆ-Ἐβράν-Βελή, γιοῦ τοῦ Ἀχῆ Μπαμπά, θά γίνεται σεβαστὴ και πάντα θά χρησιμοποιεῖται γιὰ προστάτης τῆς συντεχνιακῆς ἐνώσης. Ὁ πρόεδρος τῶν ἐσναφίων θά φέρει τὸ ὄνομα Ἀχῆ Μπαμπά, ὡς τακτικὰ δὲ μέλη τοῦ συμβουλίου, πού θά ἐκλέγονται μεγαλόφωνα ἀπὸ τὰ ἐσνάφια, μποροῦν νὰ γίνονται τὰ ἀκόλουθα πρόσωπα:

1. Ὁ Δημογέροντας τοῦ κάθε ξεχωριστοῦ ἐσναφιοῦ, πού φέρει τὸ ὄνομα κετχουτάς¹ ἢ κεχαγιὰς² τοῦ ἐσναφιοῦ.
2. Yigit basi³ ἢ οἱ ἀντικαταστάτες τους ἀπὸ ἐσνάφια, οἱ τσαούσηδες⁴ και
3. ὅλα τὰ ἐκλεγμένα ἀπὸ τὴ συντεχνία πρόσωπα, ὅπως και ὁ σείχης⁵ πού δικαιοματικά και παραδοσιακὰ φέρει τὸ ὄνομα τῆς ἀδελφότητας γιὰ τὰ ἰσνάφια Ἀχῆ Μπαμπά, σχηματίζουν τὸ δικαστικὸ και διοικητικὸ συμβούλιο τῶν ἐσναφίων τῆς χώρας. Αὐτὰ

1. kethuda = ἀντιπρόσωπος, κύριος τοῦ σπιτιοῦ (περσ. ket-huda).

2. κεχαγιὰς = ἀντιπρόσωπος μιᾶς ομάδας (τουρκ. kehaya, kâhya, kâya). Ὁ ἐπικεφαλῆς ἡ ἀντιπρόσωπος μιᾶς συντεχνίας λεγόταν και esnaf kâhyasi.

3. yigit basi = πρωτομάστορας, ἀρχιτεχνίτης, ἀρχικλητήρας μιᾶς συντεχνίας πού ἀνάμεσα στ' ἄλλα ἐκτελοῦσε και τίς ἀποφάσεις τῆς.

4. τσαούσης = ἀξιωματοῦχος τοῦ παλατιοῦ ἢ κατώτερος ἀξιωματικὸς τοῦ στρατοῦ. Ἐδῶ μὲ τὴν ἐννοια τοῦ ἀγγελιαφόρου ἢ ἐπιστάτη (τουρκ. savus).

5. σείχης = πνευματικὸς ἀρχηγός, προσετός χωριοῦ, ἡγούμενος σὲ μοναστήρι τῶν δερβίσηδων (τουρκ. seyh).

τά πρόσωπα, ως εκπρόσωποι της συντεχνιακής ένωσης στην αυτοκρατορία μου, με αυτοκρατορική εξουσία θα τιμούνται και θα γίνονται σεβαστά από τα όργανα της κρατικής εξουσίας ως θρησκευτικά τέκνα και αντικαταστάτες του πρωτοϊδρυτή της συντεχνιακής ένωσης στην αυτοκρατορία μου μακαρίτη 'Αχμή 'Εβράν-Βελή, σάν ύποστηρικτές της ανάπτυξης των επαγγελματιών, των τεχνών και της βιοτεχνίας της χώρας.

Τὰ πρόσωπα αὐτὰ ἐκλεγμένα ἀπὸ τὴ συντεχνία, ἐπιφορτισμένα μὲ τὴν καθοδήγηση καὶ τὴ διοίκηση τῶν συντεχνιακῶν ὑποθέσεων, ἔσεϊς αὐτοκρατορικοὶ ὑπάλληλοι καὶ ὑπηρετές, εἴστε ὑποχρεωμένοι νὰ τὰ τιμᾶτε καὶ νὰ τὰ σέβεστε, γιὰτὶ αὐτὰ θεωροῦνται δικοὶ μου πιστοὶ καὶ τίμιοι ὑπηρετές στὴ βιοτεχνία καὶ τὰ ἐπαγγέλματα τοῦ κράτους μου. Ἀπέναντί τους δὲν θὰ ἐπιτρέπετε οὔτε θ' ἀφήσετε, εἴτε μόνοι σας εἴτε ἔμμεσα μὲ ἄλλα πρόσωπα, νὰ γίνονται ἐκβιασμοί, παρανομίες καὶ ὁποιοσδήποτε ἄλλες βιαιοπραγίες καὶ ἀτιμώσεις. Οὔτε ἔσεϊς, οὔτε κανένας ἄλλος ἀπ' ἔξω δὲν ἔχετε κανένα ἀπολύτως δικαίωμα νὰ ἀναμειγνύετε καὶ νὰ ἐπεμβαίνατε στὶς δικές τους ἐσναφικὲς ὑποθέσεις καὶ στὴ διοίκηση τοῦ ἐσναφιοῦ, ἐπειδὴ αὐτὴ (ἡ διοίκηση) ὑπάρχει ἀπὸ πολὺ παλιά.

Δὲν ἐπιτρέπω σὲ κανένα νὰ προκαλεῖ κωλύματα, ἐμπόδια καὶ ὁποιοσδήποτε ἐνοχλήσεις στὶς ὑποθέσεις καὶ στὴν διοίκηση τοῦ ἐσναφιοῦ, ὅπως ἐπίσης καὶ ὁποιαδήποτε παραβίαση καὶ φθορὰ στὶς παλιὲς καὶ πατροπαράδοτες συντεχνιακὲς διατάξεις. Ἐσεῖς, σάν κρατικοὶ ὑπάλληλοι καὶ τηρητὲς τῶν κρατικῶν νόμων καὶ τοῦ Seriat, ἔχετε ὑποχρέωση νὰ μὴν ἐπιτρέπετε νὰ γίνονται παράνομες ἐνέργειες καὶ νὰ μὴν παραβιάζονται καὶ διαγράφονται οἱ γραπτὲς διατάξεις τοῦ παλιοῦ νόμου τῶν ἐθίμων καὶ παραδόσεων γιὰ τὰ ἐσναφία καὶ τὸν ἐσναφισμό.

Σὰς διατάζω νὰ προσέχετε καὶ νὰ καταβάλλετε προσπάθεια, ὅσο τὸ δυνατόν περισσότερο, ὥστε στὸ θέμα τῆς συντεχνιακῆς ὁργάνωσης νὰ μὴ γίνονται ἀπὸ κανέναν ἐνέργειες οἱ ὁποῖες προφανῶς ἀντιλέγουν στὸ Seriat καὶ στὸ «γράμμα καὶ πνεῦμα» τῆς διαταγῆς μου αὐτῆς.

Ἔχετε καλὰ ὑπόψη τὴν αὐστηρότητα καὶ τὴν τιμωρία γιὰ ὅλους

Τὸ φερμάνι τοῦ Μουσταφᾶ τοῦ Γ' στὰ 1773.

Bl. N. Todorov, *La ville balkanique aux x^ve-xixe siècles. Développement socio-économique et démographique*, Bucarest 1980, σ. 230.

ἐκείνους ποὺ δὲν θὰ ὑπάκουαν στὸ φερμάνι μου αὐτὸ καὶ θὰ συντελοῦσαν στὸ νὰ ἐκδώσω δεύτερη καὶ πιὸ ἀδυστηρὴ αὐτοκρατορικὴ διαταγὴ γιὰ τὸ ἴδιο θέμα — τὴ συντεχνιακὴ ὀργάνωση.

κλπ. κλπ. ἐν μηνὶ Saban 1187 ἔτος ἐγίρας (1773 μ.Χ.)
ἐν τῇ Ἐνδόξῳ πρωτεύουσῃ Κωνσταντινουπόλει ἐκδοθὲν
ἀπὸ τὸν σουλτάνο Μουσταφὰ Χὰν III.

2

Σύμβαση μαθητείας στὴν Κέρκυρα

Ἱστορικὸ Ἄρχειο Κέρκυρας, Notaio Manoli Parastati, δεσμίδα 186, φ. 7^ν.

Πρωτότυπο

1519 ἡμέραν 30 τοῦ μαρτίου μηνός. Ἰνδικτιώνος ζ. μαστροθεοχάρης ὁ Ρώδας παρὸν ὁμολόγησε· ὅτι ἔχοντας ὄρεξην καὶ ἐπιθυμίαν νὰ παιδεύσει καὶ μαθητεύσει τὸν υἱὸν αὐτοῦ Γεώργιον εἰς ὅσον χωρέσει ὁ νοῦς αὐτοῦ ἐκ τὴν πείραν καὶ πράξην τῆς πραγματίας τὸν ὅποϊον ἀπὸ προλαβῶν ἔστειλεν καθημερινὰ εἰς τὸ ἐργαστήριον τοῦ παρόντος κὺρ Μπάτιου τοῦ Τριαντάφυλου εἶται καὶ Ἀληβίξη γυναικάδελφος αὐτοῦ διὰ νὰ παιδευτῆ καὶ μάθῃ, ὅστις ἔμαθε καὶ ἐπαιδεύθη καὶ ἐργήκησε μαζί τους, καὶ ἐπειδὴ ἔχοντας τὴν ὄρεξην ὁ ρηθεις μαστροθεοχάρης νὰ μάθῃ καὶ παιδευτῆ ὁ ρηθεις Γεώργιος εἰς περισσότερον ἀπὸ κείνω ὅπου ξέξη καὶ διὰ νὰ μηδὲν ἔλθῃ εἰς ὀληγότερον ἀπὸ κείνω ὅπου ἐργήκησε καὶ ἔμαθε διατοὶ τοῦτο ἐξαναζυτήσεως τοῦ εἰρημένου μαστροθεοχάρη καὶ διὰ θελήσεως καὶ τοῦ ρηθέντος Γεωργίου διατοὶ τοῦτο ἐσυμφώνησαι μετὰ τῶν εἰρημένων ἀδελφῶν ὅτι νὰ ἔχουν τὸν εἰρημένον Γεώργιον ἀπὸ τοῦ νῦν καὶ ἔμπροσθεν· νὰ ἔχουν ἀκόμη τὸν εἰρημένον Γεώργιον καθὼς τὸν ἐπροείχαν τόσον εἰς τὸ ἐργαστήριον ὅσον καὶ εἰς ταξήδια τοῦ πελάγου καὶ τῆς στεραίας γῆς μὲ τοιοῦτον τρόπον καὶ συμφωνίαν νὰ ὀφείλουν οἱ εἰρημένοι ἀδελφοὶ νὰ τοῦ δείξουν ἐκ τὴν πείραν καὶ πράξην τῆς πραγματίας εἰς ὅσα χωρέσει ὁ νοῦς αὐτοῦ εἰς τὸν καιρὸν ὅπου θέλῃ σταθῆ μετααὐτοῖς, καὶ ὁ δωρηθεις μαστροθεοχάρης διὰ δυνάμεως τῆς παρούσης συμφωνείας ὑπό-
σχεσθαι καὶ ὑποσχετὰ καὶ τὸν εἰρημένον Γεώργιον διὰ δυ-

... τοῦ ἀδελφοῦ Αἰκατερίνη Ζαρίδη ποὺ εἶχε τὴν καλο-
... ὑπὸ τὴν ὄψιν τοῦ ἔργου αὐτοῦ στὸ Ἱστορικὸ Ἄρ-

η^ο ένα τζεράκι όπου τρώγει ψωμί του μάστορά του να δουλεύη χρόνους τρεις, και τόν τέταρτον να στιχέται εις τόν ίδιον.

θ^ο να φυλλάτωμεν ως χριστιανοί, και να τιμῶμεν τὰς δεσποτικὰς ὄλας [30] ἑορτάς, και τὰς κυριακάς.

και ι^ο τὸ τελευταῖον να συνάξωμεν εις ἓν μέρος, ὄλα τὰ του ρουφετίου μας ἄσπρα, ὁμοί(ως) και τὰ ντεστήρια όπου μερικοὶ δὲν ἐπληρώσαμεν, πρὸς σύστασιν και καλὴν κυβέρνησιν του ρουφετίου μας.

Ὅστις δὲ ἐξ ἡμῶν τῶν ὑποκάτωθεν γεγραμμένων, εις ταῦτα τὰ δέκα [35] κεφάλαια όπου ἐν τῷ παρόντι γράμματι κατεστρώσαμεν, ἤθελε φερθῆ ἑναντίως, και ἐχθροπαθῶς, ἐναντιούμενος και σφάλλων εις τὸ παρὰμικρὸν ἢ παιδεία αὐτοῦ να εἶναι ἄς. Ἄδέκα, ἐξ ὧν τὸ τρίτον διορίζομε(ν) πρὸς τὸν ἐνταῦθα ναὸν του ἐν ἁγίοις πατρὸς ἡμῶν Νικολάου, τὸ δ' ἄλλον πρὸς τὸν πανιερώτατον ἡμῶν αὐθέντην και δεσπότην, και τὸ ἕτερον πρὸς [40] τὴν κοινότητα του ρουφετίου μας.

Ἐνθεν ται και εις τὴν περὶ τῆς συμφωνίας// (σελ. 706') Ἐπιβεβαιῶ.

ἡμῶν ταύτης δῆλωσιν, και ἀσφάλειαν διηνεκῆ, ἐγένετο και τὸ παρὸν ἡμῶν βεβαιωτικὸν και ὑποσχετικὸν γράμμα, ταῖς ἰδιοχει[45]ροῖς ἡμῶν ὑπογραφαῖς ὑποβεβαιωμένον, τῆ τε ἐπιβεβαιώσει του πανιερωτάτου ἡμῶν αὐθέντου και δεσπότης ἁγίου Σερβίων και Κοζάνης Θεοφίλου κατησφα/λισμένον, και ταῖς μαρτυραῖς τῶν ἐντιμοτάτων κληρικῶν μεμαρτυρη/μένων, ἵνα ἔχη τὸ κύρος και τὴν ἰσχὺν ἐν παντὶ καιρῷ και κριτηρίῳ/δικαιοσύνης. 1786: Ὀκτωβρίου 26: ἐν Κοζάνη.

(Ἀκολουθοῦν ὑπογραφές).

[Μιχαὴλ Α. Καλινδέρης, Αἱ συντεχνίαι τῆς Κοζάνης ἐπὶ Τουρκοκρατίας, Θεσσαλονίκη 1958, σ. 27-29.]

Ὁ κανονισμὸς τῆς συντεχνίας τῶν ὀπλοποιῶν, τῶν χαλκιάδων και τῶν καλαϊτζήδων Κοζάνης 1789

«Ὁ ταπεινὸς Ἐπίσκοπος Σερβίων και Κοζάνης Θεόφιλος ἐπιβεβαιῶι: Ἐνώπιον τῆς ἡμῶν ταπεινότητος, και τῶν παρευρεθέντων αὐτῇ ἐντιμοτάτων κληρικῶν, και χρη/σίμ(ων) ἀρχόντ(ων), παραστάντες οἱ [5] πρῶτοι του τῶν τουφεκτζιδων, χαλκιάδων, καλαϊ/τζιδων, και ἀλμπανιδων ρουφετίου μ(ε)τὰ και ἐτέρ(ων) μερικῶν του αὐτοῦ, ἐνεφάνισαν γε/γραμμένα συνοδικῶς τὰ κάτωθεν κατεστρωμένα κεφάλαια, ἅπερ αὐτοὶ τῆς εὐστάσε(ως) και εἰρήνης του ρουφετίου αὐτῶν προνοοῦμενοι, κοινῇ γνώμῃ ὁμοφόν(ως) κ(α)τὰ τὸ αὐτὸ συνελθόντες κατέγραψαν [10] και ὑπὸ

πάντων ἐξίσου ἀπαράβατα τηρεῖσθαι ἠθέλησαν, και δ' ἡμετέρου αὐ. συνοδικῶς γράμματος κυρωθῆναι ἐζήτησαν, ἅτινα και εἰσὶ ταῦτα.

α.^ο ὅταν ἓνας Κάλφας θελήσῃ να στιχηθῆ, να στιχέται με ἓ τοὺς μαιστόρους, και ἂν ὁ μάστορας διώξῃ τὸν κάλφον ἔξω του κ. [15] του χωρὶς τινος εὐλογοφανοῦς αἰτίας να πληρῶνῃ αὐτῷ σῶα ἀνελλειπῆ τὴν ρόγαν του, εἰ δὲ πάλιν ἐξεναντίας ὁ κάλφας ἀφήσῃ καιρὸν τὸν μάστορὴν του, χωρὶς να ἔχη δικαίαν αἰτίαν, να χάνῃ τὴν γαν του με κάθε δικαιοσύνην, διὰ να μὴ γίνεται ἀδικία οὔτε εις τὸ τὸ μέρος, οὔτε εις τὸ ἄλλο.

[20] β.^ο ὅποταν ἓνα παιδὶ εἰσέβῃ να μάθῃ τέχνην να δουλεύῃ τὸν στορὴν του χρόνον ἓνα, και να τρέφεται ἐκ του μαιστόρου του.

γ.^ο ὅποιος κάλφας εὐγῆ μπασκαλῆς να ἦναι ὑπόχρεως να πληρῆ τὸ ἀνεκαθεν συνηθισμένο ντιστῆρι εις τὸ ρουφετί όπου εὐρίσκεται, ἄλλ(ως) να μὴν ἡμπορῆ.

δ.^ο [25] κανένας του ρουφετίου να μὴν αὐγατίζῃ του ἑτέρου τὸ ἐστῆρι διὰ να τὸν εὐγάλη.

ε.^ο κανένας ρουφετλῆς να μὴν πέρνῃ τὸν κάλφον, ἀπὸ τὸν ἄλλον φετλῆν του προτοῦ να τελειώσῃ ὁ καιρὸς του.

στ.^ο ὅταν ὁ κάλφας στιχέται να δίδῃ εις τὸ ρουφετί του ἄσπρα και [30] ὁ μάστορὸς ὁ λαμβάν(ων) αὐτ(ὸν) ἄσπρα 12.

ζ.^ο κανένας να μὴν ἡμπορῆ να στιχήσῃ παιδὶ χωρὶς τῆς εἰδῆς τῶν ρουφετλιδων του. και

η.^ο ὅ,τι πράγμα ἔρχε(ται) ἔξωθεν μέσα εις τὴν πολιτείαν Κοζά σίδηρον δηλ: λαμινιά, πεταλοκάρφια ἀλμπανικά, κάρβουνα και οἷο [35] ποτοῦν ἄλλο ἀνήκον εις τὴν τέχνην του ρουφετίου, καθὼς εἶναι οἱ ταπαντζίδες, να πέρνουν ἅπαντες οἱ του ρουφετίου ἐξίσου, χωρὶς ἀδικηται τινὰς ἐξ αὐτῶν, λαμβάν(ων) ὁ μὲν περισσότερον, ὁ δὲ ὀλιγον. ὅστις δὲ τῶν ρουφετλιδων μικρὸς, ἢ μεγάλος ἀπειθήσας, και δυσπῆσας ἠθελεν τολμήσῃ να παραβῆ, και να ἀνατρέψῃ πολὺ ἢ ὀλιγον τῶν ἀνωτέρ(ω) κεφαλαί(ων), ὁ τοιοῦτος ὡς ἀπειθής, σκανδαλοποιός, ἀνυπότακτος διὰ σωφρονισμὸν του να δίδῃ λόγῳ παιδείας, εις μὲν τὸν Ζ. πίτην γρόσια δέκα, εις τὸν ἅγιον Νικόλαον γρόσια δέκα, εις τὸν ἀρχιμ. μας γρόσια δέκα και εις τὸ ρουφετί γρόσια δέκα.

Ταῦτα λοιπὸν τὰ κεφάλαια ἐμφανισθέντα ἡμῖν Συνοδικῶς, δίκαιά [45] και εὐλογοφανῆ δόξαντα, ὡς πρὸς τὴν σύστασιν και // εἰρήνην ρουφετίου αὐτῶν συντείνοντα, ἐπιβεβαιοῦμεν αὐτὰ και ἡμεῖς ὡς τῶ ρουφετίῳ αὐτῶν χρήσιμα, τῆ ἡμετέρα ἐπιγραφῆ και σφραγίδι ἐνσφραγίζοι ἅμα ταῖς τῶν ἐντιμοτάτ(ων) κληρικῶν και χρησιμοτάτων ἀρχόντ(ων) ὑγραφαῖς μεμαρτυρημένα και αὐτῶν τούτ(ων) ὑποβεβαιωμένα. ὅπως | μένωσιν ἀείποτε ἀπαράβατα και ἀπαρασάλευτα. Ὁ δὴ και/ δίδετῆ

Χείρας του πρωτομαίιστρορος αὐτῶν Γεωργίου Νικολάου, ἐπινομαζομένου ντιμφοῦλ/ι, και τῶ ἱερῶ Κώδικι, ἐπι διαμονῇ αὐτοῦ, τῆς καθ' ἡμᾶς ἀνωτάτης ἐπισκοπῆς καταγράφε(ται) / και ἐχέτω τὸ κύρος και τὴν ἰσχὺν ἐν πατρι καιρῶ και δικαιοσύνης κριτηρίῳ αὐτῶ· κατὰ μὴνα/ [55] / Ἰούλιον, ἐν Κοζάνῃ.

Γεωργιος ντιμφοῦλῆς βεβαίωνω
(Διχολουθὸν 21 ἀκόμα ὑπογράφε).

[Μ. Α. Κωνσταντῆρος. Ἀὶ συντεχνία τῆς Κοζάνης, σ. 35-36.]

Ὁ κανονισμός τῆς συντεχνίας τῶν σχολιάδων Δάριοςας 1734

Διὰ τοῦ παρόντος δῆλον ἀποκαθίσταται ὡς τὸ ρουφέτιον τῶν Δαρισσαίων σχολιάδων διαφοράς τινας ἔχον και μάχας και συγχύσεις ἐπιδιδάσεις, ἤδου-λήθησαν εἰρήνην εἰσαγαγεῖν ἐν αὐταῖς εἰς τὸ ἐξῆς, και ἐξάραι πᾶν σκάνδα-λον κακοποιῶν και ἀλέθειον, ποιῆσαι τε συνθήκας και συμφωνίας ἐπωφελεῖς τοῦτω τῶ ρουφετίῳ, ὥστε μηκέτι ἀναφύσθουαι τοῖς μαγιστόροις ζήμιας, και ἀλλοηλομαχίας. Ἐνθεν τοι και συναβροσθέντες ἀπαντες οἱ ἐκ τοῦ ρουφετίου τοῦτου μαγιστροποι μικροὶ τε και μεγάλοι ἐνεφανίσθησαν ἔμπροσθεν τῆς ἡμῶν ταπεινότητος, και τὰς συμφωνίας αὐτῶν προβαλόντες, ἐξήτησαν ἐπι-κυρωθῆναι παρ' ἡμῶν και ἐν τῶ ἱερῶ τοῦτω κώδικι καταγραφῆναι.

Ἐστὶ τοιγαροῦν ἐν πρώτοις συμφωνία αὐτῶν ὅπως φανερὰ γένωνται τοῖς πᾶσι μικροῖς τε και μεγάλοις μαγιστόροις τὰ τοῦ ρουφετίου εὐρισκό-μενα χρήματα ἐν ποίσις τούτων εἰσι δεδανεισμένα. Και ἐφανερωθήσαν δε-νεισθέντα εἰς μὲν τὸν Χατζῆ Αντωνῆν ἀσλάνια τριάκοντα διὰ τόκου τὰ δεκα πρὸς ἐνδεκα, εἰς δὲ τὸν Χατζῆ Ἀποστολῆν ἕτερα τριάκοντα σὺν τῶ αὐτῶ τόκῳ, και ἄλλα τριάκοντα τῶ Δημῶ, ὡσαύτως δεκα εἰς τὸν Νέ-στορα, εἰς τὸν Μαργαλιὸν δεκα, εἰς τὸν Ἀθανάσιον δεκα, εἰς τὸν Ἰωάν-νην δεκα διὰ τοῦ αὐτοῦ διαφόρου, συμπεσομένηνα τὰ πάντα εἰς κεφάλαι-ον ἑκατὸν τριάκοντα γροσίων.

Δευτέρα δὲ συμφωνία ὅτι τὸ διάφορον ὅπερ συνάγεται ἐκ τοῦ ῥηθέν-τος τοῦτου τοῦ κεφαλαίου τῶν τριάκοντα γροσίων μηδὲν ἔχειν τοῦς μαγιστόρους ἀπαντᾶν εἰς συμπόσια και εὐωχίας, και ματαίας ἐξόδους, ἀλλ' εἰς μνημόσυνα και ἐλεημοσύνας.

Τρίτη, ὅτι ὅστις μαγιστωρ φανεῖν συγχυθεῖς μετ' ἄλλου τινὸς τῶν μαγιστόρων κακῶ τούτου ἀποδοθῆσαι εἰς κρίσεις ἐξωτερικές και ἀπαντῆ-σαι ποσότητα τινά, πολλοὺν ἢ ὀλίγον, τῶν ἀσπρων, μὴ δέχουθαι ταύτην τὴν ζήμίαν τὸ ρουφέτιον, ἀλλ' ἐκείνος ἀπὸ ἰδίων χρημάτων ἐπιμετρᾶν, και πάλιν ὁ ἐξωτερικῶς ζημιούμενος ἐξ ἰδίων μετρᾶν τὴν ζήμίαν, και εἰ

μὲν ἔχει δικαίον, προσερχέσθω τῇ ἐκκλησιαστικῇ δικαιοσύνῃ, κα-
τω τὸ δικαίον αὐτοῦ ἐκκλησιαστικῶς.

Ταύτας τὰς συμφωνίας τοῦ ῥηθέντος ρουφετίου ὡς ὑπὸ τῶν μι-
ρων στερηθείσας, και εὐλογηφανεῖς οὐσίας βεβαιούμεναι και ἡμεῖς
εἶναι και φυλάττεσθαι ἀπαρρασαλευτῶς εἰς τὸ ἐξῆς. Διὸ και κατεσ-
σαν ἐν τῶδε τῶ ἱερῶ κώδικι εἰς μνήμην ἀσφαλῆ και διαωνίλουςι
Ἐν ἔτει, ἀψλὸ Δεκεμβρίου αἴη.

Ὁ Δαρίσσης Ἰάκωβος βεβαίωσι

[Ἐβλεπῆ Ἀγγελολομάτη-Γεωργακάκη, «Διμφοῦλῆ στὴν ἱστορία τῆς αἰ-
κανωνικῆς και ἐκπαίδευτικῆς ζωῆς τῆς Δάριοςας κατὰ τὴν ἴουρα
Μεσαιωνικά και Νέα Ἑλληνικά 3 (1910), σ. 1

Συμφωνητικὸ τῆς συντεχνίας τῶν πανάδων Δάριοςας 175

Ἀντίγραφον τοῦ πρωτοτύπου

† Ὁ ταπεινὸς μητροπολίτης Δαρίσης Μελέτιος ἐπικυροῖ.

† Ὁ πατριαρχικός ἐξαρχος Δαρίσης Νεχτάριος συνεπικυροῖ.

Ἐνώπιον τῆς ταπεινότητος ἡμῶν, παρόντος και τοῦ πατρι-
ῆμῶν ἀδελφοῦ και συλλειτουργοῦ, παρευρεθέντων δὲ και πολλῶν
τάτων πρωτομαγιστόρων ἐκ διαφόρων ρουφετίων, παρραστάντες ἂ-
οὶ χριστιανοὶ τοῦ εὐλογημένου ρουφετίου τῶν πανάδων ἐνεφάνησε
λογίαν γεγραμμένην κατὰ τὸ ἀψμηῶ ἔτος Μαρτίου 17^{ου} και ἔσφρι-
νην σφραγίσαι τρισίν, ὧν τὰς μὲν ἐπεσφραγισμένας δύο σουρκακά-
ρον, ὑπάρχειν τὴν μίαν τοῦ Ἀχιμπαμπτα, τὴν ἑτέραν δὲ τοῦ κεχαῖ,
τῶν Ἀχλάδων, τὴν δὲ μετὰ τὸ τέλος τῶν γραμμάτων ὑπεσφραγισμέ-
ναι τοῦ Πουλόλου πρωτομαγιστορος τότε τοῦ ρουφετίου τῶν μανθῆ
Διελάμδαυε δὲ ἡ αὐτῆ ἡμοδογία ὅτι τὰ 2 αὐτὰ ρουφέτια τῶν π,
και τῶν μανθηλάδων, ἵνα μὴ ἀκολουθῆ αὐτοῖς ζήμία, συγχυσις κ
θρος, συνεφώνησαν ἀλλοήλοισ, ὅπως τὸ μὲν ρουφέτιον τῶν πανάδων
Λεύη ὀλην τὴν ἀσπρην τέγγην, πανία, προσόφια, πεσχιφία, και εἰ-
λο λευκὸν τῆς τέγγης ἐκείνης τὸ δὲ ρουφέτιον τῶν μανθηλάδων δ
τόσον ἐν Δαρίστῃ ὅσον και ἐν ταῖς χώραις αὐτῶν μόνον τὴν μαδίτιν
ζήνην, και οὐδὲ τὰ πρὸς ἐνδομασίαν αὐτῶν πανία ἐπερᾶπη αὐτοῖς
νειν, ὅτινες ἠόφρασαν τότε μετὰ τὴν συμφωνίαν αὐτῆν παρὰ τῶν
δων ὅλα τὰ γαλάζια νήματα, πρὸς δὲ και τὰ ἐργαλεία τῆς μαί
αὐτῆς τέγγης, και εἰρήνευσαν ἔκτοτε αὐτὰ τὰ δύο ρουφέτια, ὅου
τῶν τῶν πανάδων τὴν ἀσπρην, τῶν δὲ μανθηλάδων τὴν μαδίτιν
ἐσφρημεν) τέγγην.

Ἐπει δὲ τινες τῶν μανθηλάδων ἐφωράθησαν ποιούντες παρ-

δρους, και την συμφωνίαν ταύτην, μη ἐμμένοντες τοῖς προγεγονόσιν, ἀλλ' ὑπὲρ τὰ ἐσκαμμένα, τὸ τοῦ λόγου, πηδῶντες, ἐκίνησαν ἀγωγὴν οἱ πανάδες κατὰ τῶν μανδηλάδων, ἐγκαλοῦντες αὐτοῖς ὡς παραβάταις τῆς ἐγγράφου καὶ ἐμμαρτύρου ἐκείνης συμφωνίας. Οἱ δὲ μανδηλάδες ἀνταποκρινόμενοι τὸ α΄, ἔλεγον μὴ ἔχειν εἰδήσιν τῆς συμφωνίας ἐκείνης. Εἶτα, ἐπειδὴ ῥητῶς τὰ πεσκίρια ἐν τῇ ὁμολογίᾳ ἐκείνῃ οὐκ ἐγράφησαν, ἀλλὰ μόνον ἄσπρη τέχνη, διῆχυρίζοντο ἐκ τούτου τὰ πεσκίρια, ὡς καταληφθέντα ἐν ἐκείνῳ τῷ γράμματι, μὴ ἐμπεριέχεσθαι τῇ ἄσπρῃ τέχνῃ, ἀλλὰ δουλεύειν τὰ αὐτὰ πεσκίρια καὶ τοὺς μανδηλάδες αὐτούς. Ἄλλ' αὐταὶ ἀνθιστάσεις καὶ ἀποκρίσεις τῶν μανδηλάδων ἐφάνησαν προφανῶς ἀσύστατοι, καὶ ἀδόκιμοι, καὶ θυμοῦ μᾶλλον ἢ ἀληθείας ἐχόμενοι, καθὼς ἀπεδείχθη καὶ διὰ τῆς μαρτυρίας τοῦ Γεωργάκη καὶ Ἀθανάση τῶν μπογιατζήδων, καὶ τοῦ Μιχάλη καὶ Κώνστα τῶν μεταξάδων, καὶ τοῦ Χατζῆ Μήτζου σερτζῆ, καὶ διὰ δύο φρικτῶν ἐπιτιμιῶν ἐκφωνηθέντων, αἰτήσκει τῶν μανδηλάδων, παρ' ἡμῶν τε καὶ παρὰ τοῦ πατριαρχικοῦ ἐξάρχου κατὰ τῶν πανάδων, εἰ ψεύδονται.

Ἔμεινε λοιπὸν κατὰ τελείαν ἀπόφασιν τοῦ ἐκκλησιαστικοῦ ἡμῶν κριτηρίου καὶ συναίνεσιν καὶ τῶν δύο αὐτῶν ρουφετίων τὸ δίκαιον ἐν τῇ τάξει αὐτοῦ δουλευόντων τῶν πανάδων ἐς τουπὸν (sic = τὸ λοιπόν?) ἀκωλύτως πανία, προσόψια, πεσκίρια, καὶ ὅλην τὴν ἄσπρην τέχνην, ὡς καὶ πρότερον, τῶν δὲ μανδηλάδων τὴν μαβίτικην ἐν Λαρίσση καὶ τοῖς χωρίοις αὐτῶν. Ὅψεποτε δὲ τις ἐκ τοῦ ρουφετίου τῶν μανδηλάδων παραβῆ τὴν συμφωνίαν ταύτην καὶ δουλεύσῃ πεσκίρια λευκὰ ἐν Λαρίσση, ἢ ἐν τινι χωρίῳ, ἢ προσδράμῃ εἰς πρόσωπα ἐξωτερικὰ ἐπὶ τῷ διασεῖσαι καὶ ἀνατρέψαι τὴν αὐτὴν συμφωνίαν, ἢ βλάψαι καὶ ζημιῶσαι τινὰ ἐκ τῶν ρουφετίων τούτων, ὁ τοιοῦτος ἀφωρισμένος ἔστω ἀπὸ Θεοῦ καὶ ὑπόδικος πάσαις ταῖς ἀραῖς τῶν Ἁγίων Πατέρων, οὐ μὴν [φ. 85α] ἀλλὰ καὶ τῆς Ἐκκλησίας ἐκκληρου//κτος, ὀφείλων προσέτι καὶ ποινήν τῷ ἐν Λαρίσση πανσέπτῳ ναῷ τοῦ Ἁγίου Ἀχιλλίου γρόσια πενήντα, τῷ πανιερωτάτῳ μητροπολίτῃ γρόσια πενήντα καὶ τοῖς ρουφετίοις αὐτοῖς γρόσια πενήντα.

Τούτου χάριν εἰς ἔνδειξιν καὶ ἀσφάλειαν διηνεκῆ, ἀπαράτρεπτόν τε καὶ ἀμεταποίητον μονιμότητα τῆς συμφωνίας ταύτης ἐγένετο καὶ τὸ παρὸν ἡμῶν ἐκκλησιαστικόν, ἐπικυρωτικόν γράμμα, κατασφαλισθὲν καὶ ταῖς ὑπογραφαῖς τῶν ἐντιμοτάτων κληρικῶν καὶ πρωτομαγιστῶρων τῶν ρουφετίων, κὰν τῷ ἱερῷ κώδικι τῆς καθ' ἡμᾶς μητροπόλεως καταγραφέν, καὶ ἐπεδόθη τῷ εὐλογημένῳ ρουφετίῳ τῶν πανάδων. ἄψνε^ω Ἀπριλίου ἰστ' ἡ.

(Ἀκολουθοῦν 15 ὑπογραφές).

[Ε. Ἀγγελομάτη-Τσουγκαράκη, «Συμβολὴ εἰς τὴν ἱστορίαν τῆς οἰκονομικῆς, κοινωνικῆς καὶ ἐκπαιδευτικῆς ζωῆς τῆς Λαρίσσης κατὰ τὴν Τουρκοκρατίαν», σ. 316-318.]

Συμφωνητικὸ τῆς συντεχνίας τῶν μπογιατζήδων Ἐδεσσας 180

«Ὁ Βοδενῶν Τιμόθεος ἐπιβεβαίωσι/

Διὰ τοῦ παρόντος συμφωνητικοῦ γράμματος δῆλον γίνεται, ὅτι ἐκφωνήσαμεν ἡμεῖς οἱ/ μπογιατζῆδες, καὶ κορμουτζῆδες, ὄντες συναθροισμένοι εἰς ἓν μικροὶ καὶ μεγάλοι/ ἔμπροσθεν τοῦ πανιερωτάτου ἡμῶν αὐτοῦ/ τοῦ καὶ δεσπότη κυρίου Τιμοθέου ἔχοντες διχό/νοϊαν εἰς τὸ ἀναμεμας, δηλαδὴ εἰς τὴν τέχνην μας, ὁ εἰς ἐδόουλεε τοῦ ἀλλουνοῦ τὴν/ χνην καὶ ὁ ἕτερος τοῦ ἑτέρου κοινῇ γνώμῃ ἀπεφασίσαμεν, εἰ μὲν εἰς ἐξῆς κα/νένας ἤθελε δουλεύσῃ τὴν τέχνην τοῦ ἀλλουνοῦ, νὰ παιδεύ ἐκκλησιαστικῶς μὲ ἀ/ράς ἐπιτιμιῶν, ἐξωκκλησιῶν, εἰς ἀφορισμόν/ κα δίδῃ εἰς τὸν δεσπότην μας (κοινῇ/ ἡμῶν τῇ γνώμῃ) γρόσια ἑκατόν/. ε καὶ ἤθελε ἐναντιωθῆ καὶ δὲν ἤθελε εἰσα/κούσῃ ὁ τοιοῦτος καὶ ἐξωτερικὰ νὰ παιδεύεται, διὰ μέσου κριτοῦ τε, καὶ ἀγιάνη, δίδων/ εἰς τὸν κριτὴν/ σια ἑκατόν πενήντα, καὶ εἰς τὸν ἀγιάνη ἑκατόν πενήντα. διδ/ γέγονι παρὸν ἐμμάρτυρον ἰδίων ἡμῶν ὑπογραφῶν τῇ ἐπιβεβαίωσει τοῦ Σε/βαιου ἡμῶν Δεσπότη κυρίου Τιμοθέου, ἀγίου Βοδενῶν, καὶ δίδονται εἰς/ ρας τῆς αὐ/τοῦ πανιερότητος καὶ ἔστω εἰς ἔνδειξιν καὶ ἀσφάλειαν/ 1800^ω νοεμβρίου 28./

(Οἱ μπογιατζῆδες)/

θεόφιλος ἀγαπητοῦ ὑπόσχομαι τὰ ἄνωθεν/
X'' πρόγιος ὑπόσχομαι τὰ ἄνωθεν/
X'' ἀναστάσης ὑπόσχομαι τὰ ἄνωθεν/
κότζος πέτρε ὑπόσχομαι τὰ ἄνωθεν/
μῆτση μπογιατζῆς ὑπόσχομαι τὰ ἄνωθεν/
γιάνης μπογιατζ(ῆ) ὑπόσχομαι τὰ ἄνωθεν/
πέγιος στέργω/
ντούμτζες μπόσκου ὑπόσχομαι τὰ ἄνωθεν/
στάμης στέργω/

δημήτριος πέτκου ὑπόσχομαι τὰ ἄνωθεν/
στόιτζες ὑπόσχομαι τὰ ἄνωθεν/
γκόσης ὑπόσχομαι τὰ ἄνωθεν/
θανάση ὑπόσχομαι τὰ ἄνωθεν/
δημητράκης μπογιατζῆς ὑπόσχομαι/
γεώργιος μπογιατζ(ῆς) ὑπόσχομαι/
γεώργη πόπτζε ὑπόσχομαι/
μῆνος ὑπόσχομαι/
πέτρες μπίζοβαλ ὑπόσχομαι/
οἱ κοκινάδες/

πέτρες ισμηρλής στέργω τάνωθεν/
 γουγούσης στέργω τὰ ἄνωθεν/
 νικόλας στέργω τὰ ἄνωθεν/.

[Κων. Γ. Σταλίδης, *Οἱ συντεχνίες καὶ τὰ ἐπαγγέλματα στὴν Ἐδέσσα τὴν περίοδο τῆς Τουρκοκρατίας*, Ἐδέσσα 1974, σ. 67-68.]

Ἡ γυναικεία συντεχνία τῶν σαπουνάδων Τρίκαλα, 1738

Ἐνώπιον τῆς ἡμῶν ταπεινότητος προκαθημένης καὶ τῶν ἐντιμοτάτων κληρικῶν καὶ ἀρχόντων τῆς καθ' ἡμᾶς Μητροπόλεως Τρίκκης, ἐλθοῦσαι αἱ γυναῖκες τοῦ ρουφετίου σαπουνάδων, ἡ Σταμοῦλο, ἡ Βασιλική, ἡ Μαργαρόνα, ἡ Ἀρχόντο, ἡ Βενέτο, ἡ Ἀγγέλο, ἡ Παγῶνα, ἡ Τριανταφυλλιά, ἡ Χαΐδο καὶ ἡ Αἰκατερίνα ἀνήγκειλαν ἡμῖν, ὡς παλαιόθεν ἐστάθη συνήθεια, ἄνδρες νὰ μὴν ἀνακατώνονται εἰς τὸ ρουφέτιον αὐτό, οὔτε νὰ δουλεύουν τὴν τέχνην ταύτην, διὸ καὶ μετὰ πολλῆς τῆς παρακλήσεως καθ' ἃ ἐκ συμφώνου ἐσυμφώνησαν, ἐδεήθησαν καὶ παρ' ἡμῶν ὅπως ἐπικυρωθῇ ἡ τοιαύτη ἐν τῇ μεταξύ τους συμφωνία καὶ καταστρωθῇ ἐν τῷ ἱερῷ κώδικι· καὶ ὀφέποτε ἤθελε καμία ἀπὸ αὐταῖς νὰ βάλλῃ εἰς τὸ τοιοῦτον ρουφέτιον ἢ τὴν θυγατέρα τῆς ἢ τὴν νύμφην τῆς ὅπου νὰ δουλεύῃ τὸ σαπούνη, νὰ πληρώνῃ εἰς τὸ ρουφέτιον αὐτὸ γρόσια πέντε, ὡς καὶ τὰ λοιπὰ ρουφέτια. Ἄφ' οὗ δὲ ἤθελεν ἀποθάνει καμία ἀπὸ αὐταῖς, νὰ μὴ ἔχη ἄδειαν οὐδεὶς νὰ λαμβάνῃ τὰ σύνεργα τῆς τέχνης αὐτῆς, ἀλλὰ νὰ τὰ λαμβάνουν ἴδια αὐταὶ καὶ ἂν ἤθελεν εὐγῆ καὶ κανένας ἀπὸ τοὺς ἔξω νὰ μεταχειρισθῇ τὴν τέχνην ταύτην τοῦ σαπουνίου, χωρὶς τῆς βουλῆς αὐτῶν τῶν γυναικῶν, νὰ ἀποδίδῃ πρὸς αὐτάς, ὡς παραβάτης τῆς συμφωνίας ταύτης καὶ ἀνυπότακτος τῆς ἐκκλησιαστικῆς ἀποφάσεως, γρόσια δέκα, καὶ πρὸς τὴν ἐκκλησίαν τῆς Μητροπόλεως ὁμοίως γρόσια δεκαπέντε, παιδευόμενος ἐκκλησιαστικῶς τε καὶ ἐξωτερικῶς, τὸ ὅποιον αὐτὸ ρουφέτιον ἐδιωρίσαμεν ὡς ἄνδρον ὅπου εἶναι νὰ ἔχη τὴν ἐπίσκεψιν καὶ βοήθειαν τῶν κληρικῶν καὶ ἀρχόντων. Ὅθεν ἐγένετο καὶ τὸ παρὸν ἐπὶ θεβαιώσει τῆς ἡμῶν ταπεινότητος καὶ μαρτυρίας τῶν ἐντιμοτάτων κληρικῶν καὶ ἀρχόντων τῆς καθ' ἡμᾶς μητροπόλεως Τρίκκης καὶ ἐστρώθη καὶ ἐν τῷ ἱερῷ κώδικι: ἀψλῆ ἰουλίου κζ'.

Ὁ Παρίσσης Ἰάκωβος.

[P. Uspensky, *Putešestvie r' Meteorski i Osvoimpirijskie Monast'irj v' Thessalij*, S. Peterburg 1896, σ. 399· χρονολόγησι σύμφωνα με τὴν ἐκδόση: Ν.Κ. Γιαννούλης, *Κώδικας Τρίκκης*, Ἀθήνα 1980, σ. 45.]

Τὸ καταστατικὸ τῆς συντεχνίας τῶν παντοπωλῶν Μοσχόπολης 1779

1779, Ἰανουαρίου 2.

Ἐπειδὴ ὅλον τὸ σύστημα τοῦδε τοῦ παντός με τάξιν καὶ εὐρυθμίᾳ διακατέχεται καὶ ποτὲ δὲν ἐμπίπτει εἰς ἀμηχανίαν διὰ τὸ εὐσχημόνι διοικεῖσθαι ὑπὸ τοῦ οὐρανίου καὶ ἐπιγείου βασιλέως. Διὰ ἐποῦτο καὶ ἡμῶν οἱ ἐκ τοῦ ρουφετίου τῶν Μπακάλιδων βλέποντες πολλὰ ἄτοπα ὅπου νονται εἰς τὸ ἡμέτερον ρουφέτιον με τὸ νὰ ἐλειφεν ἡ τάξις καὶ ἡ ἄρμος εἰς τὸ κεφάλαιον τῶν ἀπάντων, ἢ πρὸς ἀλλήλους αἰδώ, τῶρα ὅπου ἔχμεν διὰ τῆς δεξιᾶς τοῦ ὑψίστου ἄκραν ἐλευθερίαν καὶ μεγάλην ἡσυχίαν θεσπιζομεν ὅρους τινὰς ὅπου νὰ φυλάττωνται ἀπαρασάλευτα καὶ με τοτους νὰ βασιλεύσῃ ἡ Δικαιοσύνη καὶ ἡ ἀλήθεια νὰ λάμπῃ· λοιπὸν πρὸς τον θεμέλιον κτίζομεν τὴν πρὸς ἀλλήλους ἀγάπην καὶ με ἐτούτην νὰ κατατροπώσωμεν ὅλους τοὺς ὑπεναντίους· δεύτερον οἱ πρωτομαϊσσορες τιμῶνται κατ' ἐξοχίην, ὡσάν ὅπου τοῦτοι ἀναλαμβάνουσι τὰς φροντίδας τῶν μικροτέρων, εἰδὲ τις φανῇ ἀπειθῆς εἰς τὴν προσταγὴν τῶν πρωτομαϊσσορων με τὴν ἁμαρτίαν του νὰ εἶναι ἔξω τοῦ ρουφετίου ὡς ὀλέθρι καὶ ἐπιζήμιος· τρίτον ὅταν ἔρχεται ὀλίγη πραγμάτεια καὶ γίνεται στενχωρία ἀναμεταξύ μας, τότε εἰς αὐτὸ τὸ κατλήκι διὰ νὰ μὴ γίνῃ ζημι καθενός, διορίζομεν τὸν Κώστην Μπόστα, τὸν Εὐθύμιον Τζουμετίκου, τὸν Ἀθανάσιον Μπόσιου, τὸν Ντήναν Καντζᾶ, τὸν Νάστον Ραμπογιάννην καὶ τὸν Ντήναν Γκώγκα νὰ κάμουν τὸ παζάρι ἐτούτοι πρῶτον καὶ ἔτσι μοιράσουν ἀδελφικὰ ἐπίσης εἰς κάθε ἕνα τὴν πραγμάτεια ὅπου ἔτυχε· Ἄν ὅμως ἤθελεν εὐγῆ ἄλλος διὰ νὰ κάμῃ παζάρι, ἐπούτος ὡς τέκνον τι σκότους νὰ εἶναι ἀποσυναγωγος καὶ πάντῃ εὐγαλμένος ἀπὸ τὸ ρουφέτιον πλὴν ὅταν γίνεται πλουσιοπάροχον τὸ πράγμα, τότε ἔχει τὴν ἄδειαν καθε ἕνας νὰ κάμῃ παζάρι καθὼς ἡμπορεῖ, ὅμως ἔξω ἀπὸ τὴν χώραν νὰ μτολμήσῃ τινὰς νὰ εὐγῆ διὰ νὰ καρτερέσῃ πραγμάτεια, ἀλλὰ νὰ σταῖ ἔως νὰ ξεφορτωθῇ εἰς τὸ μεγτάνι καὶ τότε ἀκωλύτως δύναται λαβεῖν τὸν τάρτον τὰ ἐργαστήρια τῶν συντρόφων, ἤγουν τῶν συμπατριωτῶν μας, νὰ παζαρεύωνται ἔμπροσθεν τοῦ ρουφετίου διὰ νὰ μὴ ἀδικητῆ κανένα μέρος καὶ ἂν φανῇ ἀπειθῆς ὁ νοικιασμένος εἰς τὸν αὐθέντην τοῦ ἐργαστηρίου, ἤθελε τοῦ κάμει καμμίαν ἀταξίαν, νὰ ἔχη με τὴν ἁμαρτίαν του· πέμπτη ὅταν ἔχη τινὰς χρεῖαν διὰ χουζμικιάρην, πρῶτον νὰ τὸν στοιχήσῃ, ὅμπροστα εἰς τὸ ρουφέτιον καὶ ὕστερα νὰ τὸν ἐμπάσῃ εἰς τὸ ἐργαστήριον του, εἰδὲ καὶ κρύφα κάμῃ καμμίαν συμφωνίαν νὰ εἶναι τὸ χουσμῆτι το δούλου χαμένον καὶ νὰ μὴ πιασθῇ εἰς τὸ ρουφέτιον· πρὸς τοῦτοις τὰ μικρὰ παιδιὰ ἔχουν νὰ κάμουν χουζμέτι τρία χρόνια, τὰ δὲ μεγαλύτερα δὲ μόνον χρόνια καὶ ἡ πρώτη ρῶγα νὰ εἶναι δέκα γρόσια. ὕστερον δὲ καθὼς ἡμπορέσουν, ὅμως ἀπαραίτητα ἔως εἰς πέντε χρόνια θέλουν νὰ σταθοῦ

Όλγα Κατσιαρδῆ-Hering

ΤΕΧΝΙΤΕΣ ΚΑΙ ΤΕΧΝΙΚΕΣ ΒΑΦΗΣ ΝΗΜΑΤΩΝ

ΑΠΟ ΤΗ ΘΕΣΣΑΛΙΑ ΣΤΗΝ ΚΕΝΤΡΙΚΗ ΕΥΡΩΠΗ

(18ος - ΑΡΧΕΣ 19ου ΑΙ.)

Έπίμετρο: Η Άμπελακιώτικη Συντροφιά (1805)

ΕΚΔΟΣΕΙΣ ΗΡΟΔΟΤΟΣ
ΛΑΟΓΡΑΦΙΚΟ ΚΑΙ ΙΣΤΟΡΙΚΟ ΜΟΥΣΕΙΟ ΑΜΠΕΛΑΚΙΩΝ
ΣΥΝΔΕΣΜΟΣ ΑΜΠΕΛΑΚΙΩΤΩΝ ΚΑΙ ΦΙΛΩΝ ΤΩΝ ΑΜΠΕΛΑΚΙΩΝ
«ΤΑ ΘΕΣΣΑΛΙΚΑ ΑΜΠΕΛΑΚΙΑ»

γνώριζαν γι' αὐτὸν τίποτα «οὔτε οἱ προϊστάμενοι τῆς ἐλληνικῆς ἐκκλησίας οὔτε ἡ ἀνωτέρα ἀστυνομικὴ διοίκηση».

Κρίνω κατάλληλο νὰ παραθέσω ἐδῶ τὴν ἐλληνικὴ μετάφραση τοῦ ἑταιρικοῦ συμφωνητικοῦ τοῦ 1805 (τὸ γερμανικὸ κείμενο δημοσιεύεται στὸ παράρτημα ΣΤ') καὶ στὴ συνέχεια νὰ προσπαθῆσω νὰ συνδυάσω τὰ ἱστορικὰ τεκμήρια, ποὺ θὰ μᾶς συμπληρώσουν τὴν τελευταία σελίδα τῶν ἀμπελακιώτικων κοινῶν συντροφιῶν.

Ἑταιρικὸ συμφωνητικὸ
τῆς ἀμπελακιώτικης συντροφιάς (1805)²⁵

(φ. 11r) Μὲ τὸ παρὸν ἑταιρικὸ συμβόλαιο ἀναγνωρίζομε καὶ δηλώνομε ἑμεῖς οἱ κάτωθι ὑπογραφόμενοι τρεῖς συντροφίες ἀπὸ τεχνίτες καὶ ἐμπόρους τῆς πόλης μας Ἀμπελάκια, ποὺ ἀποτελοῦνται ἀπὸ 52 μέλη, συγκεκριμένα ἀπὸ τὴν ἑταιρεία τῶν Χατζῆ Πρασσᾶ Μεζεβεύρης & Συντροφία, 24 μέλη, ἀπὸ τὴν ἑταιρεία Δροσινὸς Χατζῆ Ἰβου, Σφάρτς & Συντροφία, 16 μέλη, καὶ ἀπὸ τὴν ἑταιρεία τῶν κυρίων Αὐταδέλφων Σφάρτς & Συντροφία, 12 μέλη, ὅτι ἔχομε ἀποφασίσει με κοινὴ θέληση νὰ συστήσομε ἀνάμεσά μας μία συντροφία καὶ ἀδελφότητα. Εἶθε ὁ Ὑψιστος νὰ τὴν εὐλογήσει καὶ νὰ τῆς φέροι εὐτυχία καὶ νὰ τὴ διατηρήσει καὶ γιὰ τὰ παιδιά τῶν παιδιῶν μας, ἀμήν! Ἡ ἀναφερόμενη συντροφία βασίζεται στοὺς ἀκόλουθους ὅρους.

§ 1. Σύμφωνα με τὴ συγκατάθεση ὅλης τῆς ἀδελφότητος ἀποφασίσθηκε ἡ παρούσα ἑταιρεία νὰ διαρκέσει ἐπὶ ἕξι πλήρη ἔτη ὑπὸ τὴν ἐπωνυμίᾳ Σφάρτς & Συντροφία καὶ με τὸ σῆμα ποὺ ἀναγράφεται διπλά [λείπει στὸ γερμανικὸ κείμενο]. Συγκεκριμένα, γιὰ τὴν Τουρκία νὰ ἀρχίσει τὴν 1η Ἰανουαρίου 1805 ἕως τῆς 31 Δεκεμβρίου 1810, γιὰ τὴ Γερμανία ὅμως νὰ διαρκέσει ἕως τῆς 30 Ἰουνίου 1811· ὡστόσο, θὰ πρέπει νὰ συγκεντρωνόμαστε ἐδῶ στὰ Ἀμπελάκια κάθε τρία χρόνια γιὰ τὸν γενικὸ λογαριασμό.

§ 2. Ἐπειδὴ ἡ ἔδρα τῆς ἑταιρείας μας βρίσκεται ἐδῶ στὰ Ἀμπελάκια, οἱ κύριοι οἴκοι μας στὴ Βιέννη, στὴν Κωνσταντινούπολη καὶ στὴ Σμύρνη εἶναι ὑποχρεωμένοι νὰ κλείνουν κάθε τρία χρόνια τοὺς γενικούς λογαριασμοὺς τους καὶ νὰ τοὺς στέλνουν ἐδῶ στὰ Ἀμπελάκια,

25. Κατὰ τὴ δημοσίευση τῆς μετάφρασης τὰ ὀνόματα τῶν μετόχων προτίμησα νὰ κρατήσω στὴ γερμανικὴ τους ἀπόδοση, ὅπως διασώζονται στὴ γερμανικὴ μετάφραση τοῦ κειμένου, καθὼς τὸ πρωτότυπο ἐλληνικὸ κείμενο λανθάνει.

᾽Ολγα Κατσιαρδῆ-Hering

ὥστε ἐδῶ καὶ πουθενά ἄλλοῦ νὰ γίνεται ὁ γενικὸς λογαριασμὸς τῆς ἀδελφότητος. Οἱ πῖο μικροὶ οἴκοι μας στὴ Γερμανία, δηλαδὴ ἐκεῖνοι στὴν Τεργέστη, στὴ Σαξωνία, στὴ Βοημία καὶ στὴ Μοραβία, ὑπάγονται καὶ ἐξαρτῶνται ἀπὸ τοὺς ἐκάστοτε προϊσταμένους τοῦ οἴκου μας στὴ Βιέννη· τὸ ἴδιο ἰσχύει ἐπίσης γιὰ τοὺς μικρότερους οἴκους στὴν Ἀνατολία, οἱ ὅποιοι (φ. 11v) δὲν ἐπιτρέπεται νὰ ἐπιχειροῦν τὸ ἐλάχιστο χωρὶς τὴ συγκατάθεσίν μας, πόσο μᾶλλον πού εἶναι ὑποχρεωμένοι κάθε ὥρα κατόπιν ἀπαίτησης τῶν κυρίων διευθυντῶν νὰ ἐμφανίζου τὸν λογαριασμό.

§ 3. Ἄν ἓνας ἀπὸ τοὺς συνεταίρους ἀπαιτεῖ νὰ ἀποχωρήσει ἀπὸ τὴ συντροφία στὴν καθορισμένη προθεσμία ἢ πρὶν ἀπ' αὐτήν, καὶ ἂν θέλει νὰ παραμείνει στὴν Τουρκία ἢ στὴ Γερμανία, δὲν πρέπει νὰ ἀποχωρήσει ἀπὸ τὴ συντροφία παρὰ μόνον ἐδῶ στὰ Ἀμπελάκια, ὅπου πρέπει νὰ ἔλθει ὁ ἴδιος γιὰ νὰ παραλάβει τὸν λογαριασμό πού θὰ τοῦ στείλει ἡ συντροφία ἐγκαιρῶς. Τότε, ἐπιτρέπεται νὰ φέροι δύο ἔντιμους πληρεξούσιους γιὰ νὰ ἐλέγξουν τὰ λογιστικά μας βιβλία καὶ νὰ τακτοποιήσουν τὸν λογαριασμό του. Ἀφοῦ ὀλοκληρωθεῖ αὐτὸς ὁ ἔλεγχος καὶ ἀφοῦ ἔχουν δοθεῖ οἱ ἀπαραίτητες ἀποδείξεις, μποροῦν νὰ πληρώσουν ἢ νὰ λάβουν τὴ διαφορὰ ἀπὸ τὸν λογαριασμό. Ἡ συντροφία δὲν εἶναι ὑποχρεωμένη ἄλλοῦ παρὰ μόνον ἐδῶ στὰ Ἀμπελάκια νὰ ἐκκαθαρίζει λογαριασμούς.

§ 4. Ἄν κάποιος θέλει νὰ ἀποχωρήσει πρὶν ἀπὸ τὴν πάροδο τριῶν χρόνων καὶ ἡ συντροφία εἶναι σὲ θέση νὰ τοῦ δώσει κάποιο κέρδος ἀπὸ τὰ κεφάλαιά του, τότε μπορεῖ νὰ χειρίζεται αὐτὸ τὸ θέμα μὲ δική της κρίση, λαμβάνοντας ὑπόψη τὸ συμφέρον της, τὶς ἀνάγκες της καὶ τὶς περιστάσεις μέχρι νὰ κλείσει ὁ τριετὴς λογαριασμὸς της, τότε θὰ λαμβάνει αὐτὸς τὸ ἀναλογοῦν μερίδιό του στὸ κέρδος ἢ τὴν ἀπώλεια μαζί μὲ τὸ κεφάλαιό του.

§ 5. Ἄν κανεὶς ἀπὸ τοὺς συντρόφους προκαλεῖ ταραχὰς καὶ ἀνησυχία μὲ τὸ νὰ μὴν ὑπακούει στὶς ἐντολὰς τῶν ἐδῶ προϊσταμένων ἢ αὐτῶν τῆς Βιέννης, τῆς Κωνσταντινούπολης καὶ τῆς Σμύρνης, ἀμελεῖ τὰ καθήκοντά του, δημιουργεῖ προβλήματα στὴ συντροφία, δὲν πραγματοποιεῖ ταξίδια πού τοῦ ἔχουν ἀνατεθεῖ ἢ γενικὰ προκαλεῖ πραγματικὴ ζημιὰ στὴ συντροφία ἢ μὲ τὴν ἀνάρμοστη συμπεριφορὰ του διακινδυνεύει τὰ συμφέροντα τῆς συντροφίας, ἓνα τέτοιο μέλος (φ. 12r) νὰ ἀποκλεισθεῖ ἀπὸ τὴ συντροφία καὶ ἡ ζημιὰ πού προκάλεσε νὰ τοῦ καταλογισθεῖ. Ἐπίσης, νὰ μὴ λάβει κανένα μερίδιο ἀπὸ τὸ κέρδος τῆς εταιρείας, καὶ θὰ πάρει τὸ κεφάλαιό του μόνον ἀφοῦ ἔχει κλείσει ὁ γενικὸς λογαριασμὸς τῆς συντροφίας καὶ αὐτὸς ἕως τότε ἔχει καταθέσει ἐξήγηση ὅτι εἶναι τελείως ἱκανοποιημένος καὶ δὲν ἔχει ἄλλες

Τεχνίτες και τεχνικές βαφής νημάτων

απαιτήσεις από την εταιρεία· σε διαφορετική περίπτωση το κεφάλαιο ή τα χρήματά του θα παραμείνουν χωρίς τόκους.

§ 6. Ο κάθε σύντροφος έχει την υποχρέωση να καταβάλει είκοσι χιλιάδες πιάστρα για ένα ολόκληρο μερίδιο. Εκείνος όμως που πρέπει να συντηρήσει το σπιτικό του από τους τόκους του κεφαλαίου του και εκτός αυτού δεν έχει άλλους πόρους, θα παίρνει από πλευράς των διευθυντών κάθε μήνα κάτι, σύμφωνα με ένα καθοριστέο κριτήριο. Εκείνοι που δεν κατέχουν τόσο κεφάλαιο όσο ανέρχεται το μερίδιό τους, δεν επιτρέπεται να δανεισθούν από ξένους ανθρώπους· μπορούν όμως μόνο να δανεισθούν από τους συντρόφους αυτής της εταιρείας, καταθέτοντας σ' αυτούς ως ενέχυρο τις κινητές και ακίνητες περιουσίες τους, έτσι ώστε στην περίπτωση που ζημιωθεί ή συντροφία να είναι καλυμμένοι αυτή και οι πιστωτές.

§ 7. Αποφασίσθηκε ότι το αρχικό κεφάλαιο του κάθε μετόχου και όλα τα υπόλοιπα κεφάλαια που θα φέρει κάθε εταιρεία να ανέρχεται σε 12% έτησίως και αυτοί οι τόκοι στο τέλος του κάθε έτους να προτίθενται στο κεφάλαιο.

§ 8. Αντίθετα, ή κάθε μία από τις τρεις εταιρείες πρέπει (φ. 12v) με τη λήξη της προθεσμίας να πληρώνει τα ξένα λεφτά που έχει λάβει και στα Άμπελάκια και στη Γερμανία και παντού άλλοι· εκτός εάν δανείσθηκε κανείς λεφτά σε χαμηλούς τόκους και αποφασισθεί από κοινού ότι είναι σκόπιμο να τα κρατήσει.

§ 9. Κανείς σύντροφος δεν έχει το δικαίωμα να δανεισθεί λεφτά από ξένους και να τα επενδύσει στην εταιρεία με 12%· τουναντίον, αυτός ο τόκος ανήκει στην εταιρεία. Κανείς δεν έχει το δικαίωμα να χρησιμοποιεί από το αρχικό του κεφάλαιο ή να δανείζεται από ξένους και να ασκεί εμπόριο για λογαριασμό του ή να συνεταιρίζεται κρυφά με κάποιον, αλλά ο κάθε εταίρος έχει την υποχρέωση να πράττει το καλύτερο για το σύνολο· αντίθετως, είναι υποχρεωμένος να καταθέσει ενώπιον της συντροφίας γενικό λογαριασμό σχετικά με το ιδιαίτερό του εμπόριο. Σ' αυτή την περίπτωση, το κέρδος ανήκει στην εταιρεία, ή ζημία όμως αποκλειστικά στον ίδιο. Ένας τέτοιος αναξιόπιστος και ανέντιμος άνθρωπος θα πρέπει να αποβληθεί από τη συντροφία και θα πρέπει κανείς να τον μεταχειρισθεί όπως στην § 4. Αν όμως δεν θέλει να προσκομίσει τον ανωτέρω λογαριασμό του, τότε ή συντροφία έχει το δικαίωμα να κρατήσει από το αρχικό του κεφάλαιο όσα πιστεύει ότι μπορεί να κέρδισε από το ξεχωριστό του εμπόριο. Τέλος, σε κανέναν δεν επιτρέπεται να βοηθήσει κάποιον από τους φίλους ή τους συγγενείς του με έγγυση ή με μετρητά που προορίζονται για λογαριασμό της συντροφίας, εκτός αν έχει τη συγκατάθεση της εταιρείας.

"Όλγα Κατσαρδῆ-Hering

(φ. 13r)

§ 10. Ό κάθε έταῖρος πρέπει νά καταβάλλει τόκο 12% γιά τὰ χρήματα πού παίρνει γιά τίς ανάγκες του. Οἱ δαπάνες τῶν συντρόφων πού βρίσκονται στή Γερμανία νά ἀποστέλλονται κάθε χρόνο ἀπό τοὺς προϊσταμένους πού εἶναι στό ἐξωτερικό στοὺς προϊσταμένους τῆς Βιέννης, οἱ ὁποῖοι, ἀφοῦ προσθέτουν τὰ δικά τους ἐξοδα καί αὐτὰ τῶν συντρόφων τους ἐκεῖ, νά ἀποστέλλουν ὅλους τοὺς λογαριασμοὺς ἐξόδων, μὲ ὑπολογισμό τοῦ *Aggio* (ἐπικαταλλαγῆς)²⁶ τῆς Λειψίας καί τὴν τρέχουσα τιμὴ τῆς Βιέννης, ἐδῶ στὰ Ἀμπελάκια, ὥστε νά μὴν ἐπιτρέπεται νά συνυπολογίζεται καμιά ἐπικαταλλαγῆ τῆς Λειψίας γιά 100 φιορίνια ἐτησίως γιά τὰ ἀναγκαῖα ἐξοδα τοῦ κάθε ἐκεῖ εὐρισκόμενου μέλους.

§ 11. Τὸ ἐμπόριό μας πρέπει κυρίως νά ἀποτελεῖται ἀπὸ τὸ δικό μας κόκκινο νῆμα, πού παράγεται στὰ ἐργαστήριά μας, ἐπίσης ἀπὸ ὅλα τὰ προϊόντα τῆς Ἑλλάδας καί τῆς Τουρκίας, καθὼς καί ἀπὸ τὰ προϊόντα ὄλων τῶν βιοτεχνιῶν τῆς Γερμανίας καί τῶν ἄλλων χωρῶν, κλπ.

§ 12. Ἡ κάθε ἐταιρεία, ὅπως καί κάθε μέλος ὑπόσχεται μὲ ὄροκο νά παραμένει ἔντιμος, νά μὴ δίδει κανένα ἐμπόρευμα σὲ τέτοιους ἀγοραστῆς, πού ἔχουν ἀδυναμία πληρωμῆς, καί τὸ πράττει αὐτὸ μὲ σκοπὸ νά ἀποπληρωθεῖ μιὰ παλαιὰ ἀπαίτηση, λόγω τῆς ὁποίας θὰ ζημιωνόταν ἡ συντροφία. Τέτοιοι ὑποπτοὶ ἀγοραστῆς νά γίνονται γνωστοὶ πρῶτα στοὺς προϊσταμένους τῆς Βιέννης, σύμφωνα μὲ τὴν καθοδήγηση τῶν ὁποίων ὀφείλει κανεὶς νά πορεύεται.

§ 13. Ἡ κάθε ἐταιρεία ἔχει τὸ δικαίωμα νά πουλήσει τὸ προϊόν τῆς ἢ τὸ κόκκινο νῆμα τῆς μέχρι τέλους Ὀκτωβρίου 1805 γιά δικό τῆς λογαριασμό, καί ὅ,τι δὲν πουληθεῖ, νά ἐκτιμηθεῖ ἀπὸ δύο ξένα ἄτομα καί ἡ συντροφία τὸ παραλαμβάνει μὲ περιθώριο ἑξὶ μηνῶν. (φ. 13v)

§ 14. Ἐπικεφαλῆς αὐτῆς τῆς κοινῆς ἐταιρείας καί ἀδελφότητος καί γιά τὴ διεύθυνση τῶν ἐργασιῶν τῆς διορίζονται: ὁ κύριος Ἀρσένης Χα-

26. Πρόκειται γιά τὸν ἰταλικὸ ὄρο *aggio*, δηλαδή τὴ χρηματιστηριακὴ πράξη τῆς «ἐπικαταλλαγῆς». Σημαίνει κατ' ἀρχὴν τὴ διαφορὰ πού ὑφίσταται μεταξὺ τῆς πραγματικῆς καί τῆς ὀνομαστικῆς ἀξίας κυρίως τῶν νομισμάτων ἀπὸ χρυσὸ ἢ ἄργυρο, ἀλλὰ κατ' ἐπέκταση καί τίς ἄλλες ἐμπορεύσιμες ἀξίες τοῦ χρηματιστηρίου. Στὴ συγκεκριμένη ἐποχὴ ἀποτελοῦσε συνηθισμένη πρακτικὴ, πού προϋπόθετε προμήθεια γύρω στὸ 2-3%, προκειμένου νά μετατραποῦν τὰ νομίσματα σὲ «γερά», σὲ μιὰ περίοδο δηλαδή πού ἡ περιεκτικότητά τῶν νομισμάτων σὲ καθαρὸ μέταλλο ποίκιλλε. Εὐτυχία Δ. Λιάτα, *Φλωρία δεκατέσσερα στένων γρόσια σαράντα. Ἡ κυκλοφορία τῶν νομισμάτων στὸν ἑλληνικὸ χῶρο, 15ος-19ος αἰ.*, Ἀθήνα, 1996, σελ. 24-25.

Τεχνίτες και τεχνικές βαφής νημάτων

τζη Πρασσᾶς, ὁ κύριος Γεώργιος Δημητρίου Σφάρτς καὶ ὁ κύριος Ἰβος Δροσινός, οἱ ὅποιοι ὑποχρεώνονται νὰ συνδιασκέπτονται σὲ ὅλους τοὺς τὶς συναλλαγὰς μὲ ἄλλους ἔμπειρους, γνωστοὺς σ' αὐτοὺς συναϊρούς. Οἱ ἀναφερόμενοι ἀρχηγοὶ θὰ πρέπει νὰ διορίσουν διευθυντὲς σὲ κάθε τόπο ὅπου διεξάγουμε ἢ θὰ διεξάγουμε ἐμπόριο καὶ νὰ ὑποδείξουν στὸν κάθε μέτοχο τὴν ἀρμοδιότητά του.

§ 15. Οἱ κύριοι Ἰωάννης Χρόνιας Δροσινός καὶ Δρόσος Ἰωάννης Πρασσᾶς, οἱ ὅποιοι διορίσθηκαν διευθυντὲς καὶ προϊστάμενοι στῆ Βιέννη, ἔχουν τὸ δικαίωμα νὰ χρησιμοποιοῦν καθέναν ἀπ' αὐτοὺς ποὺ βρίσκονται ἐκεῖ ποὺ τὸν θεωροῦν πεπειραμένο καὶ ἱκανὸ γιὰ τὴν ἀρμόδια ὑπηρεσία τῆς συντροφίας ἢ νὰ τὸν στείλουν ὅπου κρίνουν ἀναγκαῖο. Οἱ ἀναφερόμενοι διευθυντὲς ἔχουν τὴν ἄδεια νὰ ἀναλάβουν κάθε εἶδος ἐμπορίου, νὰ ἐξυπηρετοῦν φίλους καὶ νὰ διεξάγουν ὅλες τὶς λοιπὲς χρηματικὲς συναλλαγὰς ποὺ ἀποφέρουν στὴν ἐταιρεία κέρδος καὶ ὄφελος, ἀλλὰ καὶ νὰ ἀλληλοσυσκέπτονται γι' αὐτὲς τὶς συναλλαγὰς. Οἱ ἴδιοι ὑποχρεώνονται νὰ μᾶς ἐνημερώνουν γιὰ κάθε μιὰ ἀπὸ τὶς ἐπιχειρησιακὲς πρωτοβουλίες τοὺς καὶ νὰ μᾶς εἰδοποιοῦν γιὰ τὸ εἶδος τοῦ ἀναληφθέντος ἐμπορίου, χωρὶς ὅμως νὰ περιμένουν ἐκ τῶν προτέρων ἀπὸ ἐμᾶς τὴν ἄδεια. Ὑποτάσσονται σ' ἐμᾶς καὶ ὑποχρεώνονται νὰ μὴν ὑπερβαίνουν καμία ἀπὸ τὶς ἐντολὲς μας.

§ 16. Οἱ μεγαλύτεροι οἶκοι μας, δηλαδὴ αὐτοὶ τῶν Ἀμπελακίων, τῆς Βιέννης, τῆς Κωνσταντινούπολης καὶ τῆς Σμύρνης ὑποχρεώνονται ἀμοιβαίως νὰ ἀνταλλάσσουν πληροφορίες καὶ νὰ διαβουλεύονται, κυρίως γιὰ νὰ μὴν πέσομε στὰ χέρια χρεοκόπων δηλαδὴ, ὅταν ἕνας ἀπ' αὐτοὺς τοὺς οἴκους γράφει στὸν ἄλλο, νὰ μὴ δίνει πίστωση σὲ κάποιον ποὺ στὴν ἀγορά του δὲν ἀπολαμβάνει ἐμπιστοσύνης καὶ ὅταν πληροφορήσει τὸν οἶκο γιὰ τὴν ἀσταθὴ κατάσταση ἐκείνου, τότε ὁ οἶκος ποὺ πιστώνει τέτοιον ἔμπορο ὄχι μόνον νὰ μὴν τοῦ ξαναδίνει πίστωση, (φ. 13ar) ἀλλὰ νὰ ἐπιζητεῖ μὲ ὅλες τὶς δυνάμεις του νὰ πάρει καὶ αὐτὸ ποὺ τοῦ χρωστάει. Ἐνας διευθυντὴς ποὺ συνεχίζει μιὰ τέτοια συμπεριφορά, παραβιάζοντας αὐτὲς τὶς ὑπενθυμίσεις, καὶ ἀντὶ νὰ μειώσῃ τὸ χρέος τὸ αὐξάνει, ἐκεῖ ποὺ μπορούσε νὰ προσπαθῆσῃ νὰ ἀποκομίσει ὄχι μόνον ἕνα μέρος, ἀλλὰ ὅλη τὴν ἀπαίτηση, αὐτὸς λοιπὸν θὰ πρέπει λόγῳ τῆς ἀπειθείας του νὰ πληρώσῃ ἀπὸ τὸ κεφάλαιό του ὅλη τὴ ζημιὰ, συμπεριλαμβανομένων τοῦ κεφαλαίου καὶ τῶν τόκων, γιὰ νὰ μείνῃ ἢ συντροφία μας, βάσει τοῦ παρόντος συμβολαίου, πάντα ἀζημίωτη.

§ 17. Ὅρίζεται γενικῶς ὅτι ὅλοι ὅσοι εἶναι ἀρμόδιοι γιὰ τὰ ταμεῖα ἢ γιὰ τὴν ἀγορὰ προϊόντων τόσο στὴν Τουρκία ὅσο καὶ στὴ Γερμανία νὰ ἀναλαμβάνουν τὴ ζημιὰ ποὺ θὰ προκύπτει κατὰ τὴν ἐπίδοση τῶν

"Ολγα Κατσιαρδῆ-Hering

λογαριασμῶν τους ἢ τὴν ἔλλειψη χρημάτων πού τυχόν θὰ προκληθεῖ ἀπὸ ἀμέλεια ἢ ὀλιγωρία τους. Ἄν ὅμως παρουσιασθεῖ ἔλλειμμα στοὺς μεγάλους οἴκους, αὐτὸ πρέπει νὰ ἐλεγχθεῖ καὶ νὰ συνυπολογισθεῖ μὲ μικρὴ μείωση.

§ 18. Ἄν κάποιος ἀπὸ τοὺς συντρόφους πεθάνει πρὶν ἀπὸ τὴ συνπλήρωση ἑπτὰ μηνῶν ἀπὸ τὴν ἴδρυση τῆς παρούσας ἐταιρείας, τότε μπορεῖ νὰ πάρει μόνο ἓνα μισθὸ γιὰ ἓνα ὀλόκληρο μερίδιο, πὸ ἀνέρχεται σὲ 100 πιάστρα· ἂν ὅμως πεθάνει μετὰ ἀπὸ ἑπτὰ μῆνες, τότε νὰ τρέχει ὁ λογαριασμός του ἕως τὸ τέλος τοῦ πρώτου ἔτους. Ἄν ὁ θάνατος συμβεῖ τὸ δεύτερο ἔτος, καὶ μάλιστα πρὶν ἀπὸ τὴ συμπλήρωση πέντε μηνῶν, τότε λαμβάνει τὸ ἀναλογουὺν κέρδος ἢ τὴ ζημιὰ γιὰ τὸ πρῶτο ἔτος, καὶ γιὰ τοὺς πέντε μῆνες μόνο ἓνα μισθό, ὅπως πρὸ πάνω. Τὸ ἴδιο συμβαίνει μὲ τὸν τρίτο χρόνο.

§ 19. Ἄν κάποιος ἀπὸ ἐμᾶς θέλει νὰ στείλει τὸν γιό του ἢ κάποιον δικό του σὲ κάποια ἐμπορικὴ ἀγορὰ γιὰ νὰ μπορέσει νὰ ἐκπαιδευθεῖ στὸ ἐμπόριο κάτω ἀπὸ τὴν ἐπίβλεψη ἑνὸς ἀπὸ ἐμᾶς, τότε τὰ ἐξοδα τοῦ ταξιδιοῦ ἕως ἐκεῖ, ἡ διατροφή, ὁ ρουχισμὸς καὶ οἱ δάσκαλοι νὰ πληρωθοῦν ἀπ' αὐτὸν πὸ τὸν ἔστειλε γιὰ ὅσον καιρὸ τὸ ἐπιθυμεῖ. Μετὰ τὴν ὀλοκλήρωση (φ. 13av) τοῦ χρόνου τῆς μαθητείας, νὰ ἀσχεῖται ὡς ἀρχάριος στὸ ἐμπόριο γιὰ ἓνα ἔτος χωρὶς μισθό, ἔναντι τῶν συνήθων ἐξόδων καὶ τῆς ἐνδύσης. Μετὰ τὴν πάροδο αὐτοῦ τοῦ χρόνου νὰ συνεχίσει τὶς ὑπηρεσίες του, ὅπως καὶ στὸν πρῶτο χρόνο ὑπὸ τὴ γραπτὴ ἐγγύηση τοῦ κυρίου του, ἀλλὰ ἔναντι ἑνὸς χαμηλοῦ μισθοῦ. Ὑστερα ἀπὸ δύο χρόνια, ὅμως, μετὰ τὴν ἀνανέωση τῆς ἐταιρείας, ἂν κριθεῖ σῶφρων, οἰκονόμος, κατάλληλος καὶ ἱκανὸς γιὰ τὸ ἐμπόριο, νὰ τοῦ παραχωρηθεῖ μιὰ φθινὴ μετοχὴ. Σὲ ἀντίθετη περίπτωση, νὰ ἀποδιωχθεῖ ἀπὸ τὴν ἐταιρεία ὡς ἄχρηστο μέλος. Ἐνα γραπτὸ συμβόλαιο γιὰ τὸν μισθὸ μὲ τὸν κάθε ὑπάλληλο πὸ θὰ χρειασθεῖ ἢ ἐταιρεία εἶναι ἀπαραίτητο καὶ κανεὶς προϊστάμενος δὲν ἐπιτρέπεται νὰ ἀφήνει κάποιον νὰ ὑπηρετεῖ χωρὶς μισθό, μόνο μὲ τὴν ἐλπίδα ὅτι ἐντὸς ὀλίγου θὰ τοῦ παραχωρηθεῖ μετοχὴ.

§ 20. Κανεὶς ἀπὸ τοὺς ἐταίρους ἐδῶ στὰ Ἄμπελάκια δὲν ἔχει τὸ δικαίωμα νὰ ὑπογράψει χρεόγραφα ἢ ἄλλα ἐγγραφα πὸ ἐκδίδονται ἀπὸ τὴν πλευρὰ τῆς ἐταιρείας, μόνο ἐκεῖνος πὸ ἐξελέγη ταμίας, ἀκόμα καὶ ἐκεῖνος ὅμως μπορεῖ νὰ ὑπογράψει αὐτὰ μόνον ὅταν θὰ ἔχει λάβει τὴν ἔγκριση ἀπὸ τοὺς ἐπικεφαλῆς.

§ 21. Ἄν κάποτε — εἴθε νὰ μὴ συμβεῖ ποτὲ — ἐξαιτίας τῆς μεταβολῆς τῆς γνώμης τῶν συμμετεχόντων ἀποφασισθεῖ ἡ διάλυση τῆς παρούσας ἐταιρείας, ἢ καταγγελία γιὰ τὴ διάλυση πρέπει νὰ γίνεῖ ἐξὶ μῆνες νωρίτερα καὶ οἱ ἐταῖροι πὸ βρῖσκονται στὴν Τουρκία εἶναι ὑπο-

Τεχνίτες και τεχνικές βαφής νημάτων

χρεωμένοι να υπηρετούν την εταιρεία έως το τέλος Δεκεμβρίου, εκείνοι στη Γερμανία όμως μέχρι τέλος Ιουνίου του επόμενου έτους. Το κόκκινο νήμα, τα χρώματα και το υπόλοιπο απόθεμα της βαφικής τέχνης να μοιραστούν ανάλογα με τον βαθμό του μεριδίου του καθενός, και αυτό να συμβεί την πρώτη Ιανουαρίου και με την τιμή αγοράς, (φ. 14r) προσθέτοντας μόνο τους τόκους και τις δαπάνες και ό καθένας να χρεώνεται μ' αυτά. Το κόκκινο νήμα, το βαμβάκι και τα λοιπά εμπορεύματα, τα όποια θα εύρεθούν στη Γερμανία έως το τέλος του Ιουνίου του επόμενου έτους, να μοιραστούν εκεί όπου εύρισκονται, σύμφωνα με τις μετοχές εκάστου, και στη Βιέννη να αποφασισθεί με κλήρο. Το κόκκινο νήμα να γίνει αποδεκτό με τρία γρόσια λιγότερο από την τότε τιμή πώλησης και με προθεσμία έξι μηνών το βαμβάκι όμως και τα λοιπά εμπορεύματα με 5% λιγότερο απ' ό,τι θα έχουν κοστίσει έως τότε και θα γίνονται αποδεκτά για τρεις μήνες. Με την εκπνοή αυτών των προθεσμιών, αυτά τα χρήματα να σταλούν εδώ σε πιάστρα, σύμφωνα με την τρέχουσα τιμή. Οί έταίροι της Βιέννης, έφ' όσον διαλυθεί ή εταιρεία, να μην παραγγέλλουν πια νέα εμπορεύματα, εκτός από εκείνα που αυτοί συνήθως αποστέλλουν. Όσα βρίσκονται εδώ να μοιραστούν σύμφωνα με τις αντίστοιχες μετοχές την πρώτη Ιανουαρίου με κλήρο και με άφαιρηση του 5% της έως τότε αξίας τους και με προθεσμία έξι μηνών. Αυτά τα εμπορεύματα να σταλούν εδώ ή — αν συμφωνούν όλοι — ο μέτοχος μπορεί να τα κρατήσει και να τα πωλήσει εκεί για λογαριασμό της εταιρείας έναντι προμήθειας του 2%. Αν το υπάρχον απόθεμα εμπορευμάτων αποφέρει περισσότερο από τα συνολικά μερίδια σε σχέση με το κεφάλαιο, τότε ένας μέτοχος, ό όποιος επιθυμεί να το αναλάβει, να πληρώσει την εταιρεία εκ των προτέρων, τότε μόνο να το παραλάβει τουναντίον, να παραληφθεί από τον έμπιστό του και από τον ανήκοντα σ' αυτόν οίκο και να πουληθεί για λογαριασμό του. Τα ξένα χρέη να πληρωθούν άμέσως από την πρώτη Ιανουαρίου και έως τη λήξη της προθεσμίας. Μετά την άφαιρηση των εξόδων και των εμπορευμάτων που έχουν αναληφθεί από τον καθένα, μετά την πληρωμή (φ. 14v) των ξένων προς την εταιρεία χρεωστικών παθητικών και μετά την αποδοχή των κεφαλαίων να μοιραστούν αυτά ανάλογα με τα καθαρά κεφάλαια — συμπεριλαμβανομένων των κεφαλαίων των όρφανών συγγενών. Μετά την έπιστροφή των κεφαλαίων να μοιρασθεί το κέρδος που προκύπτει, ανάλογα με τις μετοχές ενός εκάστου. Το ίδιο έννοείται για τις απώλειες, τις όποιες εΐθε να αποτρέπει ό Θεός. Οί λογαριασμοί να τηροούνται από τέτοιους ανθρώπους, οί όποιοι εΐναι γενικώς αποδεκτοί, και να πληρωθούν έναντι γραπτού πιστοποιητικού. Τα λογιστικά βι-

"Ολγα Κατσιαρδῆ-Hering

βλία θὰ πρέπει νὰ μπορέσουν νὰ ἐλέγχονται ἀπὸ ἕναν ἕκαστο τῶν ἐταίρων ὅσες φορές ζητηθεῖ, καὶ κατὰ συνέπεια νὰ ἐξάγεται ἰσολογισμὸς ἀπ' αὐτά. Οἱ ἐνεργητικοὶ λογαριασμοὶ νὰ προσκομίζονται ἀπὸ τὸν καθένα καὶ νὰ δίδονται ἀμέσως σ' ἐκείνους ποὺ τηροῦν τοὺς λογαριασμούς. Αὐτοὶ οἱ λογιστὲς πρέπει ὕστερα, μὲ τὴ σύμφωνη γνώμη τῶν λοιπῶν ἐταίρων, νὰ μεταφέρουν τὰ πληρωτέα χρήματα στὸν οἶκο τους στὴ Βιέννη, ὁ ὁποῖος οἶκος ἔχει τὴν ὑποχρέωση νὰ ἐμβάζει αὐτὰ τὰ χρήματα, πάλι μὲ τὴ συγκατάθεση τῶν λοιπῶν ἐταίρων, στὴν Κωνσταντινούπολη ἢ στὰ Ἄμπελάκια καὶ νὰ δώσει τὴν ἐντολὴ (στοὺς ἐταίρους τῶν Ἄμπελακίων) νὰ μοιράσουν αὐτὰ ἔναντι κοινῆς ἀπόδειξης καὶ συγκατάθεσης ἀνάμεσα στοὺς ἐταίρους, ὥστε νὰ ἀποφευχθεῖ κάθε διαμάχη.

§ 22. Μόνο σύμφωνα μὲ τὴν ἀναλογία τῶν ἀκόλουθων κεφαλαίων κάθε ἐταίρου νὰ μοιρασθεῖ στὴν ὥρα του τὸ κέρδος ἢ ἡ ἀπώλεια. Τὰ λοιπὰ περίσσεια κεφάλαια, ποὺ θὰ βρίσκονται στὴν ἐταιρεία, νὰ τοκίζονται μόνο μὲ ἐπιτόκιο δώδεκα τὰ ἑκατό. Ἔτσι, τὰ μερίδια τοῦ κάθε ἐταίρου ὀρίζονται ὡς ἑξῆς:

Κατάλογος τῶν μεριδίων τῆς ἐταιρείας
τῶν κυρίων Χατζῆ Πρασσᾶς, Μεζεβείρης καὶ Συντροφία (φ. 15r)

		Δραχμὲς	Πιάστρα	Ἄσπρα
Haggi Arseni Haggi Prassa				
μόνο γιὰ τὸν υἱὸ του...	ἕνα τρίτο μεριδίου...	133 ¹ / ₃	6.666	80
Costa Haggi Prassa...	ἕνα μερίδιο...	400	20.000	—
Georg Haggi Prassa...	τρία τέταρτα μεριδίου...	300	15.000	—
Drossino Johann Prassa...	ἕνα μερίδιο...	400	20.000	—
Euthimius Johann Gorzoti...	ἕνα μερίδιο...	400	20.000	—
Zaphiro Johann Gorzoti...	μισὸ μερίδιο...	200	10.000	—
Stamo Kavruki...	τρία τέταρτα μεριδίου...	300	15.000	—
Haggi Johann Mantas...	ἑπτὰ ὄγδοα μεριδίου...	350	17.500	—
Demeter Geronvo...	μισὸ μερίδιο...	200	10.000	—
Georg ὁ υἱὸς του...	ἕνα τρίτο μεριδίου...	133 ¹ / ₃	6.666	80
Georg Geronvo...	μισὸ μερίδιο...	200	10.000	—
Teodor Georg Zepetzi...	μισὸ μερίδιο...	200	10.000	—
Zaphiri Sukli...	μισὸ μερίδιο...	200	10.000	—
Athanas Georg Mezevir...	ἕνα μερίδιο...	400	20.000	—
Zaphiri Georg Maniari...	μισὸ μερίδιο...	200	10.000	—
Sterio Johann Maniari...	ἕνα τρίτο μεριδίου...	133 ¹ / ₃	6.666	80
Georg Liago...	μισὸ μερίδιο...	200	10.000	—

Τεχνίτες και τεχνικές βαφής νημάτων

Zaphiri Liago...	μισό μερίδιο...	200	10.000	—
Abram Haggi Demeter...	ένα μερίδιο...	400	20.000	—
Consta Haggi Demeter...	τρία τέταρτα μεριδίου...	300	15.000	—
Philippo Papa Diamandi...	τρία τέταρτα μεριδίου...	300	15.000	—
Drosso Magalin...	τρία τέταρτα μεριδίου...	300	15.000	—
Thomas Georg Maniari...	τρία τέταρτα μεριδίου...	300	15.000	—

24 έταίροι	μερίδια	15 3/8	307.500	—
------------	---------	--------	---------	---

Κατάλογος των μεριδίων τής εταιρείας των κυρίων Δροσινός, Χατζή Ήβου, Σφάρτζς & Συντροφία

Haggi Demeter Schwarz...	μισό μερίδιο...	200	10.000	—
Iwo Drossino...	ένα μερίδιο...	400	20.000	—
Euthimius Demeter...	μισό μερίδιο...	200	10.000	—
Demeter ó υιός του... (φ. 15v)	ένα τέταρτο μεριδίου...	100	5.000	—
Johann Chronia Drossino...	ένα μερίδιο...	400	20.000	—
Drosso Comi...	ένα μερίδιο...	400	20.000	—
Chronia Comi...	πέντε όγδοα μεριδίου...	250	12.500	—
Athanas Oeconom...	τρία τέταρτα μεριδίου...	300	15.000	—
Angeli Georg Piako...	τρία τέταρτα μεριδίου...	300	15.000	—
Johanni Haggi Costa...	ένα μερίδιο...	400	20.000	—
Niko Georg Dalguni...	μισό μερίδιο...	200	10.000	—
Euthimius Papa Abrami...	τρία τέταρτα μεριδίου...	300	15.000	—
Demeter Kastoridis...	πέντε όγδοα μεριδίου...	250	12.500	—
Drosso Nicolaus Mikael...	ένα τρίτο μεριδίου...	133 1/3	6.666	80
Johann Zaphiri Karapetzi...	ένα τρίτο μεριδίου...	133 1/3	6.666	80
Zaphiri ó υιός του...	ένα τρίτο μεριδίου...	133 1/3	6.666	80

16 έταίροι	μερίδια	10 1/4	205.000	—
------------	---------	--------	---------	---

Κατάλογος των μεριδίων τής εταιρείας των κυρίων Αϊτάδελφοι Σφάρτζς & Συντροφία

Demeter Johann Schwarz...	ένα μερίδιο...	400	20.000	—
Georg Johann Schwarz...	μισό μερίδιο...	200	10.000	—

"Όλα Κατσαρδῆ-Hering

Simeon Costa Schwarz...	ένα τρίτο μερίδιου...	133 $\frac{1}{3}$	6.666	80
Nicolaus Costa Zuka...	μισό μερίδιο...	200	10.000	—
Sterio Nicolaus Maniari...	ένα μερίδιο...	400	20.000	—
Georg Nicolaus Maniari...	ένα μερίδιο...	400	20.000	—
Nicolaus Leonardo...	ένα μερίδιο...	400	20.000	—
Christodol Athanas...	τρία τέταρτα μεριδίου...	300	15.000	—
Emanuel Nikolaus Deka...	τρία τέταρτα μεριδίου...	300	15.000	—
Drosso Nicolaus Haggi Zaphiri...	μισό μερίδιο...	200	10.000	—
Johann Georg Haggi Zaphiri...	μισό μερίδιο...	200	10.000	—
Johann Nicolaus Pessio...	μισό μερίδιο...	200	10.000	—
<hr/>				
12 εταῖροι	μερίδια	8 $\frac{1}{3}$	166.666	—
24 εταῖροι	μερίδια	15 $\frac{3}{8}$	307.500	—
16 εταῖροι	μερίδια	10 $\frac{1}{4}$	205.000	—
<hr/>				
52 εταῖροι	μερίδια	33 $\frac{23}{24}$	679.166	—

(φ. 16r)

§ 23. Ἀποφασίσθηκε ἀπὸ κοινοῦ ὅτι κάθε μερίδιο θὰ πληρώνει ἐτησίως 100 πιάστρα στὴν πατρίδα μας γιὰ βοήθεια γιὰ τὸ κοινὸ καλὸ.

"Όλα αὐτὰ τὰ καθορισμένα ἐδῶ σημεῖα ὑπόσχεται ὁ καθένας μας μὲ ὄρκο νὰ τὰ τηρεῖ ἀκριβῶς καὶ ἐγκαίρως καὶ νὰ μὴν παραβαίνει τίποτε ἀπ' αὐτά. Συνεπῶς, μὲ τὸ παρόν, ἄς ὀρκισθοῦμε:

Νὰ μὴ δίδομε κανένα ἐμπόρευμα τῆς συντροφίας σὲ διεφθαρμένους ἐμπόρους, γιὰ νὰ καλύψομε ἕνα παλαιὸ χρέος.

Ἄρκειζόμεστε ὅτι δὲν θὰ ἀποκρύπτομε ἢ δὲν θὰ ἀποξενώνομε τίποτα ἀπ' αὐτὴ τὴν ἀδελφότητα.

Ἄρκειζόμεστε ὅτι δὲν θὰ θεωροῦμε τὸν ἄξιο ὡς ἀνάξιο καὶ τὸν ἀνάξιο ὡς ἄξιο οὔτε ἀπὸ συμπάθειας οὔτε ἀπὸ μίσους.

Ἄρκειζόμεστε ὅτι δὲν θὰ ἐκμυστηρευόμαστε τὰ μυστικὰ τῆς ἐταιρείας.

Ἄρκειζόμεστε ὅτι δὲν θὰ παραμελοῦμε τὸ κοινὸ καλὸ καὶ νὰ βλάπτομε τὴν ἐταιρεία κατ' αὐτὸν τὸν τρόπο.

Καὶ ὅποιος εἶναι ἐπίορκος, αὐτὸν νὰ τὸν ἀκολουθεῖ πάντα ἢ κατὰ τὸ πᾶν τοῦ Παντοδύναμου καὶ αὐτὸς νὰ μὴν ἀπολαμβάνει καμιά τύχη καὶ προκοπὴ στὸν κόσμῳ· στὸ ὄνομα τοῦ Χριστοῦ τοῦ Κυρίου μας, Ἀμήν!

Τεχνίτες και τεχνικές βαφής νημάτων

Ἔτσι συνέβη σέ τέσσερα πανομοιότυπα ἀντίτυπα, ἓνα γιά ἐδῶ, ἓνα γιά τή Βιέννη, ἓνα γιά τήν Κωνσταντινούπολη καί ἓνα γιά τή Σμύρνη.

Ἀμπελάκια, 1η Ἰανουαρίου 1805.

(σφραγίδα) Χατζή Πρασσᾶς Μεζεβεύρης & Συντροφία
(σφραγίδα) Δροσινός Χατζή Ἰβου Σφάρτς & Συντροφία
(σφραγίδα) Αὐτάδελφοι Σφάρτς & Συντροφία

Ἀπό τὸ ἑλληνικὸ πρωτότυπο μεταφρασμένο
πιστὰ καὶ ἀκριβῶς.

Βιέννη, 13 Ὀκτωβρίου 1805.

Thomas Chabert,
Γραμματέας τῆς Βασιλικῆς
καὶ τῆς Αὐτοκρατορικῆς διοίκησης τῆς Κάτω Αὐστρίας.

Τὰ προβλήματα ποὺ ἔχουν ἀπασχολήσει ὡς τώρα τὴν ἔρευνα γύρω ἀπὸ τὸ ἀμπελακιώτικο φαινόμενο ἐπικεντρώνονται κυρίως σὲ δύο ὁμάδες: α) στὰ αἴτια τῆς ἀκμῆς καὶ τῆς παρακμῆς τῶν ἀμπελακιώτικων συντροφιῶν· β) στὸν χαρακτήρα τῶν «κοινῶν συντροφιῶν»· γ) στὴ σχέση τῶν συντροφιῶν πρὸς τὴν κοινοτικὴ ὀργάνωση τῶν Ἀμπελακίων. Ἰδιαίτερα ὅσον ἀφορᾷ στὴ β' ὁμάδα ἔχουν συζητηθεῖ, ἀντικρουθεῖ ἢ ἐπιταθεῖ ἀπόψεις γιά τὸν συνεταιριστικὸ ἢ ὄχι χαρακτήρα αὐτῶν τῶν συντροφιῶν, ἀπόψεις ποὺ βασίσθηκαν κυρίως στὶς θέσεις τοῦ F. Boulanger τὸν 19ο αἰῶνα καὶ ἐν μέρει στὸν Φελίξ Μπωζούρ²⁷. Ἡ ἀναλυτικὴ παρουσίαση τῶν πιὸ πάνω θέσεων θὰ ξεπερνοῦσε

27. Βλ. κυρίως τὶς μελέτες τῶν: Κων. Κουκίδης, *Τὸ πνεῦμα τοῦ συνεργατισμοῦ τῶν νεωτέρων Ἑλλήνων καὶ τ' Ἀμπελάκια*. Ὁ πρῶτος συνεταιρισμὸς τοῦ κόσμου, Ἀθήνα, 1948· Dionysos Mavrogiannis, *L'association coopérative d'Amprélakia. Contribution à l'histoire sociale du mouvement coopératif grec (1780-1966)*, thèse pour le doctorat d'État de l'Université de Paris, Ἀθήνα, 1975· ἀλλὰ καὶ ἀντίθετη ἀποψη: Γιάννης Κορδάτος, *Τ' Ἀμπελάκια καὶ ὁ μύθος γιά τὸ συνεταιρισμὸ τους. Συμβολὴ στὴν οἰκονομικοκοινωνικὴ ἱστορία τῆς ἀνατολικῆς Θεσσαλίας στὰ χρόνια τῆς τουρκοκρατίας*, Ἀθήνα, 3η ἐκδοση, 1973 (1η ἐκδοση, 1955), καὶ τὶς συγκεντρωμένες ἀναλυτικὲς παρατηρήσεις τοῦ Ἡλία Ἰ. Νικολόπουλου, *Δομῆς καὶ θεσμοί*, ὁ.π., σελ. 379-392, καθὼς καὶ σύντομη, ἀλλὰ σαφὴ θέση τοῦ Σπ. Ἀσδραχᾶ, «Παραδοσιακότητες καὶ ἀνοίγματα», ὁ.π., σελ. 146.